

სერგო ვარდოსანიძე

**XX საუკუნის საქართველოს
მართლმადიდებელი სამოციქულო
ეკლესიის საჭეთმპყრობელნი
და მათი ოპონენტები**

თბილისი
2011 წელი

რედაქტორი: პროფესორი ვახტანგ გურული
რეცენზენტები: პროფესორები: ელდარ ბუბულაშვილი,
ზაზა აბაშიძე

ISBN 978-9941-0-3948-5

გაერქივმლოგა
„ნაციონალიზმი“

www.ph-nationalismtemeli.ge

ს ა რ ჩ ე ვ ი

1. ტრაგიკული 1918 წელი	5-59
2. შეთქმულება სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარესი ამბროსის წინააღმდეგ	60-88
3. რა მოხდა საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიაში 1968 წელს	.89-121
4. 34-წლიანი მზიანი ღამის ქრონიკები	122-191
5. დამატებანი	192-213

XVIII საუკუნის დიდი ქართველი ისტორიკოსის ვახუშტი ბაგრატიონის განმარტებით, „მატიანე განარჩევს კეთილსა და ბოროტს, მატიანე აღამაღლებს კეთილის ქმნულებას და ჰგმობს უკეთურთ ქმნულებას. მატიანე მეტყველებს ჭეშმარიტსა და არა სცბის (სინამდვილეს არ აყალბებს) და მოწმობს სხვათა და სხვათა, მატიანე განამზნობს და ერთგულ ჰყოფს ქუეყნისად, მატიანე აცნობს ნათესავთ შთამომავლობასა და დასდებს თავსა სარწმუნოებისათვის და მოყვარულ ჰყოფს მოყვასსა მოყვასისა მიმართ.“

XX საუკუნის საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ისტორია თავის თავში მოიცავს როგორც ამაღლებულ, წარმატებულ, ასევე რთულ წინააღმდეგობრივ მოვლენებსაც. საარქივო მასალები, პირად კოლექციებში შემორჩენილი საოცარი ფაქტები ადასტურებს რაოდენ რთული იყო სასულიერო პირობა, ჯერ ავტოკეფალია წართმეულ საქართველოს ეკლესიაში, ხოლო შემდგომ – კომუნისტურ ხანაში, რა ძნელი იყო, დარჩენილიყავი მოუსყიდველი, ზნესრული და სულიერად განსპეციაკებული, როგორც მაგალითი ჭეშმარიტი ქრისტიანისა. განსაცდელები, რეპრესიები, ეკლესიის შიგნიდან რღვევის პოლიტიკა, რომელიც ეკლესიის გარეთ იგეგმებოდა, ბევრ სასულიერო პირს აიძულებდა რაღაც კომპრომისებზე წასვლას... თუმცა, თავის გადარჩენის სურვილი ზოგიერთ სასულიერო პირს მიუღებელ ნაბიჯებს ადგმევინებდა. ბევრს ვფიქრობდი, საზოგადოებისათვის უცნობი ზოგიერთი დოკუმენტის არქივებიდან დღის სინათლეზე გამოტანა რამდენად მართებული იყო, მაგრამ ბოლოს მაინც გადავწყვიტე მათი გამოქვეყნება. წარმოდგენილი ისტორიული ქრონიკები იწერებოდა დიდი გულისტკივილითა და სიფრთხილით. კიდევ ერთხელ ვითხოვთ ჩვენი წინაპრებისგან დიდსულოვან პატიებას, მაგრამ წარსულის ტრაგიკული მოვლენების პირუთვნელად შეფასება აწმყოსა და მომავლის სწორად გააზრების საფუძველი უნდა გახდეს.

საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ავტოკეფალიის გაუქმება, კათოლიკოს-პატრიარქობის ნაცვლად ეგზარქოსობის დაწესება, ქართული წირვა-ლოცვების, გალობის ეკლესია-მონასტრებიდან განდევნა, ქართული საეკლესიო კანონიკური ტრადიციების უგულვებელყოფა, ქართველ წმინდანთა საეკლესიო დღესასწაულებზე მოუხსენებლობა, ბრძოლა ქართული ენის, ლიტერატურის, საქართველოს ისტორიის, ქართველი ერის ეროვნული ღირსების წინააღმდეგ იყო „ერთმორწმუნეობის დოგმებზე“ დამყარებული იდეოლოგიის კრახის საფუძველი. ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა XIX საუკუნის I ნახევარში უფრო სტიქიურ-ემოციური მუხტის მატარებელი იყო, XIX საუკუნის II ნახევარში კი რუსეთის კოლონიური პოლიტიკის წინააღმდეგ ბრძოლამ გააზრებული ხასიათი მიიღო. პირველ ეტაპზე ეს ბრძოლა შემოიფარგლებოდა „რანი ვიყავით წარსულში“, შემდეგ „რანი ვართ აწმყოში“ და „რანი ვიქნებით მომავალში.“ ქართული საზოგადოებისათვის ეროვნული ღირსების აღდგენა ეკლესიური და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის გარეშე წარმოუდგენელი იყო.

სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის ბრძოლისათვის საზოგადოების მომზადებას ხელმძღვანელობდნენ: ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, იაკობ გოგებაშვილი, ვაჟა-ფშაველა, ნიკო ნიკოლაძე და სხვები.

ეკლესიური დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის სათავეში იყვნენ ეპისკოპოსები: კირიონ საბაგლიშვილი, ანტონ გიორგაძე, ლეონიდე ოქროპირიძე, არქიმანდრიტი ამბროსი ხელაია, დეკანოზები: ნიკიტა თალაკვაძე, კალისტრატე ცინცაძე, ქრისტეფორე ციციქიშვილი, იოსებ ჩიჯავაძე. როდესაც რუსეთის საერო და სასულიერო ხელისუფლებამ დაინახა, რომ საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის უკანონოდ გაუქმებული ავტოკეფალიის აღდგენისათვის ბრძოლა გასცდა თეორიულ ხასიათს და მიზანმიმართულ პრაქტიკულ ქმედებებში გადაიზარდა, დაიწყო ქართველი ავტოკეფალისტების სასტიკი დევნა-შევიწროება. ყვე-

ლაზე დიდი რისხვა თავს დაატყდა ავტოკეფალური მოძრაობის აღიარებულ მეთაურს ეპისკოპოს კირიონ საძაგლიშვილს. ამიტომ მას ხშირად უცვლიდნენ ეპარქიებს, 1898-1902 წლებში იგი ჯერ ალავერდის, ხოლო შემდეგ გორის ეპარქიას განაგებდა, 1902 წელს – კამენეცკ-პოდოლსკის ეპარქიას, 1903 წელს – ხერსონის, 1904 წელს – ორიოლის, 1906 წელს – სოხუმის, 1907 წელს გადასახლეს კოვნოს ეპარქიაში, 1908-1914 წლებში იმპერატორ ნიკოლოზ II-ის ბრძანებით ჩამოართვეს ეპისკოპოსის ხარისხი და პოლიციის მეთვალყურეობის ქვეშ იმყოფებოდა. რა ბრალდებები არ წაუყენეს მას: საქართველოს ეგზარქოს ნიკონის მკვლელობის ორგანიზება, აფხაზების გაქართველების მცდელობა, რუსეთის სახელმწიფო ინტერესების წინააღმდეგ ბრძოლა კავკასიაში. კოლონიურმა ხელისუფლებამ სულიერად ვერ გატეხა ეპისკოპოსი კირიონი, რომლის ცხოვრების დევიზი იყო „სამშობლოზედ მზრუნველი მამულიშვილი უშიშრად ეგებება სიკვდილს,“ „თავისუფლება ის წმინდა და ტკბილი დედის ძეძუა, რომელმაც გამოგზარდა ჩვენ და კაცად გვაქცია. მონობისთანა მწარე ხვედრი დედამიწამ არ იცის. თავისუფლებას ბინა აქვს თავისუფალი კაცის გულში. იგი დამაგვირგვინებელია ჩვენი ცხოვრებისა, თავისუფლება ღვთიური ნიჭია.“¹

გადასახლებაში ყოფნის ჟამს დაიწერა მისი პოლემიკური ხასიათის გამოკვლევა „ივერიის კულტურული როლი რუსეთის ისტორიაში,“ რომელიც თანამემამულეებს შეახსენებდა ჩვენს დიდებულ ისტორიულ წარსულს და მისი ცივილიზაციის როლს რუსეთის ისტორიაში. ეპისკოპოს კირიონის დიდ სულიერ ძალას, შეუპოვრობასა და შეუდრეკელობას კარგად გამოხატავს სანაქსარის უდაბნოდან გამოგზავნილი წერილი დეკანოზ იოსებ ჩიჯავაძისადმი: „ჩემი აქ ყოფნა ზომ მეტად მძიმეა, მაგრამ მით უფრო დამიმძიმდება, როდესაც გულსაკლავი და არასანუგეშო ამბები მომივა სამშობლოდან... მომავალი ჩვენს ხელშია, კეთილსინდისიერი შრომაა მისი დამაგვირგვინებელი... წინ ფიანდაზის მაგივრად, მართალია, ეკლიანი გზა გვიდევს, მაგრამ ვარდი უეკლოდ ვის მოუკრეფია, სიყვარულით უნდა ავიტანოთ ტანჯვა, ვინაიდან ტანჯვა სიყვარულის ნაყოფია, ძალა ტანჯვაშია.“² ეპისკოპოსი კირიონი ხელისუ-

ფლების დევნა-შევიწროებამ კი არ დაასუსტა, პირიქით კიდევ უფრო აღამაღლა თანამემამულეთა თვალში. ამის დასტური იყო 1908 წელს ხარკოვში მცხოვრებ ქართველ სტუდენტთა წერილი გადასახლებაში მყოფ ეპისკოპოს კირიონისადმი: „უფალო კირიონ! თქვენ ხართ სამშაბლოს უსაზღვრო სიყვარულით აღგზნებული, ყოველი თქვენი მოქმედება აღბეჭდილია ხალხისადმი განუზომელი მზრუნველობით, თქვენი განუშორებელი ფიქრია სიყვარული, სამშობლოს კეთილდღეობა, რომლისათვის არ ზოგავთ ძალ-ღონეს, მზად ხართ შესწიროთ თვით სიცოცხლეც კი... სამშობლოს ტკივილი თქვენ ტკივილად გაქვთ მიჩნეული, მისი ნეტარება თქვენ ნეტარებად, ყოველ თქვენ მოქმედებაში, სურვილში თუ ლტოლვილებაში მუდამ ის გამოსჭვივის, თუ რა წვლილი შეიტანოთ ჩაგრულთა საწუგეშებლად და რა იღონოთ დამჩაგრელთა დასამზობად... ხალხისადმი ამნაირ განუსაზღვრელი სიყვარულითა და მზრუნველობით აღჭურვილი დაშორდით ამ ქვეყნიურ ყველანაირ სიამოვნებას და აღიკვეცეთ ბერად... მითომ რომ უფრო მეტი დრო გქონოდათ ნაყოფიერი მუშაობისათვის... როდესაც რევოლუციამ იფეთქა (იგულისხმება 1905-1907 წ.წ. რევოლუცია რუსეთში, ს.ვ.) და ჩაგრულთა ხმა დაუმაღლავად შეიქმნა, მაშინ თქვენ აღიმადღეთ ხმა და თავისუფლების მოძრაობისაკენ სიხარულით გაეშურეთ, რადგან მასში ხელავდით საერთოდ ჩაგრულ ხალხთა აღდგენას და კერძოდ, თქვენი ქვეყნის მძიმე მონობისაგან განთავისუფლებას, მაგრამ რა ჩანელდა რევოლუცია, თქვენ, როგორც ერთი საუკეთესო მფარველი ქართველი ერისა, გახდით მსხვერპლი გამძვინვარებული რეაქციისა... გაძლევთ პირობას, რომ თქვენი მიწა-წყლის ახალგაზრდა შვილები, თქვენი უმცროსი ძმები, თქვენთან ერთად გაილაშქრებენ საერთო მტერზედ და მტრის შემუსვრით ააყვავებენ გათელილ კუთხეს და ჩაგრულ ერს, ვინატროთ, რომ მალე, სულ მალე მტერი შემუსვრილიყოს, ჩაგრული ერი განთავისუფლებულიყვეს და ჩვენ ქართულ ეკლესიას ავტოკეფალია მინიჭებოდეს, თქვენ კი მის პირველ მმართველ კათოლიკოსად გკენახოთ“.³

ერისკაცთაგან კირიონის დასაცავად ხმა აღიმადლა აკაკი წერეთელმა, რომელიც ერთ კერძო წერილში წერდა: „ეპისკოპოს

კირიონის ამბავმა ლახვარი გამოიყარა... რაც იმედები მქონდა, სულ გამიქარწყლა, მაგრამ ახლა ამაზე გლოვის დრო აღარ არის!... თავს არ დავზოგავ, წავალ პეტერბურგში და თუ ჩემი არ გავიტანე, ცოცხალი აღარ დავბრუნდები და მტრებს კი აღარ გავახარებ.“⁴⁴ ეპისკოპოს კირიონის დევნა-შევიწროების წინააღმდეგ ზმა აღიმალლა ევროპაში მოღვაწე ქართველმა მეცნიერმა, კათოლიკე მღვდელმა მიხეილ თამარაშვილმა. პროფესორმა ალექსანდრე ცაგარელმა 1909 წლის 2 აპრილს ოლივერ უორდროპს აცნობა: „ეპისკოპოსი კირიონი გაგზავნეს ხარკოვიდან ერთ მონასტერში – ტამბოვის გუბერნიაში საცხოვრებლად, ცოტა ავად არის, მაგრამ მოსკოვში საავადმყოფოში არ დაარჩინეს, ძალით წაიყვანა პოლიციამ მონასტერში.“⁴⁵ 1909 წლის 20 მარტს ბელგიიდან ადამიანის უფლებათა დაცვის თავმჯდომარემ ჟორჟ ლორანმა რუსეთის სახელმწიფო სათათბიროს ყოფილ თავმჯდომარეს ზომიაკოვს სთხოვა დაეცვა ეპისკოპოსი კირიონი დევნა-შევიწროებისაგან. ეპისკოპოს კირიონს გამოესარჩლა აგრეთვე სახელმწიფო სათათბიროს სოციალ-დემოკრატი დეპუტატი ევგენი გეგეჭკორი: „ბრწყინვალე პიროვნება ეპისკოპოსი კირიონი მის მტერთ მოსვენებას არ აძლევს, მის სახელს რომ ჩირქი მოსცხონ, საშუალებას არ ზოგავენ.“⁴⁶

ეპისკოპოსი კირიონი მაღლობას მოახსენებდა მის მრავალრიცხოვან გულშემატკივრებს და ამშვიდებდა: „ტანჯვას კაცი ადვილად აიტანს, როდესაც დარწმუნებულია, რომ მისი ტანჯვა თანამემამულეებს ბედნიერებას მიანიჭებსო.“ რუსეთის საიმპერატორო ხელისუფლებამ 1915 წელს შეწყვიტა ეპისკოპოს კირიონის დევნა-შევიწროება. იგი დაბრუნდა პოლოცკისა და ვიტებსკის ეპისკოპოსად, მაგრამ სამშობლოში დაბრუნების უფლება არ მისცეს. ხელისუფლებამ დაასკვნა, რომ საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენის მოთხოვნა წარსულს ჩაბარდა.

1917 წლის იანვარ-თებერვალში რუსეთის იმპერიაში სოციალურ-ეკონომიკურმა და პოლიტიკურმა კრიზისმა იმპერატორი ნიკოლოზ II აიძულა ტახტიდან გადამდგარიყო. შექმნილი ვითარებით ყველაზე კარგად ქართველმა ავტოკეფალისტებმა ისარგებლეს – 1917 წლის 12 მარტს სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში მიიღეს საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო

ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენის აქტი, საეკლესიო კრების მოწვევამდე შექმნეს საქართველოს ეკლესიის დროებითი მმართველობა, დროებითი მმართველობის თავმჯდომარედ დანიშნეს გურია-ოდიშის ეპისკოპოსი ლეონიდე ოქროპირიძე... ქართველ მორწმუნეთა ჯგუფი ქრისტეფორე კაპანაძის ხელმძღვანელობით ჩავიდა კამენცკ-პოდოლსკში, ინახულა ეპისკოპოსი კირიონი და მოახსენა, რომ აუცილებელი იყო მისი სამშობლოში დაბრუნება და საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის არჩევნებში მონაწილეობის მიღება. მეუფე კირიონმა მადლობა მოახსენა მათ, მაგრამ განაცხადა: „ლეონიდი და მისი მომხრეები მოსვენებას არ მომცემენო.“⁷ ბოლოს იგი მაინც დაითანხმეს. 1917 წლის ზაფხულში ეპისკოპოსი კირიონი სამშობლოში დაბრუნდა და აქტიურად ჩაერთო საქართველოს ეკლესიის დროებითი მმართველობის სხდომების მუშაობაში (იხ. ოქმი №49, 51, 55, 56, 57). დროებითი მმართველობის სხდომების (1917 წლის 13 მარტიდან 9 სექტემბრამდე) უცვლელი მდივანი იყო დავით დავიდოვი (დავითაშვილი), რომელიც მტრობდა ეპისკოპოს კირიონს. მის მიერ შედგენილ ოქმებში ისეა საქმის ვითარება წარმოდგენილი, თითქოს კირიონი ეწინააღმდეგებოდა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ტერიტორიულ ავტოკეფალიას და ამის გამო უპირისპირდებოდა დროებითი მმართველობის წევრებს. დეკანოზი ნიკიტა თალაკვაძე წერდა: „დროებითი მმართველობის დროინდელი სხდომის ოქმები არცერთი არ წაკითხულა და შესწორებულა კრების მიერ. ოქმი იწერებოდა ტენდენციურად, ოსტატურად ამცირებდნენ კირიონს, უღობავდნენ გზას საქართველოში ჩამოსასვლელად.“ დაიწყო გაუთავებელი ინტრიგები და ცილისწამებანი, რამაც ერთხელ ამ სულიერად გაუტეხელ კაცს ეს სიტყვები ათქმევინა: „ოცი წლის განმავლობაში დაშორებული ვიყავი სამშობლოს, შორიდან თვალყურს გადევნებით, ვფიქრობდი, რომ ამ ხნის განმავლობაში თქვენ საკმარისად შეიგენით საქვეყნო მოვალეობა, მაგრამ როგორც ახლა ვრწმუნდები, თქვენ უფრო დაქვეითებულხართ და დაქსაქსულხართ. თუ ხელახლა დაიბადებით, თორემ სხვაგვარი თქვენი გამობრუნება შეუძლებელია.“⁸

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიას ავტოკეფალიისათვის

დაუცხრომელი მებრძოლი ეპისკოპოსი კირიონი მიუღებელი აღ-
მოჩნდა თბილისური სასულიერო ელიტის დიდი ნაწილისათვის.
მათ საფუძვლიანი შიში ჰქონდათ, საქართველოს კათოლიკოს-
პატრიარქის მომავალ არჩევნებში ვაითუ ეპისკოპოსმა კირიონმა
გაიმარჯვოსო, ამიტომ თავის დაზღვევის მიზნით საქართველოს
მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის მართვა-გამგეობის
დებულების პროექტში, რომელიც 1917 წლის პირველ საეკლე-
სიო კრებაზე დაამტკიცეს, შექმნეს საკათოლიკოსო საბჭო, რომ-
ლის წევრების უმრავლესობა კირიონის მოწინააღმდეგე იყო, აგრეთვე
მცხეთა-თბილისის ეპარქია დაანაწევრეს. ჯერ კიდევ 1917 წლის
23 აგვისტოს თბილელ მიტროპოლიტად გურია-ოდიშის ეპისკო-
პოსი ლეონიდე გამოაცხადეს. მართვა-გამგეობის დებულების თანახ-
მად, თბილელი მიტროპოლიტი ცხადდებოდა სრულიად საქართვე-
ლოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ, პატრიარქის ავადმყო-
ფობის ან არყოფნის დროს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-
პატრიარქის მოვალეობის შემსრულებლად. რაოდენ სამწუხარო
იყო, რომ გამართლდა დეკანოზ ივანე ვოსტორგოვის სიტყვები:
„რად გინდათ ქართველებს ავტოკეფალია, ზომ დასჭამთ ერთმა-
ნეთსო.“ ქართველ საზოგადოებას, მორწმუნე მრევლს ფრიად აწუხ-
ებდა ორ დიდ საეკლესიო მოღვაწეს — კირიონსა და ლეონიდეს
შორის წარმოშობილი უთანხმოება, მორწმუნეთა დაყოფა „კირი-
ონისტებად“ და „ლეონიდისტებად“. 1917 წლის 9-17 სექტემბერს
ამ რთულ ვითარებაში მიმდინარეობდა პირველი საეკლესიო კრე-
ბის სხდომები. დამაბულობამ პიკს მიაღწია 17 სექტემბერს, როდესაც
საეკლესიო კრებას უნდა აერჩია სრულიად საქართველოს
კათოლიკოს-პატრიარქი. კენჭს იყრიდა ორი კანდიდატი — მიტრო-
პოლიტი ლეონიდე და ეპისკოპოსი კირიონი. ქართველი საზოგა-
დოების საღად მოაზროვნე ნაწილი გრძნობდა შექმნილი მდგო-
მარეობის სირთულეს, საგანგებო დეპუტაცია პართენ გოთუას
ხელმძღვანელობით ეახლა თბილელ მიტროპოლიტ ლეონიდეს და
ურჩია მას მოეხსნა თავისი კანდიდატურა ეპისკოპოს კირიონის
სასარგებლოდ, რაზედაც მიტროპოლიტმა ლეონიდმა კატეგორიუ-
ლი უარი განაცხადა: „მარწმუნებენ, რომ მე გაეიმარჯვებო.“

ამის შემდეგ დაიწყო სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-

პატრიარქის ტახტზე წარმოდგენილი მიტროპოლიტ ლეონიდესა და ეპისკოპოს კირიონის კანდიდატურებზე კენჭისყრა. ხმის დამთვლელ კომისიას ხელმძღვანელობდა დეკანოზი ნიკიტა თალაკვაძე. 13 საათზე საეკლესიო კრების მონაწილე 441 დელეგატმა დაასრულა ხმის მიცემა. 16 საათზე დასრულდა ხმების დათვლა. გაირკვა, რომ 11 ხმით მეტი მოაგროვა ეპისკოპოსმა კირიონმა და იგი გამოცხადდა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად, მცხეთის მთავარეპისკოპოსად. მიტროპოლიტი ლეონიდე და ეპისკოპოსი კირიონი არჩევნებს არ ესწრებოდნენ. როდესაც მოახსენეს მათ არჩევნების შედეგები, მიტროპოლიტი ლეონიდე ძალიან აღელდა, ბოლოს მოერია თავს და სიონის საპატრიარქო ტაძარში შეეგება ახლადარჩეულ კათოლიკოს-პატრიარქს — უწმიდესსა და უნეტარეს კირიონ II-ს და შემდეგი სიტყვებით მიმართა: „მე მიორკეცდება ძალ-ღონე, რომ მარტო არა ვარ და მეგულებით ჩვენი ეკლესიის უმაღლეს ხელმძღვანელად. ფიცს ვდებ, მთელი ჩემი არსებით დაგეხმაროთ ტვირთის ზიდვაში.“⁹ უწმიდესმა და უნეტარესმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა კირიონ II-მ ამ სიტყვებით მიმართა მრევლს: „არღარ ვართ მონა, არამედ აზნაურ.“

1917 წლის 1 ოქტომბერს მცხეთაში, სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში ათასობით მორწმუნე შეიკრიბა, ისინი ორ დიდ დღესასწაულს აღნიშნავდნენ — სვეტიცხოვლობას და ასწლოვანი მონობისგან განთავისუფლებული საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის კათოლიკოს-პატრიარქის კურთხევას. საოცარი იყო ამდენი გულშემატკივარი, მაგრამ კათოლიკოს-პატრიარქი კირიონი მაინც მარტო იყო. დასრულდა წირვა, პატრიარქი მღვდელმთავრებთან და სამღვდელოების წარმომადგენლებთან ერთად ტაძრიდან გასასვლელად მოემზადა, დალოცა მრევლი და... ამ დროს ხელში რაღაც ფურცელი შეაჩერეს, რომელზედაც შავით თეთრზე ეწერა: „თქვენო უწმიდესობავ! როგორც კი სვეტიცხოვლიდან გახვალთ, ხალხში გარეული მკვლელი რევოლუერიდან გესვრი-თო“. პატრიარქი კირიონი დინჯად გაემართა გასასვლელისაკენ, ატყდა ჩოჩქოლი. ამ დროს პატრიარქთან გაჩნდა ყარამან კიკნაველიძე, რომელმაც თავისი ხალხით პატრიარქი კირიონი სამშვი-

დობოზე გაიყვანა. ეს ინციდენტი ფრიად დამაფიქრებელი იყო.

1917 წლის 5 ოქტომბერს საქართველოს საკათოლიკოსო სასახლეში შეიკრიბა საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის საკათოლიკოსო საბჭოს სხდომა. საეკლესიო კრებაზე დამტკიცებული მართვა-გამგეობის დებულების თანახმად, საქართველოს ეკლესიის უმაღლესი ორგანო იყო საეკლესიო კრება, კრებებს შორის პერიოდში — საკათოლიკოსო საბჭო, რომელშიც შედიოდნენ ეპარქიათა მღვდელმთავრები, საერო პირები, სულ 12 კაცი. საკათოლიკოსო საბჭოს თავმჯდომარე იყო სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი. საკათოლიკოსო საბჭოს წევრებს პქონდათ თითო ხმა, ხოლო სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს — 2. პირველსავე სხდომაზე ნათელი გახდა, რომ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II უმცირესობაში აღმოჩნდა. სხდომაზე წამოიჭრა საკათოლიკოსო საბჭოს საქმეთა მმართველის საკითხი. დეკანოზმა კორნელი კეკელიძემ და კალისტრატე ცინცაძემ ამ თანამდებობაზე წამოაყენეს დავით დავიდოვის (დავითაშვილი) კანდიდატურა. ქრისტეფორე კაპანაძემ დაასახელა ალექსანდრე ნიკიტინის კანდიდატურა. უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II დავით დავითაშვილის ხსენებაზე ცუდად გახდა, მაგრამ თავი შეიმაგრა. როდესაც შეატყო, რომ საკათოლიკოსო საბჭოს წევრების უმრავლესობა დავით დავიდოვისათვის აპირებდა ხმის მიცემას, ველარ მოითმინა და განაცხადა — თუ თქვენ საქართველოს საკათოლიკოსო საბჭოს საქმეთა მმართველად დავით დავიდოვს აირჩევთ, მე კათოლიკოსის ხარისხს ავიყრიო. დავიდოვის მომხრეებმა ხმა ვერ ამოიღეს, ამ დროს წამოდგა საქართველოს ეკლესიის ობერპროკურორი ქრისტეფორე (ჩიტო) კაპანაძე და სხდომას მიმართა: — გასაოცარია ზოგიერთის განწყობილება, როგორ შეიძლება თავისუფალი საქართველოს საკათოლიკოსო საბჭოს მმართველად იმ კაცის არჩევა, რომელიც მუდამ რუსი ეგზარქოსების ჯაშუში იყო. ამ სხდომაზე დავით დავიდოვის კანდიდატურა ჩავარდა და საქართველოს საკათოლიკოსო საბჭოს მდივნად ალექსანდრე ნიკიტინი აირჩიეს. (იგი მხოლოდ გვართ იყო ნიკიტინი, იცოდა კარგი ქართული წერა-კითხვა და იყო საქართველოს პატრიოტი, ს.ვ.)

ამ უსიამოვნო ამბავს ასევე უსიამოვნო გაგრძელება ჰქონდა. მეორე დღეს საკათოლიკოსო საბჭოს სხდომის დროს ღარბაზში შეიჭრა დავით დავიდოვი, ცივად მიესალმა სხდომას და მერე მიეჭრა ქრისტიანულ (ჩიტო) კაპანაძეს — თქვენ რა სოქეით ჩემზე? — ის რაც ვიცოდი და საჭიროდ მივიჩნიე, უკან დაიწვიე და თქვენი ადგილი დაიჭირეთ, — უპასუხა ჩიტო კაპანაძემ. გაიმეორეთ, რა სოქეით, — დაიღრიალა დავიდოვმა. — მე ისა ვთქვი და ახლაც გავიმეორებ, რომ ვინც რუსის ეგზარქოსების ჯაშუში იყო, თავისუფალი საქართველოს საკათოლიკოსო საბჭოს საქმეთა მმართველად ვერ იქნება, — გაიმეორა ჩიტო კაპანაძემ. ამ სიტყვის თქმა და დავით დავიდოვის სილის მოქნევა ერთი იყო. ჩიტო კაპანაძემ თავი დაბლა დახარა, მაგრამ სილა მაინც მოხვდა. დავიდოვმა რევოლვერი იძრო, დავით ჩიქოვანი მივარდა დავიდოვს და შებოჭა, შეიქმნა ჩოჩქოლი. დავიდოვი მილიციას გადასცეს. ეს ყველაფერი ხდებოდა უწმიდესისა და უნეტარესის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის კირიონ II-ის თანდასწრებით. ჩიტო კაპანაძემ მეორე დღეს მთავრობის თავმჯდომარეს (ამიერკავკასიის კომისარიატს, ს.ვ.) წერილობითი განცხადებით მიმართა, რომ ასეთი სამწუხარო შემთხვევის გამო ობერ-პროკურორად ველარ დავრჩებით, იგივე აცნობა საკათოლიკოსო საბჭოს. საკათოლიკოსო საბჭოს წევრთა იმ ნაწილმა, რომელნიც მხარს უჭერდნენ უწმიდესსა და უნეტარეს კირიონ II-ეს, კათოლიკოსის მიერ ბეჭედდასმული ადრესით მიმართა ჩიტო კაპანაძეს, ერის ინტერესებისათვის უარესი შეურაცხყოფა უნდა ავიტანოთ, ამიტომ გთხოვთ თქვენს თანამდებობას დაუბრუნდეთ. ჩიტო კაპანაძემ თხოვნა გაითვალისწინა და სამსახურს დაუბრუნდა. დავიდოვის საქმის შესწავლა დაიწყო პროკურორმა გიორგი შატბერაშვილმა, რომელმაც დიდძალი მასალა დააგროვა და დავით დავიდოვის გასამართლებას აპირებდნენ კიდევ, მაგრამ გავლენიანი ხალხის ჩარევის შემდეგ გიორგი შატბერაშვილს საქმე ჩამოართვეს და დავიდოვი დაჭერას გადაურჩა. სევდიანად ასრულებს ამ თხრობას იოსებ იმედაშვილი, რომელმაც ეს ინფორმაცია ჩიტო კაპანაძისგან მიიღო.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა

და უნეტარესი კირიონ II-ის საპატრიარქო სასახლეში დაბინავება არ მოსწონდათ თბილელი მიტროპოლიტის ლეონიდეს მომხრეებს, რომელნიც ასევე დაბინავებულნი იყვნენ საკათოლიკოსო სასახლეში. თბილელი წირავდა სიონში, კათოლიკოს-პატრიარქი კი მწირველი იყო ანჩისხატის ეკლესიაში. არ იყო გამიჯნული თბილისის და მცხეთის ეპარქიის საზღვრები. თბილელი ლეონიდე მცხეთის ჯვრის მონასტერსაც ედავებოდა კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ს. საკათოლიკოსო საბჭოს სხდომებზე დაიწყო დაპირისპირება. თბილელმა მიტროპოლიტმა ლეონიდემ კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ისაგან დაწუნებული დავით დავიდოვ-დავითაშვილი თბილელის კანცელარიის გამგედ დანიშნა. ეს უკანასკნელი აქედან უფრო გაშმაგებით უტევდა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს კირიონ II-ს. 1918 წლის 10 მარტს საკათოლიკოსო საბჭოს სხდომაზე, რომელსაც თავმჯდომარეობდა მისი უწმიდესობა და უნეტარესობა კირიონ II, კათოლიკოსმა წამოაყენა წინადადება მცხეთის ჯვრის მონასტრის მღვდელმონაზონ მირიანის (ბექაური) არქიმანდრიტის, ზოლო დიაკონ ტიმოთე ბაკურაძის მღვდლის ხარისხში აყვანის შესახებ. უწმიდესისა და უნეტარესი კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის გამოსვლის შემდეგ სიტყვა ითხოვა თბილელმა მიტროპოლიტმა ლეონიდემ, რომელმაც განაცხადა: „მცხეთის ჯვარი თბილისის ეპარქიაში შედის, ზოლო მირიანის არქიმანდრიტობა და ტიმოთეს მღვდლობა ნაადრევიაო.“¹⁰ ატყდა კამათი. განრისხებულმა კათოლიკოსმა მირიანის არქიმანდრიტად და დიაკონი ტიმოთეს მღვდლად კურთხევის დადგენილებას თვითონ მოაწერა ხელი. 23 მარტს უწმიდესი კირიონი ავადმყოფობის გამო ვერ დაესწრო საკათოლიკოსო საბჭოს სხდომას, საქართველოს ეკლესიის მართვა-გამგეობის დებულების თანახმად (1917 წ.), კათოლიკოს-პატრიარქის არყოფნის შემთხვევაში საკათოლიკოსო საბჭოს თავმჯდომარე იყო თბილელი მიტროპოლიტი ლეონიდე, რომელმაც საბჭოს 8 წევრის მხარდაჭერით გააუქმა უწმიდესისა და უნეტარესი კირიონ II-ის გადაწყვეტილება, უფრო მეტიც მამა მირიანს და ტიმოთეს მღვდელმსახურობა აუკრძალა.“¹¹

28 მარტს, როდესაც კვლავ შეიკრიბა საკათოლიკოსო საბჭოს

სხდომა, უწმიდესმა და უნეტარესმა კირიონ II-მ არქიმანდრიტ მირიანს და მღვდელ ტიმოთე ბაკურაძეს აღუდგინა მღვდელმსახურების უფლება. მაინც რას უწუნებდნენ მათ? მღვდელმონაზონი მირიანი იყო უწმიდესისა და უნეტარესი კირიონ II-ის ეროგული მხარდამჭერი, ზოლო დიაკონი ტიმოთე ბაკურაძე კათოლიკოს-პატრიარქის არჩევნების წინ ხელმძღვანელობდა პროვინციებში ეპისკოპოს კირიონის შტაბს.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II სულ რაღაც ათი თვე იყო საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საჭეთმპყრობელი და ეს ათი თვე ჯოჯოხეთად უქციეს მისმა მოწინააღმდეგეებმა. საკათოლიკოსო საბჭოს სხდომები მუდმივი დაპირისპირების ასპარეზად იქცა. ამას დაემატა ისიც, რომ 1918 წელს თბილელ მიტროპოლიტ ლეონიდეს ფინანსური მხარდაჭერით გამოვიდა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის მიმართ ოპოზიციურად განწყობილი ჟურნალი „ახალი სიტყვა“, რომლის რედაქტორი იყო დეკანოზი ქრისტეფორე ციციქიშვილი. ჟურნალმა „ახალმა სიტყვამ“ დაუნდობელი ომი გამოუცხადა კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ს. დეკანოზი ქრისტეფორე 1918 წლის თებერვალში ჟურნალ „ახალ სიტყვაში“ წერდა: „არ კმარა საქართველოს საეგზარქოსოს საქართველოს საკათოლიკოსო დაერქვას, არ კმარა ძველი ტიტულების აღდგენა, ძველი საკათოლიკოსო შესამოსელის გამომზიდურება, საჭიროა ფხიანობა, შემოქმედებითი მუშაობის გაჩაღება, უნარი მოქმედ ძალების შემჩნევისა, დაფასებისა და მათი შეთანხმებულად დარაზმებისა, ნაკლები „მეობა“ და მეტი „ჩვენობა“, საქმე ბევრია, ეკლესიური ცხოვრება, როგორც ყოველივე ამქვეყნად, ცვალებადობას განიცდის, იგი თანდათან უნდა ახლდებოდეს და უმჯობესდებოდეს. ამ ცხოველი განახლების გზაზე მტკიცე სიარული არის დანიშნულება ქართული თავისუფალი ეკლესიისა.“¹²

უწმიდესსა და უნეტარეს კირიონ II-ს ბრალს სდებდნენ ძალაუფლების გადამეტებაში, უმოქმედობაში. ეს ზომ დიდი უსამართლობა იყო. „თუ ვინმესათვის ცხადი არ არის ჩვენი მიზანი, ვიტყვით კიდევ, — წერდა დეკანოზი ქრისტეფორე, — ჩვენ მანამ არ მოვისვენებთ, სანამ ჩვენი უფროსები არ იწამებენ წმიდა

კოლეგიურ გამგეობას, სანამ იგინი არ მიეჩვევიან პატივით მოეპყრონ უმრავლესობის აზრს.“¹³ უმრავლესობის აზრში იგულისხმებოდა უწმიდესისა და უნეტარესი კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის მოწინააღმდეგე საკათოლიკოსო საბჭოს წევრები. 1918 წლის 23 მაისს საკათოლიკოსო საბჭოს 8 წევრმა მიტროპოლიტ ლეონიდეს ხელმძღვანელობით გააკეთა საპროტესტო წერილი კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის სახელზე, რომელშიც ავტორები პატრიარქს ბრალს სდებენ საეკლესიო მართვა-გამგეობაში აბსოლუტიზმისა და მონარქიზმის დამყარებაში, მათი აზრით, კათოლიკოს-პატრიარქს არ ჰქონდა უფლება ჩარეულიყო სასულიერო სასწავლებლების ავტონომიაში, საბჭოს წევრებისათვის საყვედურების გამოცხადებაც მისი უფლების გადამეტება იყო. ვერ პატიობდნენ ეკლესიისათვის „თავდადებული ადამიანის“ – დავით დავიძის საკათოლიკოსო კანცელარიის უფროსად არ დანიშვნას. ეს „თავდადებული ადამიანი“, როგორც ისინი უწოდებდნენ მას, 1918 წლის მაისში რევოლუციით მოსაკლავად შეუვარდა კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ს, მაგრამ არქიმანდრიტმა მირიანმა და მორჩილმა გერმოგენმა კინწისკვრით გამოაგდეს საკათოლიკოსო სასახლიდან. როგორც ეპისკოპოს სტეფანეს (ვასილ კარბელაშვილის) ჩანაწერებიდან ირკვევა, ჟურნ. „ახალი სიტყვის“ რედაქტორი დეკანოზი ქრისტეფორეც „შეუვარდა კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ს და ემუქრებოდა ცემით, მაგრამ კირიონმა ყურად არ იღო და არ აკურთხა ეპისკოპოსად... ასევე შეუვარდა დავით დავითაშვილიც, მაგრამ ვერ შეაშინეს ეს ბუმბერაზი კაცი.“¹⁴

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენის ერთი წლისთავისადმი მიძღვნილ სტატიასში ჟურნალ „ახალ სიტყვაში“ დაბეჭდილი სტატიის ავტორი აგდებულად წერდა: „ჩვენი ეკლესიის დამოუკიდებლობა დაგვირგვინდა იმით, რომ ეგზარქოსის კარეტი იმის მაგივრად კათოლიკოსი დასეირნობს თბილისის ქუჩებში.“ ყველაზე გასაოცარი თავხედობა ის იყო, რომ უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II „ახალი სიტყვის“ წერილების მიხედვით იყო უწიგნური და გაუნათლებელი ადამიანი. „მირონის კურთხევას დავესწარი დიდ ზუთშაბათს, – წერდა ვინმე გრიგოლ ხერხეულიძე ჟურნ. „ახალ სიტყვაში“, – მწირველი ბრ-

მანდებოდა კათოლიკოსი. თავის დროზე მოართევს წიგნი, რომ წაეკითხა შესაფერისი, მირონის საკურთხი ლოცვები... ჩემს ყურებს არ ეუჯერებდი, რომ ვხედავდი და მესმოდა, თუ როგორ ბორბიკობდა ყოველ სიტყვაზე კათოლიკოს-პატრიარქი, როგორ ჩერდებოდა სიტყვების ამოსაკითხავად. და ბოლოს მრავალს მათგანს მაინც გადამახინჯებულ, გადასხვაფერებულ ამბობდა.“¹⁵ 300-ზე მეტი სამეცნიერო შრომის, 30-ზე მეტი წიგნის ავტორი მეცნიერი, რომლის მეცნიერულ მემკვიდრეობას დიდ პატივს სცემდნენ ნიკო მარი, ივანე ჯავახიშვილი, ალექსანდრე ცაგარელი, ალექსანდრე ყიფშიძე, ალექსანდრე შახმატოვი, ივანე სოკოლოვი, გრიგოლ ბერგმანი, ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, იაკობ გოგებაშვილი, ვაჟა-ფშაველა, უნამუსო ცილისმწამებელმა კალმოსანმა უწიგნურად წარმოაჩინა. ცილისწამების, უზნეობისა და უღმერთობის კულმინაცია იყო ჟურნალში გამოქვეყნებული პუბლიკაცია, „კირიონ კათალიკოზის წირვა და სიონის წაბილწვა.“ მიუქციეთ ყურადღება, უწმიდესსა და უნეტარეს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს კირიონ II-ს ჯერ სიონში წირვის ჩატარების უფლებას არ აძლევდნენ – სიონი თბილელი მიტროპოლიტის საკათედრო ტაძარი. ხოლო როდესაც მან ჩაატარა სიონში წირვა, სიონი წაბილწაო. „ჯაჭვადის“ ფსევდონიმს ამოფარებული ავტორი კატეგორიული ტონით მოუწოდებდა საზოგადოებას, გადაეყენებინათ კათოლიკოსი. „დრო არის, კათოლიკოსის თვითნებობას და თავგასულობას ბოლო მოეღოს, მან საკმარისად შეგვარცხვინა მთელ ქვეყანაზეო.“¹⁶

უწმიდესმა და უნეტარესმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა კირიონ II-მ ასეთი წინააღმდეგობებისა და სირთულეების ვითარებაშიც თავისი ათთვიანი პატრიარქობის ხანაში ბევრი რამ გააკეთა.

1917 წლის 1 ოქტომბერს სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში შესრულდა ახლადარჩეული კათოლიკოს-პატრიარქის აღსაყდრება. საზეიმო წირვის დასასრულს მან ვრცელი სიტყვით მიმართა სამწყსოს და ჩამოაყალიბა ის მთავარი ამოცანები, რომელნიც საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის წინაშე იდგა: „განმტკიცება ახლადადგენილი ეკლესიისა მის ისტორი-

ულ უფლებათა ფარგლებში, აი, პირველი საზრუნავი ჩემი. ასი წლის მონობის გამო შეირყა საქართველოს ეკლესიის მწყობრი ცხოვრება, ერის გულთან შეთანხმებული, დაირღვა კავშირი, გაქრა სული ცხოველი. განთავისუფლებული ეკლესია კვლავ უნდა დაუბრუნდეს ერის მთლიან გვამს, რათა ვიყვნეთ ყოველნი ერთ გვამ და ერთი ორად ვიდწვოდეთ საერთო წარმატებისათვის... ეკლესია მუდამ ედგა დარაჯად ქართველი ერის მთლიანობასა და დამოუკიდებლობას, ის იყო ერთგვარი დროშა, რომლის ქვეშ ღვიოდა ნაპერწკალი ქართველთა სოლიდარობის იდეისა... თუ ასე იყო ძველად, დღესაც ვალად ადევს ჩვენს ეკლესიას ემსახუროს ამავე იდეას და მედგრად აუწყოს კაცობრიობას სახელი ქართველი ერისა. მან ხელი უნდა შეუწყოს ჩვენს განმტკიცება-გაერთიანებას, რათა კაცობრიობის ფერხულში ჩვენ ვიპოვოთ შესაფერისი და ემსახურებული ადგილი... ჩვენი ეკლესია არასოდეს არ ყოფილა საერთაშორისო ურთიერთობათა გამწვავების იარაღად და ფანატიზმის დამყარების მიზეზად... ერთა შორის სოლიდარობის დამყარება და განმტკიცება კავკასიაში, სადაც ამ სოლიდარობას ხელოვნურად არღვევდნენ... ეხლა თვალი გადავაგლოთ ჩვენს, ქართველი ერის შინაურ ცხოვრებას, რას დავინახავთ? ხალხს, ჯეროვან სწავლა-განათლებას მოკლებულს და ამის გამო ეკონომიკურად გაღატაკებულს და სოციალურად დაბეჩავებულს. ჩვენი ძველი კულტურა და სწავლა-განათლება ეკლესიათა კედელს შუა აღმოცენდა. აქ პოულობდნენ ჩვენი წინაპარნი სულიერ საზრდოს და ქვეყნიური კეთილდღეობის საზომს. ნუვინ იტყვის, რომ ეკლესიამ თავისი დრო მოჭამა, რომ ის ახლა არა კულტურული, არამედ ანტიკულტურული ძალაა. მას შესწევს ძალა, რომ ხალხს ემსახუროს და გაუნათოს გზა უმჯობესი ცხოვრებისა. ჭეშმარიტად, როგორც ხედავთ, „ფრიად არს სამკალი.“ ვსასოებ, რომ მე უძლურმან, მაგრამ ღვთისა კურთხევითა და თქვენის დახმარების და თანაგრძნობის იმედით განძლიერებულმან კეთილად განველო მოღვაწეობა ჩემი და სიცოცხლის დადებამდე ვემსახურო ურცხვენელითა სამსახურითა ჩემს მომწოდებელ ერს.“¹⁷

უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II ენერგიულად შეუდგა თავისსავე სიტყვაში ჩამოყალიბებული ამოცანების განხორციელებას.

პირველ ყოვლისა, საჭირო იყო ეგზარქოსობის დროინდელ ეკლესიასა და საზოგადოებას შორის არსებული გაუცხოების კედლის დამსხვრევა და ქართველი ერის სარწმუნოებრივ და საერო ცხოვრების სფეროში აქტიური მონაწილეობა. 1917 წლის ოქტომბრის გადატრიალებამ რუსეთში მთელი სიმწვავეთ დააყენა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის საკითხი. პოლიტიკური პარტიებისგან განსხვავებით უფრო თანმიმდევრული საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია იყო. უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II სპეციალური გუჯარით მიესალმა 1917 წლის 19 ნოემბერს თბილისში გამართულ საქართველოს ეროვნულ ყრილობას და შეახსენა ის საშიშროება, რაც ბოლშევიკური რუსეთიდან იყო მოსალოდნელი. „ღელავს და მძვინვარებს ზღვა ჩრდილოისა, სანაპიროთა თვისთაგან გადმოხეთქილი, და წარღვნასა უქადის მრავალტანჯულსა ჩვენსა მხარესა. და თქვენ, რჩეულნო ივერიისანო, თქვენ უნდა იხსნათ სამშობლო განსაცდელისაგან, თქვენ უნდა განუსვენოთ მას, მიიყვანოთ ნავთსაყუდელსა მყუდროსა და დაამყაროთ მასში ძმობა, მშვიდობა, წესიერება და ბედნიერება... თქვენი ერთობა, ერთსულოვნება იქნება წინდი იმისა, რომ საქართველო განცხოველდება.“¹⁸

უწმიდესისა და უნეტარესი კირიონ II-ის უპირველესი საზრუნავი იყო საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ისტორიული ავტოკეფალიის აღიარება. რუსეთის ეკლესიას ამის გაგონებაც არ სურდა. პირიქით, 1917 წლის აგვისტოში პატრიარქად არჩეულმა ტიხონმა კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-სადმი გამოგზავნილ წერილში ქართველ იერარქებს მოუწოდა გაეუქმებინათ 1917 წლის 12 მარტს სვეტიცხოველში მიღებული საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენის აქტი და სინანულით წარსმდგარიყვნენ რუსეთის ეკლესიის წმიდა სინოდის სხდომაზე. 1917 წლის ოქტომბერში კირიონ II-მ საგანგებო წერილით მიმართა კონსტანტინოპოლის მსოფლიო პატრიარქს და აღნიშნა: „ქრისტე არს ჩვენ შორის, ღვაწლი ჩემი იქმნების დაცვაი დოღმატთა მართლმადიდებლობისათა, რომელთა არცა გამცემელ ყოფილ არს ეკლესიაი ჩვენ. გზად ჩემდა იქმნების ზრუნვაი კეთილდღეობისათვის წმიდათა ღმერთისა ეკლესიათა და კეთილწარ-

მატებისათვის ერისა ჩემისა ზღუდელ ჩემდა იქმნების კანონნი.“¹⁹

რომის პაპისადმი გაგზავნილ წერილში კათოლიკოს-პატრიარქი კირიონ II ესარჩლებოდა იმ ქართველ კათოლიკეებს, რომელთაც XIX საუკუნის 90-იანი წლებიდან სომხები რუსეთის იმპერატორის მიერ მიღებული ბრძანების საფუძველზე ძალით ასომხებდნენ.

უწმიდესმა და უნეტარესმა კირიონ II-მ ვალდებულად ჩათვალა თავი ეპასუხა სომეხთა უმაღლესი პატრიარქ-კათოლიკოსის გევორქ V-ისთვის. სომეხთა კათოლიკოსმა 1917 წლის 30 სექტემბერს კირიონ II-სადმი გამოგზავნილ წერილში მიულოცა მას საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენა და კათოლიკოს-პატრიარქად არჩევა. უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II წერდა: „მოგიკითხავ უწმიდესო მეუფე, რათა წვითა და ღვაწლითა ჩვენითა აღდგენილ იქნას ერთობა ჩვენდამი რწმუნებულთა ერთა. ერთობას ვიტყვი არა სარწმუნოებრივ-დოგმატურსა, არამედ მოქალაქეობრივ განმანათლებლობისა, რათა დაემყაროს ჩუენ შორის ძმობაი.“²⁰

საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია თავის საგარეო ურთიერთობებში დღემდე ერთგულია იმ პრინციპებისა და სულისკვეთებისა, რომელთაც საფუძველი ჩაუყარა უწმიდესმა და უნეტარესმა კირიონ II-მ.

1918 წლის 8 თებერვალს (26 იანვარს) თბილისში, წყნეთის ქუჩის დასაწყისში, სათავადაზნაურო გიმნაზიის ყოფილ შენობაში დიდი სამზადისი იყო. აქ შეკრებილიყო თბილისის ინტელიგენცია, მეცნიერები. დილის 10 საათზე გიმნაზიის ეკლესიის ზარები აგუგუნდნენ, ეზოში შემობრძანდა ეტლი, საიდანაც გადმობრძანდნენ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II და ქუთათელი მიტროპოლიტი ანტონი (გიორგაძე). კათოლიკოსს შეეგებნენ: ივანე ჯავახიშვილი, კორნელი კეკელიძე, დეკანოზი კალისტრატე (ცინცაძე). დაიწყო საზეიმო პარაკლისი. უწმიდესმა და უნეტარესმა კირიონ II-მ პარაკლისის შემდეგ სიტყვით მიმართა საზოგადოებას, მიულოცა ქართველ ხალხს ქართული უნივერსიტეტის დაარსება და გამოთქვა სურვილი დასავლეთ ევროპის დიდი უნივერსიტეტების მსგავსად შე-

ქმნილიყო თეოლოგიის ფაკულტეტი, სადაც ქართველ ახალგაზრდობას უმაღლესი თეოლოგიური განათლების მშობლიურ ენაზე მიღების შესაძლებლობა ექნებოდა.

უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ავტოკეფალიის გამოცხადებისთანავე აქტიურად შეუდგა სასულიერო სასწავლებლების გაეროვნულობას. მან დეკანოზ ნიკიტა თალაკვაძესა და დეკანოზ კორნელი კეკელიძეს დაავალა მოემზადებინათ პროექტი თბილისის რუსული სასულიერო სემინარიის ბაზაზე ქართული სასულიერო სასწავლებლის დაარსების შესახებ.

პატრიარქი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა დამოუკიდებელი ეკლესიისათვის აუცილებელი წმიდა მირონის მომზადებას. ამასთან დაკავშირებით საინტერესოა ის დოკუმენტი, რომელიც დღეს პირველად შემოდის მეცნიერულ მიმოქცევაში და დაცული იყო შუშანიების საფანეში. მისი ასლი გადმოგვცა არქიმანდრიტმა ისააკმა (ლადუა). დოკუმენტი შეუდგენია ბერ გობრონს (შემდგომში ეპისკოპოსი გობრონ წკრიალაშვილი. ს.ვ.), რომელიც აღნიშნავს: „მირონის მოხარშვის ადგილად არჩეულ იქნა ყოფილი საკათოლიკოსო სასახლის კარის ეკლესია (ანჩისხატი), თვით ეკლესიაში გამზადებულ იქმნა ქართულ სტილზე აგებული ქურა... ქურა აშენებული იყო ეკლესიის შუა ნაწილში, მარცხნივ, ივერიის წმიდა ღვთისმშობლის, ჯვარცმის და წმიდა პანტელეიმონის ხატების პირისპირ. ქურაზე იდგა ზედადგარი, რომელზეც სპილენძის დიდი ქვაბი იყო შემოდგმული. წმიდა მირონის მოხარშვისათვის მოწვეულ იყო განსვენებული პროვიზორი ახვლედიანი, რომელსაც ჰქონდა მინიჭებული უშუალო ხელმძღვანელობა და სრული პასუხისმგებლობა საქმისათვის. ვნების კვირეულის ორშაბათ დილით ბ-მა ახვლედიანმა ქვაბში ჩაუშვა ყველა ხარშვისათვის განკუთვნილი მასალები. დღის 12 საათისათვის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა კირიონ II-მ ტფილელ მიტროპოლიტ ლეონიდესთან და თბილისის სამღვდელოებასთან ერთად გადაიხადა ღვთისმშობლის პარაკლისი, რის შემდგომშიც საკუთარი ხელით აიაზმის სხურებით ჩაუშვა ქვაბში ჯვარის სახით სპეციალურად პინაკებზედ და სასმისებში კანდელაკის მიერ გამზადებული მირონის

მასალების ნაწილი. შემდგომ ამისა, კანდელაკმა მის უწმიდესობას მიართვა ანთებული კვარი, რომელმაც საკუთარის ხელით მოუკიდა წინასწარ ქურაში გამზადებულს და სპირტდასხმულ რამდენიმე ნახშირის ნატეხს ცეცხლი. შემდგომ ამისა კათოლიკოს-პატრიარქი აბრძანდა კათედრაზე და იწყო წმიდა სახარების კითხვა: იოანე, თავი I — „პირველიდან იყო სიტყვა...“ მას ცეცხლის ტფილელი მიტროპოლიტი ლეონიდე, შემდგომ ხარისხის მიხედვით ერთი მეორეს მონაწილენი (თითოეული მათგანი წმიდა სახარების წაკითხვის შემდეგ სტოვებს მირონის ქვაბს, შედის საკურთხეველში და სამოსელს იხდის). მირონის ქვაბთან იქმნენ მორიგენი მუდმივად — მთავარ-დიაკონნი, რომელთაც ევალეობდათ მთელი დღე-ღამის განმავლობაში ქვაბის მორევა განუწყვეტლივ, ხოლო სამღვდელოებას ევალეობდათ ორ-ორი საათი სახარების კითხვა. ესე წესი სრულდებოდა დიდ ოთხშაბათს მწუხრამდე. დიდ ხუთშაბათს დილით ადრე გაწურულ იქმნა ნახარში და შეზავებული ნაირ-ნაირი სურნელეთეროვანი სითხეებით და ეს სურნელოვანი მასსა სახელწოდებულად მირონი, ჩაუშვეს სპეციალურ თუნუქის ჭურჭელში, რომელსა უწოდების სამირონე-ალაბასტრი, რომელიც იქვე იქმნა მოკრძალებით დალუქული საკათოლიკოსო ბეჭდით. წირვის დაწყებამდე ტფილელი მიტროპოლიტი ლეონიდე თანამწირველებითურთ და მორწმუნე ერთი გაემგზავრა სიონის ტაძრიდან საკათოლიკოსო სასახლის კარის ეკლესიაში, სადაც შეხვდნენ მის უწმიდესობას კირიონ II-ს. ურთიერთმისალმების შემდეგ პროცესია დაბრუნდა სიონის ტაძრისაკენ, მოაბრძანებდნენ წმიდა მირონს, მათ უკან მოჰყვებოდა მანტიანამოსხმული კათოლიკოს-პატრიარქი კირიონ II. პროცესიას ამკობდა ქართული გუნდი და მქუხარე ზარები როგორც დედა სიონის, აგრეთვე მეზობელ ტაძართა. სიონის ტაძარში ალაბასტრნი მირონით შესვენებულ იქმნა სამკვეთლოში, ხოლო „სერობასა საიდუმლოსა შენისასა“-ს დროს სამეუფოსა სვლით გარდასვენებულ იქმნა საკურთხეველად ტრაპეზსა ზედა, ხოლო დიდი ალაბასტრი იქმნა გარდამოსვენებულ სამღვდელოთა მიერ და დასვენებული წმიდა ტრაპეზის მარცხნივ, ქიმში საგანგებოდ მომზადებულ კვარცხლბეკზედ. პატარა ალაბასტრი კი წმიდა მირონით

გადმოსვენა ტფილელმა მიტროპოლიტმა ლეონიდემ, ხოლო კათოლიკოს-პატრიარქი შეხვდა სამეუფო ბჭესთან და იგი ჩამოართვა მას, რომელიც დაასვენა წმიდა ტრაპეზსა ზედა მარცხნით ფეშხუმისა. შემდგომათ მათ მიერ იქმნა მიღებული ჩვეულები-სამებრ სიწმინდენი.“

1918 წლის 2 ივნისს მისი უწმიდესობისა და უნეტარესობის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის კირიონ II-ის მიერ თავისუფლების მოედანზე გადახდილ იქნა პარაკლისი საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის გამო. მან შემდეგი სიტყვებით მიმართა ხალხს: „მადლობა ღმერთს. ასი წლის მონობის ბორკილი აეხსნა მრავალტანჯულ ქართველ ხალხს... აღსრულდა მუდმივი ნატვრა საქართველოსი. 26 მაისს 5 საათზე გაისმა პირველი თავისუფალი სიტყვა თავისუფალ საქართველოში... როგორც მკედრეთით აღდგომილმა ქრისტემ თავისი საფლავის კარიდან გადააგორა ლოდი, ისე დღევანდელმა საქართველომ მოიხსნა მონობა, ასი წლის განმავლობაში ლოდად რომ აწვა მკერდზე... ახლად შეძენილ თავისუფლებას, ჩვენი ერის სოციალურ-პოლიტიკური არსებობისათვის ყურძნის მტევანივით ლამაზად შეკრულ-აწყობილ სახელმწიფოს და დამოუკიდებლობასაც ჩვენდა სავალალოდ, ახლავე აედევნენ შავი ღრუბლები და ნისლი, ახლავე გამოუჩნდნენ შიგნით და გარეთ მტრები და შურიტა და უსამართლობით აღვსილი პირები.“²¹

ამის მეტი რა უნდა გაეკეთებინა ათი თვის განმავლობაში 106 წლოვანი მონობისაგან განთავისუფლებულ ეკლესიას და მის მეთაურს. კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის სიძულვილით დაბრმავებულებს არაფერი არ აინტერესებდათ გარდა იმისა, რომ როგორმე იგი ან ნერვიულობას გადაჰყოლოდა, თუ არა სხვა გზა უნდა მოენახათ მისი თავიდან მოშორებისა. ქართული საზოგადოება თითქოს გულგრილი გახდა საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიაში მიმდინარე მოვლენების მიმართ, კათოლიკოს-პატრიარქი კირიონ II შეატოვეს ამ გაბოროტებულ, ანგარებიან ადამიანებს, იგი მარტო დარჩა. განა ასე არ მოხდა 1907 წელს, როდესაც 9-წლიანი იდეოლოგიური, ცილისმწამებლური ბრძოლა ილია ჭავჭავაძესთან 30 აგვისტოს წიწამურთან მისი

მკვლევლობით დასრულდა? უწმიდესისა და უნეტარეს კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ს უთვალთვალებდნენ, შინაურებიდან გამოჰქონდათ ინფორმაციები პატრიარქის გადაადგილების მარშრუტის შესახებ. 1918 წლის 26 ივნისს უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II არქიმანდრიტ ტარასი კანდელაკთან და ვასილ კბილაშვილთან ერთად დილის 5 საათზე ეტლით გაემგზავრნენ მარტყოფის მონასტერში, პატრიარქს თან ახლდა ჩიტო (ქრისტეფორე) კაპანაძე, მაგრამ გზაში გაირკვა, რომ მას დარჩა წიგნები, რომლებიც სამუშაოდ სჭირდებოდა, ამიტომ ჩიტო კაპანაძე დარჩა წიგნების წამოსაღებად. პატრიარქი კირიონი მარტყოფის მონასტერში 11 საათზე მივიდა, ლოცვის შემდეგ მუშაობას შეუდგა. გვიან ღამით, 1 საათზე დაიძინა. წინა ოთახში ეძინა არქიმანდრიტ ტარასი კანდელაკს. პატრიარქი დილის 5 საათზე დგებოდა. გახდა 5, 6, 7 საათი, პატრიარქის ოთახის კარი არ იღებოდა... ბოლოს გადაწყვიტეს და შეაღეს კარები.... კათოლიკოს-პატრიარქი კირიონ II სისხლში ცურავდა, გარდაცვლილის გვერდით ეგდო მისივე დაკეტილი ბრაუნინგი... არქიმანდრიტი ტარასი კანდელაკი სასწრაფოდ გამოეშურა თბილისში, გაიმართა საკათოლიკოსო საბჭოს საგანგებო სხდომა, რომელმაც „მოისმინა ტარასი კანდელაკის ინფორმაცია სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II-ის გარდაცვალების შესახებ და განაჩინა: ეს სამწუხარო ამბავი ეცნობოს შინაგან საქმეთა და იუსტიციის სამინისტროებს სათანადო განკარგულებისათვის და აგრეთვე ყოვლადსამღვდელო მღვდელმთავრებს. ეთხოვოს თბილელ მიტროპოლიტ ლეონიდეს მოახდინოს ჯეროვანი განკარგულება მისი უწმიდესობის გვამის დასაკრძალავად. ოქმს ხელს აწერენ: მიტროპოლიტი ლეონიდე, ეპისკოპოსი დავითი (კაჭახიძე), დეკანოზი კალისტრატე ცინცაძე, რაფიელ ივანიცკი, დეკანოზი ნიკიტა თალაკვაძე, პეტრე ბარათაშვილი.“²²

იმავე ღღეს თბილელმა მიტროპოლიტმა ლეონიდემ საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარეს ნოე ჟორდანიას ასეთი შინაარსის დეპეშა გაუგზავნა: „საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საკათოლიკოსო საბჭოს სახელით პატივისცემით გაცნობებთ, რომ ამა თვის 27-ს (ივნისი), დილის 7 საათზე,

მარტყოფის წმიდა ანტონის მონასტერში უეცრად გარდაიცვალა კათოლიკოს-პატრიარქი კირიონ II.²³ საქართველოს საკათოლიკოსო საბჭომ შექმნა უწმიდესისა და უნეტარესი კირიონ II-ის დამკრძალავი კომისია ეპისკოპოს დავითის (კაჭახიძე) თავმჯდომარეობით, მისი მოადგილე იყო გიორგი ჟორდანიას, წევრებად დეკანოზები ანტონ თოთიბაძე და ნიკიტა თალაკვაძე. დამკრძალავ კომისიაში დაიწყო მსჯელობა, სად დაეკრძალათ უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II. იყო საუბარი იმის შესახებაც, რომ პატრიარქმა თავი მოიკლა და იქნებ სჯობდეს, რომ უხმაუროდ დაიკრძალოს მარტყოფის მონასტერშიო, მაგრამ ახლა კი აღარ დათმო საზოგადოებამ, გამოფხიზლდა მისი ნაწილი და კატეგორიულად მოითხოვა კირიონ II-ის ნეშტის თბილისში გადმოსვენება. გადაწყდა, პანაშვიდები გამართულიყო ანჩისხატის ეკლესიაში, ხოლო 7 ივლისს განსვენებული დაიკრძალბოდა სიონის საპატრიარქო ტაძარში.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარესი კირიონ II-ის მუხანათურმა მკვლელობამ ფრიად დაამწუხრა საქართველო. „გაზეთი „საქართველო“ 1918 წლის 30 ივნისს მწუხარებით იტყობინებოდა, რომ „სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი კირიონ II 26 ივნისს დილით გაემგზავრა მარტყოფში... ივნისის 27-ს კი იგი იპოვეს მიცვალებული მარტყოფის მონასტრის საპატრიარქო ბინაზე, მის საწოლ ოთახში.“ მისი სულის მოსახსენებელი პანაშვიდები გაიმართა საქართველოს ყველა მოქმედ ეკლესიაში. კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის დაკრძალვაზე სიტყვები წარმოთქვეს: სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრემ მიტროპოლიტმა ლეონიდემ (ოქროპირიძე), ქუთათელმა მიტროპოლიტმა ანტონმა (გიორგაძე), ჭყონდიდელმა მიტროპოლიტმა ამბროსიმ (ხელაია), დეკანოზმა ნიკიტა თალაკვაძემ. უწმიდესი კირიონი დაკრძალეს სიონის საპატრიარქო ტაძარში 18 საათზე. დაკრძალვის დღეს დეკანოზმა ნიკიტა თალაკვაძემ ამ სიტყვებით გააცილა მისი უწმიდესობა:

„მშვიდობით, თქვენო უწმიდესობაჲ!

ეს ერთი კვირაა შენი ანჩისხატი, მთელი მორწმუნე ერი თბილისის

ქართველობასთან ერთად, გულდათუთქული დაგქვითინებდა ტყვი-
ით განგმირულ თავის მამამთავარს. დღეს კი ჩვენი სამშობლოს
ყოველი კუთხიდან მოზღვავენულა მთელი საქართველო — შენი
სამწყსო, რათა მიგაცილოს საუკუნო განსასვენებელ საგანმდე-
დაობლებული შენი სამწყსო, ისევ დაქვრივებული ივერიის ეკლე-
სია დღეს საქვეყნოდ მოსთქვამს და ჰგოდებს თავის ვაებასა,
თავის უბედურებასა, თავის ეგზომ დაცოდვილებას, სამშობლო
ქვეყნის გარეშეთაგან გაჭირვებას. ეს შენი საიდუმლოებით მოც-
ული კუბოც მძიმე ლოდივით ზედ დაგვერთო. ასეთ განსაცდელს
ადგილი აღარ უნდა ჰქონდეს ჩვენში.

არ ვიცი შენი ასეთი მოულოდნელი და უეცარი სიკვდილი
ჩვენი გაუგებრობის თუ უმადურობის ნაყოფია. ზოგჯერ მტერი
ვერ უზამს ადამიანს იმას, რასაც თვით ადამიანი თავის თავსო, —
სწორედ ჩვენზეა ეს ნათქვამი. სხვებმა, გარეშეებმა, ჩვენმა მტრებმა
და ორგულებმა შეიგნეს შენი დიდი პიროვნების ღირსება, ჩვენ კი
ვერა! სხვებმა, უცხოელებმა, დააფასეს შენი გონებრივი და ზნეო-
ბრივი ღვაწლი სამშობლოსათვის, ჩვენ კი ვერა... ვერ გამიგია,
რას ეთხოვლობდით კიდევ შენგან?! სხვა ქვეყანაში ასეთ ნაამაგ-
დარ, დამაშვრალ, მხცოვან მოღვაწეს დაასვენებენ ხოლმე, სიბ-
ერის ჟამს დაუტკობენ, განვლილ ტანჯვა-წამებას დაუამებენ და
თუ კიდევ სამოღვაწეოდ მოიწვევენ, მაშინ თავს ევლებიან მას,
ტვირთს უმსუბუქებენ, რათა მისს სიბრძნე-გამოცდილებით ისევ
ასარგებლონ ქვეყანა. ჩვენ ასე ვერ მოგექცით. ჩვენ მხოლოდ
უუფლებო კათალიკოზ-პატრიარქად აგირჩიეთ! თითქოს ჩვენი ეკ-
ლესიის ზომალდის საჭეთმპყრობელი გიწოდეთ, ნამდვილად კი ეს
საჭე ხელიდან გამოგტაცეთ!

ქედმაღლობა, გამძვინვარებული შუღლი, საარაკო თავხედობა
და გულფიცხოვა ვაწარმოეთ თავის მამამთავრის გარშემო, უკა-
ნასკნელი დღენი სიცოცხლისა ჩავუმწარეთ მას და ახალ
საქართველოში ეკლესიასაც ძირი ამოვუთხარეთ, არსებობის ნიადაგი
გამოვაცალეთ.

განა მხოლოდ კირიონ კათოლიკოზს მოვექეცით ასე? უფრო
მეტის სისასტიკით გავისტუმრეთ საიქიოს დიდი ილია! წიწა-
მურისა და მარტყოფის ტრაგედია საქართველოს დაუძინებელი

მტრების მიერ ჩვენში დათესილმა, ერთმანეთის ჯგუფურმა გადა-
კიდება-კინკლაობამ შეამზადა. მტრებმა დაგვექსაქსეს, ერთმანეთის
მტრებად გადაგვაქციეს, საკუთარ ოჯახში შინაური მტრები და
ჯაშუშები გაგვიჩინეს და ეს თავზარდამცემი უბედურება თვით
ქართველების ხელით გააკეთეს. რაღა გვეთქმის ამ შავბნელ ბოროტე-
ბაზე? — შური, ერთმანეთის მძულვარება და გაუტანლობა დაე-
სადგურა ჩვენს შორის და ეს გვათხრევინებს ჩვენს სამარეს
ჩვენივე ხელით... როდესაც ილიას და კირიონს ყიჟინას სცემდნენ
უგუნურნი, ჩვენში არ აღმოჩნდა ვინმე, რომ დამაშვრალთათვის
ნუგეში ეცათ, მათთვის მოეგერიებინათ უპასუხისმგებლო კალმო-
სანნი. პირიქით, უფრო ასისიანებდნენ მათ...

ილიასა და კირიონს მამულიშვილობა, უანგარობა და სამშობ-
ლოსათვის თავგანწირვა როდი ესწავლებოდათ, საყვარელნი!.. მა-
გრამ დღეს რაღა გვეთქმის... დღეს ისევ საქვეყნო სირცხვილში
ჩავცვივდით. ქართველნი... ეტყობა ისტორიის გაკვეთილები ფუ-
ჭია ჩვენთვის, ჯერჯერობით მაინც... მაგრამ ღრმად გვწამს
საქართველოს ჭირისუფლის, ნიკოლოზ ბარათაშვილის ანდერძი:

„ცუდად ხომ მაინც არა ჩაივლის,
ეს განწირული სულისკვეთება,
და გზა უვალი, შენგან თელილი,
მერანო, ჩემო, მაინც დარჩება.“

დიახ, „გზა უვალი“, კირიონისაგან „თელილი“ უსათუოდ დარ-
ჩება.

ამ გზაზე უკვე დაგვაყენა განსვენებულმა. პირველმა მან შეა-
შუქა ჩვენს საზოგადოებაში ჩვენი ეკლესიის განთავისუფლების
აზრი. შეაშუქა არა 1905 და 1917 წლებში, როდესაც ქვანიც კი
ლაღადებდნენ, არამედ უფრო ადრე, როდესაც სუსხიანი ცარ-
იზმისაგან ყოველი აზრი და იდეა თავისუფლებაზე ჩვენში გაყ-
ინულ-გათოშილი იყო; კირიონი კი მაინც თესდა ჩვენში თესლსა
კეთილსა. ის შეესწრო კიდეც ამ თესლისაგან ნაყოფის გამოღე-
ბასა, მაგრამ თვით კი ვერ იგემა თავისი ნამუშაყარი. ასეთი
ყოფილა ზვედრი ქართველი საზოგადო მოღვაწეებისა და ვერც
კირიონი ასცდა თავის ზვედრს...

არ შეიძლება არ გამცნოთ საყვარელნი კირიონისაგან ერთ

საეკლესიო წრეში უკანასკნელი წარმოთქმული აზრი ჩვენს ძალ-
თა ურთიერთგანწყობილებაზე: „ოცი წლის განმავლობაში და-
შორებული ვიყავი სამშობლოს, — ბრძანა განსვენებულმა, — შორიდ-
გან თვალყურს ვადევნებდი, ვფიქრობდი, ამ ხნის განმავლობაში
თქვენ საკმარისად შეიგენით საქვეყნო მოვალეობა, მაგრამ როგორც
ეხლა ვრწმუნდები, თქვენ უფრო დაქვეითებულხართ და დაქსაქ-
სულხართ. თუ ხელახლა დაიბადებით, თორემ სხვაფრივ თქვენი
გამობრუნება შეუძლებელია“. ასე ნაღვლიანად დაასრულა მან თავისი
მწყემსმთავრული მხილება.

იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ჩვენ „ხელახლა დავიბადებით“,
როგორც განსვენებულმა გვამცნო, ახალ საქართველოში, მხოლოდ
თავისუფალ საქართველოში აღორძინდება, ამაღლდება, გაფაქიზდება
ძალთა განწყობილება, მხოლოდ განახლებულ მოქალაქეობაში
შევძლებთ უკუვაგდოთ აწ დამხოვილ მონობისაგან ნაანდერძევი
გახრწნილი ზნე-ჩვეულებანი და შეერთებულ ძალით სამშობლოს
ვემსახუროთ. იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ აწ თავისუფალ
საქართველოში თავისუფალი ეკლესია შესძლებს აღუზარდოს სამ-
შობლოს ღირსეული მოქალაქენი მტკიცე ქრისტიანულ ზნეობის
ნიადაგზე. უნდა შევიგნოთ საყვარელნო, რომ მხოლოდ წმინდა
საზარების მცნებებზე აღზრდილი ერია უკვდავი და უძლეველი.

ამ რწმენით მიგაცილებთ ტანჯულო მამამთავარო, საფლავის პირზე.
აქ, ჭაღარა სიონის ტაძარში მივაბარებთ შენს ნეშტს მშობელ მიწას.
აქ დაისვენე და განისვენე დამაშვრალო! აქ მაინც აღარ იქნები
„განმარტოებული“, აქ მუდამ სინანულის ცრემლებს დავაფრქვევთ
შენს წმინდა საფლავს. შენც, უწმინდესო მეუფეო, აქედან თვალყ-
ური გვადევნე, გავგამხნევე, არ დაგვივიწყო. შენებურად, დიდსუ-
ლოვნად შეავედრე ჩვენი ეგზომი დაცოდვილება სიონის ღვთისმშო-
ბელს, წმინდა ნინოსა და ჩვენს ნათლით მოსილ წინაპართ...

შეგცოდეთ — შეგვინდევ და გვაპატიე, ჩვენო დაუვიწყარო
მამამთავარო, ღმერთი იყოს შენი მოწყალე, ამინ.“²⁴

კათოლიკოზ-პატრიარქ კირიონ II-ის მუხანათური მკვლელო-
ბის შემდეგ მოკლეს მირიან ბერი, ქუთათელი ეპისკოპოსი ანტონ
გიორგაძე... რა ხდებოდა საქართველოს ეკლესიაში? ნუთუ მართა-
ლი გამოდგა შავრაზმელ ეოსტორგოვის სიტყვები? ვინ მოჰკლა

ბრწყინვალე მწყემსმთავარი და მეცნიერი, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი კირიონ II? ქართველი საზოგადოების ერთმა ნაწილმა გული იმით დაიმშვიდა, რომ მკვლელის ძებნა ჩრდილოეთში, რუსეთში დაიწყო. ეს ხომ თავის მართლების უმწეო ცდა იყო. ხმამაღლა უნდა ვთქვათ სიმართლე, კათალიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის მკვლელები ქართველებშია საძებნი. დიახ, კირიონი ქართველთა ხელითაა მკვდარი. მარტყოფის ტრაგედიაში ზნეობრივი ბრალი მიუძღვით ყველა იმათ, ვინც კირიონ II ეროვნული მიმართულების გამო შეიძულეს და მის დევნა-შევიწროებაში აქტიური მონაწილეობა მიიღეს. კონკრეტული დამნაშავენი კი... სამწუხაროდ, დაუსჯელნი აღმოჩნდნენ. მაგრამ ღვთის წინაშე, ხომ არაფერი იკარგება და ეს გვანუგეშებს სწორედ.

უწმიდესსა და უნეტარეს კირიონ II-ს გამოსათხოვარი სიტყვით მიმართა პოლონელი ხალხის წარმომადგენელმა ვალკომირსკიმ.

„ქართველო ხალხო! — სულ ნახევარი წელიწადია, რაც, ასი წლის ობლობის შემდეგ, დიდი ზემოთ დაგვირგვინე შენი სულიერი მამა და ეხლა, ასე მოულოდნელად, მიწას აბარებ მის ნეშტს! სხვა რომელ ხალხს შეუძლია უფრო მწვავედ იგრძნოს შენი დანაკლისი, ვიდრე იმას, რომლის ისტორია ასე ჰგავს შენსას; ვისი გამოჩენილი პოლიტიკური და სასულიერო მოღვაწენი განიცდიდნენ იმასვე, რასაც შენი წინამძღოლები... პოლონელებსა და ქართველებს ყოველთვის ესმოდათ ერთმანეთის გულის პასუხი... ყოველთვის უწვდიდნენ ერთმანეთს ხელს ჭირსა და ლხინში, რის მოწმენი არა ერთხელ ვყოფილვართ ჩვენ აქ, თბილისშიაც, საქართველოს დედაქალაქში.

კავკასიის პოლონელთა საბჭომ დაგვაგალა ჩემს ამხანაგსა და მე დავსწრებოდით ქართველთა კათალიკოსის დაკრძალვას და აქაური პოლონელების ახალშენის სახელით გამოგვეცხადებინა გულწრფელი თანაგრძნობა ქართველი ერისათვის; გადაგვეცა მისთვის, რომ პოლონელები სავსებით იზიარებენ ქართველთა მწუხარებას და იმავე დროს მოუწოდებენ მათ სულიერი სიმტკიცისაკენ.

საუკუნო ნათელი დაედგას საქართველოს ამ ერთგულ შვილს, ქართული ეკლესიის თავადს. განისვენოს მისმა სულმა, სადაც მართალნი განისვენებენ...

ხოლო ჩვენ ნუ მივეცემით სასოწარკვეთილობას, იმიტომ რომ ცოცხალია ქართველი ერი, რომელიც მრავლად წარმოშობს ისეთ ძეთ, რომელნიც უზრუნველყოფენ ქართველი ხალხის საუკეთესო ისტორიულ მომავალს...“²⁵

ტანჯული ქვეყნის კეთილდღეობისათვის მოწამეობრივად აღსრულებული სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ჭირისუფლად გაზეთი „საქართველო“ იქცა, რომელიც წერდა: „ცეცხლისა და წამების ალში გაწმინდა კათოლიკოსმა კირიონმა თავისი სული საქართველოსათვის ტანჯვით და თუ ვინმეს ჰქონდა უფლება ყველაზე ადრე იგი უნდა ზიარებოდა საქართველოს ბედნიერებას... მარტყოფის საიდუმლო გამოუცნობელია რა მოხდა წმიდა ანტონის მონასტერში დანამდვილებით არავინ იცის... საუკუნეებში წარზღომილმა უნეტარესმა კათოლიკოსმა საფლავში ჩაიტანა მარტყოფის ტრაგედიის ახსნა, მის სასიკვდილო იარაზე მიკრული ხელი კი ჰფარავს უღრმეს მწუხარებასთან ერთად მივარდნილი მონასტრის საიდუმლოებასაც.“²⁶

საერო გაზეთებში ასეთი შინაარსის წერილები იბეჭდებოდა, ხოლო სასულიერო ჟურნალ „ახალ სიტყვაში“ მხოლოდ ორი აბზაცი იტყობინებოდა კათოლიკოს-პატრიარქის უეცარ გარდაცვალებას. ახალგაზრდა ისტორიკოსი სარგის კაკაბაძე, რომელიც აქტიურ მონაწილეობას იღებდა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის დროებითი მმართველობის მუშაობაში, კარგად იცნობდა მის უწმიდესობას კირიონ II-ს, მის სამეცნიერო და საზოგადოებრივ საქმიანობას და ასეთი ჩანაწერი გაუკეთებია თავის წიგნებში: „კირიონ კათოლიკოსის სიკვდილით საქართველოს ეკლესიამ შეიძლება ითქვას, დაამთავრა თავისი ერთ-ნახევარ ათასწლოვანი ისტორია...“²⁷

იოსებ იმედაშვილი გულისტკივილით აღნიშნავდა: უწმიდესისა და უნეტარესის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის კირიონ II-ის გარდაცვალებით „ჩაქრა ლამპარი, რომლის მსგავსი იშვიათად აინთება საუკუნიდან საუკუნემდე! ეს იყო კაცი არა მხოლოდ ბერი მღვდელმთავარი, არამედ, უპირველეს ყოვლისა, სამოქალაქო მოღვაწე, მოაზროვნე, მეისტორიე, დიდი მამულიშვილი.“²⁸

მრავალრიცხოვანი სამგლოვიარო დეპეშებიდან, რომელნიც საქართველოს სხვადასხვა პროვინციებიდან მოდიოდა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრის თბილელი მიტროპოლიტის ლეონიდეს სახელზე, მოვიტანო რამდენიმეს — ჩოხატაურიდან თომა მეგრელიშვილი წერდა: „უწმიდესი კათოლიკოსი კირიონის ტრაგიკულად გარდაცვალების გამო ვიმედოვნებ, რომ თქვენი ენერგიული მოთხოვნით მთავრობა ნათელს მოჰყენს ამ საზარელ მოქმედებას, რომელიც მახვილს სცემს გულში ახალ საქართველოს.“²⁹ „ცხინვალის წმიდა ნიკოლოზის სახელობის ტაძრის მრევლი მწუხარებას გამოთქვამს დიდებული მოღვაწის, კათოლიკოს კირიონ II-ის გარდაცვალების გამო. საუკუნო განსვენება მას, ხოლო დამნაშავეთ რისხვა უფლის.“ დეპეშას აქვს მიტროპოლიტ ლეონიდეს მინაწერი „ვაი ჩვენს ეკლესიას ამისთანა მღვდლები რომ ჰყავს“?!³⁰

უწმიდესისა და უნეტარესის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის კირიონ II-ის ტრაგიკული გარდაცვალება იყო XX საუკუნის I მეოთხედის საქართველოს სირცხვილი და უბედურება. მაგრამ, სამწუხაროდ, იყვნენ ადამიანები, რომელნიც ასე არ ფიქრობდნენ. დეკანოზ ქრისტეფორეს იმხანად მღვდელ ვასილ კარბელაშვილისათვის უთქვამს: „ძალი იყო და ძალღური სიკვდილი ხედა მას წილადო“. მანვე გამოსაქვეყნებლად მოამზადა, თუმცა კირიონის გარდაცვალების გამო თავის არქივში შეინახა ეს წერილი.

„კათოლიკოსი კირიონი და მისი ღვაწლი-მოღვაწეობა“

ნიკოლოზ II-ის წინააღმდეგ წერა, ვიცით, არ შეიძლებოდა აშკარად. არამც თუ მის წინააღმდეგ, უბრალო ბოქაულის მოქმედებას თუ შეეხებოდით და კრიტიკას გაუკეთებდით, მოღალატედ გამოგაცხადებდნენ. ასეთივე სენი სჭირთ ყოველ თვითმპყრობელობის სენით შეპყრობილ ადამიანებს. ასეთ ადამიანებს, მათის აზრით, ნება აქვთ ქმნა ყოველივე ცუდისა და სხვას კი არა აქვს ნება თქმა მათ მიერ ჩადენილ სიცუდისა. მაგრამ ნიკოლოზის თვითნებობასაც მოელო ბოლო, რადგან ვერ შეიგნო დროზე გამაფრთხილებელი რჩევა, რომელსაც აძლევდნენ მას მისი კეთილის მყოფელნი.

თვითმპყრობელობის სენით შეპყრობილ ადამიანთა ჯგუფს უდავოდ ეკუთვნის კათოლიკოსი კირიონი. ამის საბუთი ბევრი იქმნა გამოქვეყნებული, მაგრამ ყველაზე უფრო დამამტკიცებელი საბუთია ჟურნ. „ახ. სიტყვის“ მერვე ნომერში გამოქვეყნებული პროტესტი, წარმოდგენილი საკათ. საბჭოს წევრებისაგან კათოლიკოსისადმი მის მოქმედებისა გამო. ვინც იცნობს კათოლიკოს კირიონის წარსულ მოღვაწეობას, იმას არ გაუკვირდება დღევანდელი მისი ქცევა. გადავავლოთ თვალი მის წარსულს ღვაწლს, რომ ყოველივე ნათელი იქმნეს.

კათოლიკოსი კირიონ II გვარად საძაგლიშვილია. პირვანდელი მისი მოღვაწეობა დაიწყო თელავისა და გორის სასულიერო სასწავლებლებში, სადაც დღესაც არის დარჩენილი კვალი ამ მოღვაწეობისა, მაგრამ ამაზე ეკითხოს თელაველებსა და გორელებს. გ. საძაგლიშვილმა 1896 წლის მიწურულში მიიღო ბერობა. კურთხეულ იქმნა ეგზარქოს ვლადიმირის, შემდეგში კიევის მიტროპოლიტის მიერ, რომელსაც იღუმენმა კირიონმა 1897 წელში შეასხა ქება. „Духови Вестники грузинского экзархат“ – ის ნომრებში, ქართლში „მოციქულებრივი მოგზაურობისათვის. ჩვენ ვიცით ეგზარქოსმა ვლადიმერმა რა სიკეთეც უყო ქართულ ეკლესიას თავის აქ, თუ პეტროგრად – კიევში მიტროპოლიტად ყოფნის დროს.

შემდეგ მომავალმა კათოლიკოსმა მიიღო გორის ეპისკოპოსობა. ამ დროს იმერეთის კათედრა იყო დაჭერილი ლეონიდესა და გურიასამეგრელოსი ალექსანდრეს მიერ. არც ერთი არ აპირებდა იმ ხანად სიკვდილს და კირიონს კი ესაჭიროებოდა ფრთების გაშლა. ამისთვის ითხოვა თავისი რუსეთში გადაყვანა. მამულის მოყვარული ადამიანი ამჯობინებდა თავისს სამშობლოში სამსახურს უცხო ქვეყანაში აღმატების სურვილს, მაგრამ კაცია და ბუნებაო...

პირველ ხანად იმედი არ გაუმართლდა კირიონს. მისცეს მხოლოდ ქორეპისკოპოსობა რუსეთში, მაგრამ მერე „დაიმსახურა“ ქ. ორიოლის კათედრა. დადგა 1905 წელი. იაპონიამ რიგიანად შებერტყა ფუყი-ბუმბერაზი—რუსეთი. რუსეთის თვითმპყრობელობა შეირყა. სხვა და სხვა ხალხებმა წარუდგინა რუსეთის მთავრობას მოთხოვნები. საქართველოს სამღვდელეობამაც წამოაყენა მოთხ-

ოვნილება საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის შესახებ. ჯერ იმერეთის სამღვდელოებამ, ეპისკოპოსი ლეონიდის მეთაურობით გამოიტანა თავის საეპარქიო კრებაზე დადგენილება ამის შესახებ მარტში და მერე ქართლ-კახეთის სამღვდელოებამ 1905 წლის მაისის კრებაზე, როდესაც მოხდა ყველასაგან სამახსოვრო ამბები. ეპ. კირიონს ამ მოთხოვნილებათა შექმნაში არავითარი მონაწილეობა არ მიუღია არც სიტყვით, არც საქმით. ესმა კი რა ორიოლში, საქართველომ ავტოკეფალიის საკითხი წამოაყენაო, ითხოვა მაშინდელისათვის დაცლილი სოხუმის კათედრა, რაიცა სინოდმა მისცა, რომ ამით ქართველების გული მოეგო და ავტოკეფალიის მოთხოვნილების სურვილი გაენელებია. ამრიგად, კირიონი გამოეშურა საქართველოში, სხვამ არავინ დამასწროს კათოლიკოსობის მიღებაო. 1906 წელში კირიონი და ლეონიდი გაწვეული იქმნენ სინოდში ჩვენი ეკლესიის საქმეზე. არ ვიცით როგორ, რის და ვის საშუალებით, ეპისკოპოსმა კირიონმა მიიღო დაპირება მაშინდელი ობერ-პროკურორისაგან, რომ, თუ საქართველოს სამღვდელოება დაკმაყოფილდება ამით, შენ ეპისკოპოს კირიონს დაგნიშნავთ ეგზარხოსად. ამ წინადადებით მოევლინა ეპისკოპოსი კირიონი თბილისში საქართველოს სამღვდელოების დელეგატებს, რომელთაგანაც კატეგორიული უარი მიიღო ამ კომბინაციაზე. ეს უარი გამომდინარეობდა იმ დავალებისაგან რომელიც დაეკისრა ორთავე ეპისკოპოსს, კირიონს და ლეონიდს, მოეთხოვათ ავტოკეფალია და არ გაემართათ სინოდთან რაიმე ვაჭრობა.

სინოდის ობერ-პროკურორს ეგონა, რომ კირიონი დაითანხმებდა ქართველ სამღვდელოებას და საზოგადოებას დაკმაყოფილებულ იყვნენ რუს ეგზარხოსის ქართველით შეცვლით და როდესაც დაინახა, რომ კირიონმა ეს ვერ შეძლო, აიღო და სოხუმითგან სადღაც ქორეპისკოპოსად გადაიყვანა რუსეთში. ამ თანამდებობას კირიონმა თავი დაანება თავისით და სინოდმა მისცა საცხოვრებლად რომელიღაც მონასტერი.

ამასობაში საქართველოში მოკლეს ეგზარხოსი ნიკონი. ამ მკვლელობაში მონაწილეობა უსაბუთოდ და განუკითხავად დააბრალა სინოდმა, სხვათა შორის, ეპისკოპოს კირიონს და არქიმანდრიტ ამბროსის. ამის გამო ამბროსი უეცრად გაგზავნეს სანაქსარის

მონასტერში (მგონია რიაზანის გუბერნიაში) და დაუმორჩილეს სასტიკ რეჟიმს. ასეთსავე მდგომარეობაში, როგორსაც განიცდიდა ყოვლად-პატივცემული და სპეტაკი ადამიანი არქიმანდრიტი ამბროსი, დღევანდელი ღირსეული მოადგილე ჭყონდიდელ მიტროპოლიტთა, ჩააყენეს ეპისკოპოსი კირიონიც. შემდეგში კირიონმა მოახერხა ეპისკოპოსობის მიღება პოლოცკში. ხოლო მსცოვანი და ფრიად განათლებული არქიმანდრიტი ამბროსი არ აღირსა სინოდმა ეპისკოპოსობის ხარისხს... რამდენადაც ვიცით, სინოდის წარმომადგენლებთან არქიმანდრიტ ამბროსის ყოველთვის ღირსეულად ეჭირა თავი და ამიტომაც ვერ დაიმსახურა უფროსთა ყურადღება...

მოხდა 1917 წლის 27 თებერვლის რევოლუცია რუსეთში. 12 მარტისათვის გადაწყდა გამოცხადებულიყო მცხეთაში საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალია. ამ დღისათვის გამოიწვიეს პოლოცკიდან ეპისკოპოსი კირიონი, რომელმაც პასუხი გამოავაჟნა: შემატყობინებთ რაზე მიბარებთო, და არ მოვიდა. შემდეგ როცა გაიგო ავტოკეფალიის გამოცხადება, გასწია სინოდში და იქითგან მოციქულად მოგვევლინა სინოდისა და ობერ-პროკურორისაგან (გზის ხარჯიც მიიღო მათგან). ობერ-პროკურორის დავალებით საქართველოს ეკლესიის დროებით მმართველობას წინადადება მისცა, მიეღო ნაციონალური ავტოკეფალია, ეს ჯგობია ტერიტორიულსა. როდესაც აგრძნობინეს, რომ არ ეწარმოებია ობერ-პროკურორთან არავითარი შუამდგომლობა საქართველოს ეკლესიის დროებითის მმართველობის დაუკითხავად, ეპისკოპოსმა კირიონმა მთელს კრებულის მმართველობას მიახალა პირში, თქვენ ვინა ხართ, ან რა მნიშვნელობა აქვს 12 მარტის თქვენს ნამოქმედარსაო. გაიბუტა და გაიქცა ჯერ პეტერბურგში და იქითგან პოლოცკში. რომ შეატყო ავტოკეფალიის საქმე აღარც ისე უიმედოაო, აგვისტოში ისევ მოვიდა ტფილისში. შემდეგ კი მედავითნე-დიაკონთა წყალობით მიიღო კათოლიკოსობა... აი, მოკლედ, მოწამებრივი ღვაწლი კირიონ II-ისა. ეპარქიების ძებნა რუსეთის სივრცეზე, სინოდთან და ობერ-პროკურორებთან ვაჭრობა, მათ მიერ მოციქულად მოვლინება საქართველოში, აქ მტკიცება, რომ სინოდსა და ობერ-პროკურორებს დიდად ჰყავთ მიჩნეული იგი, ხოლო იქ, სი-

ნოდში რწმუნება, რომ აქ საქართველოში დიდად მიღებული ჰყავს ყველასა, — აი, ტაქტიკა კირიონისა. ამისი საბუთი, მგონია, საკმარისად არის წარმოდგენილი ზემოთ.

როგორი ყალბიც არის მოწამებრივი შარავანდედი კირიონ II-ისა, ისეთივეა მისი მეცნიერული შარავანდედიც. საზოგადოებაში გავრცელებულია ყალბი აზრი, როგორც მისი მოწამებრიობისა, ისე მეცნიერობისა. ბრბო ბრიყვია. საკმარისია გაიგონოს ამა და ამ კაცმა რაღაც სქელი წიგნი დაწერაო, რომ მეცნიერების სიგელი მისთავაზოს. თუ რა შინაარსისაა ეს „მეცნიერული“ ნაშთი, არავინ უკვირდება.“³¹

თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II-ის პიროვნების დამფარებელნიც მრავლად იყვნენ. თბილისის სამღვდელოებამ საგანგებო კრებაზე ჟურნალ „ახალი სიტყვის“ გარშემო შემოკრებულთ „კალმის ყაჩაღები“ და კათოლიკოს კირიონ II-ის ზნეობრივი მკვლევლები უწოდა.“³²

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარესი კირიონ II-ის ვერაგულმა მკვლელობამ დაპირისპირება გააღრმავა ახლად ავტოკეფალიადაღდგენილი საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიაში, საკათალიკოსო საბჭოში. ქუთათელმა მიტროპოლიტმა ანტონმა (გიორგაძე) უწმიდესისა და უნეტარესი კირიონ II-ის დაკრძალვის შემდეგ 11 ივლისს სასწრაფოდ მოიწვია საეპარქიო კრება, სადაც მიიღეს „განსაკუთრებული საკითხები კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის ტრაგიკულად გარდაცვალების გამო.“

1. წინადადება იქნას შეტანილი იმერეთის საეპარქიო სახლის სახელით საკათალიკოსო საბჭოში, რათა ეს უკანასკნელი მთელი თავისი შემადგენლობით და კათოლიკოსის მოსაყდრით დაუყოვნებლივ გადადგეს სამსახურიდან, როგორც ეს არის მიღებული აღმოსავლეთის მართლმადიდებლურ ეკლესიებში, მითუმეტეს, საკათალიკოსო საბჭო მორალურად თანამოაზრეა განსვენებულ კათოლიკოსის ტრაგიკულად და საიდუმლოებით მოცულ გარდაცვალებაში. 2. კათოლიკოსის ამ სახით გარდაცვალების გამო მისი კაბინეტის, ანუ ორგანოს საკათალიკოსო სახლის გადადგომის შემდეგ, შესდგეს საეპარქიო საბჭოებისაგან დასახელებულ

პირთა შემადგენლობით დროებითი მმართველობა საქართველოს ეკლესიის ერთ-ერთ ეპარქიულ მღვდელმთავრის მოსაყდრეობით. 3. დროებითი მმართველობა განიხილავს შექმნილ ვითარებას კათოლიკოს კირიონ II-ის გარდაცვალების გამო. მანამდე კი, საჭიროა, გამოირკვეს, რა ატმოსფერო იყო შექმნილი კათოლიკოს კირიონ II-ის პიროვნების გარშემო. ამას მოითხოვს ჩვენგან მოქალაქობრივი მოვალეობების შეგნება განსვენებულის წინაშე. საამისოდ მდიდარ მასალას წარმოადგენს „ახალი სიტყვის“ უკვე გამოქვეყნებული 7 ნომერი. გაისინჯოს ამ ორგანოს შესახებ საკათალიკოსო საბჭოში ქრისტეფორე კაპანაძის და დეკანოზ ნიკიტა თალაკვაძის მოხსენებები. გაისინჯოს საკათალიკოსო საბჭოს ჟურნალები №103, №109. განხილულ იქნას 144 საბრალდებო მუხლები, რომლებიც მის მოწინააღმდეგეებს ჩაუბარებიათ კათოლიკოს კირიონისათვის. 1918 წლის 23 მაისს, როგორც ეს გვამცნო საბჭოს წევრმა რაფიელ ივანიცკიმ, კათოლიკოს კირიონ II-ის დასაფლავების დღეს, გაზ. „საქართველოში“ მოთავსებულ წერილში. განხილულ იქნას ეს განცხადება და მასზე განსვენებული კათოლიკოსის ჯერ არ ცნობილი პასუხი, რომელიც უკვე შედგენილი ყოფილა საეკლესიო კრებისათვის წარსადგენად. შეფასებულ იქნას რ. ივანიცკის წერილი, რამდენად ობიექტური და გულწრფელია იგი და შეესაბამება თუ არა ჭეშმარიტებას. ეს წერილი „ახალი სიტყვის“ ცულლუტური გამოხმაურებაა მის მონათესავე გაზ. „საქართველოში“. პროტესტი გამოეცხადოს რ. ივანიცკის ამ თავხედობისათვის. 4. დაუყოვნებლივ მოისპოს ჟურნალ „ახალი სიტყვის“ გამოცემა, როგორც პასკვილანტურ-პროვოკაციული ორგანოსი. საეკლესიო კრების წინაშე პასუხისგებაში იქნენ მიცემული ამ ორგანოს სარედაქციო კოლეგიის რწმუნებული ქრისტეფორე ციცქიშვილი, დეკანოზი ანტონ თოთიბაძე, მღვდელი ილია შუბლაძე. ასეთი ბილწი და ასეთი საზიზღარი ორგანო არ ახსოვს კაცობრიობის ისტორიას, რომელიც გამოდიოდა კათოლიკოს კირიონისა და მისი მომხრეების მოსაშხამავად. ამ დროს კი საკათალიკოსო საბჭოს ოფიციალური ორგანო „სვეტიცხოველი“ უსახსრობის გამო შეაჩერეს. ჟურ. „ახალი სიტყვის“ გარშემო შემოკრებილთ უნდა ეწოდოთ კათოლიკოს კირიონ II-ის მორ-

ალური მკვლელნი და განიდევნონ თბილისიდან. 5. განხილულ იქნას უმთავრესი საბედისწერო შემთხვევა, რომელმაც უცნაურად იმსხვერპლა კათოლიკოსი კირიონი. რამდენად მიზანშეწონილი აღმოჩნდა თბილელი მიტროპოლიტის კათედრის აღდგენა და ერო ქალაქში კათოლიკოსის და მიტროპოლიტის მოთავსება? ამ მოკლე დროის დაკვირვებამ დაგვარწმუნა რომ, ვინც უნდა ყოფილიყო კათოლიკოს კირიონ II-ის ადგილზე, მას ისეთივე მარცხი მოუვიდოდა, როგორც მოუვიდა კირიონს ძლიერი თბილელი მიტროპოლიტის გვერდით. საეკლესიო დებულებით, კათოლიკოსი იყო სრულიად უმწეო და უუფლებო, ამიტომ სანამ კათოლიკოსის კანდიდატზე იბჭობდეთ, უნდა გაუქმდეს თბილელის კათედრა და აისახოს იგი კათოლიკოსის ტიტულში. უნდა ამოვირჩიოთ მთავარეპისკოპოსი მცხეთისა და მიტროპოლიტი თბილისისა და სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი. მას მიეცემა ერთი ქორეპისკოპოსი სრულ განკარგულებაში და მით დაცხრება უმთავრესი წყარო იმ ქიშპობისა, რომელშიც ამოაღწევს მხცოვანი კათოლიკოსი კირიონი. 6. საჭიროა შესწავლილ იქნას 1917 წლების დროებითი მმართველობის საქმეები, განსაკუთრებით ჟურნალები №18, 19, 44, აგრეთვე საკათოლიკოსო საბჭოს დროისა, აქ დაინახავს მობზდარი ტრაგედიის სურათს, ვისაც სურს იხილოს იგი.“³³

დოკუმენტს ხელს აწერდა ქუთათელი მიტროპოლიტი ანტონი (გიორგაძე). 1918 წლის 18 სექტემბერს მიტროპოლიტი ანტონი მოულოდნელად გარდაიცვალა... იმთავითვე გავრცელდა ხმები, რომ იგი მოწამლეს, პათანატომიურმა გამოკვლევამ დაადასტურა ეს ვარაუდი. ამ ბოროტების ჩამდენი აღმოჩნდა მისი სიძე, გვარად რედიგერი, რომელმაც მეუფე ანტონს საჭმელში ვერცხლისწყალი შეურიოა... აშკარა იყო, ამ საქმის დამკვეთნი იგივე ხალხი იყო, ვინც მარტყოფის მონასტერში მოკლა უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II. მიტროპოლიტი ანტონი დაიკრძალა ქუთაისის საკათედრო ტაძარში, რომელიც 1924 წელს ბოლშევიკებმა დაანგრიეს. მიტროპოლიტ ანტონის საფლავი დაიკარგა. 1918 წლის 15 ოქტომბერს საკუთარი სახლის წინ უცნობმა მკვლელმა სიცოცხლეს გამოასალმა მღვდელი ტიმოთე ბაკურაძე, რომელიც თავის დროზე იყო კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის საარჩევნო ჯგუფის ხე-

ლმძღვანელი პროვინციებში... 1919 წლის 6 ივნისს არმაზის მონ-
ასტერში მოკლეს ბერმონაზვნები მირიანი (ბექაური) და გერ-
მოგენი... იმავე წლის 23 ივნისს პოლიციამ დააპატიმრა მკვ-
ლულობის შემსრულებელი – სოფელ ძეგვის მცხოვრებნი ბაგ-
დასარ აღდაჯანოვი, ნიკო თუმანიანი, მიშა კვახაძე. დამკვეთთა
ვინაობა კი უცნობი დარჩა. ამ სამწუხარო ამბებმა ათქმევინა
ცნობილ ისტორიკოსს სარგის კაკაბაძეს შემდეგი სიტყვები:
„საქართველოს ეკლესიის მაღალ სასულიერო წრეებში დამკვიდრდა
ერთმანეთის გაუტანლობა და შურისძიება.“³⁴

საინტერესოა, როგორ განვითარდა მოვლენები საქართველოს
მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიაში.

1918 წლის 28 ნოემბერს გაიმართა საქართველოს მართლმა-
დიდებელი ეკლესიის საკათოლიკოსო საბჭოს სხდომა, რომელსაც
ესწრებოდნენ: თბილელი მიტროპოლიტი და კათოლიკოს-პატრი-
არქის მოსაყდრე ლეონიდე (ოქროპირიძე), ჭყონდიდელი მიტრო-
პოლიტი ამბროსი (ხელაია), ქუთათელი მიტროპოლიტი ნაზარი
(ლეჟავა), ალავერდელი ეპისკოპოსი პიროსი (ოქროპირიძე), დე-
კანოზები: ნიკიტა თალაკვაძე, კორნელი კეკელიძე, კალისტრატე
ცინცაძე. საერონი: პ. ბარათაშვილი, გ. გვაზავა, პ. გოთუა, პ.
ინგოროყვა, ქ. კაპანაძე, მ. მაჩაბელი. აზრთა სხვადასხვაობის მი-
უხედავად, საკათოლიკოსო საბჭომ გამოიტანა განჩინება: „1. დაუყ-
ოვნებლივ, რამდენადაც შეიძლება მოკლე დროში, არჩეულ იქნას
კათოლიკოს-პატრიარქი, ვინაიდან ამას მოითხოვს როგორც საეკ-
ლესიო ინტერესები, ისე საქართველოს დღევანდელი პოლიტიკური
ვითარება და მისი საერთაშორისო მდგომარეობა. 2. უარყოფილ
იქნას აზრი კათოლიკოსის ასარჩევად საქართველოს საეკლესიო
კრების მოწვევისა. 3. ვინაიდან კათოლიკოსი დაუყოვნებლივ უნდა
იქნას არჩეული, საკათოლიკოსო საბჭოს კანონიერად მიაჩნია მიტ-
როპოლიტ ლეონიდეს არჩევა კათოლიკოსად.“³⁵ ამ გადაწყვეტილებას
მოჰყვა ეპარქიებიდან მიტროპოლიტ ლეონიდეს მხარდასაჭერი წერ-
ილები. თუმცა, იყო განსხვავებული მოსაზრებებიც. საკათოლიკო-
სო საბჭოს დადგენილება გააპროტესტეს დეკანოზმა ნიკიტა თა-
ლაკვაძემ, მათე გორდუზიანმა, ქრისტეფორე კაპანაძემ, ზუგდიდ-
იდან მღვდელმა ტროფიმე ხუნდაძემ... სასულიერო პირთა ნაწილ-

მა მოითხოვა კათოლიკოს-პატრიარქის არჩევა გადაეტანათ მეორე საეკლესიო კრებაზე. ამასთან დაკავშირებით გავრცელდა წერილი „მეორე საეკლესიო კრების საყურადღებოდ“, რომელშიც ვკითხულობთ: „მეორე საეკლესიო კრებამ რომ კიდევ შეცდომები არ დაუშვას და სამუდამოდ არ დაიკრძალოს ჩვენი ეკლესია და სარწმუნოება, როგორც ეს მოხდა პირველ საეკლესიო კრებაზე და არასასურველმა პირებმა მოიყარეს თავი ჩვენს ნორჩ ეკლესიაში და მოიტანეს დიდი არასაპატიებელი ზიანი, რომლის მოსპობა-აცილება ამ მეორე საეკლესიო კრებას შეუძლიან და მით გამოიყვანს ეკლესიას სამშვიდობოს. ეს პირები არიან: ეგზარქოსის ნააგენტარი გათახსირებული დავით დავიდოვი, ნაჯაშუშარი და დღესაც ჯაშუში შუბლაძე, მარჯვენა ხელად წოდებული, იუდას როლის შემსრულებელი ცქიტიშვილი, ივანე რატიშვილი. მათ დასახასიათებლად სანიმუშოდ გაგახსენებთ იმ ამბებს, რაც მათ ჩაიდინეს ავტოკეფალიის გამოცხადების დღეებში და შემდეგ ვიდრე დღევანდლამდის. დღიდან ავტოკეფალიის გამოცხადებისა, ლეონიდმა დავიდოვ-დავითაშვილის დახმარებით და მეცადინეობით ნაწამებ-ნატანჯ კირიონს, რომლის სამშობლოში დაბრუნებას მოუთმენლად ელოდა ქართველი ერი, დიდი შეურაცხყოფა მიაყენეს დროებითი მმართველობის კრებაზედ. ეს იმისთვის, რომ მით გამოეწვიათ ძლეუარება და დაეცათ ზალხში მისი პრესტიჟი, მოეხსნათ კათოლიკოსობაზე მისი კანდიდატურა. კირიონის კათოლიკოსად არჩევის შემდეგ მოაწყეს პარტია ზემოხსენებულ პირთაგან და მოსვენებას არ აძლევდნენ ისედაც ტანჯულ კირიონს. მათი თავხედობა-თავგასულობა იქამდის მივიდა, რომ 24 ოქტომბერს 1917 წ. დ. დავიდოვი შეუვარდა კირიონს მოსაკლავად, მაგრამ რადგან იქ კირიონის მხლებლები იყვნენ, ეს ვერ მოახერხა. მხოლოდ ლანძღვა-გინებით და აღშფოთებული გამობრუნებული შეიჭრა საკათოლიკოსო საბჭოს კანცელარიაში და იქ მყოფს საკათოლიკოსო საბჭოს წევრს ქრისტეფორე კაპანაძეს იმ ზომამდე სცემა, რომ ექიმის დახმარებით ძლივსლა მოაბრუნეს, მის მოწმენი შეიქმნენ მთელი საკათოლიკოსო სახლის მოსამსახურენი. აი, ამის ჩამდენი კაცი „გმირობისათვის“ ლეონიდმა დაასაჩუქრა და თავისი სამწერლო კანცელარია ჩააბარა. 12 სექტემბერს, კათოლიკოსის არჩე-

ვის წინ, ლეონიდის დავალებით ბ. ბარათაშვილი გაგზავნილ იქნა დიაკონ-მედავიონეთა წარმომადგენლებთან, რომ ლეონიდის პრესტიჟი აემაღლებინათ და კირიონის საწინააღმდეგო აგიტაცია გაეწიათ; რომ კირიონი გაეშავებინათ და სთხოვდა, რომ კენჭები ლეონიდისათვის მიეცათ. კირიონის არჩევის შემდეგ ლეონიდმა გამოაცემინა თბილისში თავის დამქაშებს კირიონის სალანძღავად გაზეთი „ახალი სიტყვა“ და ჩააბარა ცნობილის ვოსტორგოვის გაწვრთნილის ჯაშუშ შუბლაძეს, იუდა ციცქიშვილს და სხვებს, სადაც თვით ლეონიდიც სხვა და სხვა ფსევდონიმებით მხურვალე მონაწილეობას იღებდა. აქ ისინი არ ჰზოგავდნენ ძალასა და ენერგიას და კათოლიკოს კირიონს ლანძღავდნენ უშვერის სიტყვით. დასარწმუნებლად ამისა, გადაათვალიერეთ ყველა „ახალი სიტყვის“ ნომრები და დარწმუნდებით, რომ არცერთი ნომერი არ გამოსულა, სადაც კირიონი არ იყო გალანძღული. იყო დრო, როდესაც ფული შემოაკლდათ გაზეთის გამოსაცემლად და 28 მაისს, 1918 წ. ლეონიდის თანდასწრებით მოხდა თბილისის ზოგიერთი სამღვდელოების კრება და, ლეონიდის თხოვნით, თბილისის ეკლესიებიდან ამ გაზეთს გაუჩინეს სუბსიდია, რომ არ შეჩერებულიყო გაზეთის გამოცემა და ლანძღვა-გინება კირიონისა. შუბლაძე ეს ის მღვდელია, რომელმაც ვოსტორგოვის დროს მას თხოვნით მიმართა: მე სამრევლო სკოლების მეთვალყურედ დამაყენეთ, ჯამაგირს მე მოვანდომებ ხშირად მაზრაში სიარულს მცხოვრებთა გაჩუმებისათვის და, მართლაც, როცა მიიღო ეს თანამდებობა, 1903 წელს, სამშობლო ენაზე სწავლა აუკრძალა ქართველებსა და ბერძნებს. ეს ის მღვდელია, რომელიც ვოსტორგოვის ორგანოში აქებდა რუსულ ენას, ამტკიცებდა, რომ ქართველი, როდესაც ქართულად წერს, ფიქრობს რუსულად და ისე სწერს, ამას შვრება არა ერთი, არამედ მომეტებული ნაწილი მწერლობისა. ნუთუ ამას ადგილი აქვს ჩვენში?

ივ. რატიევმა (რატიშვილი) ანჩისხატის ტაძარში, როდესაც კირიონი მწირველი იყო, თვით წირვის დროს კირიონს, მის ამომრჩევლებს და ნაკურთხებს უწოდა „კინტოები“ და სხვა უცენზურო სახელები, ეს ყოველივე ერთმა მოძღვარმა ლეონიდის თავმჯდომარეობის დროს მოახსენა საკათალიკოზო საბჭოს და სთხოვ-

და, რომ ასეთის საქციელისთვის ი. რატიევი ჩამოეშორებინათ საეკლესიო საქმეებისგან, მაგრამ ლეონიდმა ეს არ ინება, რადგან ივ. რატიევი მისი აგენტი იყო. ლეონიდი კირიონის ნაკურობს მოძღვრებსაც არ ასვენებდა და თუ შეიტყობდა, მათ მღვდელ მოქმედებას უკრძალავდა.

1918 წ. 27 მარტის ოქმიდან ჩანს, რომ რუსებმა ქართველებს გადასცეს სას. სემინარიის მთელი ქონება, ვინ გაფლანგა იგი? კრებამ უნდა გამოიკვლიოს.

ლეონიდმა საკათოლიკოზო და საეპარქიო სახლები გაწმინდა ოპოზიციონერებისაგან, იქ დარჩნენ მარტო მისი და დავიდოვის მოაზრენი; თუ ვინმე სხვა დარჩა, მათ არაფრის შეცვლა არ შეუძლიათ. გალობის საკითხიც ზომ პირად ინტერესს ანაცვალეს და სრულებით მოსპეს, სადაც კი მისი ჩანასახი სჩანდა.

დასასრულს ჩვენი მთავრობის საყურადღებოდ უნდა განვაცხადოთ, რომ მას, რომელსაც დღევანდელ რთულ მომენტში არ აქვს ფიზიკური საშუალება, გაეცნოს ამ ბრძოლას და ძიებას, რომელსაც ადგილი აქვს საეკლესიო ცხოვრების სფეროში, მივმართავთ თხოვნით, რათა მან ხელი არ შეუწყოს იმ საშინელს რეაქციონურ და მონარქისტულ ელემენტებს, რომლებიც სასტიკად გვებრძვიან ჩვენ.

მაშ, გაუმარჯოს იმ დეპუტატებს, რომელნიც გაგვიკაფავენ ჩვენს ეკლიან გზას, მოგვაშორებენ იმ ნაგავ ბრბოს, რომელსაც მოუკალათია ეკლესიის სათავეში თავისის თავით და პირად საქმეს ანაცვალეს მთელი სარწმუნოება. ვაშა, თქვენს ერთსულოვნებას, სულით და გულით გამოდახილს, რომელიც მოაშორებს ამ ბინძურ ჭორს და გამოიყვანს ჩვენს ეკლესიას სამშვიდობოს. გაუმარჯოს ახალს ეკლესიის თავს, ახალს მართვა-გამგეობას და მღვდელ-მორწმუნეთა შეერთება სიყვარულით მუშაობს.

მხოლოდ ეს იხსნის ჩვენს ეკლესიას ნგრევისაგან. „განახლების ჯგუფი.“³⁶

ამ დაპირისპირებისა და ურთიერთბრალდების ვითარებაში 1919 წლის 23 თებერვალს მცხეთის სვეტიცხოვლის ათორმეტი მოციქულის სახ. საპატრიარქო ტაძარში შესრულდა მიტროპოლიტ ლეონიდეს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად კურთხევის ცერემონია. დავით დავიდოვ-დავითაშვილი გახდა

საქართველოს საკათოლიკოსო საბჭოს საქმეთა მმართველი – მდივანი.

განსვენებული კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარესი კირიონ II-ის საფლავზე დეკანოზმა ნიკიტა თალაკვაძემ და ქრისტეფორე კაპანაძემ ცნობილ ქვისმთელელ ნ. ალლაძეს დაამზადებინეს საფლავის ქვა ასეთი შინაარსის წარწერით: „სრულიად საქართველოს კათოლიკოზ-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ მეორე, დაიბადა 1855 წლის 11 ან 14 იანვარს მამამთავრად არჩეულ იქმნა საეკლესიო კრების მიერ 1917 წლის 17 ენკენისტოვეს. ღვთივ განისვენა 1918 წ. 26 ივნისს.“ საფლავის ქვა დაიდგა 1919 წლის 10 ივნისს... მაინც რა მოხდა მარტყოფის მონასტერში, ვინ მოკლა დიდი საეკლესიო მოღვაწე უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II? განვიხილოთ ყველა ვერსია.

1. ოფიციალური დასკვნა კათოლიკოსის შესაძლო თვითმკვლელობის შესახებ, რომელიც მოსამართლე-გამომძიებელმა ი. კობიაშვილმა დადო, არ იყო ექსპერტიზის მონაცემებით გამყარებული. დეკანოზმა ნიკიტა თალაკვაძემ იმთავითვე უნდობლობა გამოუცხადა მოსამართლე კობიაშვილის დასკვნას. „ზმა დაუყარეს თავი მოიკლაო, 68 წლის მოხუცმა, რომელსაც დამბლის გამო (დამბლა დაეცა 1918 წლის დასაწყისში ამდენი ნერვიულობის და ცილისწამების გამო ს.ვ.) პირთან ჭიქა ვერ მიჰქონდა დასალევად, ასეთი ხელით მწოლარემ რევოლვერი დაირტყა და თავი მოიკლაო! რევოლვერი იქვე ეგდო ცხედართან, რევოლვერი დაკეტილი იყო. როგორ, თავი მოიკლა და რევოლვერი დაკეტა? გვერდზე დაიგდო?! ასეთი დასკვნა გამოიტანა „გამომძიებამ“... ამის გამო მქონდა პირადი შეტაკება შინაგან საქმეთა მინისტრ ნოე რამიშვილთან. 1918 წლის ივლისში, როდესაც ანჩისხატის ტაძარში მესვენა მარტყოფის მონასტერში უცნაურად ტყვიით განგმირული კათოლიკოზი კირიონი, დიდძალი ხალხის თანდასწრებით გადავიხადე პანაშვიდი, წარმოვთქვი მეტად აღვზნებული სიტყვა იმის თაობაზე, რომ მოწმე ვიყავი იმ არაადამიანური მეფისტოფელური დევნა-შევიწროებისა, რომელიც წილად ზედა საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალურ უფლებებში აღდგენილ მის პირველ კათოლიკოზს.“³⁷ საყურადღებოა ისიც, რომ ტყვიები, რომელნიც კათო-

ლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის სხეულიდან ამოიღეს, იმ რევოლუერისა არ იყო, რომელიც განსვენებულის გვერდით დაკეტილი ეგდო... აქედან შეიძლება ვიფიქროთ, რომ საქმე გვექონდა ორგანიზებულ დანაშაულთან, ხოლო დამკვეთებისა და შემსრულებლების ვინაობის გაურკვევლობისათვის დამნაშავეებმა გაავრცელეს ბინძური ჭორი, კათოლიკოსმა თავი მოიკლაო. ამ ჭორით ის მეორედ მოკლეს. ამ ვერსიას ავრცელებდნენ მისი ოპონენტები.

2: ცნობილი ქართველი მოღვაწე, მწერალი და გამომცემელი იოსებ იმედაშვილი პირადად იცნობდა კათოლიკოს კირიონს, მარტყოფში დატრიალებული ტრაგედიით გულშეძრული და გამომძიებელ კობიაშვილის დასკვნით აღშფოთებული შეხვდა მთავრობის თავმჯდომარეს ნოე ჟორდანიას და მიიღო მისგან უფლება შეეკრიბა და გასცნობოდა კათოლიკოს კირიონ II-ის მკვლელობის ყველა მასალას. ამის საფუძველზე დაასკვნა, რომ მკვლელობა იყო კარგად ორგანიზებული. „ხმა გავრცელდა ვითომ თვითონ მოიკლა თავიო, მაგრამ ეს აზრი სასწრაფოდ უარყოფილ იქნა, რადგან კირიონს სამუშაო წიგნები, მასალები და საწერი ქაღალდი წაედო. შემდეგ მისი მკვლელობა დაბრალდა ტარასი არქიმანდრიტს, რომელიც კირიონის შინაკაცი იყო, მაგრამ იგი მოისყიდა დავით დავიდოვმა. ტარასის ბოლოს 500 თუმანი მისცეს, რომლითაც მან კავკავში ძროხები იყიდა და თბილისში ფერმა გაიჩინა. ამავე ტარასიმ მიითვისა კირიონის მიერ შეკრებილი ხალხური ლექსები, რომლებიც ბოლოს საქართველოს სახელმწიფო ლიტერატურულ მუზეუმს გადასცა როგორც თავისაგან შეკრებილი.“ ერთ რამეში ნამდვილად უნდა დავეთანხმოთ იოსებ იმედაშვილს – არქიმანდრიტმა ტარასიმ ნამდვილად იცოდა კათოლიკოს კირიონის მკვლელების ვინაობა. მკვლეელი კათოლიკოსის ოთახში ვერ შევიდოდა, თუ არ გაივლიდა იმ ოთახს, სადაც მას ეძინა, ამავე დროს გასათვალისწინებელია ბრაუნინგის ხმა, როგორ ვერ გაიგონა? იოსებ იმედაშვილი განაგრძობს: „კირიონის მოკვლის შემდეგ მოკლულ იქნა კირიონის ბერები მირიანი, გერმოგენი, ყოველივე ამას დაბეჯითებით მიაწერდნენ დავით დავიდოვს და დავით დავიდოვი საბჭოთა წყობილების დამყარების შემდეგ განაგებდა სიძველეთა საქმეს, თუ კომიტეტში მუშაობდა. იყო გადასახლებუ-

ლი... იქ პატიმრებმა მარჯვენა მოაჭრეს: „ეგ სულ ცოდვით მოუვიდაო“ – იტყოდნენ ხოლმე.“³⁸

უწმიდესისა და უნეტარესი კირიონ II-ის დავით დავიდოვისაგან მოკვლის ვერსიას მხარს უჭერდა ცნობილი ისტორიკოსი სარგის კაკაბაძე, რომელიც აღნიშნავდა: „მიტროპოლიტ ლეონიდეს მომხრემ მოკლა კათოლიკოსი კირიონი.“³⁹ დეკანოზი ნიკიტა თალაკვაძე პირდაპირ ხელს ადებდა დავით დავიდოვ-დავითაშვილს, რომელსაც „ეგზარქოსების ჯაშუშს, გარყვნილ კაცს უწოდებდა, რომლისაც კათოლიკოს-პატრიარქ ლეონიდესაც ეშინოდა. ჩემთანაც ჰქონდა შეტაკება ამ დავიდოვს. დამხვდა ქუჩაში (დავით დავიდოვი ცხოვრობდა ანჩისხატის ქუჩის მოპირდაპირე სახლში, იქვე ანჩისხატის ეზოში ცხოვრობდა დეკანოზი ნიკიტა თალაკვაძე ს.ვ.). დამიწყო უშვერი სიტყვებით ლანძღვა-გინება და საცემრად იწია, გამოვარდნენ სახლიდან მისი ქალები და იმათ შეიყვანეს თავიანთი მამა სახლში და გადამარჩინეს სირცხვილს, როგორც კი მომიახლოვდებოდა, ჯოხი უნდა დამეკრა თავში... ამან იმსხვერპლა ჩვენი ეკლესიის განახლების საქმე.“⁴⁰

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარესი კირიონ II-ის მკვლელი დავით დავიდოვ-დავითაშვილი იყო, მაგრამ ამ საქმეში ზნეობრივ პასუხისმგებლობას ვერ გაექცევიან მისი ის ოპონენტები, რომელნიც შემოკრებილნი იყვნენ ჟურნალ „ახალი სიტყვის“ გარშემო. ისინი უშვერი სიტყვებით ლანძღავდნენ კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონს, ცდილობდნენ ქართული საზოგადოების დარწმუნებას იმაში, რომ კირიონი არ იყო პატრიარქობის ღირსი. სამწუხაროდ, მიტროპოლიტმა ლეონიდმა ვერ დაიკავა პრინციპული პოზიცია. ამან წარმოშვა ჭორები კირიონ კათოლიკოსის მკვლელობასთან მისი შესაძლო კავშირის შესახებ. სამწუხაროა, ფრიად სამწუხარო, საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ახალი ერა, რაც ავტოკეფალიის აღდგენით დაიწყო, იმთავითვე ტრაგიკული და სისხლთან ფურცლებით ჩაიწერა.

1921 წელს ბოლშევიკური საოკუპაციო რეჟიმი დამყარდა საქართველოში. ბოლშევიკები აგრესიული ათეიზმის მიმდევრები იყვნენ. მათი ბელადი ვ. ი. ლენინი წერდა: „მივდივარ იმ დასკვნამდე,

რომ სწორედ ახლა უნდა მივეცეთ ყველაზე გადამწყვეტი, დაუნდობელი ბრძოლა შავრაზმულ სასულიერო ფენას და ჩახშობილ იქნას მათი წინააღმდეგობა ისეთი სისასტიკით, რომ მათ ეს არ დაივიწყონ რამდენიმე ასეული წლის განმავლობაში.⁴¹ დაიწყო ეკლესია-მონასტრების ადმინისტრაციული წესით დახურვა, სასულიერო პირების იძულებით განმოსვა, დაპატიმრება-დახვრეტები. შექმნილ ვითარებას ეხმიანება დეკანოზ ნიკიტა თალაკვაძის ჩანაწერი: „წითელ არმიას საქართველოდან გააქვს აუარებელი სიმდიდრე, არც ჩვენი „კომუნისტები“ აკლებენ ხელს სამშობლოს ძარცვა-გლეჯას. 50 მილიარდი კონტრიბუცია დაადეს საქართველოს გადასახდელად. ხალხი სასოწარკვეთილებამდე მიიყვანეს – ზოგს 10 მილიონი, ზოგს 20 მილიონი შეაწერეს, ვინც ვერ იხდის, მიჰყავთ „ჩეკაში“, იჭერენ... თვითონ „კომუნისტები“ კი, გუმინდელი მშვიდრები, კარგად ჩაცმულ-დახურულები, მშვენიერ სასახლეებში გამოჭიმულები, ყოველდღე – ღამე ღზინში ატარებენ დროს. ჩიტის რძეც არ აკლიათ მათ, ხალხი კი... შიმშილობს.“⁴² კათოლიკოს პატრიარქები (უწმიდესისა და უნეტარესი ამბროსისა და დავით V-ის გარდა) ყველანი უწმიდესისა და უნეტარესი კირიონ II-ის ოპონენტები იყვნენ. წამებული პატრიარქის სახელი თანდათან მიეცა დავიწყებას.

2002 წლის 16 სექტემბერს უწმიდესისა და უნეტარესის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, მცხეთა-თბილისის მოავარებისკოპოსის ილია II-ის დავალებით საპატრიარქოში წმიდა სინოდის რამდენიმე წევრთან ერთად იხილებოდა მასალები წმინდანად შესარაცხი დიდი საეკლესიო მოღვაწის შესახებ. სხდომაზე ბრძანდებოდა მისი უწმიდესობა და უნეტარესობა ილია II, რომელმაც მომმართა, რა დოკუმენტური მასალა არსებობს, რომელიც აბათილებს მის უწმიდესობა კირიონ II-ზე გავრცელებულ დაუჯერებელ თვითმკვლელობის ვერსიასო. დავიწყე დრო-ჟამს გადარჩენილი მასალების მოხმობა... უწმიდესი და უნეტარესი ილია II წამოდგა, დაგვლოცა და მიეხვდით, რომ გადაწყვეტილება მიღებული იყო. 2002 წლის 17 ოქტომბერს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წმიდა სინოდმა, რომელსაც თავმჯდომარეობდა მისი უწმიდესობა და უნეტარესობა ილია II, სრულიად

საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქი, გამოჩენილი საეკლესიო და ეროვნული მოღვაწე, მკვლევარი, საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენისათვის დევნილი, მოწამებრივად აღსრულებული კირიონ II შერაცხა წმინდანთა რაიონში და ეწოდა მღვდელმთავარი კირიონი. მისი ხსენების დღედ დაწესდა ძვ. სტ. 27 ივნისი (9 ივლისი). წმიდა მღვდელმთავარი კირიონი, XX საუკუნის დასაწყისის უდროოდ ჩამქრალი მოკაშკაშე ვარსკვლავი ჩვენი ეკლესიისა, დაუბრუნდა სრულიად საქართველოს.

პირველი საეკლესიო კრების
მონაწილეთა ერთი ჯგუფი.

I რიგი: სოფრომ მგალობლიშვილი, რაფო ივანიცკი,
დავით დავიდოვი...

II რიგი: დეკანოზი რაჟდენ ხუნდაძე, დეკ. კალისტრატე
ცინცაძე, დეკანოზი კორნელი კეკელიძე, ეპისკოპოსი
პიროსი (ოქროპირიძე), მიტროპოლიტი ანტონი
(გიორგაძე), არქიმანდრიტი ამბროსი (ხელაია),
არქიმანდრიტი ნაზარი (ლეჟავა), დეკანოზი ანტონი
(კეკელია), დეკანოზი ქრისტეფორე (ციცქიშვილი).
1917 წელი, 17 სექტემბერი, თბილისი.

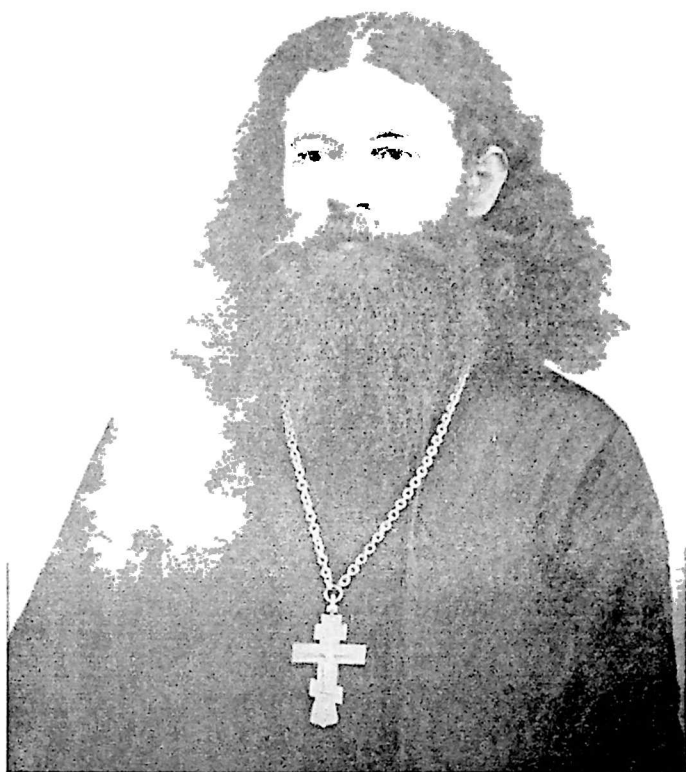
სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი
უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II
1917 წელი.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი
 უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II.
 მიტროპოლიტი ლეონიდე, მიტროპოლიტი ანტონი,
 არქიმანდრიტი ნაზარი.
 მცხეთა, სამთავროს დედათა მონასტერი
 1917 წ. 1 ოქტომბერი.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი
უწმიდესი და უნეტარესი
ლეონიდე.
1919 წელი.

არქიმანდრიტი ტარასი კანდელაკი
1918 წ.

დეკანოზი იოსებ ჩიჯავაძე
1917 წ.

მიტროპოლიტი ანტონი (გიორგაძე)
1917 წ.

რაფიელ ივანიცკი, დავით დავითაშვილი
1917 წ.

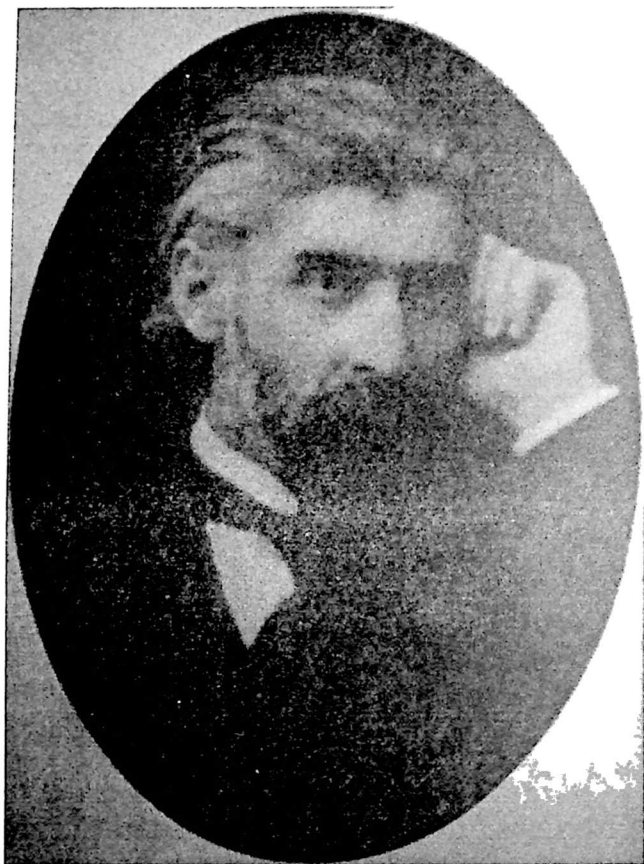
ნოე ჟორდანიას
1918 წ.

დეკანოზი ნიკიტა თალაკვაძე
1917 წ.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის
კირიონ II-ის დაკრძალვა.
1918 წ. 7 ივლისი

იოსებ იმედაშვილი
1918 წ.

წმ. მღვდელმთავარე კირიონი
2002 წ.

შეთქმულება სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსის წინააღმდეგ

1921 წლის 25 თებერვალს კოჯორ-ტაბახმელას მიდამოებში ქართველი პატრიოტების სისხლიან გვამებზე გადმოაბიჯეს რუსეთის XI საოკუპაციო ჯარის ნაწილებმა და ქართველმა მოღალატე ბოლშევიკებმა. ადრიან დილით ისინი თბილისში შემოვიდნენ.

„თოვდა და თბილისს ებურა თალხი,
დუმდა სიონი და დუმდა ხალხი,
ძილ-ღვიძლად იყო ქალაქი ჩვენი,
საშინელებას კვლავ სჭედდა გრდემლი.
ისევ გოლგოთა, სისხლი და ცრემლი!
მშობელო დედავ, ისევ გაგყიდეს,
ისევ წამების ჯვარი აგკიდეს,
არ შეგიბრალეს, კვლავ არ დაგინდეს!
თოვდა და თბილისს ებურა თალხი,
დუმდა სიონი და დუმდა ხალხი,
დაცხრა კოჯორი და ტაბახმელა,
მხოლოდღა თოვლი ცვიოდა ნელა,
ეფინებოდა გმირების გვამებს –
განგმირულ მკერდებს, დალეწილ მკლავებს,
და უძრავ იყო თებერვლის ღამე.
თოვდა და თბილისს ებურა თალხი,
დუმდა სიონი და დუმდა ხალხი.
იმ გზით, სად წინათ ელავდნენ ხმლები,
სად საბას გმირთა დაიფშენა ძელები,
სად ქართლის დედის ცრემლით ნანამი,
მძიმედ დაეშვა ჩვენი ალამი,
სად გმირთა სისხლით ნაპოხიერი,
თოვლს დაეფარა კრწანისის ველი,
წითელი დროშით, მოღერილ ყელით,
თეთრ ცხენზე მჯდომი, ნაბიჯით ნელით
შემოდოდა სიკვდილი ცელით!

„თოვდა... და თბილისს ებურა თალხი,
დუმდა სიონი და დუმდა ხალხი!“

ქართველმა პოეტმა კოლაუ ნადირაძემ ზუსტად აღწერა 1921 წლის 25 თებერვლის მძიმე დღე თბილისში. რუსეთის საოკუპაციო ხელისუფლებამ იმავე დღეს შექმნა ადგილობრივი მარიონეტული სახელისუფლებო ორგანო საქართველოს რევოლუციური კომიტეტი, „რევკომი“, რომელიც მოსკოვიდან მიღებულ დირექტივებს ქართულად ახმოვანებდა. დაიწყო ქართველი პატრიოტების დაპატიმრება, დახვრეტები. „რევკომმა“ 1921 წლის 15 აპრილის დადგენილებით საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია კანონგარეშე ორგანიზაციად გამოაცხადა. 24 თებერვალს თბილისიდან ქუთაისში გადასული სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ლეონიდე 15 აპრილს დაბრუნდა დედაქალაქში... პატრიარქი ნანახით შეძრწუნდა, გასაცოდავებული, დაბეჩავებული თანამემამულენი და გალალეული უცხო ტომელნი, რომელიც ქალაქის, ქვეყნის „პატრონებად“ ქცეულიყვნენ, თბილისში იყო სასოწარკვეთილება, შიმშილი, ქოლერის ეპიდემია, რომელმაც იმსხვერპლა ათასობით ადამიანი, მათ შორის მისი უწმიდესობა ლეონიდე... 1921 წლის 17 ივლისს პატრიარქი დაიკრძალა სიონის ეკლესიაში.

საოკუპაციო ხელისუფლებამ დაიწყო საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წინააღმდეგ ბრძოლა, ადმინისტრაციული წესით ეკლესია-მონასტრების დახურვა, სასულიერო პირების მასობრივი დაპატიმრება, იძულებითი განმოსვლა, საეკლესიო სიწმიდეთა დატაცება და განადგურება... შექმნილი ვითარება კარგად აქვს აღწერილი დეკანოზ ნიკიტა თალაკვაძეს: „თბილისი გაივსო რუსებითა და სომხებით... ქართველი ბოლშევიკები, ეს საცოდავები, ჯერაც ვერ გრძნობენ, თუ რა უმაგალითო ღალატში მიიღეს მონაწილეობა... დიდძალი ხალხი იხვრიტება ყოველ ღამობით, — ამბობენ მცოდნე პირები... ხალხი შიმშილობს, თვით „კომუნისტები“ კი ცხოვრობენ დიდი განცხრომითა და სიუხვით... რუსებმა ერთხელ კიდევ გამოიჩინეს საზიზღარი ვერაგობა, წინათ „პროვოსლავია“ — მართლმადიდებლობის ნიადაგზე გააცურეს საქართველო ყინულზე, ახლა კომუნიზმით უნდათ დაგვიმონონ... დღეს

ჩვენს წინააღმდეგ შეერთდნენ ოსები, სომხები და რუსები და მოქმედებენ ბოლშევიზმ-კომუნიზმის სახით. ამ ოსებს საქართველოს რევკომი თბილისში დახმარებას აძლევს მათი მეურნეობის და ოჯახების აღსადგენად, რომელიც მენშევიკურმა მთავრობამ დაგინგრიათო... სომხეთთან საზღვარი ლამის არის ნავთლულამდე მივიდეს. ალავერდის ქარხნები და თვით ახტალის მონასტერი დღეს სომხეთის საზღვრებში მოჰყვა. ზაქათალა გადაუციათ აზერბაიჯანისათვის... ქართველი ერი არასოდეს ყოფილა ასეთ საბედისწერო მდგომარეობაში.“⁴³

ასეთი რთული პოლიტიკურ-ეკონომიკური ვითარების ფონზე შეუდგა მუშაობას გელათში 1921 წლის 1 სექტემბერს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მესამე საეკლესიო კრება, რომელმაც მიიღო დადგენილება: „ეთხოვოს საერო ხელისუფლებას, ოფიციალურად აღიაროს საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის იურიდიული სტატუსი, ეს არამცთუ ეწინააღმდეგება დეკრეტის დებულებას სინდისის თავისუფლების შესახებ, არამედ უნდა ჩაითვალოს აუცილებელ სამართლიან პირობად ამ თავისუფლების დასაცავად. ხელისუფლების მიერ ამ სამართლიანი მოთხოვნის უარყოფა მაჩვენებელი იქნება იმისა, რომ მართლმადიდებელი ეკლესია გამოცხადებულია დევნილ სარწმუნოებად და ეს გარემოება ეცნობოს ყველა მორწმუნეს.“⁴⁴ კრებამ დაგმო ხელისუფლების წარმომადგენელთა მხრიდან საეკლესიო სიწმიდეთა დატაცების ფაქტები. 5 სექტემბერს გაიმართა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის არჩევნები. კრების უმრავლესობამ მხარი დაუჭირა ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ამბროსის კანდიდატურას და იგი არჩეულ იქნა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად, მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსად.

1921 წლის 14 ოქტომბერს, სვეტიცხოვლობის დღესასწაულზე, შესრულდა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარესი ამბროსის აღსაყდრება. პატრიარქმა ამბროსიმ მრავლისმეტყველი ისტორიული სიტყვით მიმართა სვეტიცხოველში შეკრებილ მრევლს: „დღევანდელი ჩვენი ერის მდგომარეობა იმას გვიმტკიცებს, რომ ხალხის ცხოვრებაში თითქოს

ყველაფერი ცვალებადია, არ იცვლება მხოლოდ მისი სარწმუნოებრივი განცდა. ეროვნული იდეალების საუკეთესო დამცველი არის ჩვენი ეკლესია. ერის პოლიტიკური ცხოვრების შეცვლა არ მოასწავებს ეროვნული სარწმუნოების შეცვლას. ხალხი ერთმანეთს უკავშირებს ეკლესიას და სამშობლოს, ვინაიდან ის მოელი თავისი ისტორიის განმავლობაში იცავდა თავის სამშობლოს, მაგრამ ქრისტეს ჯვარსაც ხელიდან არ უშვებდა. ის სისხლს ღვრიდა სარწმუნოებისა და სამშობლოს დასაცავად. ეს თვისება მისი შესისხლზორცებია, გახდომია ჭეშმარიტებად და ცხოვრების აუცილებელ მოთხოვნებად. ახლაც ამნაირია ხალხის ფსიქოლოგია და როგორ გინდათ ამოგლიჯოთ ეს ხალხის გულიდამ? მრავალი საუკუნის განმავლობაში მისი ცხოვრების ღრმად ჩაყრილ საძირკველზე მას აუშენებია მკვიდრი შენობა თავისი ეროვნული ცხოვრებისა და შემეცნებისა და როგორ გნებავთ ახლა ის საძირკველი გამოუცვალოთ ამ დიდ შენობას და ჩაუყაროთ ახალი იმავე სიღმეში? საძირკვლის გამოცვლა არ შეარყევს თვით შენობას? მოსახერხებელია განა ამნაირი ცდა? თუ ეს მოსახერხებელია და საშიშროებაც არ არის, ვისთვის ან რისთვის არის ეს საჭირო? ასე იქცევიან ისინი, ვინც ხალხს არომევენ სარწმუნოებას, უნდათ ეროვნულ შენობას გამოაცალონ ბურჯი. უსარგებლო და უნაყოფოა ამნაირი ცდა. ერთადერთი შედეგი ამისა შეიძლება მხოლოდ ის იქნეს, რომ დროებით შეაჩერებენ ხალხის ეროვნულ განვითარებას... მახსოვს, ჩემმა წინამორბედმა განსვენებულმა კათოლიკოსმა ლეონიდემ ამ ამბიონიდან კათოლიკოსობაზე აყვანის დღეს ბრძანა, რომ საქართველოს ეკლესია ოთხივე კუთხივე შავი ღრუბლებით არის მოცულიო... რა ხდება დღეს? ღვთის სახლი თითქმის ყველგან პატივყრილია, დარბეული, დამცირებული და ყოველგვარად შევიწროებული. სამღვდელოება და მორწმუნენი განიცდიან დევნა-შეურაცხყოფას, ქრისტიანობა მრავალთ დაუსახავთ მოსასპობად, მოკლედ, დღეს ყველანი ამხედრებულან ჩვენი ეკლესიის წინააღმდეგ... საჭიროა შემოკრბეთ ეროვნული ეკლესიის გარშემო, პოლიტიკური მდგომარეობის ცვალებადობასთან ერთად ნუ იქნება ცვალებადი ჩვენი შეხედულება სარწმუნოებაზე. ვემსახუროთ თავისუფალ ეროვნულ ეკლესიას და ეს მოგვცემს ძალას

შევანახვინოთ ჩვენს ხალხს ეროვნული სახე და თავისუფლება, ეროვნული ეკლესიის თავისუფლება გულისხმობს ეროვნულ თავისუფლებასაც.“⁴⁵

პატრიარქმა დაასრულა თავისი სიტყვა, ჯვარი გარდასახა ხალხს და დაამატა — დღეს მე ავდივარ გოლგოთაზე. უწმიდესისა და უნეტარესი კათოლიკოს-პატრიარქის ეს სიტყვები წინასწარმეტყველური აღმოჩნდა. ერის სულიერმა წინამძღოლმა ზუსტად შეაფასა საქართველოში შექმნილი რთული პოლიტიკური ვითარება, ბოლშევიკური საოკუპაციო ხელისუფლების პოლიტიკა და ასეთ ვითარებაში საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქობა გოლგოთასთან გააიგივა. აი, რას სწერდა საქართველოს კპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის მდივანი მ. კახიანი მოსკოვს: „სამი თვის წინ დაწყებული ანტირელიგიური კამპანია მუშებისა და გლეხების ფართო მასებს მოედო. არ დარჩენილა სოფელი, სადაც სამღვდელოებასთან და მის აპარატთან, ეკლესიასთან უღმრთო ბრძოლის შესახებ ჩვენი ლოზუნგი მშრომელთა ფართო მასებს არ გაეგოთ როგორც ბრძოლის და საუკუნოვანი ჩაგვრა-მონობისაგან განთავისუფლების ლოზუნგი. აღუწერელი ენთუზიაზმით იწყებენ სარწმუნოებისა და სამღვდელოების წარსული კეთილდღეობის ამ უკანასკნელი ნაშთის-ეკლესიების დახურვას. ზოგიერთ სოფელში გლეხობა ისე იყო გაბრაზებული, რომ მზად იყვნენ ძირფესვიანად დაენგრიათ ეკლესიები... ბევრ სოფელში გლეხები ეკლესიებიდან ყრიდნენ ხატებს, ჯვრებს და იქვე დადგენილება გამოჰქონდათ მთელი ამ ნაგვის დაწვისა და ეკლესიის შენობების კულტურის ტაძრად გადაქცევის შესახებ.“⁴⁶

ხელისუფლების ზეწოლას ბევრმა სასულიერო პირმა ვერ გაუძლო და თავი დაანება მღვდლობას. ასეთ ადამიანებს აწერინებდნენ საჯარო განცხადებებს და შემდეგ აქვეყნებდნენ ოფიციალურ ჟურნალ-გაზეთებში. ხელისუფლება პროვინციებში აქეზებდა ადგილობრივ კომუნისტებსა და კომკავშირლებს დაენგრიათ ეკლესიები, შეურაცხყოფა მიეყენებინათ სასულიერო პირებისათვის. საოკუპაციო ხელისუფლებამ, სადაც მოკალათებული იყვნენ ქართველი ერის მოღალატენი: ს. ორჯონიკიძე, ფ. მახარაძე, მ. კახიანი, ს. თოდრია, გ. ელისაბედაშვილი, მ. ორახელაშვილი, ა. ენუქიძე და

სხვები, ქართველი ხალხის ეროვნული და სახელმწიფოებრივი ინტერესების საწინააღმდეგოდ მეზობელ ქვეყნებს გადასცეს საქართველოს ისტორიული ტერიტორიები — ტაო-კლარჯეთ-ლაზეთი — თურქეთს, ლორე-ტაშირის რაიონი — სომხეთს, საინგილო — აზერბაიჯანს, სოჭის რაიონი — რუსეთის ფედერაციას. საქართველოს დარჩენილ ტერიტორიაზე შექმნეს აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკები, შიდა ქართლში — სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი. ი. სტალინის წინადადებით სამხრეთ კავკასიის ქვეყნები: საქართველო, სომხეთი, აზერბაიჯანი გააერთიანეს ამიერკავკასიის საბჭოთა სოციალისტურ-ფედერაციულ რესპუბლიკაში (პოლიტიკური ცენტრი თბილისი. ს.ვ.) და 1922 წლის დეკემბერში ის ძალით შეათრიეს ახალ, მოდერნიზებულ ბოლშევიკურ რუსულ იმპერიაში, რომელსაც საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი უწოდეს. „კომუნიზმმა რუსეთში ჩაიცვა იმპერიალისტური ქურქი, მას სურს სოციალიზმ-კომუნიზმის მანტიის ქვეშ ძველი რუსეთის საზღვრები აღადგინოს. ასეთი სიცრუისა და სიყალბის ხანა არა მგონია, რომ კაცობრიობას ახსოვდეს. დაიწყო დიდი ზნეობრივი გათახსირება,⁴⁷ გულისტკივილით წერდა დეკანოზი ნიკიტა თალაკვაძე.

რა უნდა ექნა საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიას, შეგუებოდა იმას, როგორ ანადგურებდნენ ბოლშევიკები ქართულ ინტელიგენციას, სულიერებას და ეროვნულ ღირებულებებს? უწმიდესმა და უნეტარესმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ამბროსიმ მიიღო გადაწყვეტილება ემზილებინა ბოლშევიკური საოკუპაციო ხელისუფლების ანტიეროვნული ქმედებები. მან 1922 წლის აპრილში გენუის საერთაშორისო კონფერენციის მონაწილეებს საგანგებო მემორანდუმი გაუგზავნა და მოუწოდა მსოფლიოს დიდ სახელმწიფოებს დახმარებოდნენ საქართველოს, არ დაეტოვებინათ მართლმადრტო რუსეთის ბოლშევიკური იმპერიის პირისპირ. „ოკუპანტები, მართალია, ლამობენ შინ და გარეთ ყველანი დაარწმუნონ, რომ მათ გაათავისუფლეს და გააბედნიერეს ქართველები, მაგრამ რამდენად ბედნიერად გრძნობს თავს ქართველი ერი, ეს ყველაზე უკეთ ვუწყი მე, მისმა სულიერმა მოძღვარმა, რომლის ხელშია ამ ერის გულიდან გამომავალი

იდუმალი ძაფები და რომელსაც უშუალოდ ესმის მისი კენესა და ვაება.“⁴⁸

გენუის საერთაშორისო კონფერენციაზე საბჭოთა რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი ჩიჩერინი რთულ მდგომარეობაში აღმოჩნდა. იგი შეეცადა თავისი დელეგაციის წევრის ბუდუ მდივნის მეშვეობით გაეფანტა კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსის მიერ წამოყენებული ბრალდებები, მაგრამ არ გამოუვიდა. განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც კონფერენციაზე საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დევნილი მთავრობის თავმჯდომარემ ნოე ჟორდანიამ განაცხადა: „მე მივიღე დეპეშა, რომელიც მაცნობებს, რომ საბჭოთა რუსეთის საოკუპაციო ჯარები აწარმოებენ საომარ მოქმედებებს საქართველოს პროვინციებში: სვანეთს, ლეჩხუმსა და რაჭაში. ამ დროს მე-9 არმია იგზავნება ქუთაისიდან იმ მხარეში, რომელმაც 1921 წლის მიწურულში გარეკა ბოლშევიკები და აღადგინა დემოკრატიული წეს-წყობილება. დასავლეთ საქართველოს დიდ ნაწილში სისხლი იღვრება, ქვეყნის სხვა ნაწილებში მდგომარეობა უფრო და უფრო მწვავედება, მოსალოდნელია უსაშინლესი კატასტროფა.“⁴⁹ ევროპის ქვეყნებმა დაგმეს საბჭოთა რუსეთის ქმედებანი, მოუწოდეს მას, გაეყვანა საოკუპაციო ჯარები საქართველოდან, მაგრამ პრაგმატული მოსაზრებების გამო (მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის ფონზე რუსეთის მდიდარ ბუნებრივ რესურსებზე უარი ვერ თქვეს. ს.ვ.) მხოლოდ მკაცრი განცხადებებით შემოიფარგლნენ. ბოლშევიკური რუსეთისათვის ამ განცხადებებს არავითარი მნიშვნელობა არ ჰქონდა. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსი მოურიდებლად ამხელდა ბოლშევიკურ-საოკუპაციო ხელისუფლებას, მის სისასტიკეს, ანტიეროვნულ, ანტიქრისტიანულ პოლიტიკას. ჯერ კიდევ 1921 წლის 18 სექტემბერს, პატრიარქად არჩევიდან 13 დღის შემდეგ, ალექსანდრე ნეველის სახელობის ტაძარში (რუსთაველის გამზირზე) გადაიხადა 1921 წლის თებერვალში ბოლშევიკურ საოკუპაციო ჯარებთან დაღუპული გმირების სულის მოსახსენებელი პანაშვიდი და აღნიშნა: „ერთგულნი მამულიშვილნი იცავდნენ თავის სამშობლოს და არავის შეუძლია, არავის აქვს უფლება, სთქვას, რომ ისინი, ვის ხსენებასაც დღეს

ვასრულებთ, არ ყოფილიყვნენ განმსჭვალულნი მამულის სიყვარულით, მისთვის არ დაეღვარათ სისხლი... დაე, მათი ხსენება იყოს საუკუნო ქართველი მამულიშვილების გულში, რომ ამიო მათში ინერგებოდეს ის სულისკვეთება, რომელმაც მომავალშიაც არაერთხელ უნდა იხსნას ჩვენი სამშობლო, შეანახვინოს მას თავისუფლება და სარწმუნოება.“⁵⁰

ბოლშევიკურმა საოკუპაციო ხელისუფლებამ მიიღო გადაწყვეტილება კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსის საგანგებო კომისიაში — „ჩეკაში“ დაკითხვაზე წაყვანის შესახებ. 1922 წლის 13 ივნისს პატრიარქი წაიყვანეს დაკითხვაზე რომელსაც „ჩეკას“ თავმჯდომარე კოტე ცინცაძე აწარმოებდა. „ჩეკას“ აინტერესებდა, პატრიარქის გარდა ვინ იღებდა მონაწილეობას გენუის კონფერენციაზე გაგზავნილი მემორანდუმის შედგენაში, „ვინ ამოგიჩინათ თქვენ საქართველოს ოპეკუნად?“ პატრიარქმა ამბროსიმ მტკიცედ უპასუხა: „ამომიჩნია გელათში მოწვეულმა საეკლესიო კრებამ, მორწმუნე ქართველებისაგან შემოკრებილმა, მე მოსილი ვარ იურიდიული და ზნეობრივი უფლებებით, როგორც მამამთავარი ალვამაღლო ხმა, როდესაც ისეთი ვითარება იქმნება, რომელშიც შეუძლებელი ხდება ერის რელიგიურ-ზნეობრივი აზრის შენარჩუნება, როდესაც ერს ერთმევა საშუალება თავისუფალი მოქალაქეობისა.“⁵¹

„ჩეკას“ ბრალდებით, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსის ჩადენილი ჰქონდა შემდეგი დანაშაული: „პროვოკაცია, კონტრრევოლუციონერობა, მთავრობის გაბრიაბრუება“. ბოლშევიკურ პრესაში დაიწყო საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის კათოლიკოს-პატრიარქის, საკათოლიკოსო საბჭოს წევრების, სასულიერო პირების დაუფარავი ლანძღვა-გინება: „ანაფორიანი ჭორიკანები“, „ბნელეთის მოციქულები“, „შავი ყვავ-ყორნები“, ანაფორიანი ინტრიგანები“, „უწმიდესი კონტრრევოლუცია.“ 1922 წლის 7 ივლისს ფილიპე მახარაძემ გამოაქვეყნა სადირექტივო წერილი: „პატრიარქ ამბროსის მღვდელმთავრული ჭორიკანობა“, რომელშიც უწმიდესი ამბროსი მენშევიკების მიერ დაქირავებულ ლაქიად გამოიყვანა. 1922 წლის 17 ნოემბერს ხელისუფლების დადგენილებით პატრიარქი გამოასახლეს საპატრიარქო რეზიდენციიდან, წაიღეს საპატრიარქო სასახ-

ლის ავეჯი, ქონება, პატრიარქი კი შინაპატიმრობაში აიყვანეს. „მე ახლა განვიცდი შინაპატიმრობას და როგორც პატიმარი, შეუძლიათ წამიყვანონ იქ, სადაც საჭიროთ დაინახავენ, მაგრამ, როცა ერთმევა ბინა საკათოლიკოსოს, ეს ეკლესიის ცენტრალურ დაწესებულებათა გაუქმებას უდრის. ამით პერიფერიებიდან დაწყებული საქართველოს ეკლესიის ნგრევა დამთავრდება ეკლესიის ცენტრალური მთავარი სასიცოცხლო ნერვის გადაჭრით, რაც თუმცა რასაკვირველია, ეკლესიას და სარწმუნოებას არ მოსპობს, რამდენაღმე მაინც შეაფერხებს მისი ცხოვრების ნორმალურ მიმდინარეობას.“⁵²

შინაგან საქმეთა მინისტრმა პატრიარქ ამბროსის წერილი გადაუგზავნა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივანს მ. კახიანს, რომელმაც ასეთი შინაარსის რეზოლუცია დაადო წერილს: „უარი ეთქვას, საერთოდ კი ვფიქრობ, რომ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატმა სრულებით არ უნდა მიიღოს განცხადებანი ისეთ პირთაგან, როგორც არის კათოლიკოსი ამბროსი.“⁵³ 1924 წლის 13 იანვარს, მოსკოვის მითითებით, საქართველოს საგანგებო კომისიამ — „ჩეკამ“ მიიღო გადაწყვეტილება სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარესი ამბროსისა და საკათოლიკოსო საბჭოს ანტისაბჭოურად განწყობილი წევრების დაპატიმრების შესახებ. როდესაც „ჩეკას“ თანამშრომლები პატრიარქთან მივიდნენ, უწმიდესმა და უნეტარესმა ამბროსიმ ითხოვა 10 წუთი. მოამზადა და ხელი მოაწერა ასეთი შინაარსის დადგენილებას: „1923 წლის 13 იანვრიდან შეიქმნას საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის დროებითი მმართველობა. დროებითი მმართველობის თავმჯდომარედ (კათოლიკოს-პატრიარქის მოვალეობის შემსრულებლად) დაინიშნოს ურბნელი ეპისკოპოსი ქრისტეფორე (ციცქიშვილი).“ პატრიარქი ამბროსი და საკათოლიკოსო საბჭოს წევრები დააპატიმრეს...

ბოლშევიკურმა ადგილობრივმა ხელისუფლებამ 1922 წელს მოსკოვიდან მიიღო ვ. მოლოტოვის საიდუმლო დირექტივა: „უნდა შეანჯღრიოთ ხუცესები. დაუპირისპირეთ ერთმანეთს ზედა და ქვედა ფენების სამღვდელოება.“⁵⁴ საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას ხალხში დიდი ავტორიტეტი ჰქონდა, ამიტომ აუცილე-

ბელი გახდა მისი შიგნიდან რღვევა. ხელისუფლებამ ეკლესიის წიაღში ზოგიერთი სასულიერო პირისა და მღვდელმთავრის სახით მონაზა დასაყრდენი, რომელთაც მისცა შეღავათები, შეპირდა ხელშეუხებლობასა და მატერიალურ კეთილდღეობას იმ პირობით, თუ ისინი გაემიჯნებოდნენ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს უწმიდესსა და უნეტარეს ამბროსის და საკათოლიკოსო საბჭოს იმ წევრთა პოზიციას, რომელნიც უპირისპირდებოდნენ ანტიეროვნულ, ათეისტურ საოკუპაციო ხელისუფლებას. საოკუპაციო ხელისუფლებამ უწმიდეს ამბროსის და საკათოლიკოსო საბჭოს დაპატიმრებულ წევრებს რეაქციული სამღვდელოების იარაღიყი მიაწება, ხოლო საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის დროებითი მმართველობის წევრებს ეპისკოპოს ქრისტეფორე ციციქიშვილს მეთაურობით პროგრესული სამღვდელოება უწოდა, რომელმაც სწორად გაიგო საბჭოთა ხელისუფლების სიკეთე და უპირატესობა ყველა სხვა წინამორბედ ხელისუფლებასთან შედარებით. ხელისუფლების საამებლად საქართველოს ეკლესიის დროებითმა მმართველობამ ასეთი შინაარსის განცხადება გაავრცელა: „ვაღიარებო საბჭოთა ხელისუფლებას, რომელიც წარმატებით ხელმძღვანელობს ქართველი ერის კულტურულ-ეკონომიკურ და ეროვნულ აღორძინებას.“⁵⁵ იმ დროს, როდესაც სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ამბროსი და საკათოლიკოსო საბჭოს წევრები დაპატიმრებული იყვნენ, დანგრეულ-გადარცული იყო ასობით ეკლესია-მონასტერი, დაზვერეტილი ქართველი პატრიოტები, დევნილი ქართული არისტოკრატია, ინტელიგენცია, რამდენად ზნეობრივი იყო ასეთი განცხადების გაკეთება?! ან ღმერთის მაინც როგორ არ შეეშინდათ, როდესაც მთავრობის დავალებით შექმნეს ე.წ. „განახლებისა და რეფორმების ჯგუფი საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიაში“, დაბეჭდეს ასეთი შინაარსის განცხადება: „ჩვენ მოვუწოდებთ ყველა მორწმუნეთ მხარი დაუჭირონ საბჭოთა ხელისუფლებას, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ამბროსის გამოსვლას ვაცხადებთ შემცდარად და საჭიროდ მიგვაჩნია იგი გადაყენებულ იქნას კათოლიკოს-პატრიარქის თანამდებობიდან.“⁵⁶

ხელისუფლებას სურდა კათოლიკოს-პატრიარქის გადადგომა და

მისი როგორც რიგითი მღვდელმთავრის გასამართლება, რომ ნაკლები რეზონანსი ჰქონოდა ამას. ხელისუფლების სურვილი გასაგები იყო, მაგრამ... მეტეხის ციხეში კათოლიკოს-პატრიარქი ამბროსი ინახულეს ეპისკოპოსმა დავით კაჭახიძემ და მღვდელმა პლატონ ცქიტიშვილმა. მოკითხვისა და შექმნილი ვითარების გამო გულისტკივილის გამოთქმის ნაცვლად პატრიარქს ასეთი შინაარსის წერილი მიართვეს: „საქართველოს ეკლესიის დღევანდელი მდგომარეობა მძიმეა, პატრიარქი, მიტროპოლიტი, არქიმანდრიტი და ზოგიერთი დეკანოზი დაპატიმრებულნი არიან, ეპარქიების მართვა-გამგეობა შეჩერებულია, ტაძრები, გამონაკლისის გარდა, დაკეტილია. ყოველივე ეს ეკლესიასა და ხელისუფლებას შორის მომხდარი კონფლიქტის შედეგია, რაც გამოიწვია თქვენ მიერ გადადგმულმა ნაბიჯმა. ამიტომ გთხოვთ, უარყოთ მემორანდუმი, რომლის შინაარსიც მთავრობის დღევანდელ სახელმწიფოებრივ მოქმედებას არ შეესაბამება და არ შესწირთ მას ეკლესიის კეთილდღეობა.“⁵⁷

მისმა უწმიდესობამ ამბროსიმ ყურადღებით მოუსმინა მათ და მტკიცედ განაცხადა, რომ არ უარყოფდა მემორანდუმში გამოთქმულ ბრალდებებს და არც გადადგებოდა თავისი ნებით. „თუ საჭიროა ჩვენი ეკლესიისათვის, მე იძულებით უნდა ვიქნე გადაყენებული.“⁵⁸ გაწბილებული და განაწყენებული წამოვიდნენ მეტეხის ციხიდან მეუფე დავითი და მღვდელი პლატონ ცქიტიშვილი. ამის შემდეგ საოკუპაციო ხელისუფლებამ მიიღო გადაწყვეტილება სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსისა და საკათოლიკოსო საბჭოს წევრების გასამართლების შესახებ. 1924 წლის 10-19 მარტს თბილისში, ნაძალადევის მუშათა თეატრში (ამჟამად იმ ადგილზეა კინოთეატრი „საქართველო“) მიმდინარეობდა ღია სასამართლო პროცესი. უწმიდესსა და უნეტარეს კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსისა და საკათოლიკოსო საბჭოს დაპატიმრებულ წევრებს ქართველი ხალხის ეროვნულ ინტერესების ღალატში ბრალს სდებდნენ საზოგადოებრივი ბრალმდებლები ამხანაგები: ვ. ოქოიანი, გ. ორბუმელიანი, დ. გუმბრიევი, გ. ვარლამიანი. ამავე დროს: „მთავარი სახელოსნოს მუშები მოითხოვდნენ, რათა შავი ყორნები კონტრრევოლუციისა დასჯილი იქნან უმაღლესი სასჯელით და ის მენშევიკ-სოციალისტები, რომლებიც მათ იცავენ, მოთ-

ავსებულ იქნან საბრალდებო სკამზე.“⁵⁹ უბრალო ხალხის ზომბი-რებისათვის ბოლშევიკურ გაზეთებში ასეთი შინაარსის წერილები იბეჭდებოდა: „მაშინ, როცა საბჭოთა კავშირი შიმშილის კლან-ჭებში გამომწყვდეული სულს ღაფავდა, სამღვდელოება ქვებიოა და კეტებით უძალიანდებოდა საბჭოთა ხელისუფლების წარმო-მადგენლებს, რომელთაც დავალებული ჰქონდათ ეკლესიებში თავ-მოყრილი საგანძურის გამოტანა. სამღვდელოებას არ სურდა, რომ ტყუილუბრალოდ ეკლესიებში დაყრილი ოქრო-ვერცხლის მაგ-ივრად მშვიერი ხალხისათვის პური ეყიდათ.“⁶⁰ ამ ტყუილუბრა-ლოდ დაყრილ ოქრო-ვერცხლში ისინი გულისხმობდნენ ხატებს, ჯვრებს, ბარძიმ-ფეშხუმებს... ხელისუფლებისგან ბრალდებულ სასულიერო პირებს დასცინოდნენ: სილიბისტრო თოდრია, გიგო ხერუაშვილი, შაქრო ნავთლუდელი.

„ესე არიან სულის მამანი“.

ბრალდებულების სკამზე მსხდომენი,

მოღალატეთაგან პასუხს მოითხოვს

დღეს ბრალმდებელი ხალხი მშობელი“.

სასამართლო სხდომების დროს სრულიად საქართველოს კათო-ლიკოს-პატრიარქ ამბროსის, საკათოლიკოსო საბჭოს წევრებს დაქირავებული, ეგზალტირებული ახალგაზრდები (ძირითადად კომკავშირელები) ესროდნენ კვერცხებს, ყვიროდნენ: „ძირს კონ-ტრრევოლუცია“, „ძირს ბნელეთის მოციქულები“. პატრიარქს თავი ღირსეულად ეჭირა, მან სასამართლოზე წარმოთქვა სიტყვა, რომ-ლითაც სიცოცხლეშივე უკვდავება დაიმსახურა. „ისტორია გვიმტ-კიცებს, რომ დევნილობა უძლურია მოსაოს სარწმუნოება... რომელიც არის ხალხის სულიერი მოთხოვნილება. დევნილობა ამ მოთხოვ-ნილებებს კიდევ უფრო აძლიერებს, ის ღრმავდება, იკუმშება და გუბდება. მერე ამოხეთქავს გაძლიერებულის ძალით... თუ მე ვიცავდი ჩვენი ერის თავისუფლებას, ამის უფლებას მაძლევდა ჩვენი სარ-წმუნოებრივი მოძღვრება... თუ ხელისუფლება აღიარებს ერთა თვითგამორკვევას, გაფართოებულს პოლიტიკურად გამოყოფამდის, მაშინ ვერ გამიგია, რისთვის უნდა ჩამომერთვას დანაშაულად ეკლესიისა და ერის თავისუფლების დაცვა, დიდმპყრობელობის დასაგმობად ხმის ამოღება... მე შევასრულე ჩემი მოვალეობა და

როგორის თვალთ შებჯდავს უზენაესი სასამართლო ჩემგან ეროვნული ინტერესების დაცვის საქმეს, ამის დაგვანახებს ის განაჩენი, რომელიც გამოტანილ იქნება... ყოველ შემთხვევაში, როგორც ჩვენ წინაპრებს ტკბილად მიაჩნდათ სამშობლოსა და სარწმუნოებისათვის ტანჯვის მიღება, აგრეთვე ჩემთვის ტკბილი იქნება ის სასჯელი, რომელსაც მომისჯის უზენაესი სასამართლო მშობელი ეკლესიისა და ერის თავისუფლების დაცვის მიზნით ხმის ამოდებისათვის. ეს იქნება დაგვირგვინება იმ ჯერისა, რომელიც ჩემგან ნატვირთია და ვატარებ ჩემი ცხოვრების თითქმის 37 წლის განმავლობაში. ჩემგან ეროვნული ინტერესების დასაცავად ამოღებული ხმა და მსჯავრი, რომელსაც მომისჯის სასამართლო, მონახავენ თავის ადგილს ყოველი ქართველის გულში, იმ ქართველისა, რომელსაც ჯერ კიდევ არ დაუკარგავს სარწმუნოება და სამშობლოს სიყვარული. ამითაც ბედნიერად ჩავთვლი ჩემს თავს, როგორც მორწმუნე ვიტყვი, იყოს ნება ღვთისა და მოგმართავთ ქრისტეს სიტყვებით: „ასულნო იერუსალიმისანო, ნუ სტირით ჩემზედა, არამედ თავთა თქვენთა სტიროდეთ და შვილთა თქვენთა.“⁶¹

როგორც ირკვევა, თბილისიდან 1924 წლის 13 მარტს საქართველოს კპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის მდივანს ბ. ლომინაძეს დეპეშა გაუგზავნია მოსკოვში, რომელშიც ითხოვდა კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსისა და საკათოლიკოსო საბჭოს წევრების დახვერტის ნებართვას, მაგრამ „რკპ(ბ) ცკ პოლიტბიურომ საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის სასამართლო პროცესთან დაკავშირებით მიიღო შემდეგი ვერდიქტი: „პატრიარქ ამბროსისა და საქართველოს სხვა სასულიერო წევრების მიმართ სასჯელის უმაღლესი ზომის გამოყენება მიზანშეწონილი არ არის, უპირველეს ყოვლისა, საერთაშორისო ვითარების გათვალისწინებით. გთავაზობთ: 1. სასჯელის გამოტანისას შემოიფარგლეთ 10 წლით თავისუფლების აღკვეთით, 2. ყველა არსებული მასალა კათოლიკოს ამბროსის და სხვა სასულიერო პირების კონტრევოლუციური საქმიანობის შესახებ გამოიყენეთ სპეციალურად ორგანიზებულ კამპანიის დროს პრესაში, რადიოში, განსაკუთრებით სოფლად.“⁶²

ბოლშევიკურმა სასამართლომ 1924 წლის 19 მარტს, საღამოს 20 საათზე გამოიტანა სამარცხვინო განაჩენი: კათოლიკოს-პატრი-

არქ ამბროსის დაპატიმრება 7 წლით, 9 თვით და 23 დღით სასტიკი იზოლაციით და მთელი ქონების ჩამორთმევით. სხვადასხვა ვადით დაპატიმრებული იქნენ საკათოლიკოსო საბჭოს ბრალდებული წევრები, მაგრამ საოკუპაციო ხელისუფლებას ეს არ აკმაყოფილებდა. მან ვერ გატეხა მისი უწმიდესობა ამბროსი. ახლა ის უფრო საშიში ხდებოდა ხელისუფლებისათვის, ამიტომ შიდა საეკლესიო დაპირისპირების პროვოცირებით სასურველი იყო მისი კათოლიკოს-პატრიარქობიდან გადაყენება და მისი შეცვლა საოკუპაციო ხელისუფლების პოლიტიკისადმი ლოიალურად განწყობილი პიროვნებით. საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიაში „განახლებისა და რეფორმების“ აუცილებლობაზე მოსაუბრე სასულიერო პირები მჭიდროდ იყვნენ დაკავშირებული საერო ხელისუფლების წარმომადგენლებთან და ხშირად მათთან ერთად მსჯელობდნენ რა სახის რეფორმები უნდა განხორციელებულიყო ეკლესიაში. ქუთათელი ეპისკოპოსი დავითი აცხადებდა: „დრო არის განახლება შეტანილ იქნას ჩვენს საეკლესიო ცხოვრებაში თანახმად თანამედროვე კულტურის, სახელმწიფოებრივი წეს-წყობილებისა.“⁶³ მაინც რას ითვალისწინებდა ეს „განახლება და რეფორმა“? ეს კარგად ჩანდა მათ მიერ შემუშავებულ „საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის სარეფორმო პროექტში.“ პროექტის თანახმად, უქმდებოდა კათოლიკოს-პატრიარქის თანამდებობა და საკათალიკოსო საბჭო. საქართველოს ეკლესია იშლებოდა ქართლ-კახეთის, იმერეთ-გურია-სამეგრელოს, აფხაზეთისა და სამურზაყანოს დამოუკიდებელ ეპარქიებად, რომელთაც თავიანთი მმართველი მღვდელმთავრები ეყოლებოდა. იცვლებოდა მრავალსაუკუნოვანი მართლმადიდებლური დოგმები, უნდა გადაკეთებულიყო ეკლესიები, მოეშალათ საკურთხეველი და მის ნაცვლად გაეკეთებინათ მოაჯირები, მაცხოვრის ხატის გარდა სხვა ხატები აღარ იქნებოდა ეკლესიაში, ტაძარში იკრძალებოდა საცეცხლურისა და საკმეველის გამოყენება, საეკლესიო ზარების დარეკვა, უნდა გამართივებულიყო ღვთისმსახურება, წირვის დროს არ იყო სავალდებულო სამოციქულოს წაკითხვა. შვიდი საიდუმლოდან სავალდებულო არ იყო სინანული და ზეთის კურთხევა. ჰიგიენური მოსაზრების გამო ზიარების დროს სავალდებულო არ იყო ბარძიმიდან

ზიარება. საეკლესიო წიგნები უნდა თარგმნილიყო თანამედროვე ქართულ ენაზე. სასულიერო პირებისათვის არ იყო სავალდებულო ანაფორის ტარება, კატეგორიულად იკრძალებოდა ბერ-მონაზვნობა. სამღვდელმთავრო კანდიდატი შეიძლება ყოფილიყო ცოლიანი ან ქვრივი. შესაძლებლად იყო მიჩნეული დაქვრივებული სასულიერო პირის მეორედ დაქორწინება. უქმდებოდა მარხვა, მცირდებოდა საეკლესიო დღესასწაულების რაოდენობა. აუცილებლად იყო მიჩნეული საეკლესიო დღესასწაულების ახალი სტილით აღნიშვნა, მრავალსაუკუნოვანი საგალობლების გათანამედროვეება. „ეკლესიებში უნდა დაიდგას სკამები, გალობა უნდა გარდაიქმნას მორწმუნეთა ესთეტიკური გემოვნების შესაბამისად, სამღვდელოების გათანაბრება ცოლიანობისა და მოქალაქეობრივი უფლების საკითხში მორწმუნე ერისკაცებთან.“ ეს რეფორმები მათი აზრით: „ეკლესიის საქმიანობას გამოაცოცხლებდა და დააყენებდა პროგრესის გზაზე.“ დაუფარავად შეიძლება ითქვას, რომ ამ რეფორმების განხორციელებით დასრულდებოდა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ათასხუთასწლოვანი ისტორია. საქართველოს ეკლესია გადაიქცეოდა ბოლშევიკური ხელისუფლების იმ ექსპერიმენტების ნაწილად, რომელსაც ისინი ახორციელებდნენ ინდუსტრიალიზაცია-კოლექტივიზაცია-კულტურული რევოლუციის სახით. „განახლებისა და რეფორმების“ ჯგუფი იყო რუსეთში იმხნად ფართოდ რეკლამირებული „ცოცხალი ეკლესიის“ ქართული ვარიანტი, რომელსაც საერთო არაფერი ექნებოდა მართლმადიდებელ ქრისტიანობასთან, იმ სარწმუნოებასთან, რომლის შენარჩუნებისათვის ჯვარცმული იყო ჩვენი ხალხი საუკუნეთა განმავლობაში. ხელისუფლება მიესალმა ე.წ. „განახლებისა და რეფორმების“ პროექტს 1923 წელს გაზ. „მუშა და გლეხში“ დაბეჭდილ წერილში: „ჩვენ ვფიქრობთ... ეს რეფორმა მოკლე ხანში უფრო და უფრო რადიკალურ გამოძახილს პოვებს სამღვდელოების დაბალ ფენებში, ყოველგვარი ახალი პროგრესული ნაბიჯის გადადგმა, როგორც დადებითი მოვლენა, კიდევ უფრო დააფიქრებს მათ, ვისაც ეკლესია სწამს, ამ ეკლესიის საფუძველის შესახებ დაფიქრება კი ყველაზე უფრო შეუწყობს ხელს იმას, რისკენაც ჩვენ მივისწრაფით ეკლესიის საკითხში – მის სრულ მოსპობას.“

ამ განცხადების შემდეგ ნუთუ მართლა სჯეროდათ ე.წ. „რეფორმატორებს“, რომ ისინი თავიანთი ქმედებით საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის გადარჩენისათვის იბრძოდნენ. საპატიმროში მყოფი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ამბროსი და საკათოლიკოსო საბჭოს დაპატიმრებული წევრები ხალხს უყვარდა, მათ ჩუმ თანადგომას უცხადებდა, სამაგიეროდ ზიზღსა და სიძულვილს გამოხატავდა ამ ამჩატებულ რევოლუციონერ-რეფორმატორების მიმართ.

საერო ხელისუფლება საერთაშორისო ვითარების გათვალისწინებით იძულებული გახდა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ამბროსი და საკათოლიკოსო საბჭოს დაპატიმრებული წევრები გაენთავისუფლებინა. ეს მოხდა 1925 წლის 10 მარტს. პატრიარქი მეტეხიდან სიონის საპატრიარქო ტაძარში მივიდა. ატყდა ზარების რეკვა, მთელ თბილისს მოედო სასიხარულო ინფორმაცია, შიშინანობის მიუხედავად, ხალხი მიაწყდა ტაძარს, რათა გამოეხატათ თავიანთი მხარდაჭერა წამებული მამამთავრის მიმართ. უწმიდესმა და უნეტარესმა მოილოცა სიონის სიწმიდენი და მიმართა ხალხს: „როდესაც კათოლიკოსობაზე არჩევის შემდეგ ამ ამბიონზე ავდიოდი, განვაცხადე, რომ მე ავდივარ გოლგოთაზე, რომ მე მიტვირთავს დიდი ჯვარი, რომლის სიმძიმის ქვეშ შესაძლებელია დავეცე თუ თქვენი, მორწმუნეების დახმარება არ მექნება — მეტყი. ეს წინასწარმეტყველება გამოდგა, ეს იყო დამყარებული გამოცდილებაზე, ახალი ავტოკეფალია აღდგენილი ჩვენი ეკლესიის სამი თუ ოთხი წლის ისტორიაზე. მე ვარ საქართველოს ეკლესიის მესამე საჭეთმპყრობელი. რაც მოუვიდათ კირიონს და ლეონიდეს ყველამ იცის, რაც მომივიდა მე, ეს უკვე ცხადად ყველამ დაინახა. თუ კირიონს და ლეონიდეს სახელს უტეხდნენ სიტყვით თუ წერით. ეს მეც განვიცადე, თუ მათ გადაყენებას ცდილობდნენ, მეც არ დამკლბია ეს მოწყალება. მე უფრო მედგრად მომეთხოვა გადადგომა. რა იყო ამის მიზეზი? ჩვენი შეუზღებლობა, ჩვენი უდისციპლინობა. ჩვენ არ გვესმოდა, რომ ეკლესიის თავის სახელის გატეხვა, არის ამავე დროს სახელის გატეხა ეკლესიისა, სახელის გატეხა თვით იმ მორწმუნეთა, იმ ერის, რომელმაც აირჩია უვარგისი თავი და საჭეთმპყრობელი. იმ ქვეყ-

ნებში, სადაც მორწმუნე ხალხი მომწიფებულია საზოგადო ეკლესიური მოღვაწეობისათვის, სხვანაირად იქცევიან, ირჩევენ ხშირად ხანშიშესულებს, მოხუცებულებს, რომელნიც მოკლებულნი არიან მუშაობის უნარს, მაგრამ მისი სახელით და მის მაგივრად აკეთებენ ეკლესიურ საქმეებს. როგორ სარგებლობენ ჩვენი მტრები ჩვენი უღისციპლინობით და შეუგნებლობით, ამის მაგალითი ბევრია.“⁶⁴

ამ ქადაგებიდან კარგად ჩანს, რომ მისი უწმიდესობა და უნეტარესობა ამბროსი ვერ გატეხეს, ვერ დააშინეს. პატრიარქი ენერგიულად შეუდგა ხელოვნურად არეული ეკლესიური საქმეების მოწესრიგებას, გააუქმა საქართველოს ეკლესიის დროებითი მმართველობა, 1925-1926 წლებში მღვდელმთავრებად აკურთხა: კალისტრატე ცინცაძე – მანგლელად, სტეფანე კარბელაშვილი – ბოღბელად, პავლე ჯაფარიძე – წილკნელად, მიხეილ ფხალაძე – ალავერდელად, ალექსი გერსამია – ცაგერელად, ვარლაამი მახარაძე – მარგველად. ხელისუფლება მიხვდა თავის შეცდომას, რომ კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსის ვადაზე ადრე განთავისუფლების გამო მათ ეკლესიის შიგნიდან აფეთქების მზაკვრული გეგმა ეშლებოდათ და ახალი დირექტივა მისცეს ე.წ. „რეფორმატორებს“, არ დამორჩილებოდნენ კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსის და მის საკათოლიკოსო საბჭოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს. როდესაც უწმიდესმა და უნეტარესმა ამბროსიმ მიიღო გადაწყვეტილება ეპისკოპოს დავითის (კაჭახიძე) ქუთაისიდან მაწყვერელად გადაყვანის შესახებ, განრისხებულმა დავითმა საკათოლიკოსო საბჭოს ასეთი შინაარსის წერილით მიმართა: „ვკადნიერდები და მოვახსენებ საკათოლიკოსო საბჭოს, რომ ჩემს ცხოვრებაში და ჩემს სამსახურში არაა ისეთი რამ, რომ შეიძლებაოდეს ჩემი დათხოვნა ან გადაყვანა დაურღვევლად სამართლიანობისა, წესიერებისა. მე ხელუხლებლად უნდა ვიქნე ქუთაისში.“⁶⁵ მიუხედავად ამისა, 1926 წლის 9 ნოემბერს საკათოლიკოსო საბჭოს გადაწყვეტილებით ეპისკოპოსი დავითი გადაყვანილ იქნა მაწყვერელის კათედრაზე. ამ განჩინებით განრისხებულმა დავითმა საკათოლიკოსო საბჭოს მისწერა: „გთხოვთ ერთი თვით შეაჩეროთ განჩინება ჩემი ქუთაისიდან გადაყვანის შესახებ საქმის საფუძვლიან გარჩევამდე... მე სხვა მღვდელმთავარს ქუთაისში ვერ შემო-

ვუშვებ, სანამ მე არ ვიქნები დაკმაყოფილებული. მე თითქმის ოცი წლის მღვდელმთავარი თავს არავის გაეამასხარავენინებ... მე აქედან არსად არ წავალ ჯერ ერთი, როგორც უდანაშაულო, მეორეც, მე სხვა ეპარქიების ჰაერს ვერ ვიტან. ქუთაისიდან ჩემი ადგილი, როგორც უხუცესი მღვდელმთავრისა, არის თბილელი მიტროპოლიტობა.“⁶⁶

კი მაგრამ, რომ აღარ არსებობდა თბილელის კათედრა, ან სად იყო იერარქიული მორჩილება? ეპისკოპოს დავითს როგორც „განახლებისა და რეფორმის“ ერთ-ერთ ინიციატორს, ხელისუფლების მხარდაჭერის იმედი ჰქონდა. მან 1926 წლის 8 დეკემბერს საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსის და საკათოლიკოსო საბჭოს დაუმორჩილებლობა გამოუცხადა. ბოლშევიკურ ხელისუფლებას საქართველოს სამოციქულო ეკლესიაში ინსპირირებული დაპირისპირებით სურდა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსის გადაყენება და ხელისუფლებისგან არამართული საკათოლიკოსო საბჭოს დათხოვნისა. მან მისცა გადამწყვეტი მოქმედების ღირექტივა ე.წ. „პროგრესულად მოაზროვნე სამღვდელოებას.“ შედეგმაც არ დააყოვნა. 1926 წლის 15 დეკემბერს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ეპარქიებში დაიგზავნა ქუთათელი ეპისკოპოსის დავითის (კაჭახიძე) შემდეგი შეტყობინება: „სრულიად საქართველოს საკათოლიკოსო საბჭოს მოქმედება არ შეეფერება არც საეკლესიო კანონებს და არც თანამედროვე მდგომარეობას. საქართველოს საკათოლიკოსო საბჭოს ვადა გაუვიდა 1924 წლის სექტემბერში. დადგენილი იყო 1925 წლის შემოდგომაზე საკათოლიკოსო საბჭოს მიერ მოწვეულ იყო საეკლესიო კრება. დანიშნული იყო კრების დღე 1926 წლის 23 მაისი. მაგრამ ჩვენთვის გაუგებარი მიზეზების გამო კრება გადაიდო განუსაზღვრელი დროისათვის. ამისათვის მე, როგორც უხუცესი მღვდელმთავარი საქართველოს ეკლესიისა, მოგმართავთ თქვენ, მობრძანდეთ ქუთაისში ა/წლის 24 დეკემბერს საქართველოს ეკლესიის წარმომადგენელთა ყრილობაზე დღევანდელი საეკლესიო საქმეებისა და გამგეობის საკითხთა რეორგანიზაციისათვის.“⁶⁷

1926 წლის 26-27 დეკემბერს მუამბოხეებმა ქუთაისში სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარე-

სი ამბროსის, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საკათოლიკოსო საბჭოს გვერდის ავლით მოიწვიეს საეკლესიო კრება, რომელსაც სხვადასხვა ეპარქიებიდან ესწრებოდა 77 დელეგატი. მღვდელმთავრებიდან თვითნებურად გამიტროპოლიტებულნი: ქრისტეფორე (ციცქიშვილი), დავითი (კაჭახიძე), ეპისკოპოსები: იოანე (მარღიშვილი), სიმეონი (ჭელიძე), ნესტორი (ყუბანეიშვილი). კრების დასაწყისში ეპისკოპოსმა დავითმა ასეთი განცხადება გააკეთა: „დღევანდელი მძიმე მდგომარეობა, ეკლესიის ღვეწა ხელისუფლებისგან იმით არის განპირობებული, რომ დღევანდელი კათოლიკოსი (იგულისხმება ამბროსი ს.ვ.) და საკათოლიკოსო საბჭო არ ემორჩილება და არ ენდობა საერო მთავრობას, ჩამოვაგდოთ ისინი და ეკლესიის მდგომარეობა გამოსწორდეს.“⁶⁸

ქუთაისის საეკლესიო კრებამ იმსჯელა: 1 საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის დროებითი მმართველობის დაარსებაზე, 2. საქართველოს მორწმუნე მრევლისათვის მიმართვის ტექსტზე, 3. საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საკათოლიკოსო საბჭოს შემადგენლობის გადაყენებაზე, 4. საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის IV საეკლესიო კრების მოწვევის დროის განსაზღვრაზე და მიიღო გადაწყვეტილებანი: 1. დაარსდა საქართველოს ეკლესიის დროებითი მმართველობა მიტროპოლიტ ქრისტეფორეს თავმჯდომარეობით, 2. გადაყენებულად გამოცხადდა საკათოლიკოსო საბჭოს შემადგენლობა, 3. დაევალა დროებით მმართველობას ჩაიბაროს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საკათოლიკოსო საბჭოს ყველა საბუთი, თანხა, ინვენტარი, კანცელარიის ბეჭედი. 4. ყველა ის სასულიერო პირი, ვინც არ დაემორჩილება დროებით მმართველობას დათხოვნილად ჩითვლებიან. ქუთაისის საეკლესიო კრების მონაწილეებმა თავიანთი მოქმედება საქართველოს ეკლესიის წინაშე არსებული პრობლემების გადაჭრის აუცილებლობით ახსნეს. „ჩვენი მიზანია, – წერდნენ ისინი, – საქართველოს ეკლესიის ერთიანობის, სიმშვიდის და სიმტკიცის შენარჩუნება.“ ამავე დროს ისინი გამოხატავდნენ პატივისცემას კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსის მიმართ?! ამ „პატივისცემების“ უტიფრობას, უზნეობას და ურცხვობას მართლაც არ ჰქონდა საზღვარი.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა უწმიდესმა და უნეტარესმა ამბროსიმ თბილისში 28 დეკემბერს საკათოლიკოსო საბჭოს ასეთი დადგენილება მიაღებინა, ვინაიდან „ამნაირი კრება (ქუთაისში ჩატარებული ს.ვ.) არ არის გაოვალისწინებული საქართველოს ეკლესიის დებულებით, ქუთაისში ჩატარებული კრება გამოცხადდეს უკანონოდ.“⁶⁹

ხელისუფლებამ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის დროებითი მმართველობა შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის მეშვეობით გაატარა რეგისტრაციაში როგორც საქართველოს ეკლესიის ერთადერთი კანონიერი ორგანო. 1927 წლის 4 იანვარს შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის ბრძანებით სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს უწმიდესსა და უნეტარეს ამბროსის ჩამოართვეს საკათოლიკოსო და საეპარქიო კანცელარია, კათოლიკოს-პატრიარქის ბეჭედი. უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსი შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარს აცნობდა: „ვიდრე მე ვარ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, საკათოლიკოსო საბჭოს კანცელარია იმყოფება ჩემს განკარგულებაში და არავის გადაეცემა“, მაგრამ კანცელარია, ბეჭედი, ფინანსები მაინც წაიღეს და გადასცეს დროებით მმართველობას. შემდეგ... მოევსპინოთ იმხანად მიტროპოლიტ კალისტრატეს: „1927 წლის 22 მარტს საქ. ეკლესიის დროებითი მმართველობის წევრები შევიდნენ უწმიდეს ამბროსისთან და გამოუცხადეს რომ იგი განთავისუფლებული იყო საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საჭეთმპყრობელობიდან... ამის გამოცხადების მეორე დღეს 23 მარტს უწმიდესმა ამბროსიმ დაკარგა მეტყველების უნარი, 27 მარტს გონება, 29 მარტს დილის 3 საათზე იგი გარდაიცვალა.“⁷⁰

1927 წლის 3 აპრილს უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსი დაიკრძალა სიონის საპატრიარქო ტაძარში... დასრულდა მისი ამქვეყნიური გოლგოთა. თითქმის 70 წელი უწმიდესისა და უნეტარესი ამბროსის სახელი გაიგივებული იყო საბჭოთა საქართველოს დაუძინებელი მტრის, რეაქციონერ-ანტისაბჭოელის სახელთან... 1995 წლის 18 სექტემბერს სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში ჩატარებულმა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის გაფართოებულმა კრებამ, რომელსაც თავმჯდომარეობდა უწმიდესი

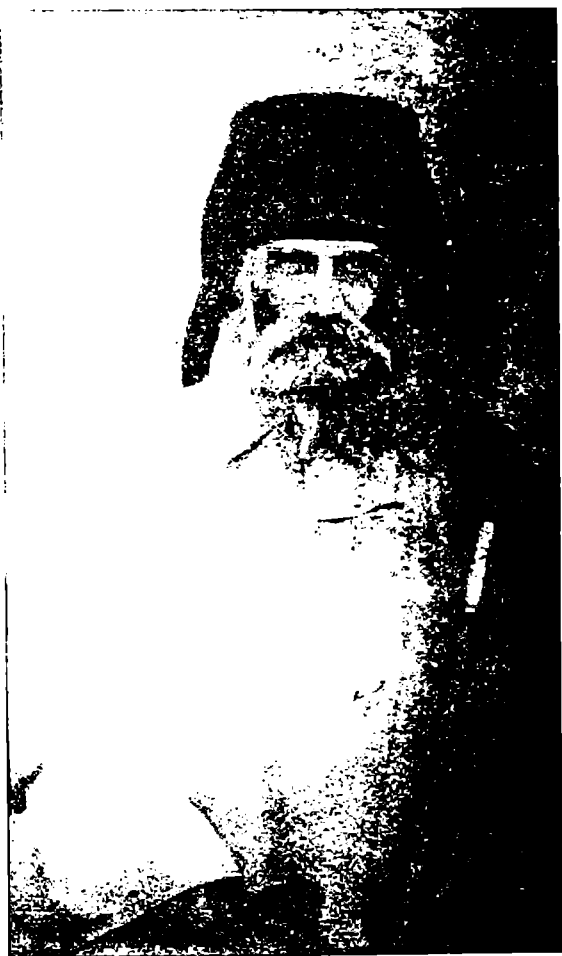
და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ამბროსი წმინდანთა დასში შერაცხა ამბროსი აღმსარებლის სახელით. უწმიდესი ამბროსის გოლგოთა დასრულდა ამაღლებით...

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი
უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსი.
1925 წ.

მიტროპოლიტი ქა. პეტრე ჯე
1922 წ.

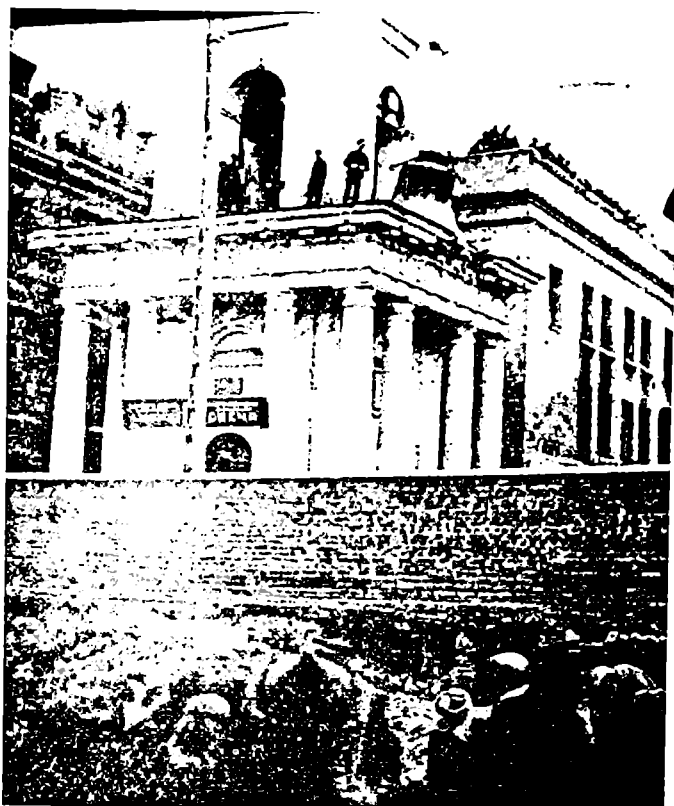

მიტროპოლიტი დავით კაკაბაძე
1922 წ.

ქუთაისი. წმ. დავით აღმაშენებლის სას. ტაძრის
გუმბათიდან ჯვრის ჩამოსხნა და ბოლშევიკური
დროშის აღმართვა.

1922 წ.

თბილისი. სიონის საპატრიარქო ტაძრის
სამრეკლოდან ზარების ჩამოხსნა.
1929 წ.

დეკანოზი პლატონ ცქიტიშვილი
1946 წ.

პიტროპოლიტი კალისტრატე ცინცაძე
1932 წ.

წმ. ამბროსი აღმსარებელი
1996 წ.

რა მოხდა საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიაში 1968 წელს*

საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ისტორიაზე წერა ყოველი ისტორიკოსისათვის საპატიო, მაგრამ ამავე დროს, საპასუხისმგებლო საქმეა. როდესაც ეცნობი საარქივო მასალებს, საინტერესო მოგონებებს, გიჩნდება იმის სურვილი, რომ მათი უმრავლესობა საზოგადოებისათვის თვალსაჩინო გახადო, მაგრამ ამავე დროს იმის შიშიც გიპყრობს, რამდენად სწორად გაიგებს მას საზოგადოება. სამწუხაროდ, არის ისტორია, რომელიც იწერება ფართო მასებისათვის და ისტორია, რომელიც რჩება დაფარული და დროთა განმავლობაში დავიწყებისათვისაა განწირული. საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ისტორიაში 1968 წლის შიდასაეკლესიო ამბოხის შესახებ ინფორმაცია სალონურ საუბრებსა და მოგონებებს არ გაცილებია. ვფიქრობ, მომავალმა თაობებმა უნდა იცოდნენ რა მოხდა 1968 წელს საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიაში. წარსულის გახსენებას მაშინ აქვს აზრი, თუ იგი აწმყოსა და მომავლის სწორად გააზრებაში დაგეხმარება.

XX საუკუნის 50-იან წლებში საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია უმძიმეს მდგომარეობაში იყო. 1952 წლის 3 თებერვალს 86 წლის ასაკში გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი კალისტრატე, რომელმაც 20 წლის განმავლობაში უწინამძღვრა საქართველოს ეკლესიას. საქართველოს ეკლესიას სათავეში ჩაუდგა მიტროპოლიტი მელქისედეკი (ფხალაძე) სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ მელქისედეკ III-ის სახელწოდებით. იოსებ სტალინის გარდაცვალების შემდეგ ნიკიტა ხრუშჩოვის მმართველობის პერიოდში კიდევ უფრო გამკაცრდა სახელმწიფოს დამოკიდებულება რელიგიური კონფენსიების მიმართ. უწმიდესსა და უნეტარეს მელქისედეკ III-ს ხელისუფლებამ არ მისცა „საქართვე-

* ამ თავში წარმოდგენილი დოკუმენტური მასალა თავაზიანად დაგვითმო მიტროპოლიტყოფილმა გაიოზმა (კერატიშვილი), რისთვისაც მადლობას მოვასხენებ მას.

ლოს ეკლესიის უწყებანის“ გამოცემის, სასულიერო-სამოძღვრო კურსების გახსნის უფლება. ამის გარდა, საერო ხელისუფლებაში მრავლად იგზავნებოდა ხელმოუწერელი წერილები, რომელშიც მრავალ ბრალდებას უყენებდნენ კათოლიკოს-პატრიარქ მელქისედეკ III-ს. „გულშემატკივარი ეკლესიისა“ – ასე აწერდა ხელს ანონიმი ავტორი: „საქართველოს ეკლესიას შემდეგი არსებობისათვის საფუძველი უკვე გამოცლილი აქვს და ამაში მთავარი დამნაშავე თვით პატრიარქია... მან უკანონო არჩევნებით დაარღვია წმიდა სამოციქულო და კათოლიკე ეკლესიის კანონი, – წერილის ავტორი მკაცრად გმობდა პატრიარქ მელქისედეკ III-ის მიერ ზინობის ეპისკოპოსად კურთხევის ფაქტს... – უწინდელ დროში, როდესაც საქართველოს ეკლესიას ამა თუ იმ ობიექტური პირობების გამო, რაიმე წარუმატებლობა შეემთხვეოდა, მას მთელი მოწინავე ინტელიგენცია ესარჩლებოდა და ცდილობდა გაზეთის ფურცლებზე გამოსვლით მისი ჭირ-ვარამი შეემსუბუქებინა, მოუწოდებდა რა მას მეტი ბრძოლის უნარის გამოჩენისაკენ მისი აღორძინების მიზნით. დღეს ეკლესია მოწყვეტილია სახელმწიფო ორგანიზმს, ამიტომ მისი ერთადერთი ქომაგი და პატრონი პატრიარქია, მაგრამ, სამწუხაროდ, მისი ფიქრი და მეცადინეობა იქითკენაა მიმართული, რომ თავის თავს შეუქმნას უშფოთველი და დალზინებული ცხოვრება და მის შემდეგ თუნდაც მეწყერს წაეღოს ყოველივე... იგი სამსახურიდან ათავისუფლებს ყველას, შეაქვს ადამიანებში უთანხმოება, ადგილი აქვს უსამართლო პირადი ჯიუტობით გამოწვეულ მოქმედებებს. ყოველივე ზემოთქმული დღევანდელ მშობლიური ეკლესიის მდგომარეობაზე მოთხრობილი ავალებს ყველა მორწმუნეს ხმა აღიმადლონ ეკლესიის ასეთი უმწეო მდგომარეობის წინააღმდეგ, რათა მოწვეულ იქნას საეკლესიო კრება, რომელიც დასაზავს ღონისძიებებს საეკლესიო ცხოვრების ნორმალიზაციისა და მისი გაჯანსაღებისათვის.“⁷¹

პატრიარქი მელქისედეკი იძულებული იყო რელიგიის საქმეთა რწმუნებულის მ. მექვაბიშვილის და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის გ. ჯავახიშვილის სახელზე გაეგზავნა მოხსენებითი ბარათები და უარეყო წაყენებული ბრალდებები. პატრიარქ მელქისედეკს აჯერებდნენ, რომ ამ წერილების ავტორებს

თითქოს მიტროპოლიტი ეფრემი აქეზებდა. ამით სურდათ მათი დაპირისპირების პროვოცირება. ხელისუფლებამ მიზანს მიაღწია. უწმიდესმა და უნეტარესმა მელქისედეკ III-მ 1957 წლის 8 ნოემბერს მოიწვია წმიდა სინოდის სხდომა, რომელსაც ესწრებოდნენ: უწმიდესი და უნეტარესი მელქისედეკ III, ბათუმ-შემოქმედელი მიტროპოლიტი ეფრემი, ურბნელი ეპისკოპოსი დავითი, სტეფნელი ეპისკოპოსი ზინობი, ქუთათელ-გაენათელი ეპისკოპოსი ნაუმი, პროტოპრესვიტერი ალექსანდრე გაბუნია, დეკანოზი ნიკოლოზ ბერეკაშვილი. „სინოდმა ეკლესიიდან განკვეთა მოქალაქე თომა ჩიქვანაია, დეკანოზი მელქისედეკ ხელაძე, მთავარდიაკონი ამბროსი ახობაძე.“⁷² პატრიარქმა მელქისედეკ III-მ მიტროპოლიტ ეფრემის გადაყენებაც მოინდომა, მაგრამ ვერ მოახერხა. მან კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრეობა ქუთათელ ეპისკოპოს ნაუმ შავიანიძეს შესთავაზა (1959 წ.), ხოლო როდესაც უარი მიიღო, ურბნელი ეპისკოპოსი დავით დევდარიანი დანიშნა პატრიარქის ქორეპისკოპოსად, მოსაყდრედ და მიანიჭა სკუფიაზე ბრილიანტის ჯვრის ტარების უფლება.

1960 წლის 10 იანვარს გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი მელქისედეკ III. იმავე დღეს შეკრებილმა წმიდა სინოდმა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრის თანამდებობიდან გადააყენა ეპისკოპოსი დავითი და მის ნაცვლად მოსაყდრედ აირჩია ბათუმ-შემოქმედელი და ჭყონდიდელი მიტროპოლიტი ეფრემი. 1960 წლის 19-20 თებერვალს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის X საეკლესიო კრებამ მიტროპოლიტი ეფრემი აირჩია სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად, მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსად. საერო ხელისუფლებისათვის ახლად არჩეული პატრიარქი მიუღებელი პერსონა იყო. იგი 1924 წელს რამდენჯერმე დაიკითხა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსი ხელაიას სასამართლო პროცესზე. 1937 წლის 10 დეკემბერს ე.წ. „სამეულის“ გადაწყვეტილებით (მუხლი №58, 11) დაპატიმრებულ იქნა, გადაასახლეს ციმბირში. 7-წლიანი პატიმრობის შემდეგ განთავისუფლებულ იქნა, მაგრამ ხელისუფლება არ ენდობოდა მას. ამიტომ რელიგიის საქმეთა რწმუნებულის აპარატის მეშვეობით კიდევ უფრო აძლიერებდა ზეწოლას პატრი-

არქზე. შექმნილ ვითარებას კარგად ასახავს მისი უწმიდესობის ეფრემ II-ის შემდეგი ჩანაწერი: „დაახლოებით თერთმეტი თვის შემდეგ ჩემი კათოლიკოს-პატრიარქად არჩევისა, 1960 წლის 8 დეკემბერს, განვიზრახე განცხადებით შევსულიყავი უმაღლეს მთავრობაში. ამ ნაბიჯის გადადგმას მავალდებულებდა სინდისი, სარწმუნოება, ჩემი ერის სიყვარული და ამათ წინაშე ჩემი პასუხისმგებლობის შეგრძნება. უფრო ახლოს გავეცანი რა საქართველოს ეკლესიის იმდროინდელ სინამდვილეს, ვცანი, რომ თუ ასე გაგრძელდებოდა მისი სამწუხარო მდგომარეობა, კატასტროფას ვერ გადაურჩებოდა... განსაკუთრებით ცუდ მდგომარეობაში იყო ღვთისმსახურთა რაოდენობა, ეს საკითხი მძიმე ლოდივით ადგას ქართულ ეკლესიას გულზე და საფრთხეს უმზადებს მას. 1962 წლის 3 ივლისს მომეცა შესაძლებლობა მქონოდა აუდენცია საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარესთან ბატონ გივი ჯავახიშვილთან. ჩემი პირადი მოხსენების შემდეგ მან ბრძანა — რახან არსებობს ეკლესია, მას უნდა ჰქონდეს სასწავლებელიცა და გამომცემლობაცო, — ამას ისმენდა ჩემს გვერდით მჯდომი მაშინდელი რელიგიის საქმეთა რწმუნებული ბატონი მექვაბიშვილი, მაგრამ პრაქტიკულად არაფერი არ გაკეთებულა.“⁷³

ვითარების კიდევ უფრო გართულებას გვაუწყებს მისი უწმიდესობის ეფრემ II-ის შემდეგი ჩანაწერი, რომელიც 1963 წლის 8 ნოემბრით არის დათარიღებული: „საკათოლიკოსოს სამეურნეო ნაწილის გამგე, პროტოპრესვიტერი ალექსანდრე გაბუნია განთავისუფლდა სამსახურიდან იმის გამო, რომ ველარ გაუძლო მე-19 მუხლით დაბეგვრას. არავის აღარ უნდა მუშაობა... დღეს არც მდივანი მყავს, არც სამეურნეო ნაწილის გამგე, არც მძღოლი. ასე რომ საპატრიარქო ისე გამოიყურება, თითქოს ლიკვიდაცია ქმნილ იყვეს.“⁷⁴ უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II შექმნილი რთული ვითარების მიუხედავად ფარხმაღს არ ჰყრიდა, მან მაინც მოახერხა 1963 წელს მცხეთაში სამოძღვრო კურსების გახსნა. რამდენიმე მღვდელმთავრის კურთხევა (მეუფე ილია — 1963 წელს, მეუფე რომანოზი — 1965 წ. მეუფე გაიოზი — 1972 წ.) ხელისუფლების გაღიზიანება გამოიწვია 1962 წელს კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის პარიზში ყოფნის დროს ქართველ ემიგრანტებთ-

ან მისმა შეხვედრამ და ლევილის ქართველთა სასაფლაოზე სტუმრობამ. ამიტომ მისი დაშინების მიზნით ეკლესიის შიგნით დაიწეს დაპირისპირების პროვოცირება. 1968 წლის ივნისში ბენედიქტე ჯალალანიამ და ალექსანდრე ქათამაძემ მცხეთის საპატრიარქო ტაძრის წინამძღვრის მოადგილეს არქიმანდრიტ პართენ აფციაურს ასეთი შინაარსის განცხადებით მიმართეს: „ოქვენო მაღალღირსებაჲ, არქიმანდრიტის ხარისხი ბერად აღკვეცის უფლებით გმოსავთ. ჩვენი მორიგი კრების გადაწყვეტილება გთხოვს (ამავე დროს მოითხოვს თქვენგან), ბერად აღკვეცოთ მსურველნი: ბენედიქტე ჯალალონია და ალექსანდრე ქათამაძე. პატრიარქ ეფრემ II-ის მაგნებლური ცდა მოსპოს შავი სამღვდელოება (ბერობა-ეპისკოპოსობა) და აქედან ქართული ეკლესიის ავტოკეფალია, საპატრიარქო ტაძრის მრევლს და ოცეულს ხსენებულ აღსაკვეცებთან ერთად დაგვიგმია... შემთხვევით ინტრონიზებულის სიტყვიერ მუქარას, ხსენებულ პირთა აღკვეცის შემთხვევაში განკვეთით რომ გვემუქრება, ჩვენ ეუგებოთ პასუხს“. განცხადებას თან ერთვის ვინმე ნინა იორამაშვილის, სვეტიცხოვლის ოცეულის წევრების: ალიბეგაშვილის, მაკარიძის, მრევლიშვილის და სხვათა ხელმოწერები (სულ 200-მდე). ამ განცხადების შინაარსიდან ნათლად ჩანს, რომ შეთქმულნი არად დაგიდევდნენ საეკლესიო კანონიკას. უფრო მეტიც, ბენედიქტე ჯალალონიამ შეადგინა ახალი „დოკუმენტი“ „კანონიზებული ხელდამსხმელი და ხელდასასხმელი“, რომელშიც შეეცადა დაესაბუთებინა შეთქმულთა მოქმედების კანონიერება. აი რას წერდა იგი:

„კანონიზაციის გზით კალენდარში მოწამის, ან წმიდანის, ან ღირსის პატივშესული მღვდელმთავარი, რომელსაც გარდაცვალებამდე უფლება ჰქონდა თანახმად მოციქულთა დადგენილებების პირველი დებულებისა, ერთ ან ორ ეპისკოპოსთან ერთად თანამონაწილე ყოფილიყო ღირსეულის ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანისა, გარდაცვალების შემდეგ, მაგრამ მხოლოდ კანონიზაციის შემდეგ, ღებულობს მადლს, თანასწორს მოციქულისა ათორმეტთაგანისა და აიყვანს რჩეულს ყველა სამღვდელო ხარისხში (დიაკონი მღვდლისა, ეპისკოპოსისა) იქ, სადაც ქვეყნის გულს აბარია ეს კანონიზებული.

თუ კანონიზებული მოციქულია, გარდაცვალებამდელი უფლებები არ ეცვლება, იგივე უფლებებს ინარჩუნებს განურჩევლად სქესისა (მაგ. წმ. ნინო მესხი), რა უფლებებითაც იყო მოსილი გარდაცვალებამდე და კანონიზებულ ხელდამსხმელთა შორის უპირატესობა ეძლევა ხელდასხმისას.

კანონიზებულის მიერ დიაკონის, მღვდლის ან ეპისკოპოსის ხარისხში აღყვანილი კანონიერ მოძღვრად მისაღებია თუ 1. ხელდასხმა მოხდება იქ, სადაც კანონიზებული განისვენებს. 2. თუ ხელდამსხმელის და ხელდასასხმელის ეროვნება ერთია. 3. საპატრიარქო-კათედრალური ტაძრის (ჩვენს სინამდვილეში „სეკტიცხოველი“-ს) მრევლი ხელდასხმის ღირსად სცნობს სადიაკონოდ, სამღვდლოდ ან საეპისკოპოსოდ არჩეულს და აქტიურ მონაწილეობას მიიღებს ხელდასხმის აქტში უფლებრივ.

რადგანაც უზილაყად ახდენს კანონიზებული ან მოწამე, ან წმიდანი, ან ღირსი ხელდასხმას, არა აქვს არსებითი მნიშვნელობა, საკანდიდატოს თუ ვინ შეუსრულებს კურთხევისათვის დადგენილ ტიპიკონს ჟამის წირვისას, ლოცვა-კურთხევის მიმღები თუ მომღები, ე.ი. ის, ვინც ხელდასასხმელის მორჩილია, თუ ის, ვისი მორჩილიც თვითონ არის, თუ ის, ვისიც თანატოლია ხარისხით.

ჰყავს თუ არა საქართველოს სამოციქულო ეკლესიას კანონიზებული ხელდამსხმელები? ქართული კალენდარი სავსეა კანონიზებული ხელდამსხმელებით, მაგრამ აქ კალენდარულ ჩამოთვლას არასაჭიროდ ვცნობ, ვასახელებ მხოლოდ სამს: წმ. ნინო მესხი (IV ს), ისე წილკნელი (VI ს), ანტონ ჭყონდიდელი (XVIII ს), ამ სამი კანონიზებულიდან პირველი მოციქულია, ორი სხვა რიგითი მღვდელმთავრები.

საპატრიარქო კათედრალური ტაძრის მრევლი, ავტოკეფალური ეკლესიის მრევლის ძირითადი ბირთვია, ხერხემალია და მხოლოდ იგივეა სრულუფლებიანი კანონიზებულ ხელდამსხმელებს მიმართოს ხელდასხმისათვის, როცა ამას მოითხოვს აუცილებლობა. და ასეთი აუცილებლობის წინაშე დგება დღეს ქართული სამოციქულო ეკლესია, მისი მრევლის ხერხემალი. თავისთავად ცხადია, საპატრიარქო-კათედრალური ტაძრის მრევლი მოიყვანოს აუცილებლობა სისრულეში, მოახდინოს კანონიზებულის წინაშე არ-

ჩეულის ხელდასხმა, ლოცვა-კურთხევას არ გამოითხოვს პირველი მამათმთავრისგან და ეპარქიალური ეპისკოპოსებისგან.

კანონიზებულისაგან (მოციქულისაგან) ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანილს, მოციქულთა დადგენილებანის პირველი დებულების გათვალისწინებით ნაკურთხის (ე.ი. რიგითი მღვდელმთავრებისგან ნაკურთხის) წინაშე აქვს შემდეგი უპირატესობანი: 1. აიყვანს ეპისკოპოსის ხარისხში ერთიც (გარეშე თანამონაწილისა ან თანამონაწილეებისა) შემდეგ ადგილებში: სადაც მიუღია ხელდასხმა მოციქულისგან მღვდელმთავრის ხარისხში, კვართსაუფლო ტაძარში, და ყველგან, სადაც სანახად განისვენებენ კანონიზებული ხელდამსხმელები.

2. მოიხსენიება პირველი მამათმთავრის შემდეგ პირველი, უწინარეს მიტროპოლიტისა, კვართსაუფლო ტაძარში და იქ სადაც მოციქულისაგან იქმნა ხელდასხმული.

აუცილებლობა ითხოვს კანონიზებულისაგან ღირსეულის ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანას და კრებამ გადაწყვიტა: ბენედიქტე ჯალაღონია ეკურთხოს „ქართველთა მეანდიეს“ მონასტერში „ხელსაქუეშე წმინდისა ნინოსისა“.

მცხეთა-თბილისის ეპარქია 1920 წლის საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის მართვა-გამგეობის დებულებით სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის სამწყსოდ ითვლება. შეთქმულებმა 1968 წლის 12 ივნისს მოწვეულ კრებაზე დაადგინეს: „1920 წლის 27 ივნისის ქართული საეკლესიო კრების 1917 წლიდან რიგით მეორე კრების გადაწყვეტილება მცხეთა-თბილისის ეპარქიების გაერთიანების შესახებ მიღებული და სისრულეში მოყვანილი გაუქმებულად გამოცხადდა, ვინაიდან: 1. მცხეთაა საქართველოს მართლმადიდებელი ავტოკეფალური ეკლესიის რელიგიური ცენტრი და არა თბილისი. 2. „სვეტიცხოველია“ საპატრიარქო ტაძარი და არა სიონი. 3. „სვეტიცხოველში“ ტარდება დიდი რელიგიურ-ეროვნული დღესასწაული მცხეთობა, კვართობა, ღვთისმშობლის საფარველი და არა სიონში. 4. ეპარქიათა შორის მცხეთის ეპარქიაა მთავარი ეპარქია. 5. „სვეტიცხოველშია“ წმ. კვართი (საქართველოს უმთავრესი სიწმიდე — თ. ჟორდანია). ანუ „საქართველოს ცხელი გული“ ლ. ასათიანი 6.

პატრიარქის რეზიდენციის მცხეთიდან თბილისში გადატანამ გამოიწვია სვეტიცხოვლის ა. რიგითად გატადრება, ბ. სიონში გადაინაცვლა წმ. მირონის მოხარშვა-კურთხევის ადგილმა. გ. გარდასვლა და დარღვევა „კანონთა მათ საქართველოსა ეკლესიისათა, ნეტართა მამამთავართა და მღვდელმთავართა დიდებულთა, რომელ არს თვინიერ მცხეთისა დიდისა სამოციქულოისა ეკლესიისა ყოვლითურთ დაყენებულ არს ხელდასხმაი მღვდელმთავრობითი სხუასა ეკლესიასა შინა.“ დ. გამოიწვია გაძარცვაც კი: მამათმთავრებმა სიონში გაიტაცეს სვეტიცხოვლის კუთვნილი სამღვდლო და სამღვდელმთავრო შესამოსელები და ბოლოს, ეფრემ II-ც არ ჩამორჩა: ტაძარს წაართვა საწიგნობელი“.

თითქოსდა ამის გამო 1968 წლის 12 ივნისს მოწვეული კრების წინაშე ბენედიქტე ჯალალონიამ, ალექსანდრე ქათამაძემ და ნინო იორამაშვილმა წამოაყენეს წინადადება ბენედიქტე ჯალალონიას მღვდელმთავრად არჩევის შესახებ. „კრებამ“ დაადგინა: ალყვანილ იქნას მღვდელმთავრის ხარისხში ბენედიქტე ჯალალონია პატივით საპატრიარქო კვართი საუფლო „სვეტიცხოველის“ წინამძღვარი და მცხეთა-წილკნის ეპისკოპოსი“. „კრების“ დადგენილებას ხელს აწერს 400-ზე მეტი საერო პირი. შენიშვნაში მითითებულია ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანამდე — 8 ივლისამდე ბენედიქტე ჯალალონია უნდა იქნას აღკვეცილი ბერად არქიმანდრიტების პართენისა და კონსტანტინეს მიერ. 1968 წლის 12 ივნისს „სვეტიცხოვლის“ საპატრიარქო ტაძარში გამართული „კრების“ მიერ მიღებული ოქმი იმდენად აბსურდულია, რომ მასზე კომენტარის გაკეთებაც კი არ ღირს, მაგრამ საზოგადოებისათვის საინტერესო უნდა იყოს იგი, ამიტომ უცვლელად მოგვაქვს მისი შინაარსი: მცხეთის საპატრიარქო-კათედრალური ტაძრის „სვეტიცხოველი“-ს მრევლის, საქართველოს ცალკეული ეპარქიებიდან მორწმუნეთა საზოგადოების მიერ წარმოგზავნილების კრება მცხეთაში, „სვეტიცხოველი“-ს ტაძარში 1968 წლის 12 ივნისს გახსნილად გამოცხადდა.

კრებას პრეზიდიუმის თავმჯდომარე არ აურჩევია — მიიღო ა. ქათამაძის წინადადება: კრებას უწინამძღვროს თვით „სვეტიცხოველ“-მა.

არჩეული იქნა პრეზიდიუმში წევრებად: ბ. ჯალალონია, ა. ქათამაძე,

ჩუბინიძე, თვალაძე, ჯოხია, კაჭარავა, სარევიზიო კომისიის წევრი თ. თეთრაძე.

მდინად არჩეული იქნა მედავითნე ნ. იორამაშვილი.

კრების განსახილველად გადაეცა ბ. ჯალალონიას, ა. ქათამაძის და ნ. იორამაშვილის წინადადება: ჩინებულთა შორის რჩეულის „ხელსა ქუეშე წმიდისა ნინოსსა“ „ქართველთა მეანდრიეს“ მონასტერში მღვდელმთავრის ხარისხში აღყვანის შესახებ.

სანამ კრება შეუდგებოდა საკითხის განხილვას, ბ. ჯალალონიამ მორწმუნეთა საზოგადოებისაგან შემდგარი კრების წევრებს — მაგრამ როგორც საბჭოთა საქართველოს მოქალაქეებს — შეახსენა 1924 წლის 24 თებერვლის ქართული ინსტრუქციის შინაარსი — 1923 წ. 19 ივნისის რუსული ინსტრუქციით — რომ ეკლესია — სახლში კრების მოწვევა დაშვებულია, თუ მას ექნება რელიგიური ხასიათი და მიუთითა: გიდულიანოვ პ. ვ. „ოტდელენიე ცერკვი ოტ გოსუდარსტვა ვ სსრ.“ იზდანიე 3-ე, 1926 წ.

მოხსენებით „კანონიზებული ხელდამსხმელი და ხელდასასხმელი“ გამოვიდა ბ. ჯალალონია.

მოხსენების გარშემო გაიმართა კამათი.

კითხვა: შეუძლია მღვდრობითი სქესის მექონის კურთხევა?

პასუხი: ა. ქათამაძემ ზეპირ ჩაუკითხა გალ. 3, 28.

კითხვა: რომელიმე საიდუმლო თუ შეუსრულებია წმ. ნინოს გარდაცვალებამდე?

პასუხი: (ბენედიქტესი) გავიხსენოთ ზუსტად „ნათელს იღო მეფემან ხელსა ქუეშე წმიდისა ნინოსსა და შემდგომად დედოფალმან და შვილთა მათთა ხელსა ქუეშე მათ მღვდელთასა...“ (საქ. სამოთხე. გვ. 143) აქედან ჩანს, რომ წმიდა ნინომ შეასრულა ერთი საიდუმლოთაგანი — ნათლისღება.

კითხვა: „ხელსა ქუეშე წმიდისა ნინოსსა“ ვის ესმოდა წარსულში თქვენბური გაგებით?

პასუხი: (ბენედიქტესი) სალომე უჯარმელს, მიხეილ საბინაშვილს, მღვდელმთავარს ნიკოლოზ ტფილელს, შიო მღვიმის აღმდგენელს ეპისკოპოს ალექსანდრეს, სასულიერო მხატვრებს და საერთოდ ქართულ ეკლესიას. აი წმიდა ნინოს ხატი (ხატს წარმოადგენს) მ. საბინაშვილის შესრულებული. ამ ხატში წმიდანი

არის ოლარით. რისი სიმბოლოა ოლარი? იმისი, რომ მის მექონეში მაღლია ღვთისა დიდი მსხვერპლის შესაწირავი. ამ ხატის შექმნა მხატვარს უკარნახა სიტყვებმა „ხელსა ქუეშე წმიდისა ნინოსსა“ და ქართული ეკლესიის ძველმა სამხატვრო ტრადიციამ. საყურადღებოა, საბინაშვილისეული ხატი – წმ. ნინო ოლარით – აკურობა ქართულმა ეკლესიამ!

შიო მღვიმეში ალექსანდრე ეპისკოპოსის მიერ მოწვეულმა მხატვარმა პირველის ლოცვა-კურთხევით გაიმეორა საბინაშვილისეული.

კითხვა: არის მოღწეული ცნობები, რომ წმიდა ნინო მდგარა წმიდა ტრაპეზის წინაშე?

პასუხი: ა. ქათამაძე წარმოადგენს ხატს და-აი ხატი, სადაც წმიდანს ხელში უპყრია სატრაპეზო სახარება... იგივე კითხვაზე ბენედიქტე შენიშნავს: წმიდა ნინო თითონ იყო წმიდა ტრაპეზი. მიღებულია წმ. ნინოს სამღვდელმთავრო პანაღია.

კითხვა: თუ მომხდარა ხელდასხმა ხელდამსხმელის ან ხელდასასხმელის ხილული მონაწილეობის გარეშე?

პასუხი: (ნ. იორამაშვილისა) დედიმოსმა ეპისკოპოსის ხარისხში აიყვანა გრიგოლ, რომელიც წირვის და მისი კურთხევის მიმდინარეობის დროს იმყოფებოდა არა ტაძარში, არამედ ორი დღის სავალ მანძილზე უდაბნოში. „წინაშე ღვთისა მდგომარემან, და საღმრთოთა შურითა მოტყინარემან დედიმოს, მინდობითა ღვთისათა გცხო შენ მღვდელმთავრად თვინიერთანა ყოფისა შენისა... ღვთისმეტყველო დიდებულო გრიგორი“ (სადღესასწაულო 17 ნოემბერი, ცისკ. გალობა 5 მუხ. 3).

კრებამ დადებითად შეაფასა, მიიღო და დაამტკიცა ზემოხსენებული მოხსენება ხმის უმრავლესობით.

წაკითხული იქნა ლექცია: „ქართლად ფრიადი ქვეყანაი აღირაცხების, რომელსაცა შინა ქართულითა ენითა ჟამი შეიწირვის და ლოცვა ყოველი აღესრულების“ – ბენედიქტეს მიერ. კრებამ საჭიროდ სცნო, როგორც ხელდასხმა კანონიზებული საგან, ასევე, ღირსად ბენედიქტეს ეპისკოპოსის ხარისხში აღყვანა ამ გზით.

კრების წინაშე ბენედიქტეს ავტობიოგრაფიული ფურცელი ჩაიკითხა ნ. იორამაშვილმა.

კრებაზე ეპისკოპოსის ხელდასხმისათვის განკუთვნილი წესის ახალი დამატება ჩაიკითხა ბენედიქტემ და აღნიშნა, რომ ეს გამოიწვია მოციქულისაგან ხელდასხმამ, რომ წესი განკუთვნილი იყო რიგითი მღვდელმთავრებისათვის და კანონიზებული საგან ხელდასხმა სრულიად არ ყოფილა გათვალისწინებული, რომ ძველი წესი ახლის ჩამატებით ამჯერად მხოლოდ დაუშვით, და რომ მომავალში წესს მოციქულისაგან შეადგენს მერმისი.

კრებამ განიხილა ბენედიქტეს მოხსენება: „1920 წლის 27 ივნისის ქართული საეკლესიო კრების გადაწყვეტილების მცხეთა-თბილისის ეპარქიების გაერთიანების შესახებ მიღებული“ და დაამტკიცა მომხსენებლის აზრი: მცხეთის ეპარქიისთვის გაუქმებულად გამოცხადდეს ხსენებული კრების გადაწყვეტილება მცხეთა-თბილისის ეპარქიების გაერთიანება, რომელიც ძალაში იყო კრების მოწვევიდან დღემდის, და გამოყოფილად გამოცხადდეს მცხეთის ეპარქია თბილისის ეპარქიისაგან.

კრებაზე კიდევ დადგინდა: 1. ხელდასხმის გარეგნული წესები შეასრულოს ხალხმა, მორწმუნე ერმა წესით: „წესი, რომელი იქმნების ხელდასხმასა ზედა ეპისკოპოსისა“, საჭირო ცვლილებების შეტანით.

2. თუ პატრიარქმა ეფრემ მეორემ მიმდინარე წლის „სვეტიცხოვლობამდე (14 ოქტომბრამდე) ეპისტოლარული წესით არ გვაცნო ეპისკოპოს ბენედიქტეს ხელდასხმის კანონიერობაზე, რომ ის ხელდასხმულია კანონიერი გზით, მრევლის მიერ არ დაიშვება, როგორც მწირველი, მაგრამ ცნობის შემთხვევაში, პატრიარქის პირველი თანამწირველი უნდა იყოს კანონიზებული საგან ხელდასხმული.

3. მხოლოდ ეპისკოპოს ბენედიქტეს კანონიერ ეპისკოპოსად ცნობას არავითარი ღირებულება არ ექნება, თუ ამავე დროს კანონიზებული საგან ხელდასხმულის მიერ ხელდასხმულს ა. ქათამაძეს არ სცნობს კანონიერად.

4. ეფრემ მეორესგან მიღებულმა ეპისტოლემ თუ დააკმაყოფილა საპატრიარქო მრევლი, ამ კრებაზე მიღებულ დადგენილებებზე ხელმეორედ იმსჯელებს მორიგი კრება, სასარგებლოდ პატრიარქისა.

5. თუ ეფრემ მეორე არ გასცემს მხრის, სათელს და ა.შ.

სვეტიცხოველს და არ შეიწყნარებს მცხეთის ეპარქიის მრევლისა და ოცეულის მოთხოვნას, მაშინ: მთლიანი მოიხარშება-იკურთხება, სანთელი შეისყიდება-დამზადდება სვეტიცხოველში და ა. შ.

6. მორიგი პატრიარქის არჩევამდე მცხეთის ეპარქიაში და კერძოდ, „სვეტიცხოველ“-ში ჟამის წირვებზე მოხდება ღიაკონისა და მღვდლის მიერ კანონიზებული საგან ხელდასხმულის სახელის აღვლენა ნაცვლად პატრიარქისა. თვით ხელდასხმული კი აღავლენს მიტროპოლიტი დავითის სახელს ამგვარად: საუწმიდესო და საუნეტარესო ურბნელი მიტროპოლიტისა მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესი დავითისათვის ბოდბეში, ჟამის წირვაზე ხელდასხმისას, სადაც ჯერ არს, იგივე მიტროპოლიტის სახელის აღვლენას ექნება ადგილი... მაგრამ თუ ეს უკანასკნელი ეფრემ მეორეს მხარს დაუჭერს და არ სცნობს ეპისკოპოს ბენედიქტეს კანონიერ ეპისკოპოსად, მისი სახელის აღვლენა შეწყდება „სვეტიცხოველ“-ში.

7. არც ერთი სამღვდლო ხარისხის პირი, რომელიც კანონიზებული საგან ხელდასხმულს კანონიერ მოძღვრად არ მიიღებს დღიდან ხელის დასხმისა — სამი თვის მიწურვამდე, ეპისტოლეს მოწერით, ან საიდუმლო აღსარებით, პატრიარქად (თუ ეს პირი პატრიარქობის კანდიდატია) ვერ ეკურთხება, ინტრონიზაცია ვერ შესრულდება საპატრიარქო ტაძარ „სვეტიცხოველ“-ში, სხვა ეკლესიაში ნაკურთხსა და ინტრონიზებულს კი მცხეთის ეპარქია არ მიიღებს და ჟამის წირვებზე მის სახელს არ აღავლენს.

8. მღვდელმთავარი ბენედიქტეს ნაკურთხი საპატრიარქო ტაძრის მრევლის მიერ გამოყოფილი სპეციალური კომისიის მიერ შემუშავებული „ცნობით“ გაიგზავნება საქართველოს ყველა კუთხეში, როგორც კანონიერი მღვდლები, თანახმად ამა თუ იმ ქალაქის, ამა თუ იმ დაბისა და სოფლის მრევლის მოთხოვნით.

9. კანონიზებული საგან ხელდასხმულის მიერ ნაკურთხნი „მშვიდობის დაცვის“ მიზნით იმ ეპარქიებში გაიგზავნებიან, რომლებიც კალენდარულად თავისუფალია“ ანდა ჰყავთ ფორმალურად დროებითი მმართველები ეპისკოპოსების სახით.

10. თუ რომელიმე მოქმედი, არა თავისუფალი ეპარქიიდან რომელიმე ეკლესიის მრევლმა მოითხოვა ეპისკოპოს ბენედიქტეს ხელდასხმული მოძღვრად, ხსენებული ეპარქიის ეპისკოპოსი ეფრემ

მეორეს ჩარევითაც კი ვერ დაუშლის ამ მრევლს საპატრიარქო ტაძრიდან გაგზავნილის მწყემსად აყვანას და ეს უკანასკნელი ხელდამსხმელის მორჩილებაში იქნება.

11. თუ მღვდელს ექნება ხსენებული კომისიის მიერ შემუშავებული და საპატრიარქო მრევლის კრების მიერ დაბტკიცებული „ცნობა“, ის კანონიერი მღვდელია და ეფრემ მეორეს მათი ოფიციალური დევნის უფლება ერთმევა.

12. სამთავროს მონასტერი მას შიგან არსებული საღვთისმეტყველო-სამოძღვრო სამწლიანი სასწავლებლით მცხეთის ეპარქიაში შემაგალია და საპატრიარქო ტაძრის ეპისკოპოს ბენედიქტეს, მრევლის და ოცეულის ყურადღების ქვეშ იქნება. თუ რა იგულისხმება ყურადღების ქვეშ, ამაზე ცალკე იმსჯელებს მორიგი კრება, სხვა რელიგიურ საკითხებთან ერთად.

13. კანონიზებული საგან ნაკურთხი, სამეული და მორწმუნეები, რომლებიც ეკურთხნენ და მონაწილეობა მიიღეს №1 კრების გადაწყვეტილების სისრულეში მოყვანაში, არ ექვემდებარება 1945 წ. 3.28. მიღებული დებულების ქვეთავს საეკლესიო სამართალს, ე.ი. კათოლიკოზის მიერ — საბჭოსთან ანუ სინოდთან შეთანხმებით — გაცემულ ბრძანებებს (თუ ამას ექნება ადგილი ბენედიქტეს ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანასთან დაკავშირებით): მღვდელმოქმედების აღკვეთას, სამსახურიდან გადაყენებას, ეკლესიის წევრობიდან გამორიცხვას, ანათემას, მორწმუნეებზე საეკლესიო ეპიტიმიის დადებას თანახმად კრების გადაწყვეტილებისა ძალა არ ექნება.

შენიშვნა: ბრალდებულისაგან და მისი თანამოაზრეებისაგან ბრძანებებს, რჩევა დარიგებებს და ა.შ. ჩვენ ვერ მივიღებთ, უბრალოდ, როგორც ანალოგიურს. ბრძანებებში იგულისხმება სას. მთავრობის მიერ გაცემული.

14. ვინაიდან ქართული ეკლესია თანახმად კონსტიტუციისა გამოყოფილია სახელმწიფოსაგან და რამდენადაც ჩვენ არ ღაგვირღვევია 1924 წლის 24 თებერვლის ეკლესიასთან დაკავშირებული ქართული ინსტრუქციის შინაარსი, ე. ი. კრების მოწვევა, გადაწყვეტილებათა სისრულეში მოყვანას ჰქონდა და ექნება რელიგიური ხასიათი, სამოქალაქო მთავრობა ამ რწმუნებულის სახით ეფრემ მეორესა და ჩვენს შორის, ვფიქრობთ, ნეიტრალურ მდგომარეობა-

ში იქნებიან, თუ რომელიმე მხარე ან კრებისა ან ეფრემ მეორისა არ დაარღვევს ძერჲინსკულ ჰუმანიზმს.

15. ეპისკოპოს ბენედიქტესთვის დაკანონებულ პატივს მორიგი პატრიარქის არჩევის შემდეგ (თუ ეს უკანასკნელი სცნობს პირველს კანონიერად) აკლდება ეპითეტი სვეტიცხოვლის წინამძღვრობისა და ამ მორიგ პატრიარქს ტრადიციულად ებოძება. მაგრამ თუ ეფრემ მეორე სცნობს ბენედიქტეს, სვეტიცხოვლის წინამძღვრობაში კრების მიერ აღდგენილი არ იქნება მაინც.

16. კანონიზებული ხელდასხმას მოახდენს 14 ივლისს, კვირას (ძვ. სტ).

17. ეკლესია, სადაც არჩეულის ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანა მოხდება, მოქმედია და ჰყავს მოძღვარი. კვირა უქმე დღეა და თუ ჟამის წირვის ჩატარებაზე ადგილობრივმა მოძღვარმა ნებით ხელი არ აიღო და ჩვენ არ დაგვითმო (არც აქვს უფლება წირვის მიტოვებისა პატრიარქის ნებართვის გარეშე) კრების გადაწყვეტილებით სათანადო პირების მიერ ყოველგვარი პირადი შეურაცხყოფის მიყენების გარეშე გაიკოჭება მთელი ჟამის წირვის მანძილზე.

18. დღიდან ბენედიქტეს ეპისკოპოსად ხელდასხმისა სვეტიცხოვლის ანაბრები (შემოსავლის ფულადი თანხა) შეინახება ადგილობრივ, მცხეთის სახ. ბანკში სვეტიცხოვლის სახელზე გაფორმებით.

19. ბოდბის წმ. ნინოს მონასტერი ბოდბის ეპარქიაშია, რომელიც კალენდარულად თავისუფალია“, მაგრამ მისი დროებით მმართველად ითვლება ეპისკოპოსი რომანოზი (პეტრიაშვილი) და ეს უკანასკნელია პასუხისმგებელი პატრიარქის წინაშე, თუ რატომ დაუშვა კანონიზებულისაგან ხელდასხმა და რატომ არ აცნობა მას, მაგრამ კრების გადაწყვეტილება იფარავს. ეფრემ მეორეს ერთმევა უფლება მღვდელმთავრის დასჯისა. დასჯის შემთხვევაში, დასჯილი უფლება მოსილია გამოცხადდეს სვეტიცხოველში, რომ კანონიზებულისაგან ხელდასხმულმა მიაველინოს კალენდარულად რომელიმე უმოქმედო ეპარქიაში ეპისკოპოსად, თუ დადგინდება რომ, იგი სიმონით არაა ნაკურთხი ეფრემ მეორისაგან.

20. მღვდელმთავრული პატივიდან: მცხეთა-წილკნის ეპისკო-

ბოსი არ ნიშნავს: მცხეთა-წილკნის ეპარქიათა გაერთიანებას. მაგრამ სანამ თავისუფალია, მისი დროებითი მმართველია სვეტიცხოვლის ამჟამინდელი წინამძღვარი.

21. ბოდბის მონასტერთან არსებული ოცეულის წევრებს ნება აქვთ უბრალოდ დაესწრონ ან თუ სურვილს განაცხადებენ, მონაწილენი გახდნენ როგორც მორწმუნენი მოციქულისაგან არჩეულის ხელდასხმისათვის ჩატარებული წირვა-ლოცვისა, რაც შეეხება პრეტენზიებს — ეს მათ ფუნქციებში არაა.

22. მცხეთის ეპარქიის თბილისის ეპარქიისაგან გამოყოფამ და სვეტიცხოვლის წინამძღვრობისაგან კათოლიკოზის განთავისუფლებამ გამოიწვია 1945 წ. 3.28-მიღებულ დებულების (დებულება საქართველოს ეკლესიის მართვა-გამგეობისათვის ქვეთავის „მთავარი გამგეობას-ს“) და ამ პერიოდისთვის შენიშვნის უარყოფა ასე რომ: კათალიკოს-პატრიარქის (ეფრემ მეორის) შესანახ „სამეურნეო გამგეობის თანხას“ არ მიემატება სვეტიცხოვლის შემოსავლის არც ერთი პროცენტი.

23. 1968 წლის 12 ივნისის კრება დროებით უშვებს 1969 წლის საქართველოს ქართული ეკლესიის კალენდარში „საქართველოს ეკლესიის ეპარქიების მღვდელმთავრები-ს“ სიაში შეტანილი იქნეს ასეთი ცვლილება:

1. მცხეთის ეპარქია: საპატრიარქო-კვართსაუფლო „სვეტიცხოველი-ს“ წინამძღვარი და მცხეთა-წილკნის ეპისკოპოსი ბენედიქტე (ჯალალონია). მოციქული ნინო მესხის ხელდასხმული 1968 წლის 14 ივლისს, ბოდბეში.

2. თბილისის ეპარქია: თბილისის მთავარეპისკოპოსი და სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქი ეფრემ მეორე.

24. პატრიარქის და საბჭოს (სინოდის) მიერ ბენედიქტეს ეპისკოპოსად ცნობა, ან არცნობა 23-მე მუხლის შინაარსის კალენდარში შეტანას ხელს არ უშლის.

1968 წლის 27 (ახ. სტილით) ივლისს ბენედიქტე ჯალალონია, ალექსანდრე ქათამაძე, არქიმანდრიტი პართენი, ნინო იორამაშვილი და მათი მხარდამჭერნი ბოდბეს გაემგზავრნენ. მანამდე მათ სჭირდებოდათ სამღვდელმთავრო კვერთხი, კუნკულბარტყულა, პანალია. ყველაფერი იშოვნა არქიმანდრიტმა პართენმა იგი შეწუხებული

მივიდა ურბნელ მიტროპოლიტ დავითთან (დევედარიანი) და აუწყა, რომ სვეტიცხოველში დაიკარგა სამღვდელმთავრო პანალია. მიტროპოლიტმა დავითმა უყოყმანოდ გადასცა თავისი კუთვნილი პანალია, რომელიც გამოიყენეს „ახლადნაკურთხი ეპისკოპოსის ბენედიქტესათვის“. ბენედიქტე მივიდა წმიდა ნინოს საფლავთან, ჩაიცვა სამღვდელმთავრო შესამოსელი და იქიდან გამოვიდა როგორც „წილკნელ-მცხეთელი ეპისკოპოსი“. სპეციალურად მოსყიდულ ფოტოგრაფს დააბეჭდვინეს სურათები, სადაც მას შარავანდედი მოსავდა... მან მღვდელ — მონაზვნად ხელი დაასხა ალექსანდრე ქათამაძეს და უწოდა სახელი იაკობი. თვითმარქვია სასულიერო პირებს მკაცრად დაუპირისპირდნენ წმიდა სინოდის წევრები. 1968 5 აგვისტოს სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძრის წინამძღვრის მოადგილეს არქიმანდრიტ პართენს ასეთ შინაარსის წერილი გაუგზავნა ურბნელმა მიტროპოლიტმა დავითმა (დევედარიანი):

„სრულიად საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქის ეფრემ II-ის საწინამძღვრო ტაძარში მომხდარ ბოროტმოქმედების შემდეგ წირვა-ლოცვის დროს იხსენიებთ ჩემ თავს და როგორც წესია, არა მის უწმიდესობას და უნეტარესობას.

ამის გამო მე, მიტროპოლიტი დავითი ურბნელი, კატეგორიულად მოვითხოვ და ოფიციალურად ვაპროტესტებ ზემოხსენებულ უსაფუძვლო და უტაქტო მოქმედებას.

დარწმუნებული ვარ ამის შემდეგ სვეტიცხოვლის ტაძარში და სხვა მართლმადიდებელ ეკლესიაში ასეთ ბოროტებას მომავალში აღარ ექნება ადგილი. ჩემი პროტესტის ასლი ეგზავნება მის უწმიდესობას და უნეტარესობას.

დავითი მიტროპოლიტი ურბნისისა.“

გაგულისებულმა ბენედიქტე ჯალალონიამ ასეთი პასუხი გაუგზავნა მიტროპოლიტ დავითს:

„1968 წლის 12 ივნისის სრულიად საქართველოს მორწმუნეთა საზოგადოების გაერთიანებული კრების ოქმთა მე-6 მუხლში ნათქვამია: „მორიგი პატრიარქის არჩევამდე მცხეთის ეპარქიაში და კერძოდ, „სვეტიცხოველში“, ჟამისწირვებზე მოხდება დიაკონისა და მღვდლის მიერ კანონიზებული საგან ხელდასხმულის სახელის აღკვეთა ნაცვლად პატრიარქისა. თვით ხელდასხმული კი აღავ-

ლენს მიტროპოლიტი დავითის სახელს. მაგრამ თუ ეს უკანასკნელი ეფრემ II-ს მხარს დაუჭერს და არ სცნობს ეპისკოპოს ბენედიქტეს კანონიერ ეპისკოპოსად, მისი (ე.ი. ურბნელის) სახელის აღვლენა შეწყდება სვეტიცხოველში.“

თანახმად ციტირებულისა, ამა წლის 8 ივლისიდან არქ. პართენის მიერ, და, ამა წლის 14 (27) ივლისიდან ბერდიაკონ იაკობის მიერ ხდება ჩემი სახელის აღვლენა, ნაცვლად პატრიარქის სახელის აღვლენისა. თვით მე კი, ამა წლის 8 ივლისიდან მღვდელმთავრულ ლოცვებში აღვაკლენ თქვენი მეუფების სახელს...

ახლა კი თქვენი წერილის გარშემო, არქ. პართენს რომ გამოუგზავნეთ ამა წლის 5 აგვისტოს დათარიღებით, №8-ით მე-ნ. შენიშვნები:

1. თქვენი წერილი უმისამართოდ გამოგზავნილია, უნდა გამოგეზავნათ ჩვენთვის და არა არქ. პართენისათვის.

2. სვეტიცხოვლის წინამძღვარში თქვენ გულისხმობთ ეფრემ მეორეს, რომელიც 1968 წლის 12 ივნისის კრების დადგენილებით, და კერძოდ, 8 ივლისიდან უკვე აღარაა სვეტიცხოველის წინამძღვარი და კრების წინაშე მოტყევა ითხოვეთ სიტყვებისათვის: „ეფრემ მეორის საწინამძღვარო ტაძარში.“

3. თქვენი „პროტესტის“ დაკმაყოფილება არ ძალუძთ არქ. პართენს და ბერდიაკონ იაკობს. დიაკონიც და არქიმანდრიტიც ჩემს ეპარქიაშია და მოციქულთა დადგენილებანის მეოცდაცხრამეტი (39) მუხლის შინაარსის თანახმად, ჩემს ეპარქიაში ჩემი ლოცვაკურთხევის გარეშე არაფერს არ აკეთებენ. (არც თქვენს მოხსენიებას მოიშლიან).

4. თქვენს კატეგორიულ მოთხოვნას დავაკმაყოფილებთ ჩვენ და თქვენი სახელის აღვლენას, თუ გნებავთ, უბრალოდ თქვენი სახელის ხსენებასაც კი წმ. ტაძრის სიახლოვეს შეეწყვეტთ და გუბრძანებთ მორჩილთ, თუ თქვენ ჩვენს სახელზე გამოგზავნით არა პროტესტს, არამედ თხოვნას, რომ არ გსურთ და უღირსება სინდისს გიქენჯნით, მოხსენებულ იყოს კვართსაუფლო ტაძარში. ჩვენდამი მოწერილი თხოვნა თქვენი, ვიმეორებ, დაკმაყოფილებული იქნება, თუ წერილი დასათაურდება მისამართით ადრესატისა: საპატრიარქო-კვართსაუფლო სვეტიცხოველის წინამძღვარს და

მცხეთა-წილკნის ეპისკოპოსს ბენედიქტეს... აქვე უნდა ვთქვა: ჩვენ გიხსენიებთ კრების სურვილისა და დადგენილების თანახმად, როგორც საუწმიდესოსა და საუნეტარესოს, რაც მომასწავებელია თქვენი მეუფების გაპატრიარქებისა და ნუთუ „ხმას ღვთისას და ხმას ერისა“ აგდებთ არად?

5. ჩვენს სახელზე თქვენი წერილის (თხოვნის) ან ფერემ მეორის მხარდაჭერამდე ოფიციალურად მიღებამდე იქნებით მოხსენიებაში და ვფიქრობ, ეს სულაც არაა გულდასაწყვეტი.

6. თქვენს წერილში ჩანს ფერემ მეორის სიტყვიერი დაცვის ცდა, რაც, ვეჭვობ, თქვენ შეძლოთ პრაქტიკულად, ვინაიდან: ფერემ მეორის დაცვას ღვთისა და ერის სამსჯავროს წინაშე სულ სხვა გონება უნდა. აქ ის გონება უვარგისია, რომელიც ფერემ მეორის დაკვეთით 'ეფრემისვე ქებას წარმოთქვამდა სიონის ამბიონიდან.

7. თქვენი წერილის ასლი თუ ვის გაეგზავნა, რა აზრი აქვს, როცა ასლის დედანი არა იმას მიუვიდა, ვისაც უნდა მიჰსვლოდა?

8. წერილი არქ. პართენმა გადმომცა მე. ვინაიდან მას არ ეკუთვნოდა, მაგრამ იგი მე ჩემად არ მიმიღია, მიუხედავად ამისა, რომ პასუხი გაგეცით.

9. სვეტიცხოველში არავითარი ბოროტმოქმედება არ მომხდარა, გარდა იმისა, რომ პატრიარქ ეფრემ მეორემ არქ. პართენს უბრძანა დაერღვია მცნება „არა ცილი სწამო“ და ცილი ეწამებია ჩემთვის... თქვენ ეს „ბოროტმოქმედებანი“ გაქვთ მხედველობაში? თუ ეს ასეა და „ასეთ ბოროტებას მომავალში აღარ ექნება ადგილი“ – მოგესალმებით.

10. ესარგებლობ შემთხვევით და ვკითხულობ: კრების ოქმიდან ამონაწერი პასუხისთვის გამოგიგზავნათ კრებამ, რად ღუმხართ მეუფეო?

საპატრიარქო-ჯვართსაუფლო სვეტიცხოველის წინამძღვარი და მცხეთა-წილკნის ეპისკოპოსი ბენედიქტე (ჯალალონია).

1968 წ. 25 ივლისი.“

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა უწმიდესმა და უნეტარესმა ფერემ II-მ ეკლესიაში შფოთისა და ამბოხების მომწყობთა მიმართ გადამჭრელ ზომებს მიმართა, წმიდა სინოდის

საგანგებო სხდომაზე, რომელსაც ესწრებოდნენ: მიტროპოლიტი დავითი (დევედარიანი), ეპისკოპოსი ზინობი (მაჟუგა), მიტროპოლიტი ნაუმი (შავიანიძე) ეპისკოპოსები ილია (შიოლაშვილი), რომანოზი (პეტრიაშვილი), საქართველოს სამოციქულო ეკლესიიდან სრულიად განიკვეთენ ბევრი ჯალალონია, ალექსანდრე ქათამაძე, ნინო იორამაშვილი. არქიმანდრიტ პართენ აფციაურს ჩამოერთვა საეკლესიო ხარისხი და უბრალო წიგნის მკითხველად განწესებულ იქნა ალავერდის ეპარქიაში. სინოდის ეს გადაწყვეტილება ოფიციალურად ეცნობა საერო ხელისუფლებას. მეამბოხეებს ოფიციალურად მოსთხოვეს სვეტიცხოვლის დატოვება. თვითმარქვია ეპისკოპოსმა ბენედიქტემ სსრ უმაღლეს საბჭოში ასეთი შინაარსის საპროტესტო წერილი აფრინა: „ჩემს მცხეთის ეპარქიაში რელიგიის საქმეთა რწმუნებულის ამხ. დ. შალუტაშვილის მითითებით, მცხეთის ადგილობრივმა სამოქალაქო მთავრობამ (ალმასკომმა — თავმჯდომარე ლაშხი, მცხეთის პროკურატურამ — პროკურორი აბესაძე, მილიციამ — უფროსი ხაჟალია) იწება თვითნებურად ჩარეულიყო სახელმწიფოსაგან კონსტიტუციურად გამოყოფილი ქართული ავტოკეფალური ეკლესიის წმიდა ეკლესიურ საქმეებში, კერძოდ, იკისრა 1968 წლის 12 ივნისს სრულიად საქართველოს მართლმადიდებელთა გაერთიანებული კრების „შრომების“ გაყალბება-უარყოფა, უფრო სწორად 500 ადამიანს გამოგვიცხადა ადმინისტრაციული დევნა, იტვირთა დაცვა პატრიარქ ეფრემ II-ისა და ცდილობს მას დაუბრუნოს კრების მიერ ჩამორთმეული წინამძღვრობა სვეტიცხოვლისა, მთავარეპისკოპოსობა მცხეთისა და ა.შ. კრებისგან მე რომ მებოძა.

მაცხოვრული და ლენინური „სინდისის თავისუფლების“ შეურაცხყოფისათვის, და რომ რწმუნებული არ გაუფრთხილდა საბჭოთა რწმუნებულის საპატიო სახელს, რამაც იგი გამოიყვანა „სინოდალური პროკურორის როლში“ და რამაც შეცდომაში შეიყვანა ადგილობრივი მთავრობა, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოდან ბრძანების მიღებამდე სწორია თუ არა ამხ. დ. შალუტაშვილისა და ადგილობრივი მთავრობის მოქმედება, ვუცხადებ ბოიკოტს შიმშილით. თუ რამდენად პირნათელი ვიქნები სიტყვის აღსრულებაში, ამას დაამტკიცებს შემდეგში ჩემზედ დანიშნული საექიმო

ექსპერტი საპატრიარქო კვართსაუფლო სვეტიცხოვლის წინამძღვარი და მცხეთა-წილკნის ეპისკოპოსი ბენედიქტე (ჯალალონია).“

მეამბოხნი სვეტიცხოვლიდან გამოაძევეს. საერო ხელისუფლებამ შედეგს მიაღწია – საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია კიდევ უფრო დაასუსტა. საზოგადოებაში ანტიეკლესიური, ათეისტური სულისკეთების გაძლიერებისათვის 1969 წლის 21 სექტემბერს უდიდეს საეკლესიო დღესასწაულს ღვთისმშობლობას გაზეთ „ქუთაისში“ ბ. გამგებლის ფსევდონიმით დაიბეჭდა წერილი „წმიდა მამები“, რომელიც ეხებოდა 1968 წლის საეკლესიო ამბოხს. „ბეჯით მიხეილის ძე ჯალალონიამ და ალექსანდრე ტრიფონის ძე ქათამაძემ რელიგიისათვის სრულიად უცხო და უცნობ ექსპერიმენტს მიჰყვეს ხელი. ამ „წმიდა მამების“ შესახებ ეკლესიის მსახურთა შორის ცუდი ხმები დადიოდა, მაგრამ სამღვდელოებისა და მისი ხელმძღვანელობის აღშფოთებამ უკიდურეს ზღვარს მიაღწია, როცა მათ სვეტიცხოველში რელიგიური რიტუალის შესრულების დროს ატეხეს დებოში – წინააღმდეგობა გაუწიეს მღვდელმთავარს (იგულისხმება კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II). შემდეგ ისინი ქუთაისს ეწვივნენ და პეტრე-პავლეს ეკლესიაში შეეცადნენ საცეცხლური წაერთმიათ მღვდელმთავრისათვის (იგულისხმება ქუთათელ-გაენათელი მიტროპოლიტი ნაუმი). ამ უპრეცედენტო შემთხვევისათვის ისინი განკვეთილ იქნენ ეკლესიიდან... საიდუმლო სერობა დიდხანს არ გაგრძელებულა, პირველმა მეორე, ზოლო მეორემ პირველი თვითნებურად აკურთხა მღვდელმსახურად. კერძოდ, ბ. ჯალალონიამ მღვდელ მონაზვნად აკურთხა ალექსანდრე ქათამაძე და „იაკობად“ მონათლა, ზოლო ბ. ჯალალონია „ეპისკოპოს ბენედიქტედ“ იქნა „კურთხეული“. ყველაფერი ეს საკმარისი აღმოჩნდა იმისათვის, რომ მათ დაეწყოთ მღვდელმსახურების შესრულება, საიდანაც გარკვეულ შემოსავალს იღებენ.

ახლა სათანადო ორგანოების ხელთ არის დოკუმენტი იმის შესახებ, რომ აღნიშნული „მღვდლები“ ნაკურთხი არ არიან სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის მიერ და არ აქვთ მღვდელმსახურების შესრულების უფლება. თუმცა უფლებას წვერმოშვებული და ანაფორჩაცმული „წმიდა მამები“ რას დაგიდევნ. მათთვის მთავარი შემოსავალი და სიმდიდრეა. საქართველოს კა-

თოლიკოს-პატრიარქის ეფრემ II-ის მიმართვის საფუძველზე, სხვისი სულისათვის „მოჭირნახულე მღვდლებს“ შინაგან საქმეთა სამმართველოს მიერ ჩამოერთვათ რელიგიური რიტუალებისათვის საჭირო საგნები. გაფრთხილებულ იქნენ, ვიდრე გვიან არ არის, ხელი აიღონ ნეტარხსენებულ მოღვაწეობაზე.“ 1972 წლის 7 აპრილს, როდესაც გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II, სიონის საპატრიარქო ტაძარში ხალხს დაურიგეს ძველქართულ ენაზე შედგენილი წერილი, რომელშიც ეწერა: „ეფრემი არა არს ღირსი სიონში დაფვლისა, რომელ ემორჩილა ეშმაკსა, აწ მსწრაფლ აღსდექით, მოითხოვეთ ბერი ბენედიქტე ჯალალონია, რომელიც ვიხილე განგებითა ღვთისათა – იგი არს ჭეშმარიტი ივერიის პატრიარქი, კურთხეულიცა ქრისტეს ხელითა წარადგინეთ მოთხოვნა – ჟამი მცირე არს. ათცამეტსა მაისსა დღესასწაულსა ქრისტეს ამაღლებისა იქნების სინოდი. იმღვიძარეთ ივერიელნო, ნუ გეშინისთ“.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი გახდა ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი. ბეჯით ჯალალონია „ჭეშმარიტი ივერიის“ პატრიარქობის მაძიებლად დარჩა.

P.S. მაინც ვინ იყვნენ ეს მეთამბოხენი?

1. ბენედიქტე ჯალალონია, ერისკაცობაში ბეჯით მიხეილის ძე ჯალალონია, დაიბადა 1938 წლის 12 ივნისს ჩხოროწყუს რაიონში, სოფელ სარაქონში. 1963-1967 წ.წ. სწავლობდა მცხეთის სამოძღვრო კურსებზე, შემდეგ – ზაგორსკის სასულიერო სემინარიაში. ბიოგრაფიის პირველ ვარიანტში, რომელიც 1968 წელს არის შედგენილი, იგი წერდა, რომ 1968 წლის 14 ივლისს სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში ბერად აღკვეცეს არქიმანდრიტებმა პართენ აფციაურმა და კონსტანტინე ქვარაიამ.

1968 წლის 21 ივლისს წმიდა ნინომ ბოდბეში აიყვანა ეპისკოპოსობის პატივი. 1971 წლის 17 ივლისს კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემი ასეთი შინაარსის წერილს უგზავნის მას:

„მოქალაქე ბეჯით ჯალალონიას

თქვენს თავს უწოდებთ ეპისკოპოსს, სინამდვილეში არა თუ ეპისკოპოსი, ქრისტიანიც არა ხართ, თუ შემოიტანთ სინანულის თხოვნას, წმიდა სინოდი მხოლოდ ამის შემდეგ იმსჯელებს თქვენს

საკითხზე.⁷⁵ 1980 წელს დაწერილ ავტობიოგრაფიაში იგი საერთოდ აღარ ახსენებს 1968 წლის მოვლენებს და აღნიშნავს, რომ 1979 წლამდე იყო თავის მშობლიურ სოფელში, ხოლო 1979 წლის 7 აგვისტოს ჭყონდიდელი მთავარეპისკოპოსის იოანეს (ანანიაშვილი) მიერ განწესებულ იქნა თეკლათის მონასტრის მედავითნედ, 1979 წლის 7 ოქტომბერს აღიკვეცა ბერად და ეწოდა სახელად ალექსი. 1979 წელს 11 ნოემბერს მთავარეპისკოპოსმა იოანემ აკურთხა მღვდელმონაზვნად. 1980 წლიდან იყო სენაკის ღვთისმშობლის შობის ეკლესიის მღვდლად... ამჟამად პენსიაზეა და ცხოვრობს მშობლიურ რაიონში.

2. მღვდელმონაზონი იაკობი — ალექსანდრე ტრიფონის ძე ქათამაძე დაიბადა 1942 წლის 22 ივლისს ტყიბულის რაიონის სოფ. მენჭირში. 1964-1965 წლებში სწავლობდა მცხეთის სასულიერო სემინარიაში, შემდეგ — მოსკოვის სასულიერო სემინარიაში. 1966 წელს დაინიშნა ქაშუეთის წმ. გიორგის სახ. ეკლესიის მედავითნედ. 1970 წლის 23 თებერვალს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარესი ეფრემ II-ის სახელზე დაწერილ წერილში მან მოინანია 1968 წლის საეკლესიო ამბოხებაში მონაწილეობა: „1978 წლის ივლისში ეკლესიაში მოვახდინეთ განხეთქილება, რომელშიც ვმონაწილეობდი, — წერდა იგი, — არაკანონიკური გზით გამოვიყენე საეკლესიო დოგმები, ვატარებდი მღვდელმსახურებას, შეურაცხყოფა მივაყენეთ ღვთის მცნებებს, წმიდა ტაძრებს, მათ ხელმძღვანელობას. ყოველივე ეს მოხდა ჩვენი ქედმაღლობითა და ამპარტავნებით. ვსცოდნენ ღვთისა და მამის წინაშე. გთხოვთ, შემინდოთ დიდი ცოდვის საუკუნო ტანჯვა, დამიბრუნოთ ქრისტიანობა, მიკურთხოთ გვირგვინი და მიმიღოთ ეკლესიაში დაბალ სამსახურზე, რომელსაც თქვენი მოწყალება ინებებს. შემინდეთ ყოველივე და მიმიღეთ მტირალი, თქვენს წინაშე რომ არავითარი კავშირი ვიქონიო ეკლესიიდან განკვეთილ პირებთან.“⁷⁶ შეუნდეს. 1971 წ. ურბნელმა მიტროპოლიტმა დავითმა (დევდარიანი) აკურთხა დიაკვნად, 1973 წ. ქუთათელ-გაენათელმა და ჭყონდიდელმა მიტროპოლიტმა რომანოზმა — მღვდლად. 1979 წ. 13 აგვისტოს უწმიდესმა და უნეტარესმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II-მ ეპისკო-

ბოსად. 1982-1983 წ.წ. იგი მიტროპოლიტ შიოსთან (ავალიშვილი) ერთად დაუპირისპირდა უწმიდესსა და უნეტარეს ილია II-ს და მოითხოვა მისი გადადგომა. 1980-90-იან წლებში აქტიურ მონაწილეობას იღებდა ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში, 1991-2005 წლებში იყო დევნილობაში. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ითხოვდა მღვდელმთავრის ხარისხში აღდგენას... 2008 წლის 27 ნოემბერს იგი გარდაცვლილი იპოვეს თავის ბინაში. მეუფე ამბროსი 2 დეკემბერს დაიკრძალა შიომღვიმის მონასტერში.

3. არქიმანდრიტი პართენი (აფციაური) დაიბადა 1905 წ. 15 მარტს. სწავლობდა ფასანაურის 4 კლასიან სასწავლებელში. საეკლესიო კითხვა-გალობა და ტიპიკონი შეისწავლა შიომღვიმის მონასტერში. 1924 წელს აღიკვეცა ბერად, 1932 წელს ზედაზნის მონასტრის წინამძღვრის არქიმანდრიტ მიხეილის თხოვნით წილკნელმა ეპისკოპოსმა ალექსიმ (გერსამია) აკურთხა იეროდიაკვნად. 1934 წლის 7 აპრილიდან შიომღვიმის მონასტერშია. 1935 წლის 8 ნოემბერს ხელდასხმულ იქნა მღვდლად. 1936 წლიდან 1940 წლამდე იყო ძეგვის წმ. საბჭოს მონასტრის მღვდელი. 1940 წლიდან დუშეთის რაიონის გუდამაყრის თემშია, მაგრამ იმავე წლის 24 აპრილს დააპატიმრეს ანტისაბჭოთა აგიტაციის ბრალდებით. 4 წელი გაატარა პატიმრობაში. 1946-1948 წლებში იყო ზედაზნის მონასტერში. 1948 წლიდან სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარშია ჯერ მეორე მღვდლის თანამდებობაზე, ხოლო 1955 წლიდან სვეტიცხოვლის წინამძღვრის მოადგილეა. 1960 წლის 23 მარტს უწმიდესმა და უნეტარესმა მელქისედეკ III-მ აიყვანა იღუმენის ხარისხში. 1968-1972 წლებში მას ჩამორთმეული ჰქონდა საეკლესიო ხარისხი და ალავერდის ეპარქიაში იყო მედავითნედ. კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის გარდაცვალების შემდეგ უწმიდესმა და უნეტარესმა დავით V-მ დააბრუნა სვეტიცხოველში, დაუბრუნა არქიმანდრიტის წოდება. იგი გარდაიცვალა 1979 წელს.

4. ნინო იორამაშვილი არქიმანდრიტ პართენის სულიერი შვილი. გარდაიცვალა 2008 წელს მცხეთაში.

ბოდბე, ბეჯით ჯალალონიას
„მცხეთა-წილენის ეპისკოპოსად კურთხევა“
წმიდა ნინოს საფლავთან.
1968 წ. 14(27) ივლისი

**„ეპისკოპოსი ბენედიქტე და მისი მაკურთხეველნი“
ბოდბე, 1968 წ. 14(27) ივლისი**

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი
მელქისედეკ III
1957 წ.

უწმიდესი და უნეტარესი მელქისედეკ III და
მიტროპოლიტი ეფრემი (სიღამონიძე)
1959 წ.

ეპისკოპოსი დავითა (დევდარიანი)
1950 წ.

მიტროპოლიტი ნაუმი (შავიანიძე)
1967 წ.

დეკანოზი მელქისედეკ (ზელიძე)
1963 წ.

არქიმანდრიტი პატარინი (აფციბური)
1963 წ.

ბეკი (ბენედიქტე) ჯალაღონია
1963 წ.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი
ეფრემ II.
1968 წ.

„გაი ჩვენს უბედურ ეკლესიას... იგი სამარდება ჩვენი უდიდესი პლინობის გამო. ჩვენს ეკლესიას ვერაფერი რეფორმა ვერ იხსნის დაშლისა და დაქვეითებისაგან, თუ რეფორმა არ მოხდა სასულიერო პირთა სულში, თუ მათ არ უკუაგდეს თვითნებობა, ურჩობა, შფოთის მოყვარეობა“, წერდა XX საუკუნის 30-იან წლებში ანონიმი სასულიერო პირი.

რა მოხდა XX საუკუნის 70-იან წლებში საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიაში.

1972 წლის 7 აპრილს, 18 საათსა და 30 წუთზე გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II. 8 აპრილს, 13 საათზე, საპატრიარქო რეზიდენციაში შეიკრიბა საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის წმიდა სინოდის სხდომა, რომელსაც ესწრებოდნენ: ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი (დევედარიანი), თეორიწყაროელი ეპისკოპოსი ზინობი (მაჟუგა), ბათუმ-შემოქმედელი ეპისკოპოსი რომანოზი (პეტრიაშვილი), წილკნელი ეპისკოპოსი გაიოზი (კერატიშვილი); დეკანოზები: პახუმ ობოლაძე, გიორგი ჩაჩუა, საერო პირი ილია ჭეიშვილი. სინოდმა განსვენებული კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის დამკრძალავი კომისიის თავმჯდომარედ და კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი დაამტკიცა. იმავე სხდომაზე ახლადარჩეულმა მოსაყდრე დავითმა (დევედარიანი) მიტროპოლიტობა მიუბოძა ეპისკოპოსებს ზინობსა და რომანოზს.

1972 წლის 1 ივლისს გამართულ XI საეკლესიო კრების მიერ ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი არჩეულ იქნა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად. საზოგადოების ნაწილი თვლიდა, რომ უწმიდესისა და უნეტარესი ეფრემ II-ის წერილობითი განკარგულება, რომელიც 1972 წლის 17 მარტით იყო დათარიღებული „ჩემი გარდაცვალების შემდეგ ჩემს მოსაყდრედ დატოვებული მყავს 1 წლის ვადით ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი“⁷⁷ თავდაპირველი ვარიანტის გვიანდელი ინტერპოლაცია იყო. დაიწყო სე-

რიოზული უთანხმოებანი... ვითარება იმდენად დაიძაბა, რომ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის XI საეკლესიო კრების სახელით გაკეთდა ოფიციალური განცხადება: „ჩვენ, სრულიად საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის უწმიდესი სინოდის წევრები, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის არჩევასთან დაკავშირებით შექმნილი მდგომარეობის ირგვლივ, რომელიც გამოიხატება კერძო თუ ჯგუფურად ხელმოწერილი და ანონიმური განცხადებების შემოსევით ეკლესიებში და სხვა ადგილებში, ზოგიერთ მორწმუნეთა მიერ ცილისმწამებლურ პროვოკაციული გამოსვლებით, თავდასხმით მოსაყდრე დავით მიტროპოლიტისადმი და მრავალი სხვა არასასიამოვნო ფაქტით, ვაცხადებთ XI საეკლესიო კრებისადმი, რომ ამ სამწუხარო ამბების მოთავე და ჩამდენი პირები არიან უძველესი ქართული ეკლესიის აშკარა მტრები, რომელთაც სურთ მის შინაურ ცხოვრებაში შეიტანონ არევ-დარევა, შექმნან ქაოსი და დაბრკოლებები კათოლიკოს-პატრიარქის არჩევის მეტად სერიოზულ საკითხში.“⁷⁸

მიტროპოლიტ დავითს „ორგზის მოსაყდრედ დატოვებულს“ (კათოლიკოს-პატრიარქ მელქისედეკ III-ის და კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის მიერ ს.ვ.) უწოდებდნენ მისი მომხრეები. ვითარება რომ სერიოზულად გართულდა, ამას ადასტურებდა თბილისის კიროვის რაიონის პროკურატურის მოხსენებითი ბარათი საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს სახელზე, რომელშიც აღნიშნული იყო: „კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის გარდაცვალების შემდეგ საქართველოს ეკლესია დაცემის გზას დაადგა. პატრიარქ დავით V-ის დროს კვლავ სასულიერო პირები გახდნენ ეკლესიიდან განკვეთილნი. წირვა-გალობა ეკლესიებში რუსულად მიმდინარეობს, რაც წარმოადგენს ცდას ქართული ეკლესიის დამოუკიდებლობის დაკარგვისა და მისი კვლავ რუსეთის ეკლესიისადმი დამორჩილებისა. სასულიერო პირები ხშირად არღვევენ ღვთისმსახურების წესებს. კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ს, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს ეკლესიის მართვა-გამგეობის დებულების თანახმად (მე-20 მუხლი) უნდა ჰქონდეს უმაღლესი სასულიერო განათლება და შესაფერისი საღვთისმეტყველო მომზადება, არც საერო და არც სასულიერო განათლება არ გააჩნია...

გარდაცვალებამდე რამდენიმე ხნით ადრე კათოლიკოს-პატრიარქმა ეფრემ II-მ დაწერა ანდერძი სინოდის წინაშე მიტროპოლიტ ილიას (შიოლაშვილი) სასარგებლოდ, მაგრამ ეს ანდერძი გაქრა⁷⁹... წერილში აღნიშნული იყო ისიც, რომ 1972 წლის 8 აპრილს სინოდის სხდომას ესწრებოდნენ საერო პირებიც (მაგ. ილია ჭეიშვილი), რაც საეკლესიო დებულებით მიუღებელი იყო.

ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია (შიოლაშვილი) მიუღებელი აღმოჩნდა მოსკოვისათვის. უფრო მეტიც, იგი 1972 წლის 26 მაისს იძულებული გახდა წასულიყო მცხეთის სასულიერო სემინარიის რექტორობიდანაც. ამის შესახებ მიტროპოლიტი ილია საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წმიდა სინოდს მოახსენებდა: „1963 წლიდან მისი უწმიდესობისა და უნეტარესობის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის დიდი შრომით და მეცადინეობით ჩვენთან გაიხსნა სასულიერო სემინარია, რომლის ხელმძღვანელად მე ვიყავი დანიშნული. ეს იყო ახალი დიდი საქმე, რასაც სჭირდებოდა დიდი ენერგია და გამოცდილება. მე არ ვიშურებდი ჩემს ძალას სემინარიის განმტკიცებისა და გაძლიერებისათვის. ამ წლების განმავლობაში ჩვენ შევხვდით ბევრ წინააღმდეგობას და სიძნელეებს. მიუხედავად ამ სიძნელეებისა, ჩვენ მაინც შევძელით დაგვეყენებინა სასწავლებელი მყარ ნიადაგზე, მე არ ეუარყოფ იმას, რომ სემინარიის ყველა კურსდამთავრებულმა ვერ გაამართლა ჩვენი იმედები და ვერ გამოიჩინეს მოძღვრის მაღალი თვისებები... მიუხედავად ზოგიერთი არასასურველი ფაქტებისა, ჩვენ ვხედავთ, რომ სემინარიის კურსდამთავრებულთა უმეტესი ნაწილი დღეს თავდადებულად ემსახურება საქართველოს ეკლესიის ბევრ ტაძრებს. გულისტკივილით უნდა მოგახსენოთ, რომ ამ ცხრა წლის განმავლობაში, დახმარების მაგივრად წმიდა სინოდის წევრთაგან მესმოდა მხოლოდ კრიტიკა“⁸⁰

1972-1977 წლებში ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია მხოლოდ სინოდის სხდომებზე ჩამოდიოდა თბილისში... მიტროპოლიტი ილია კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის და მიტროპოლიტ ზინობის შემდეგ ქიროტონიით უპირატესი მღვდელმთავარი იყო წმიდა სინოდში, მაგრამ სერიოზული მოძრაობა დაიწყო მის წინააღმდეგ. ამის დასტური იყო 1977 წლის 10 სექტემბერს წმიდა სინოდის

მღვდელმთავრებისთვის კათოლიკოს-პატრიარქის მდივნის გრიგოლ მშვიდლობაძის შემდეგი შეტყობინება: „გაცნობებთ, რომ კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის ბრძანებით, მის მაღალყოვლადუსამღვდელოესობას, მიტროპოლიტ რომანოზს, მიეცა პირველი ადგილი მიტროპოლიტთა შორის.“⁸¹ საეკლესიო კანონიკის მიხედვით უპირატესია ის მღვდელმთავარი, რომელმაც ადრე მიიღო მღვდელმთავრობა. მიტროპოლიტი ილია ეპისკოპოსი გახდა 1963 წელს, მიტროპოლიტი რომანოზი — 1969 წელს, მიტროპოლიტმა ილიამ სკუფიაზე ბრილიანტის ჯვრის ტარების უფლება მიიღო 1975 წელს, მიტროპოლიტი რომანოზი ეპისკოპოსად აკურთხეს 1965 წელს, მიტროპოლიტობა მიიღო 1972 წელს. ამიტომ ის ვერ იქნებოდა უპირატესი მღვდელმთავარი, მაგრამ გარკვეულ ძალებს ეს იმისათვის სჭირდებოდათ, რათა კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის გარდაცვალების შემთხვევაში საპატრიარქო ტაძრისაკენ ხელოვნურად გადაეღობათ გზა მიტროპოლიტ ილია შიოლაშვილისათვის.

1977 წლის 9 ნოემბერს, დილის 9 საათზე, მძიმე ავადმყოფობის შემდეგ გარდაიცვალა კათოლიკოს-პატრიარქი დავით V. საჭირო იყო წმიდა სინოდის ყველა წევრის თანდასწრებით პატრიარქის სეიფის გახსნა და იმის გაგება, თუ არსებობდა განსვენებულის წერილობითი განკარგულება კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრის შესახებ. წმიდა სინოდის წევრები: ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია, თეთრიწყაროელი მიტროპოლიტი ზინობი, წილქნელი მიტროპოლიტი გაიოზი, მანგლელი ეპისკოპოსი გიორგი, ალავერდელი ეპისკოპოსი გრიგოლი, ბოდბელი ეპისკოპოსი ილარიონი დილის 10 საათიდან საღამოს 19 საათამდე ელოდებოდნენ ბათუმ-შემოქმედელ და ჭყონდიდელ მიტროპოლიტ რომანოზს, მაგრამ იგი არ ჩამოვიდა. ასეთ ვითარებაში სინოდის წევრთა უმრავლესობის (მიტროპოლიტი ილია, მიტროპოლიტი ზინობი, ეპისკოპოსი გიორგი, ეპისკოპოსი გრიგოლი, ს.ვ.) გადაწყვეტილებით წმიდა სინოდი მუშაობას შეუდგა. როგორც გაირკვა, არ არსებობდა უწმიდესისა და უნეტარესი დავით V-ის წერილობითი განკარგულება მოსაყდრის შესახებ. საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მართვა-გამგეობის მოქმედი დებულების თანახმად (დებულება დამტკიცებული იყო 1945 წ.), კათოლიკოს-პატრიარქის

მოსაყდრედ ცხადდება ქიროტონით უზუცესი მღვდელმთავარი, ამ შემთხვევაში ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია, რომელიც უნდა დაემტკიცებინა წმ. სინოდს. სინოდის თავმჯდომარედ აირჩიეს მიტროპოლიტი ილია (შიოლაშვილი), მდივნად — ეპისკოპოსი ილარიონი (სამხარაძე). დამტკიცდა წმიდა სინოდის მუშაობის დღის წესრიგი: 1. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრის არჩევა, 2. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარესი დავით V-ის დაკრძალვასთან დაკავშირებული საკითხები. წმიდა სინოდის სხდომაზე თეთრიწყაროელმა მიტროპოლიტმა ზინობმა, მანგლელმა ეპისკოპოსმა გიორგიმ, ალავერდელმა ეპისკოპოსმა გრიგოლმა მხარი დაუჭირეს ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიას სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ არჩევას. წილკნელმა მიტროპოლიტმა გაიოზმა, ბოდბელმა ეპისკოპოსმა ილარიონმა კი მხარი დაუჭირეს ბათუმ-შემოქმედელი და ჭყონდიდელი მიტროპოლიტის რომანოზის კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ არჩევის წინადადებას. ხმათა უმრავლესობით (სამი ორის წინააღმდეგ ს.ვ.) ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია არჩეულ იქნა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ. სინოდმა განაჩინა: 1. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის დამკრძალავი კომისიის თავმჯდომარედ დაინიშნოს საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრე ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია. 2. უწმიდესი და უნეტარესი დავით V დაიკრძალოს 1977 წლის 15 ნოემბერს. 3. წმიდა სინოდის გადაწყვეტილებანი ოფიციალურად ეცნობოს საერო ხელისუფლებას, მსოფლიოს მართლმადიდებელ და არამართლმადიდებელ ეკლესიათა მეთაურებს.

წმიდა სინოდის გადაწყვეტილებანი მიუღებელი აღმოჩნდა ზოგიერთი სასულიერო პირისათვის. ამის გამო წმიდა სინოდმა 1977 წლის 12 ნოემბერს მიიღო განცხადება, რომელშიც აღნიშნული იყო:

„როგორც ცნობილია, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია თავის მართვა-გამგეობაში ხელმძღვანელობს დებულებით, რომელიც იყო მიღებული 1945 წლის 28 მარტს და რომლის შეცვლა შედის მხოლოდ საეკლესიო კრების კომპეტენციაში.

ამა წლის 9 ნოემბერს გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი დავით V. გარდაცვალების წინ იგი მძიმედ ავადმყოფობდა რამდენიმე დღის განმავლობაში. ამ დროს თბილისში იმყოფებოდნენ ყველა მღვდელმთავრები გარდა ბათუმ-შემოქმედელი და ჭყონდიდელი მიტროპოლიტი რომანოზისა და ალავერდელი ეპისკოპოსი გრიგოლისა. 8 ნოემბერს, დღის 15 საათზე, კათოლიკოს-პატრიარქის მდივანმა გ. მშვიდლობაძემ მათ გაუგზავნა დეპეშები, რითაც ატყობინებდა პატრიარქის ავადმყოფობას და სთხოვდა, სასწრაფოდ ჩამოსულიყვნენ თბილისში.

9 ნოემბერს, დღის 9 საათზე, კათოლიკოს-პატრიარქი გარდაიცვალა.

10 საათზე ჩამობრძანდა ალავერდელი ეპისკოპოსი გრიგოლი.

როგორც მითითებულია საეკლესიო მართვა-გამგეობის დებულების №23 მუხლის მე-2 შენიშვნაში, კათოლიკოს-პატრიარქის გარდაცვალების ან მძიმე ავადმყოფობის შემთხვევაში საეკლესიო მართვა-გამგეობისათვის მის ადგილს იჭერს ის მღვდელმთავარი, რომლის შესახებაც კათოლიკოს-პატრიარქის მდივანთან ინახება მისი უწმიდესობისა და უნეტარესობის წერილობითი განკარგულება, მაგრამ ასეთი განკარგულება არ აღმოჩნდა და საჭირო შეიქმნა, სასწრაფოდ მოწვეულიყო წმიდა სინოდის სხდომა.

9 ნოემბერს მთელი დღის განმავლობაში სინოდი ელოდებოდა მიტროპოლიტ რომანოზის ჩამობრძანებას, მაგრამ რადგან იგი არ ჩამობრძანებულა და არც რაიმე ცნობა მოსულა მისგან, საღამოს 7 საათზე სინოდის წევრთა უმრავლესობის გადაწყვეტილებით შესდგა სინოდის ოფიციალური სხდომა, რომელსაც უნდა აერჩია კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრე და გადაეწყვიტა კათოლიკოს-პატრიარქის დაკრძალვასთან დაკავშირებული საკითხები.

სინოდის სხდომაზე ერთხმად იყვნენ არჩეული სხდომის თავმჯდომარე (მიტროპოლიტი ილია) და მდივანი (ეპისკოპოსი ილარიონი).

როდესაც დაისვა მოსაყდრის არჩევის საკითხი, და კანდიდატად დასახელებული იყო მიტროპოლიტი ილია, მხოლოდ მიტროპოლიტმა გაიოზმა არ დაუჭირა მხარი, და წამოაყენა მიტროპოლიტ რომანოზის კანდიდატურა. რაც შეეხება დანარჩენ მღვდელმთავრებს, მათ ერთხმად მხარი დაუჭირეს მიტროპოლიტ ილიას.

ეპისკოპოს ილარიონს სურდა თავი შეეკავებინა ხმის მიცემის-
აგან, მაგრამ რადგან ამის უფლება არ ჰქონდა საეკლესიო მარ-
თვა-გამგეობის დებულების №16-ის თანახმად, ამიტომ ხმა მისცა
მიტროპოლიტ ილიას.

მაშასადამე, 9 ნოემბრის სინოდის სხდომა ჩატარებული იყო
კანონის ფარგლებში, დებულების №15-ის დაცვით, სადაც ნათქ-
ვამია: „სინოდის სხდომა კანონიერია, თუ მას დაესწრება თავმჯ-
დომარე და მოწვეულ წევრთა ნახევარი“, ხოლო სხდომას ესწრე-
ბოდა არა თუ ნახევარი, არამედ ყველა წევრი, გარდა ერთისა.
ამიტომ მიტროპოლიტ რომანოზის, მიტროპოლიტ გაიოზისა და
ეპისკოპოს ილარიონის განცხადება, სადაც ისინი ამტკიცებდნენ,
თითქოსდა თვითნებურად იყო მოწვეული სინოდის სხდომა, და
მიტროპოლიტმა ილიამ თავი გამოაცხადა მოსაყდრედ, — უსაფუძ-
ვლოა. კრება იყო მოწვეული კანონიერ საფუძველზე, და მიტრო-
პოლიტ ილიას თავი კი არ გამოუცხადებია მოსაყდრედ, არამედ
ასეთი იყო სინოდის წევრთა უმრავლესობის გადაწყვეტილება.

მიტროპოლიტი რომანოზი საპატრიარქოში გამოცხადდა მოგვი-
ანებით, განაცხადა, რომ იგი იერარქიული პატივით ღვას ყველა
მღვდელმთავარზე მაღლა, როგორც უზუცესი მღვდელმთავარი და
ჭყონდიდელი მიტროპოლიტი, და ამის საფუძველზე მოითხოვა
მოსაყდრის თანამდებობა.

როგორც მიგვითითებს დებულების №23 მუხლის მე-2 შენიშ-
ვნა, „მწყემსმთავარი პატივდებულ იქმნებიან ქიროტონიის უზ-
უცესობის მიხედვით“. ეს იმას ნიშნავს, რომ სასულიერო პირი,
რომელიც უფრო ადრე იყო ნაკურთხი ეპისკოპოსის ხარისხში, ის
ითვლება უზუცეს მღვდელმთავრად.

მოგახსენებთ, რომ მიტროპოლიტი ილია ეპისკოპოსად ნაკურთხი
იყო 1963 წლის 25 აგვისტოს, ხოლო მიტროპოლიტი რომანოზი
— 1965 წლის 21 თებერვალს. გარდა ამისა, მიტროპოლიტ ილიას
მიტროპოლიტობის ხარისხი მიენიჭა 1969 წელს, ხოლო მიტროპო-
ლიტ რომანოზს — 1972 წელს; რაც შეეხება ეპარქიის, ან ასაკის
მიხედვით უზუცესობას, ეს არაა გათვალისწინებული დებულებაში.

საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდი ღრმა სინანულით აღნიშ-
ნავს, რომ მიტროპოლიტი რომანოზი, მიტროპოლიტი გაიოზი და ეპისკო-

პოსი ილარიონი გამოდიან უსაფუძვლო, და მათი ღირსებისათვის შეუფერებელი განცხადებებით. ამათ შორის მოვიყვანთ ზოგიერთს:

1. ისინი თვლიან, რომ საქართველოს ეკლესიის სათავეში დაუშვებელია მიტროპოლიტ ილიას დაყენება, რადგან იგი დაბადებულია საქართველოს გარეთ, — ჩრდილო ოსეთის ავტ. ოლქის ქ. ოჯონიკიძეში.

ჯერ ერთი, დებულების მიხედვით ამ ფაქტს არა აქვს არავითარი მნიშვნელობა, და მეორეც, მიტროპოლიტი ილია და მისი მშობლები საქართველოს ეკლესიის წევრები იყვნენ მუდამ, რადგან ორჯონიკიძეში არსებობდა ქართული ეკლესია, რომელიც ექვემდებარებოდა საქართველოს საპატრიარქოს და თავად მიტროპოლიტი ილია მონათლულია ამ ეკლესიაში არქიმანდრიტ ტარასი კანდელაკის მიერ, რომელიც შემდეგში გახდა წილკნელი ეპისკოპოსი და დაკრძალულია სვეტიცხოვლის გალავანში.

2. მიტროპოლიტმა რომანოზმა მიტროპოლიტ ილიას უწოდა რუსოფილი, და განუცხადა, თითქოს იგი ისწრაფვის, რომ საქართველოს ეკლესია დაუმორჩილოს რუსებს. ასეთი უსაფუძვლო განცხადებები, ცხადია, ყოვლადშეუფერებელია მღვდელმთავრის ხარისხში მყოფი სასულიერო პირისათვის.

3. მათ განაცხადეს, რომ მათ, მიტროპოლიტ რომანოზს, მიტროპოლიტ გაიოზს და ეპისკოპოს ილარიონს შეუძლიათ აკურთხონ ახალი ეპისკოპოსები, და დაუგზავნონ დეპეშები მსოფლიო საეკლესიო ცენტრებს, იმის შესახებ, რომ თითქოს ჩატარებული სინოდის სხდომა იყო არაკანონიერი, და მოსაყდრეც იყო არჩეული უკანონოდ.

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის სინოდი თვლის, რომ მათი ასეთი ანტიეკლესიური და კანონთა საწინააღმდეგო მოქმედება დიდ ზიანს აყენებს საეკლესიო ცხოვრების ნორმალურ მიმდინარეობას.

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის სინოდი:

1. კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრე მიტროპოლიტი ილია.

2. მანგლელი ეპისკოპოსი გიორგი.

3. ალავერდელი ეპისკოპოსი გრიგოლი.

12 ნოემბერი 1977 წ.⁴²

ვითარების კიდევ უფრო გამძაფრებას ადასტურებდა ალავერ-დელი ეპისკოპოსის გრიგოლის მიერ 1977 წლის 21 ნოემბრით დათარიღებული ჩანაწერი: „ამა წლის 17 ნოემბერს მოვიდა ჩემთან ეკლესიაში ვინმე აზოვანი ახალგაზრდა კაცი და გამომიძახა, თქვენთან ცალკე საუბარი მსურსო. შევიხმე. მან წამოიწყო საუბარი: სინო-დი, რომელიც თქვენგან შედგა, გაუქმებული არის მთავრობის მიერ, აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიაზე უარი განაცხადეს, რომ პატრიარქად იყოს არჩეული. ამ საქმეს თვით შევარდნაძემაც მოაწერა ხელიო... ის დაჟინებით მოითხოვდა მიტროპოლიტ რომანოზის კანდიდატურის პატრიარქად დასახელებას. ამ საქმეში უშიშროე-ბაც არის ჩარეულიო. ამით უნდოდა ჩემი დაყოლიება. მე ვუპა-სუხე, სინოდზე რაც გადაწყდა, მაგას ხაზი არ გადაესმება მეთქი. ჩვენს საუბარს არავინ ესწრებოდა, მაგრამ ხმამაღლა ლაპარაკობ-და და ყველას ესმოდა... ბოლოს ამით დაამთავრა, მოკლე ხანში მოგივით დეპეშა იმისათვის, რომ ახალი სინოდი შედგესო. მე ასე გამოვემშვიდობე, რაც ვთქვი, იმაზე ვიტყვი მეთქი. მაინც და მაინც ნასიამოვნები არ წასულა.“⁸³

როგორც თბილისში, ისე მთელ საქართველოში არ წყდებოდა ვნებათაღელვა. მიუხედავად იმისა, რომ ოფიციალურად საქართვე-ლოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა კომუნიზმის გაშ-ლილი მშენებლობის პერიოდში იყო და ქვეყნის პარტიული ხე-ლმძღვანელობა ყველას არწმუნებდა, რომ საქართველოს მასო-ბრივი ათეიზმის ქვეყანა იყო, ინტელიგენცია, მოსახლეობის სხვა-დასხვა ფენები დაინტერესებული იყვნენ საქართველოს სამოციქულო ეკლესიაში მიმდინარე პროცესებით. უწმიდესისა და უნეტარესი კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის დაკრძალვიდან 31 დღის გას-ვლის შემდეგ შეიკრიბა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკ-ლესიის წმიდა სინოდის სხდომა, რასაც ადასტურებს საქართვე-ლოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წმიდა სინოდის სხდომის ოქმი.

„1977 წლის 16 დეკემბერს, დღის 12 საათზე, შედგა სრულიად საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდის სხდომა, რომელსაც დაესწრნენ:

1. საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრე მიტრო-

პოლიტი ილია;

2. ბათუმ-შემოქმედელი და ჭყონდიდელი მიტროპოლიტი რომანოზი;

3. თეთრიწყაროელი მიტროპოლიტი ზონობი;

4. წიკლნელი მიტროპოლიტი გაიოზი;

5. მანგლელი ეპისკოპოსი გიორგი;

6. ალავერდელი ეპისკოპოსი გრიგოლი და

7. ბოდბელი ეპისკოპოსი ილარიონი;

8. სხდომას სინოდის წევრთა მოწვევით დაესწრო კათოლიკოს-პატრიარქის მდივანი გ. მშვიდლობაძე ოქმის შესადგენად.

დღის წესრიგი:

1. მოსაყდრე მიტროპოლიტ ილიას მოსკოვში გამგზავრების მიზეზი და იქაური თათბირის შინაარსის მოხსენება.

2. წილკნელი მიტროპოლიტ გაიოზის მიერ მთავრობის სახელზე გაგზავნილი წერილის განხილვა.

3. საეკლესიო კრების და კათოლიკოს-პატრიარქის ინტრონიზაციის თარიღის დადგენა.

4. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ასარჩევ კანდიდატის დასახელება.

პირველ საკითხზე კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრე მიტროპოლიტმა ილიამ გააცნო სინოდს, რომ ზაგორსკში თათბირი იყო ნეიტრონული ბომბის დამზადების და გავრცელების დაგმობის შესახებ.

მეორე საკითხში წილკნელმა მიტროპოლიტმა გაიოზმა წაკითხა სრული ტექსტი მთავრობის სახელზე გაგზავნილი.

საეკლესიო კრების მიერ ახლანდელი კათოლიკოს-პატრიარქის ინტრონიზაციის დღით დანიშნულია ა/წ. 23-25 დეკემბერი.

კანდიდატის დასახელებაზე:

მანგლელი ეპისკოპოსი გიორგი ასახელებს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად ასარჩევ კანდიდატად ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიას.

ალავერდელი ეპისკოპოსი გრიგოლი ასახელებს კათოლიკოს-პატრიარქად ასარჩევ კანდიდატად ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიას.

ბოდბელი ეპისკოპოსი ილარიონი არ ასახელებს პატრიარქად

ასარჩევ კანდიდატს.

მიტროპოლიტი გაიოზი არ სცნობს სინოდის სხდომას კანონიერად.

მიტროპოლიტი რომანოზი არ ასახელებს კანდიდატს და ამბობს, რომ აირჩიონ ახალი მოსაყდრე.

თეთრიწყაროელი მიტროპოლიტი ზინობი ასახელებს კანდიდატად კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრეს ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიას.

მოსაყდრე მიტროპოლიტი ილია თანხმობას აცხადებს მის კანდიდატად დასახელებაზე.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრე მიტროპოლიტი (ილია)

თეთრი-წყაროელი მიტროპოლიტი (ზინობი)

მანგლელი ეპისკოპოსი (გიორგი)

ალავერდელი ეპისკოპოსი (გრიგოლი)

სიმართლით აღვიარებ წმიდა სინოდზე არავენ დამისახელებია (ბოდბელი ეპისკოპოსი ილარიონი).“⁸⁴

შექმნილი ვითარების შესახებ საინტერესოა ეპისკოპოს ილარიონის (სამხარაძე) ჩანაწერები: „მას შემდეგ, რაც ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია გამოცხადდა კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ, მე მეგონა, ასე იყო თუ ისე, ყველაფერი დამთავრდა მეტი, მაგრამ საქმეში ხარ: თურმე ახლა იწყებოდა, რაც იწყებოდა... მეორე დღით უხუცეს მღვდელმთავრად დადგენილი მიტროპოლიტ რომანოზის ბათუმიდან ჩამოსვლას მოჰყვა ნებისით თუ უნებლიეთ ჩემი ისევ სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში ჩაბმა... ამ ორ მოწინააღმდეგე ბანაკს შორის ატყდა აშკარა საეკლესიო დავა, მასში ჩაერია ყველა, ეკუთვნოდა თუ არ ეკუთვნოდა მონაწილეობა...“ ამის შემდეგ ეპისკოპოსი ილარიონი საყვედურს გამოთქვამდა მიტროპოლიტ გაიოზის მიმართ – „ჩვენ სამთა მიერ (მიტროპოლიტი გაიოზი, მიტროპოლიტი რომანოზი, ეპისკოპოსი ილარიონი) ამ სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში გაწეული აურაცხელი შრომა და ამაგი შენ ერთმა ერთის მხრივ ქარს გაატანე და მეორეს მხრივ კი წყალს. ჯერ იყო და საქართველოს XII საეკლესიო კრების დაწყების წინ – 23 დეკემბერს, შაბათ დღეს,

სიონის საკურთხეველში მითხარი: ჩვენ დავმარცხდით და აწი დროა მიტროპოლიტ ილიას შევეურიგდეთო; მერე XII საეკლესიო კრებაზე პრეზიდენტში წამოსკუპებით ის აირჩიე, მერე კი კვირას, 25 დეკემბერს, მცხეთის საპატრიარქო ტაძარში აკუროხე“. (დოკ. დედანი ინახება გაიოზ კერატიშვილთან).

ეპისკოპოსი ილარიონი ადასტურებს, რომ 1977 წლის 16 დეკემბერს მათ (მიტროპოლიტი რომანოზი, მიტროპოლიტი გაიოზი, ეპისკოპოსი ილარიონი) შექმნეს სამთა უწმიდესი სინოდი. ამის შემდეგ კი მოქმედებაზე გადავიდნენ, რასაც ადასტურებს 1977 წლის 19 დეკემბერს კათოლიკოს-პატრიარქის მდივნის გრიგოლ მშვიდლობაძის მიერ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრის მიტროპოლიტ ილიასადმი გაგზავნილი მოხსენებითი ბარათი, რომელშიც აღნიშნულია: „1977 წლის 18 დეკემბერს, 19 საათზე, საქართველოს საპატრიარქოს შენობაში ძალით შეჭრილან წილკნელი მიტროპოლიტი გაიოზი, ბათუმ-შემოქმედელი და ჭყონდიდელი მიტროპოლიტი რომანოზი, ბოლბელი ეპისკოპოსი ილარიონი. მათ გაუტეხიათ პატრიარქის კაბინეტის კარები, კანცელარიის ოთახში გაუღიათ მდივნის საწერი მაგიდა და სეიფი, დაუხვეიათ საქმიანი ქაღალდები – მათ შორის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრის არჩევის ოქმი, გამოუყენებიათ პატრიარქის ბეჭდები, როგორც ქართული, ასევე რუსული საბეჭდი მანქანები. როგორც დარჩენილი შავი ნაწერებიდან ჩანს, მათ დაუგზავნიათ პროვოკაციული დეპეშები რუსეთის საპატრიარქოში, ეწმიაძინის საკათოლიკოსოში, მთავრობის წევრებისათვის (1977 წ. 10 ნოემბერს ჩატარებული სინოდის სხდომის დადგენილება გაუქმებულად გამოაცხადეს. XII საეკლესიო კრება გაიმართებოდა სხვა დროს, რის შესახებაც მათ შემდეგ შეატყობინებდნენ, ს.ვ.). დაუმტკრევიათ პატრიარქის კაბინეტის გასაღები და ჩაუსვიათ ახალი.“⁸⁵

ამის შემდეგ მიტროპოლიტმა რომანოზმა, მიტროპოლიტმა გაიოზმა და ეპისკოპოსმა ილარიონმა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივანს ე. შევარდნაძეს ასეთი შინაარსის წერილი გაუგზავნეს: „1977 წლის 29 ნოემბერს ხელისუფლების წარმომადგენელმა ოფიციალურად გამოგვიცხადა –

შეწყვეტილ იქნას ყოველგვარი საჩივრები მიტროპოლიტ ილია შიოლაშვილზე, პატრიარქი ის იქნება და თუ გვინდა ეკლესიაში სამსახური, სინოდმა მხარი უნდა დაუჭიროთ, სარწმუნო წყაროებიდან შევიტყვეთ, რომ ეს თქვენგან არ მოდის... საკითხი სერიოზულია, გთხოვთ, მიგვიღოთ სინოდის წევრები (მიტროპოლიტები რომანოზი, გაიოზი, ეპისკოპოსი ილარიონი).“

ამის შემდეგ, 24 და 25 დეკემბერს, კიდევ ორი დეპეშა გაიგზავნა საერო ხელისუფლებაში. პირველი საქ. კპ ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივნის ე. შევარდნაძის სახელზე: „საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წმიდა სინოდის წევრები ღრმა გულისწყრომას ვაცხადებთ რელიგიის საქმეთა რწმუნებულის თ. ონოფრიშვილისადმი, რომელიც უკანონო და უხეშ ჩარევას აწარმოებს სინოდის საქმეებში, მიმართავს მუქარასა და პროვოკაციას, არ გვაძლევს კანონიერი სინოდის მოწვევის საშუალებას, ხელს გვიშლის საქმიან და მშვიდობიან მუშაობაში, რის შედეგადაც სამღვდელოებისა და მორწმუნე საზოგადოებაში ადგილი აქვს ქაოსს. გთხოვთ მიიღოთ ზომები.“⁸⁶ ამ დაძაბული, რთული დღეების კულმინაცია იყო ბათუმ-შემოქმედელი და ჭყონდიდელი მიტროპოლიტის რომანოზის (პეტრიაშვილი) დეპეშა გაგზავნილი მოსკოვში სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის ლეონიდ ბრეჟნევისადმი (1922-1990 წ.წ. სსრ კავშირში კომუნისტური პარტია იყო ხელმძღვანელი ძალა, მისი გენერალური მდივანი საბჭოთა სახელმწიფოს პირველი პირი. ს.ვ.):

„ძვირფასო ლეონიდ ილიას ძე!“

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის გარდაცვალების შემდეგ კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ გამოცხადდა მიტროპოლიტი ილია (შიოლაშვილი). იგი ჯერ კიდევ 1972 წლიდან ქართველი დისიდენტების წამქეზებელი და მხარდამჭერია. მოვითხოვთ მოიხსნას მისი კანდიდატურა.“⁸⁷ ასეთი რთული და დაძაბული დღეების შემდეგ, 1977 წლის 23 დეკემბერს გამართულმა XII საეკლესიო კრებამ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის 141-ე პატრიარქად აირჩია ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია, ილია II-ის სახელწოდებით.

1977 წლის 25 დეკემბერი ზამთრის ცივი, ღრუბლიანი დღეა

გათენდა. რაღაც უჩვეულო გამოცოცხლება, იგრძნობოდა დედაქალაქში, ხალხის ნაკადი, ძირითადად ახალგაზრდობა მცხეთისაკენ მიიჩქაროდა. ყველას სურდა გამზდარიყო ისტორიული დღის თანამონაწილე, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია ირჩევდა ახალგაზრდა (44 წლის) მეთაურს, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს. სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძრის ეზო ხალხით იყო გაჭედილი, ასეთი რამ 1917 წლის 12(25) მარტის შემდეგ აღარ ახსოვდა მრავლისმომსწრე სვეტიცხოველს. საზეიმოდ ჩამოჰკრეს სვეტიცხოვლის ზარებს, დაიწყო წირვა, ოპოზიციონერ მღვდელმთავართაგან მხოლოდ მიტროპოლიტი გაიოზი მოვიდა, და მონაწილეობა მიიღო უწმიდესი და უნეტარესი ილია II-ის კურთხევის ცერემონიალში, მთავარი ლოცვებიც მან წაიკითხა. მრავლად იყვნენ სტუმრებიც, მათ შორის მოსკოვისა და სრულიად რუსეთის პატრიარქი უწმიდესი პიმენი, ყოველთა სომეხთა პატრიარქ-კათოლიკოსი ვაზგენ I. ამ საზეიმო დღის მონაწილეებს გვინდოდა უსასრულოდ გაგრძელებულიყო ეს დღე. კათოლიკოს-პატრიარქს მიართვეს უძველესი კუნკულ-ბარტყული, საპატრიარქო კვერთხი... ვხედავდით, როგორ ნერვიულობდა მისი უწმიდესობაც, ამ დღის მონაწილეებს ახლაც ჩაგვესმის მისი სიტყვები: „საოცრებამდე უსაზღვროა განგება ღვთისა. არც მის მოწყალებას აქვს საზღვარი. ჭეშმარიტად, ამ განგებამ და მოწყალებამ დააყენა თქვენს წინაშე ჩემი სიმდაბლე, როგორც საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის მამამთავრისა. მე შეგნებული მაქვს ის უმძიმესი და ამავე დროს, საპატიო მოვალეობა, რომელიც დღეს ღვთის ამ წმიდა ტაძრის თაღებქვეშ დამაკისრა მაღალმა ღმერთმა. მუხლს ვიყრი ამ პატივისცემისათვის მისი ძლიერების წინაშე და თაყვანს ვცემ მარადიული ნათლით მოსილ ხსენებას მისას. თავს ვხრი საქართველოს ეკლესიისა და მისი მრევლის, ქართველი ხალხის წინაშე, რომელსაც სასოებით უნდა ემსახუროს ჩემი ძალი და გონება, იმ სარწმუნოებით, რომელი სარწმუნოების დაცვისა და შენარჩუნებისათვის ზღვა სისხლი გაიღო რიცხვით მცირე ჩვენმა ხალხმა.“⁸⁸ სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში შეკრებილთა უმრავლესობამ მაშინ არ ვიცოდით ის ისტორია, რომელიც უკვე მოგითხრეთ.

P.S. 1977 წლის 25 დეკემბერს რესტორან „ივერიაში“ იყო საზეიმო ვახშამი, რომელსაც ესწრებოდნენ სტუმრები, საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდის წევრები, საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები. იყო მილოცვები, კეთილი სურვილები. გვიან ღამით კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმიდესი და უნეტარესი ილია II მანქანამ მაშინდელ საპატრიარქო რეზიდენციაში მიიყვანა... იქ არავინ იყო. პატრიარქმა გააღო თავისი მომავალი კაბინეტის კარი, მიეახლა და შემწეობა სთხოვა უწმიდესსა და უნეტარეს კირიონს, ლეონიდეს, ქრისტეფორეს, ამბროსის, კალისტრატეს, მელქისედეკს, ეფრემ II-ს, დავით V-ს, სურათებს, რომლებიც ამშვენებდნენ ძველი საპატრიარქოს კედლებს... 26 დეკემბრიდან მისთვის და საერთოდ საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიისათვის ახალი ერა იწყებოდა.

ბ) გადადექი, პატრიარქო (1982-1983 წლების ქრონიკა)

1978 წლის 1 იანვარს, კვირას, სამოქალაქო კალენდრით ახალ წელს, სიონის საპატრიარქო ტაძარში უწმიდესმა და უნეტარესმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II-მ პირველი წირვა ჩაატარა. ხალხში ჯერ კიდევ არ დამცხრალიყო განვლილი თვის ვნებათაღელვა... თანამწირველი არ იყო არცერთი მღვდელმთავარი. სიონში შეკრებილ მრავალრიცხოვან საზოგადოებას პირობითად თუ ვუწოდებდით მრევლს, უმრავლესობამ არ იცოდა ღოცვები, რა იყო აღსარება-ზიარება, რატომ იყო აუცილებელი მარხვის დაცვა, მოკრძალება წმიდა ხატების წინაშე. ისინი სიონში მიმდინარე ღვთისმსახურებას როგორც სანახაობას ასე აღიქვამდნენ. სასულიერო პირის საჭიროება ნათლობის, ჯვრისწერის, მიცვალებულის წესის აგების დროს ახსენდებოდათ. რთული ვითარება იყო ეპარქიებშიც, 15 მოქმედი ეპარქიიდან მმართველი მღვდელმთავარი ჰყავდა 6 ეპარქიას, აქედან 4 თბილისისა და მცხეთის ტაძრებში იყვნენ. მანგლელი ეპისკოპოსი გიორგი (ლონდაძე) – დიდუბის ეკლესიის წინამძღვარი, თეთრიწყაროელი მიტროპოლიტი ზინობი (მაყუგა) – თბილისის ალექსანდრე ნეველის ეკლესიის წინამძღვარი, ბოდბელი ეპისკოპოსი ილარიონი (სამხარაძე) – პატარა სამების წინამძღვარი, ურბნელი მიტროპოლიტი გაიოზი (კერატიშვილი) – ქაშუეთის ეკლესიის წინამძღვარი იყო. საქართველოში მოქმედი იყო 50-მდე ეკლესია და სამღოცველო სახლი, სადაც ღვთისმსახურებას ეწეოდა 70-მდე სასულიერო პირი, თითქმის არ არსებობდა ქართულენოვანი სასულიერო წიგნები, ხატები, სასულიერო ჟურნალები, მგალობელთა გუნდები, საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას სასულიერო პირთა მომზადებისათვის არ ჰქონდა უმაღლესი სასულიერო სასწავლებელი, საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ისტორიულ ავტოკეფალიის არ აღიარებდა მსოფლიოს მართლმადიდებელ ეკლესიათა უმრავლესობა. ამას ემატებოდა საერო ხელისუფლების მიერ სასულიერო პირებისა და ტაძრების დაბეგვრის კაბალური კანონი, რომელიც ეკლესიის ისედაც მწირი შემოსავლის

87%-ის სახელმწიფო ბიუჯეტში გადარიცხვას ითვალისწინებდა. დღეს შეიძლება ვინმეს დაუჯერებლად მოეჩვენოს, მაგრამ რეალურად ასე იყო.

უწმიდესი და უნეტარესი ილია II სიონის საპატრიარქო ტაძარში მოსულ ახალგაზრდობას ასწავლიდა, რა აუცილებელი ლოცვები უნდა სცოდნოდათ, როგორ უნდა მდგარიყვნენ ტაძარში წირვა-ლოცვის დროს, რატომ იყო აუცილებელი მარხვის შენახვა, აღსარება და ზიარება, ტაძარში ქალების თავსაბურავით დგომა, გარდაცვლილი ახლობლებისათვის პანაშვიდის გადახდა... უწმიდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ 1978 წლის საახალწლო ეპისტოლეში ამ სიტყვებით მიმართა ქართველ ხალხს: „სარწმუნოება – ეს ნათელია მშვიდობის გზაზე, სარწმუნოება თავადაა მშვიდობა და სასოება მარადიული, სარწმუნოება წყარო არის სიყვარულისა, რომელიც აღამაღლებს კაცის გულსა და გონებას – იგი ზიდი არის, მიწიდან ცისკენ მიმავალი. დადებით მტკიცედ ამ ზიდზე... ჩვენ სიხარულით ვუჩვენებთ ყველას ამ ზიდისკენ მიმავალ გზას, იმ საქმეთა ნუსხას, რომელიც უნდა აკეთოს მარადიულობისაკენ ამ ზიდით მიმავალმა ადამიანმა, მივეუთითებთ ბედნიერების იმ ჭეშმარიტ წყაროზე, საიდანაც უნდა სვას სულისა და ხორცის მასაზრდოებელი ცხოველყოფელი წყალი, დავეხმაროთ სულიერი ამაღლების გზით იხილოს ის ნათელი, რომელიც მზისგან კი არ მოდის, არამედ რომლისგანაც მზემ მიიღო ნათელი თავად.“⁸⁹ პატრიარქმა დაიწყო ფიქრი და პრაქტიკული მოქმედება, რათა აღდგენილიყო სულიერი კავშირი კომუნისტური რეჟიმისაგან ხელოვნურად გაუცხოებულ საქართველოს ეკლესიასა და ქართველ ხალხს შორის. 1995 წელს მისმა უწმიდესობამ ილია II-მ ასე გაიხსენა თავისი მამათმთავრობის პირველი რთული წლები: „ჩვენი მიზანი იყო მჭიდრო კავშირი ეკლესიასა და ინტელიგენციას შორის. სახელმწიფო ცდილობდა არ მომხდარიყო ეს დაახლოება. ინტელიგენციას ჰქონდა სულიერებისაკენ სწრაფვა, მაგრამ გამოცდილება აკლდა. მახსოვს, საპატრიარქოში ჩვენი გამოჩენილი ისტორიკოსები მოვიწვიეთ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ისტორიის აკადემიური გამოცემის მოსამზადებლად, დავამუშავეთ გეგმა და გავანაწილეთ თემები, მაგრამ, როდესაც და-

მუშაებული ნაწილები წარმომადგენეს, მივხვდი, რომ მათი გამოცემა არ შეიძლებოდა, რადგან ეს არაეკლესიური ადამიანების მიერ დაწერილი ისტორია იყო... მიუხედავად ამისა, სწრაფვა დაახლოებისაკენ არ შეჩერებულა. საპატრიარქოში გრძელდებოდა შეხვედრები მეცნიერებთან. ხშირად საკითხები, რომელთაც ამ შეხვედრებზე განვიხილავდით, იმდენად საინტერესო იყო, რომ უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებლები მათ შესახებ სტუდენტებს ლექციებზე უყვებოდნენ... ჩვენმა მეცნიერებმა დიდი მისიონერული ღვაწლი გასწიეს და მე მაღლობელი ვარ მათი მძიმე მდგომარეობაში გამოჩენილი თანადგომისათვის.“⁹⁰

50-წლიანი კომუნისტური მმართველობის პირობებში დიდი საეკლესიო დღესასწაულები: „სვეტიცხოვლობა“, „ალავერდობა“, „თელეთობა“, „გელათობა“, „გარეჯობა“ (წმ. დავით გარეჯელის ხსენების დღე. ს.ვ.) სახალხო დღესასწაულებად იყო გადაქცეული, რომელშიც ქრისტიანული თითქმის აღარაფერი იყო. ახალგაზრდა პატრიარქი 1978 წელს ალავერდობის დღესასწაულზე გაემართა კახეთში. თბილისიდან ჩასულ მანქანებს ახმეტის პარტიული ხელმძღვანელობის განკარგულებით ალავერდისაკენ მიმავალი გზა გადაუღობეს, მაგრამ მორწმუნეებმა მოვახერხეთ დაბრკოლების გადალახვა და უწმიდესთან ერთად ალავერდის ტაძარში შევედით. ტაძარში იყო საშინელი ხმაური. 4 საათის განმავლობაში წარმართული და ქრისტიანული ერთმანეთს ებრძოდა. „მორწმუნე ქალბატონები“ ხისტარიანი დროშების ქნევით ცდილობდნენ საკურთხეველში შესვლას, გვლანძღავდნენ და გვწყევლიდნენ, რადგან ამის უფლებას არ ვაძლევდით. დასრულდა წირვა. უწმიდესი და უნეტარესი ილია II მღვდელმთავართა და სამღვდელოებასთან ერთად ამბიონზე გამოვიდა (ამ დროს ალავერდის წინამძღვარი იყო მღვდელმონაზონი ანანია ჯაფარიძე. (მიტროპოლიტი ანანია) ს.ვ.) ხალხი გაირინდა და სმენად იქცა, ყველას გაგვიკვირდა, როგორ დაწყნარდნენ ისინი. პატრიარქმა იქადაგა, აუხსნა ხალხს ალავერდობის დღესასწაულის მნიშვნელობა, დალოცა ისინი და ტაძრიდან გავიდა... ასეთი წინააღმდეგობის ფონზე წარიმართა „თელეთობა“, „სვეტიცხოვლობა“. და თანდათან დაუბრუნდა გახალხურებული დღესასწაულები ქრისტიანულ წიაღს. საქართველოს მარ-

თლმადიდებელი ეკლესიის ეპარქიებში ურთულესი მდგომარეობა იყო – 2 მღვდელმთავარი (მიტროპოლიტები რომანოზი, ეპისკოპოსი ილარიონი) დარჩა პატრიარქის ოპოზიციაში... უწმიდესსა და უნეტარეს ილია II-სთან 3 ხანდაზმული მღვდელმთავარი იყო (მიტროპოლიტი ზინობი, მიტროპოლიტი გიორგი, მიტროპოლიტი გრიგოლი). მისმა უწმიდესობამ მიზნად დაისახა ეპარქიების აღორძინება, ახალი მღვდელმთავრების კურთხევა. საერო ხელისუფლება კატეგორიულად ეწინააღმდეგებოდა პატრიარქის სურვილს – ეკურთხებინა ახალი ეპისკოპოსები. ამის მიუხედავად, 1978-1980 წლებში სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის ლოცვა-კურთხევით მღვდელმთავრებად აკურთხეს: ცხუმ-აფხაზეთის კათედრაზე ნიკოლოზი (მახარაძე), ჭყონდიდელად – იოანე (ანანიაშვილი), ქუთათელად – შიო (ავალიშვილი), ბოდბელად – თადეოზი (იორამაშვილი), ბათუმ-შემოქმედელად – დავითი (ჭკადუა), ურბნელად – კონსტანტინე (მელიქიძე). 1978 წლის სექტემბრიდან ეპისკოპოსი თადეოზი გადაყვანილ იქნა წილკნის ეპარქიის მმართველად, ბოდბელად აკურთხეს ათანასე (ჩახვაშვილი), ნიკორწმინდელად – ამბროსი (ქათამაძე), ახალციხისა და სამცხე-ჯავახეთის ეპარქიის მმართველად – ქრისტეფორე (წამლაიძე). უწმიდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსადმი გაგზავნილ წერილში აღნიშნა: „თანახმად კართაგენის კრების მე-12 კანონისა, სინოდი არ არის სრულუფლებიანი, თუ მას 12 ეპისკოპოსი არ ჰყავს.“⁹¹

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II-მ განაგრძო ჯერ კიდევ 1964 წელს დაწყებული საქმე – ქართველ სწავლულთა დახმარებით იმ ისტორიული დოკუმენტების მოძიება და მტკიცებულების შეგროვება, რომელიც ადასტურებდა საქართველოს ეკლესიის ისტორიულ ავტოკეფალიას. მისი ინიციატივით გააქტიურდა საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ურთიერთობა მართლმადიდებელ და არამართლმადიდებელ კონფესიებთან. 1978-1982 წლებში საქართველოში ოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდნენ: ალექსანდრიის, ანტიოქიის, იერუსალიმის, რუსეთის, ბულგარეთის, პოლონეთის მართლმადიდებელი ეკლესიის მეთაურები. უწმიდესი და უნეტარესი ილია II

საპასუხო ვიზიტით იმყოფებოდა მათთან. 1979 წლის 2-8 მაისს მისი უწმიდესობა და უნეტარესობა ილია II ოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდა სტამბულში და შეხვდა კონსტანტინოპოლის და ახალი რომის მსოფლიო პატრიარქ დიმიტრიოსს. მან მსოფლიო პატრიარქს პირდაპირ განუცხადა: „როდესაც წერილს ან მილოცვას გვიგზავნის კონსტანტინოპოლის მსოფლიო საპატრიარქო, სწორად არ არის მოხსენებული სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, ისე როგორც, წოდებულია V საუკუნიდან საეკლესიო ფორუმებსა და კონფერენციებზე. საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია კანონიერად უნდა იკავებდეს თავის ადგილს... როცა ხდება კუთვნილი VI ადგილის დარღვევა, ეს გავლენას ახდენს საქართველოს სამოციქულო ეკლესიასა და მის ავტორიტეტზე მთელ მსოფლიოში... ჩვენ გვსურს, რომ ეს საკითხი ერთხელ და სამუდამოდ მოწესრიგდეს... არ ვითხოვთ ახალი რამის მოცემას ან დამტკიცებას, ჩვენ გვინდა აღვადგინოთ წინანდელი მდგომარეობა, რომელიც სამწუხაროდ 1811 წელს დაკარგეთ“. პატრიარქის ილია II-მ ამ სიტყვებით აგრძნობინა მსოფლიო საპატრიარქოს, რომ ის აღარ დაუშვებდა საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის ავტოკეფალიის მიმართ მცირე უზუსტობასაც კი.

უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი საკმაოდ მკაცრი იყო 1980 წლის დასაწყისში საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის ზურაბ პატარიძისადმი გაგზავნილ წერილში: „ჩვენთვის გაუგებარია, რატომ ანგარიში არ გაუწიეს იმას, რომ შიომღვიმის მონასტერი მოქმედი მონასტერია, ამ მონასტერს ჰყავს წინამძღვარი და აქ ღვთისმსახურება არ შეწყვეტილა. ხომ საკითხავია, რა უნდა ქართულ მონასტერში ორღანს?... გადავავლოთ თვალი სხვა ტაძრების მდგომარეობასაც. მეტეხის ტაძარში, სადაც დაკრძალულია წმიდა დიდმოწამე შუშანიკი, ახალგაზრდული თეატრია, სპექტაკლები და ცეკვები იმართება. ბიჭვინთის დიდებულ ტაძარში, სადაც კათედრა იყო დასავლეთ საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქებისა, ამჟამად ორღანია და კონცერტები იმართება. თბილისში წმიდანის ნიკოლოზის ეკლესია საკონცერტო დარბაზადაა ქცეული, ანჩისხ-

ატის საპატრიარქო ტაძარში სახელოსნოა, ნაძალადევის ივერიის ღვთისმშობლის ეკლესიაში აბანოა, წყნეთის ეკლესიაში – პურის საცხობი. საქართველოს ქალაქებსა და რაიონებში მრავალი მონასტერი, ეკლესია გადაქცეულია საწყობებად, სახალხო გართობისა და დასასვენებელ ადგილებად. მსოფლიოში ძნელად მოიძებნება ისეთი ქვეყანა, სადაც ასე უპატივცემულოდ ეპყრობიან უძველეს სიწმიდეებს. ზომ საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ეს ეკლესია-მონასტრები ჩვენმა წინაპრებმა სალოცავად ააშენეს და არა გასართობ ადგილებად... ჩვენ სინანულით მივსტირით ათონის ივერთა მონასტერს, იერუსალიმის ჯვრის მონასტერს იმ დროს, როდესაც საქართველოში არსებულ ტაძრებსა და მონასტრებს უდიერად ვექცევით... მე, როგორც სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, ვალდებული ვარ ღვთისა და ერის წინაშე, ვთქვა გულწრფელი, გულმართალი სიტყვა ამ უადრესად დიდი და სულიერად ფაქიზი საქმეების შესახებ.“⁹²

პატრიარქმა სერიოზული ნაბიჯები გადადგა საზღვარგარეთულ ქართულ სამონასტრო ცენტრებთან ურთიერთობის აღსადგენად, საქართველოში ადმინისტრაციული წესით გაუქმებული ეკლესია-მონასტრების ასაღორძინებლად, პერსპექტიული ახალგაზრდების სასულიერო პირებად კურთხევისათვის. 1917 წლიდან 1978 წლამდე საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის პირველი იერარქები ამაოდ ცდილობდნენ საპატრიარქოს ოფიციალური მოამბის გამოცემას, 1978 წელს დაიწყო გამოსვლა საპატრიარქოს ოფიციალურმა ორგანომ „ჯვარი ვაზისა“, რომელიც ხელიდან ხელში გადადიოდა ტირაჟის სიმცირის გამო, სიონის ეკლესიაში სპეციალურ მაგიდაზე ისხდნენ ადამიანები და ხელით იწერდნენ ჟურნალში მოთავსებულ საინტერესო ინფორმაციებს, მცირე ლოცვებს. XVIII საუკუნის შემდეგ წმიდა მირონი მცხეთის სვეტიცხოველში აღარ მომზადებულა. მართალია 1918, 1920, 1947, 1962 წელს ავტოკეფალიააღდგენილ საქართველოს ეკლესიაში მოხდა მირონის მომზადება – პირველად ანჩისხატში (1918 წ.), ხოლო შემდეგ – სიონში, მაგრამ ამის შესახებ სასულიერო პირებისა და მორწმუნეთა მცირე ჯგუფის გარდა არავინ იცოდა. წმიდა მირონის მომზადება მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ავტოკეფალიის

უმთავრესი ნიშანია. უწმიდესმა და უნეტარესმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II-მ მიიღო გადაწყვეტილება 1980 წლის 1-3 აპრილს მცხეთაში, სვეტიცხოველში, მომხდარიყო წმიდა მირონის მომზადება. მორწმუნენი, საზოგადოებრიობის წარმომადგენელნი ესწრებოდნენ წმიდა მირონის კურთხევას. საზეიმო წირვის შემდეგ მირონით სავსე ჭურჭელი ჩადეს უწმიდესისა და უნეტარესის მანქანაში (მძლოლი — მაშინდელი პროტოდიაკონი, ახლა დეკანოზი ღვთისო შალიკაშვილი). დაიძრა მანქანა, გაიარა ერთი კილომეტრი და ამობრუნდა... თავზარდამცემი იყო ეს ინფორმაცია სვეტიცხოველში დარჩენილი ხალხისათვის, მაგრამ მოხდა საოცრება — დამტკრეული მანქანიდან უვნებელი გადმობრძანდა მისი უწმიდესობა, მირონის ჭურჭელსაც არაფერი მოსვლოდა. ეს იყო ღვთიური ნიშანი, რომ ახალგაზრდა პატრიარქს ბევრი წინააღმდეგობა შეხვდებოდა, მაგრამ ღვთის შეწყენით მას გადალახავდა. საერო ხელისუფლება საგონებელში ჩავარდა, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ავტორიტეტი დღითიდღე იზრდებოდა, ახალგაზრდობამ ზურგი შეაქცია „მიწიერი სამოთხის“ — სოციალიზმისა და კომუნიზმის იდეალებს და ეკლესიას მიაშურა. ასეთ ვითარებაში საჭირო იყო ნაცადი მეთოდის ეკლესიის შიგნიდან რღვევის ამუშავება, რათა საზოგადოება დაბრკოლებულიყო და კრიტიკულად გამსჭვალულიყო სასულიერო პირების, საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის მიმართ. საქართველოს რესპუბლიკის იდეოლოგიურმა სამსახურებმა პარტიულ კრებებზე დაიწყეს სერიოზული მსჯელობა, რა უნდა დაეპირისპირებინათ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მზარდი ავტორიტეტისათვის, როგორ მოეხდინათ უწმიდესისა და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, სასულიერო მაღალიერარქების დისკრედიტაცია.

1981 წელს აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის რელიგიის საქმეთა რწმუნებულის ლავკილავასა და ცხუმ-აფხაზეთის მთავარეპისკოპოს ნიკოლოზს შორის ურთიერთობა იმდენად დაიძაბა, რომ კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II იძულებული გახდა მეუფე ნიკოლოზი გადმოეყვანა ქუთაის-გაენათის ეპარქიის მმართველად, ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქიის მმართველად დაინიშნა მთავარეპისკო-

პოსი დავითი (ჭკადუა), ზოლო მიტროპოლიტი შიო (ავალიშვილი) გადაყვანილ იქნა ბათუმ-შემოქმედის ეპარქიის მმართველად. წმიდა სინოდის ამ გადაწყვეტილებამ მიტროპოლიტი შიო ფრიად გაანაწყენა. მან საპატრიარქოში ქუთაისიდან ასეთი შინაარსის დეპეშა გაგზავნა: „ვერ ჩავიბარებ ბათუმ-შემოქმედის ეპარქიას, გთხოვთ, როგორც ბერი, დამტოვოთ მოწამეთას მონასტერში.“⁹³ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა უწმიდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ მეუფე შიოს შეახსენა, რომ ეპისკოპოსი უნდა იყოს მორჩილი, თავმდაბალი და ყველგან მუშაკობდეს თავისი შესაძლებლობის ფარგლებში, მაგრამ, როგორც ჩანს, გარკვეულმა ძალებმა სერიოზულად იმუშავეს პატრიარქის წინააღმდეგ და რამდენიმე მღვდელმთავარი სამკედრო-სასიცოცხლოდ დაუპირისპირდა საქართველოს ეკლესიის მეთაურს. მიტროპოლიტი შიო ავალიშვილი 1978 წელს მიმართავდა რა მის უწმიდესობასა და უნეტარესობას ილია II-ს, აღნიშნავდა, რომ ახალგაზრდა პატრიარქმა სუდარაგადაფარებული ეკლესია ჩაიბარა, „ღვთიეკურთხეული თქვენი სამწყსო ნათლად ხედავს, რომ თქვენი სიტყვა საქმისაგან განუყოფელია, რომ თქვენ, სიწმიდის მქადაგებელი, წმიდა ხართ თავად და რომ ქვეყნად მშვიდობისა და სიყვარულის აზრის მთესველი, მშვიდი ხართ, მუდამ კაცთმოყვარე... თქვენი წმიდა მოღვაწეობის კიდევანი ისეთია, რომ მომავალმა უნდა გამოაჩინოს, მაგრამ რაც განვლილმა ერთმა წელმა დაანახა მორწმუნე ხალხს, იმანაც წარმოშვა ისეთი დიდი სასოება, რომლითაც შემოგყურებთ ჩვენი ერი და მომავალი.“⁹⁴ 1980 წლის ზუთშაბათს, 25 დეკემბერს, მქონდა ბედნიერება დავსწრებოდი სიონის საპატრიარქო ტაძარში უწმიდესისა და უნეტარესის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის აღსაყდრების 3 წლისთავს. ტაძარში უმეტესად ახალგაზრდობა იყო. წმიდა სინოდის სახელით მის უწმიდესობას სიტყვით მიმართა ქუთათელ-გაენათელმა მიტროპოლიტმა შიომ (ავალიშვილი). სანამ სიტყვას დაიწყებდა, მან დაიწყო მისი უწმიდესობის წინაშე, შემდეგ წამოიღა და დაიწყო: „თქვენო უწმიდესობავ და უნეტარესობავ! დიდი კმაყოფილებით ვასრულებ საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის წმიდა სინოდის დავალებას და მოგმართავთ ამ მოკლე სიტყვით:

უკვე სამი წელი გვაშორებს იმ ღირსშესანიშნავ 25 დეკემბრის თარიღს, როდესაც მცხეთის სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში ღვთის განგებამ კათოლიკოს-პატრიარქის გვირგვინი დაადგათავეის რჩეულს თავზე.

მე ვულოცავ საქართველოს სამოციქულო ეკლესიასა და ქართველ მორწმუნე ხალხს, ღვთისაგან კურთხეულ ამ ახალ დასაწყისს ჩვენი სულიერი აღმავლობისას.

ცნობილი ამბავია, რომ ადვილი როდია სულიერი ცხოვრების აღმავლობის გზაზე დაყენება... როგორც ნათელი დღისა, ისე იხედება მორწმუნე გონებისათვის, რომ ღვთის მაღალი განგება დიდი ხნის წინათ გამზადებდათ თქვენ მცხეთის სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში მისასვლელად, იმ დიდი ნათლის წიაღში, რაც ღვთისაგან რჩეულთა ხვედრია მხოლოდ.

ხშირად გვეკითხებიან ხოლმე, რომ პატრიარქის გვირგვინი ოქროსიაო თუ არა?! ჰოი, ადამიანურო სიმდაბლევ თუ ცნობისმოყვარეობავ?... პატრიარქის გვირგვინი არც ოქროსია და არც ბრილიანტებით შემკული რაღაც... პატრიარქის გვირგვინი ღვთის მაღლია ნათლით მოსილი... პატრიარქის გვირგვინს ფასი არა აქვს, იგი არ იყიდება და არც ბრძოლით მოიპოვება... პატრიარქის გვირგვინი არ იწონება და არც იზომება, არც მხატვარია მისთვის ვინმე, არც ხელოვანი გამომჭედელი თვალით ხილული... მას სჭედავს მხოლოდ უხილავი ღმერთის მარჯვენა... და მოგილოცავთ თქვენ, თქვენო უწმიდესობავ და უნეტარესობავ, რომ თქვენი დიდი მოღვაწეობით დაიმსახურეთ ასეთი ხელთუქმნელი წმიდა გვირგვინი.

ყოველი დღე ჩვენი საეკლესიო შრომისა გვარწმუნებს იმაში, რომ ქართველ მორწმუნე ხალხს ღმერთთან სწყურია სიახლოვე, ქრისტე უყვარს და ქრისტიანობა... მაშასადამე, არა ცოდვებით დაღუპვა, არამედ მარადიულობა და უკვდავება სწყურია ჩვენს სულს... ჩვენი ლოცვა, ჩვენი მაღლობა და თაყვანისცემა მაღალ ღმერთს იმისათვის, რომ თქვენი სახით მოგვივლინა დიდი მოძღვარი მარადიულობისა და უკვდავების გზის მასწავლებლად. ზომ ცნობილია, რომ მორწმუნე ერის სიყვარულსა და პატივისცემას ოქრო-ვერცხლით ვერ შეისყიდო, ვერც ბრძოლითა და ძალადობით მოიპოვებ... ხალხმა რომ გული გაგიხსნას და შეგიყვაროს, ამის-

ათვის ღვთისაგან რჩეული უნდა იყო და მადლით მოსილი. ღმერთი უნდა უძღოდეს წინ საქმეებს შენსას და მისი ტკიბილი სიყვარული გზას გინათებდეს... ჩვენ გილოცავთ, თქვენო უწმიდესობავ, რომ მაღალმა ღმერთმა მოგანიჭათ ეს დიდი ჯილდო, და ასე უანგაროდ უყვარხართ გულით კეთილ და პატიოსნებით სავსე მორწმუნე ქართველ ხალხს.

ქრისტიანთათვის რა უნდა იყოს და სად უნდა იყოს იმაზე დიდი ბედნიერება, რისი მოწმენიც ჩვენ გახლავართ ამ დიდ ტაძარში. ანგელოზის დღეს — ორშაბათობით, საქართველოს ანგელოზები — ჩვენი შვილები და შვილიშვილები, იკრიბებიან ხოლმე ამ ტაძარში და იესო ქრისტე ღოცავს ჩვენს შვილებს და ცამდე ასულნი აღტაცებით, ვუყურებთ ხოლმე, თუ როგორ უპყრიათ ჩვენს მომავლებს სახარება წმიდა ხელებზე, და მაღლდება სული ზეცისაკენ ჩვენი ერისა... გილოცავთ თქვენ, ჩვენო მამავ და მასწავლებელო, მთელ ამ სიკეთეს და ვულოცავთ ჩვენს მრევლსა და სამშობლოს ჩვენსას, რომ ჩვენი მომავალი უწმიდეს ხელებს უპყრიათ უკვე სახარების საღალადებლად. ზოგჯერ დაჩოქება უმძიმს ხოლმე ახალგაზრდასაც, ჩემს მოზუც გულს კი უყვარს იგი და ემსუბუქება... მე მაჩოქებს ხოლმე ხშირად, ხშირად ამ ამბიონზე ღვთის სიყვარული, აღტაცება და თაყვანისცემა... და ვიჩოქებ ახლაც იმ გულითა და იმ სიხარულით, როგორითაც აქ ღგანან ფრთებგაშლილი ჩვენი ბავშვები, ორშაბათობით — ანგელოზის დღეს.“⁹⁵

1982 წლის 10 დეკემბერს წმიდა სინოდის სხდომაზე მიტროპოლიტმა შიომ (ავალიშვილი) ეპისკოპოსმა ქრისტეფორემ (წამალაიძე), ეპისკოპოსმა ამბროსიმ (ქათამაძე) გააკეთეს ოფიციალური განცხადება, რომელშიც პატრიარქს ბრალი დასდეს ერთპიროვნულ მმართველობაში და მოითხოვეს რამდენიმე მაღალიერარქის ეკლესიიდან გაძევება. შემდეგ თითქოს უკან დაიხიეს და 1983 წლის 11 ოქტომბერს სინოდის სხდომაზე პატიება ითხოვეს, მაგრამ რაღაც ტაქტიკური მოსაზრებით. სულ მალე ქართულ საზოგადოებაში, ინტელიგენციაში გაავრცელეს წერილები მისი უწმიდესობისა და უნეტარესობის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის წინააღმდეგ.

„თქვენს მოსაზრებას, რომ „ეკლესიის საიდუმლოებანი არ უნდა გავიდეს ეკლესიის გარეთ,“ წერილში ისინი წერდნენ: ჩვენ არ ვიზიარებთ. არ ვიზიარებთ იმიტომ, რომ გარდა ქრისტიანული ღოგმატიზმით დაწესებული შვიდი საიდუმლოსა, ეკლესიაში სხვა საიდუმლო არ არსებობს და არც უნდა არსებობდეს.

ეკლესიაში არაფერია საიდუმლო და დაფარული არც ხელისუფლების ორგანოებისათვის და არც ხალხისათვის. ამიტომ ჩვენს მოქმედებაში არაფერი არაა დამალული. ჩვენ ყველაფერს ვაკეთებთ ღიად და ყველასათვის გასაგებად. ღრმად ვართ დარწმუნებული, რომ ყოველივე, რასაც ვაკეთებთ და ვცდილობთ გავაკეთოთ, უადრესად სამართლიანია, დროულია და აუცილებელია საქართველოს ეკლესიისა და ქართველი ერისათვის, ყველასათვის ერთად — მორწმუნეთათვის და არამორწმუნეთათვის.

აქ ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ ეკლესიისათვის, ჩვენთვის და, ვფიქრობ, პირადად თქვენთვისაც უმჯობესი იქნებოდა არ დაგვეჭირებოდა ამ წერილის დაწერა. მაგრამ ვინაიდან თქვენ ეს არ ინებეთ, ჩვენც მივყევით მაღალი ღვთის შთაგონებას და ვწერთ ამ წერილს არა ჩვენი ნებით, არამედ ღვთის ნებითა და მოწყალებით.

ღმერთმა დაგვიფაროს, რომ ჩვენ თქვენ რაიმე გასწავლოთ. გვინდა მხოლოდ გაუწყოთ ჩვენი აზრი და შეხედულება აქ მოხსენებულ საკითხებზე პირდაპირ და დაუფარავად. და ეს პირდაპირობა სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ ჩვენ თითქოს არად ვაგდებთ თქვენს მაღალ პატივსა და ღირსებას. რასაც გაუწყებთ და მოგახსენებთ, ქრისტიანულმა სიკეთემ სიყვარულის სიმაღლიდან უნდა დაინახოს, განსაზღვროს და აღიაროს. ჩვენ არ ვიცით, როგორ განმარტავს ლექსიკონი სიტყვას „პატრიარქი“; არც მიგვიმართავს ენციკლოპედიისათვის; კიდევ რომ მიგვემართა, გვეკერა, ვერ გასცემდა იგი პასუხს ჩვენს კითხვას. ჩვენ ჩვენს გულს ვკითხეთ და გონებას.

პატრიარქობა პატივია ღვთაებრივი, რომლის ბადალი არ არსებობს ცისქვეშეთში. ამ პატივს საფუძვლად უდევს ღვთის კურთხევა: თავმდაბლობა, რომელმაც ღმერთის ხელებით ფეხები დაბანა მოციქულებს დიდ ხუთშაბათს; ანდერძი დაატოვებინა დავით აღმაშენებელს, დაემარხათ გელათის კართან, რათა იქ მოსულ ქართველ

„ხალხს ფეხი დაედგა მიწაში მყოფი მისი მღუმარე გულისათვის. მაშასადამე, თავდაბლობა არის პირველი ასო პატრიარქობისა.

მეორე ასო პატრიარქობისა არის ის დიდი სიწმინდე, რომელიც ეკლესიაში უნდა სუფევდეს პატრიარქის მოღვაწეობით. არ შეიძლება ეკლესიაში არსებული ბიწიერების გამართლება. ეკლესიის მსახურთა შორის რომ სიწმინდე უნდა სუფევდეს, ეს დოგმა არის სულიერი ჩვენი ცხოვრების. ვინც უარყოფს ამ ჭეშმარიტებას, იგი უარყოფს თვით ღვთაებას და მის დიდებას.

მესამე ასო პატრიარქობისა ეკლესიის მსახურთა სულიერი აღზრდაა. სულიერად დაბლა მყოფი სამღვდლო პირი ვერ წარუძღვება თავის მრევლს და ეკლესიას. შეუძლებელია ეკლესიაში იყოს სიკეთე და წესიერება, თუ მას არ ემსახურებიან კეთილი და გულით წმიდა შვილები ღვთისა. ეკლესიის ყველა მსახური უნდა იდგეს პატრიარქის უნათლეს მაღლს შეფარებული და უნდა გრძნობდეს პასუხისმგებლობას თავისი სიტყვისა და საქმის გამო.

მეოთხე ასო სიტყვისა „პატრიარქი“ არის ზრუნვა ერის სულიერ აღზრდასა და ამაღლებაზე. თუ პატრიარქი ივიწყებს ამას და ცდილობს ერს თავი შეაყვაროს თილისმობითა და ყალბი პათოსით, იგი ივიწყებს ღვთიურ საქმეს, მასზე მინდობილს და პირად განდიდებას ეძლევა.

მეხუთე ასო, რომელიც ავსებს სახელს დიდებულს, არის საეკლესიო სამეურნეო საქმიანობა. ხალხისგან შემოწირულ ფულს და ქონებას გზა უნდა მისცეს პატრიარქმა აზრიანი და წესიერი; მომჭირნობამ და ზომიერებამ უნდა განსაზღვროს შემოსავლის მართებული გამოყენება; მრავალ მეტ-ნაკლები მნიშვნელობის სამეურნეო საქმეს პატრიარქის მშვიდმა გონებამ უნდა მისცეს გზა და მიმართულება.

მექვსე ასოდ ჩვენ გვესახება მომავალი სამღვდლო დასის სწავლა და აღზრდა. ჩვენი პატარა სემინარია დიდ მომავალს უნდა ამზადებდეს ჩვენი ეკლესიის სულიერი ცხოვრებისათვის. ამ საქმის განუზომელი მნიშვნელობა განმარტებას არ საჭიროებს.

მეშვიდე ასო საეკლესიათაშორისო საქმეებს განეკუთვნება. საეკლესიათაშორისო ურთიერთობაც, რა თქმა უნდა, პატრიარქის ნათელმა გონებამ უნდა მართოს. მაგრამ უნდა გვახსოვდეს, რომ

ეს როდი ქმნის მზიან ამინდს ეკლესიის შიდა ცხოვრებაში. ამიტომ დილით გაღვიძებული ეკლესია ჯერ უნდა რწყავდეს შიდა ცხოვრების ბაღს და შემდეგ კი აგზავნიდეს სხვათა მილოცვებს და მისალმებებს.

მერვე ასო სიტყვისა „პატრიარქი“ არის საეკლესიო სამართალი. თუ ეს ასო ამოშლილია ამ სიტყვიდან, გაუგებარი ხდება ეს სიტყვაც და ეკლესიის საქმიანობაც; უპასუხისმგებლობა, ქაოსი, თვითნებობა და ათასგვარი გაუგებრობა დაეუფლება ეკლესიას. საეკლესიო სამართალი სისხლის სამართლის იდენტური არ არის. საეკლესიო სამართალი მადლცხებული ჭურჭელია, რომელიც იტევს ცისა და მიწის ჭეშმარიტებას ჩვენთა სურვილთა და საქმეთა გამოსაჩენად, დაავადებულ სულთა და ხორცთა განსაკურნებლად.

მეცხრე ასო სიტყვისა „პატრიარქი“ არის საეკლესიო დებულება. დებულების გარეშე ან მოძველებული დებულებით საქმიანობა ბნელში ხელის ფათურს ნიშნავს და ამ გზით მიმავალი პატრიარქი ჩამორჩება მზეს და ცხოვრებას. ძველი ახალმა უნდა შეცვალოს და მაშინ ივლის რჩეული აღმავლობის გზით, მზის ნათლისა და ვარსკვლავებისაკენ.

ჩვენ ამოვწურეთ სიტყვის „პატრიარქი“ ყველა ცხრა ასო. მაგრამ არ გვითქვამს, რომ მას გვირგვინი ადგას ხელთუქმნელი, ფასუთქმელი. ეს გვირგვინი გამოძერწა ქრისტიანულ საუკუნეთა დინებამ: დევნამ, მოწამეობამ, მოთმინებამ, გამჭრიახობამ, სიბრძნემ და განსჯამ, გულმართლობამ... უნდა ახსოვდეს ამ გვირგვინის მატარებელ კაცს — პატრიარქს, რომ მარადიულობის მსახურია იგი.

ბევრი რამ ნახა საქართველოს ეკლესიამ წმინდა ნინოდან ჩვენს დრომდე. ჩვენს კაცს ველოდით — ღმერთისა და ერის რჩეულს; სულიერ მამას... და სწორედ ამ დროს თქვენ წარსდექით ჩვენი ერისა და ეკლესიის წინაშე იმ რჩეულ კაცად, ვისაც ელოდა სული ჩვენი სასოებისა. ეს არც შემთხვევითი ყოფილა და არც მოულოდნელი: თქვენ გიცნობდათ ქრისტიანული დიდი სამყარო. ეს ნაცნობობა და ავტორიტეტი განაპირობა თქვენმა სასულიერო განსწავლულობამ, თქვენმა ზანგრძლივმა მონაწილეობამ სხვადასხვა საეკლესიათაშორისო კონფერენციებსა და ფორუმებში, თქვენმა

თავმდაბალმა საეკლესიო მოღვაწეობამ. სულიერ მამად თქვენს მოვლინებას ხალხი აღტაცებით შეხვდა. მეხსიერებამ ჩვენი დროის მატრიონისამ შემოინახა და ფირზედაც აღბეჭდა ჩვენი ცხოვრების ის დღეები. 1977 წლის დეკემბრის დღეებს, ცივს და სუსხიანს, მაინც მზე ადგა, იმედების მანათობელი. მოხდა თქვენი ჯერ არჩევა, შემდეგ კი კურთხევა და აღსაყდრება საქართველოს უძველეს საპატრიარქო ტახტზე. ჩვენი მცხეთა, ჩვენი პატარა იერუსალიმი მოწამე იყო იმ დღეების, იმ აღტაცების. ვით დაჭრილებს ანკარა წყალი, ისე სწყუროდა ხალხს თქვენი ნახვა, თქვენს საპატრიარქო გვირგვინზე თვალის შევლება. რა სწყუროდა ხალხს? ყოველივე ის, რაც ჩამოვთვალეთ ამ წერილის დასაწყისში და კიდევ ის, რაც ვერ ჩამოვთვალეთ. გაიარა იმ დღეებმა, მღვდელმთავრებს დაგვიწყეს საჩივრების წერა, აგვავეს საყვედურებით, რომ ვითმენტ ამ საშინელებას და ხმას არ ვიღებთ. ავწონ-დავწონეთ შექმნილი ვითარება ხუთმა მღვდელმთავარმა, დავწერეთ თხოვნა თქვენს სახელზე და მოგართვით 1982 წლის 10 დეკემბერს. ჩვენ თქვენთვის არ გვიკადრებია რაიმე ულტიმატუმის წამოყენება, არამედ გთხოვეთ მოცემული საკითხის განხილვა საქართველოს საეკლესიო დებულების მე-19 მუხლის თანახმად.

იმ დღიდან თქვენი გული და გონება აღივსო ჩვენდამი მტრობითა და სიძულვილით და შეუდექით ამ მტრობისა და სიძულვილის პრაქტიკულ განხორციელებას. მიმბაძველობის ფასი საყოველთაოდ ცნობილია. თქვენ კი ჩვენს მეზობლად მყოფ კათალიკოს-პატრიარქს ბაძავთ და არ გინდათ ანგარიში გაუწიოთ იმას, რომ იმ მეზობელს მარტო ამერიკაში აქვს 120 ეკლესია. ამ ეკლესიებიდან ირიცხება დოლარები ჟენევის ბანკში. ჩვენი ეკლესიის მატერიალური ბაზა კი ძალიან ღარიბია. სავალალოა ჩვენი ეკლესიების სიმცირე და ეს მცირედნიც არის შეუკეთებელი და სამარცხვინო მდგომარეობაში. ასეთ პირობებში მიმბაძველობა, რაღაცეების უთავბოლო შენება და ხუთი მილიონის უანგარიშოდ აორთქლება უდიდესი დანაშაულია ღვთისა და ერის წინაშე.

თქვენ მიმბაძველობა გამოიჩინეთ თქვენი პატრიარქობის დასაწყისშივე, როდესაც განაცხადეთ, რომ ვატიკანს მსოფლიოში უდიდესი მუზეუმი აქვს და საქართველოს ეკლესიამაც უნდა შე-

ქმნას თავისი მუზეუმიო. ამ განცხადების შემდეგ თქვენი უშუალო მითითებით დაიწყო მოსახლეობიდან ყანწების, ხანჯლების და სხვა ათასგვარ უცნაურობათა ძალიან მაღალ ფასებში შესყიდვა და სეიფებში შელაგება.

საქართველოს ეკლესიამ ბევრი რამ განიცადა წარსულში და დღეს სრულებით არაა იმის პირობები, რომ უსამართლობა ყვაოდეს ჩვენს ეკლესიაში. თავად კი უზენაესი ზედამხედველის მანტია მოიხურეთ და თქვენგან განსხვავებულად მოაზროვნე სამღვდელოებასთან ლაპარაკსაც კი არ კადრულობთ. არ გინდათ შეეგუოთ იმას, რომ ეკლესია ხალხს ეკუთვნის, ქართველ ხალხს; ყველას ერთად, მორწმუნესა და არამორწმუნეს. მალე ექვსი წელი შესრულდება, რაც თქვენ აღსაყდრდით საქართველოს საპატრიარქო დიდებულ ტახტზე. მარადისობისათვის ეს ექვსი წელი, ალბათ, არის რაღაც, მაგრამ რა — ვერ მიწვდება ამას ჩვენი გონება; ალბათ, რაღაც უმნიშვნელოზე კიდევ უფრო ნაკლები. ადამიანთა სიცოცხლისათვის კი ექვსი წელი ნაღდი ექვსია, რომლის მანძილზე ბევრი რამ შეიძლება გაკეთებულიყო, მაგრამ არ გაკეთებულა თითქმის არარა. რეზიდენცია გაკეთდა მხოლოდ სოფელ მარტყოფში, თქვენი საზაფხულო რეზიდენცია და თქვენ მოგახმართოთ იგი გამჩენმა. არ გამაღლით, არც გეცილებით, არც შეგვშურს, იცოდეს ღმერთმა. ისიც გაკეთდა, რომ ახალგაზრდა მღვდლები გამრავლდა; გამრავლდა ცხვრის ფარა. მაგრამ უმწყემსოდ მყოფნი დატოვო მგლების შესაჭმელად, ანდა მგლებად გარდასაქმნელად?

თქვენი მოღვაწეობის პირველი რიგის საკითხად გაიხადეთ ეკლესიის საგარეო ურთიერთობა. მაგრამ, პირველ რიგში, მებაღემ საკუთარ ბაღს უნდა არგოს, მიხედოს, გასხლას, გათოხნოს, წყლით მორწყას, წამლით შეწამლოს და როდესაც გაიფურჩქნება ვარდ-ყვავილები, ხეხილი დაისხამს სურნელ ნაყოფს და დავარგდება — აი, მაშინ უნდა მოუხმოს მებაღემ მეზობლებს თვისას და მოიწონოს თავი ბაღის ჩვენებით, შემდეგ კი თვითავ ნახოს სხვისი ბაღი და გაიხაროს როგორც საკუთარი, ისე სხვისი ღვაწლის სიკეთითაც. თქვენ კი იწვევდით პატრიარქებს, მღვდელმთავრებს, ბერებს, საჩვენებელი კი საკუთარი ღვაწლით შექმნილი არა გქონდათ

რა და აკლდამებსა და ისტორიულ ძეგლებს აფარებდით ჩვენს შინაურ უმოქმედობას. და ყოველივე ამას აკეთებდით მხოლოდ იმიტომ, რომ გაგეტანათ თქვენი სახელი „მთებს იქით, ზღვებს იქით და უფრო შორს“. თავის მოწონება და სახელზე ფიქრი, ცოტად თუ ბევრად, ყველა ადამიანს ახასიათებს. მაგრამ როდესაც კაცი ჯერ განდიდებაზე ფიქრობს და შემდეგ კი საქმეს ეძებს განდიდების მოსაპოვებლად, ის ვერც საქმეს გააკეთებს და ვერც ღიდებას მიაღწევს. აკი ვერ მიაღწიეთ ვერც თქვენ ვერაფერს. დაფიქრდით, მიხედეთ თქვენს წარსულ საქმეს, თქვენს ცხოვრებას. როდესაც თქვენში, ასე თუ ისე, იყო თავმდაბლობა და მოკრძალება, მოღვაწეობდით მშვიდი შრომით და მისწრაფებით, ქართველმა ხალხმა შეგიყვარათ და აღგაზევათ თავის გულში, თავის ფიქრებში. ასე რომ თქვენ პატრიარქობა დაიწყეთ უვე განდიდებულმა. და რაგვარად განდიდებულმა. ღიდებას მთებზე იდექით უკვე, როცა პატრიარქი გახდით. სასოებით შეჰყურებდა ერი თქვენს მომავალ გზას და ნაბიჯებს, თქვენს მიზნებს და საქმეებს თქვენსას. თქვენს პიროვნებას აღარ ესაჭიროებოდა მეტად ამაღლება და განდიდება. თქვენი ღვაწლით ჩვენი სული და ეკლესია უნდა განდიდებულიყო. ამიტომ მიგიღოთ ხალხმა აღტაცებით. განვლილმა წლებმა დაგვანახა, რომ ეკლესია კი არ ამაღლდა, არამედ დაეცა და დანაგვიანდა. არ გამართლდა მოლოდინი და დაიკარგა იმედი ხალხის. ამის გამო დაიკარგა თქვენი წარსული ღიდებაც.

კათალიკოს-პატრიარქმა უნდა გაითვალისწინოს წარსულში მის მიერ დაშვებული შეცდომები და დაადგეს მუშაობის სწორსა და ნაყოფიერ გზას.

წმიდა სინოდმა უნდა დაიკავოს თავისი მოქმედი ადგილი ეკლესიის საქმიანობაში და გამოვიდეს იმ გაუგებრობიდან, რომელშიც იყო დღემდე.

ყველა გონიერი ადამიანისათვის ახსნილია და გასაგები, თუ რა ძნელი საქმე იტვირთა ჩემმა სიმდაბლემ ჩემი სრული ხანდაზმულობის პერიოდში. უკვე ერთნახევარი წელია მე ვუძღლებ ამ ტვირთს და ვერ დამცა დაბლა მისმა სიმძიმემ. უფრო სწორად რომ ვთქვათ, ჭეშმარიტება უძღლებს ამ ტვირთს. სიმაღლის ძალამ აიტანა მისი სიმძიმე, მისი სიბილწე, ვერაგობა და უკუღმართობა. სიმა-

როლეა ამქვეყნად ნათელი ღვთისა და ჩემს სიბერეს ღონე შემატა ღვთის ამ ნათელმა. ხელი კანკალებს, როდესაც ვწერ მე ამ სტრიქონებს, მაგრამ გული სიმართლის ძალით რითმულად ძგერს და მუშაობს. დაწყებული საქმე უნდა დამთავრდეს. უნდა დამთავრდეს იგი ერისა და ღვთის მოსაწონად.

1983 წლის 11 ოქტომბერს, სინოდის სხდომის შემდეგ, მიუხედავად იმისა, რომ მე თქვენს წინაშე ყველა საკითხში ცათამდე მართალი ვიყავი, მაინც თავი მოვიხარე და პატიება გთხოვეთ იმ გულისტკივილის გამო, რომელიც ჩვენგან აღძრულმა საქმეებმა მოგაყენათ. თქვენც მაშინ კმაყოფილებით მიიღეთ ჩენი თავმდაბლობა და იმედი მოგვეცა, რომ ტვირთი მოგვეხსნებოდა, რომ თქვენ დაიწყებდით „საბოლოო წერილით“ დასმული საკითხების მოგვარებას.

თქვენმა შემდგომმა საქმიანობამ უფრო გააფართოვა, გააღრმავა და გაართულა საქართველოს ეკლესიაში არსებული კრიზისი. თქვენ, თქვენთვის დამახასიათებელი საქმიანობით, უფრო მეტად დაუპირისპირდით ქართველ ხალხს და ეკლესიის ჭეშმარიტ კეთილდღეობას. გასაოცარია, რომ ჩვენს ეკლესიაში მომხდარი დიდი და სამწუხარო ამბებიდან თქვენ ვერ გამოიტანეთ (ან არ გამოიტანეთ) სათანადო დასკვნები. უფრო მეტად გაამაყდით, გახდით განუსჯელი, განუკითხავი, მიუკარებელი და ყოვლად უსამართლო. გარდა საზღვარგარეთ მოგზაურობისა და იქედან ჩამოსული სტუმრების მიღებისა, თქვენ სხვას არაფერს კითხულობდით და არც გეხერხებათ მეტი არაფერი. ამის გამო ხშირად ხდება, რომ თქვენ თავად არღვევთ საეკლესიო თუ სახელმწიფო დებულების რომელიმე მუხლს და როდესაც ცხოვრების უღმობელობა ამ დარღვევას სააშკარაოზე გამოიტანს, ცდილობთ, სხვას მოახვიოთ თავზე იგი და ამისათვის მიმართავთ ისეთ მეთოდს, რომელიც არაფრით არ შეეფერება კათოლიკოს-პატრიარქის ღირსებას.

არავითარი სურვილი არა მაქვს, რომ გადავტვირთო ეს წერილი, მაგრამ არც ის შემიძლია, უმთავრესი მაინც არ ვთქვა. საშინელია, როდესაც ადამიანს დიდი იმედი გაუცრუვდება. და თუ ეს იმედი და ეს გაცრუება შეეხება არა პირად საქმესა და ცხოვრებას შენსას, არამედ იმ ჭეშმარიტებასა და იდეალს, რომელ-

საც შენ ემსახურები, რისთვისაც გინდა კიდევ იცოცხლო ამქვეყნად, რისთვისაც გინდა ენერგია და მისწრაფება, რაც გონებას აფხიზლებს და აღამაღლებს, რითაც „აზლდება სიჭაბუკე, როგორც ორბისა,“ — ეს კლავს გულის ხალისს და აღმაფრენას. ეს ათოვს წუხილს გათენებას და ღალამებას, ეს შეძრავს ზოლმე კაცის ვაებანახულ გულსაც. ასეთ იმედთა გაცრუებამ, რომელიც თავისი რეალური შინაარსით ვერაგობას უახლოვდება, შეძრა ჩემი გულიც, სიცოცხლეს და მოსვენებას. ისე გავლიე სამოცდათხუთმეტი წელი, რომ მსგავსი რამე არც მსმენია, არც შემხვედრია. მე არ მინახავს ჯერ კაცი, რომელსაც ისე შეეძლოს შენიღბვა და ფერისცვალება, როგორც ეს თქვენ შეგიძლიათ, ბატონო ჩემო. ასეთი წმიდა, დიდი და სანუკვარი მოვალეობის შესრულების დროს ვინც გაგიცრუებს სასოების ჩანაფიქრს, მოინდომებს სიბილწისა და ანგარების ზღვაში ჩაძიროს მისწრაფებათა ელვარება. ბნელს დაუფარავს საქართველოს ეკლესიის ტრადიციები, მსოფლიო საეკლესიო კრებათა განსჯა და სჯულის კანონი. ასე აშკარად დაუპირისპირდა ერთმანეთს საქართველოს ეკლესიაში სიკეთე და ბოროტება. ყველა უკუღმართობა, რომელთა შესახებაც მოთხრობილია „საბოლოო წერილში“, არა თუ შეწყდა, არამედ გაღრმავდა, გამწვავდა და გაუარესდა. ყველანი, სამღვდელონი თუ საერონი, გაოგნებულნი უყურებენ ზვალინდელ დღეს და არ იციან, რას მოიტანს იგი. სამღვდელთა ერთი ნაწილი, რომელნიც მხოლოდ ანგარებით არიან შეპყრობილნი, დაჰკანკალებენ თავიანთ თბილ ადგილებს, მლიქვნელობენ და ყოველგვარი გზით ცდილობენ შეინარჩუნონ ის საბუდრები, რომლებშიც ისინი შემთხვევამ ჩასვა. მეორე ნაწილი სამღვდელოებისა, რომელთაც გააჩნიათ პატიოსნება და პასუხისმგებლობის გრძნობა, დამაბულნი უყურებენ ეკლესიაში გამეფებულ უთავბოლობას და სწყურიათ, რომ დამყარდეს სიწმიდე, სათნოება და წესიერება. მესამე ნაწილი სამღვდელოებისა გულისტკივილით შეჰყურებს მიმდინარე მოვლენებს და ეშინია, რომ არ იზეიდოს ბოროტებამ, უკუღმართობამ არ დათრგუნოს საქმის სიკეთე, მშვიდობა და წესიერება.

ქართველ ხალხს კი, მორწმუნეთ და არამორწმუნეთ, მათ, ვისაც უყვარს საქართველო, ვისაც ახარებს ჩვენი სიკეთე და შეულახავი

სახელი ჩვენი, სწყურია, საქართველოს ეკლესიაში მუდამ სუფევდეს სიწმიდე და პატიოსნება, რომ ისმოდეს ჩვენს დიდ ტაძრებში საგალობლები სიყვარულის, შრომის, სიმართლის, გულწრფელობის, მონანიების, პატიების, ერთგულების და მშვიდობისა.

მაგრამ ვაი, რომ ნაცვლად ამისა, ეკლესია გახდა პირადი განდიდებისა და პირადი კეთილდღეობისათვის ზრუნვის წყარო. ამის და სხვა მრავალ მიზეზთა გამო დიდი და მცირე მოღვაწენი ეკლესიისა ხალხის თვალში დაკნინდით და გავლატაკდით. და ვინაიდან ამის მიზეზი თქვენ ბრძანდებით მხოლოდ და მხოლოდ, და თუ დიდი საქმე და მომავალი მსხვერპლს მოითხოვს, სამართლიანი უნდა იყოს მსხვერპლის შეწირვა. და სად ენახოთ სამართალი ღვთისაგან ნაკურთხი იმაზე მეტი, რომ თქვენმა დიდებამ უნდა დატოვოს ტახტი იგი, რომელიც თქვენ არასოდეს გეკუთვნოდათ.“

მიტროპოლი შიოს მიერ საზოგადოებაში გავრცელებულ წერილებს მოჰყვა ახალი წერილი: „შეთქმულება ქართველი ერისა და საქართველოს ეკლესიის წინააღმდეგ“, რომელიც ასე იწყებოდა. „არა გეცრუნეთ შენ სიწმიდით მშობელო ჩვენი ეკლესიაო, არცა განგცეთ შენ, სიქადულო ჩვენი მართლმადიდებლობაო“. უწმიდესი პატრიარქის ილია II-ის აღსაყდრების შემდეგ ქართული ეკლესიის როგორც საშინაო, ასევე საგარეო მდგომარეობა მკვეთრად გაუმჯობესდა, ჩვენი ეკლესია ჭეშმარიტ საპატრიარქოდ იქცა. რომლის საერთაშორისო ავტორიტეტი შესამჩნევად გაიზარდა. მრევლი და ეკლესია გაძლიერდა და შეკავშირდა. სარწმუნოების წინსვლა ძლიერ აშინებს ჩვენი ეკლესიის მუდმივ მტერს, რომელიც მარად არსებობდა წინა საუკუნეებში და არის დღესაც. მას მუდამ აწუხებს ჩვენი ერის სიკეთე და ებრძვის მას. მტერმა იცის, რომ მრევლისა და ეკლესიის კავშირი დიდი ძალაა, და გადაწყვიტა დაასუსტოს იგი, შეაჯავროს მრევლს ეკლესია და მისი მსახურებანი, მაგრამ სანამ იქნება უწმიდესი და უნეტარესი ილია II საქართველოს ეკლესიის მეთაური, ძლიერი იქნება ქართული ეკლესიაც, ამიტომაც ცდილობენ როგორმე გადააყენონ პატრიარქი ილია II და მის ადგილზე დასვან უფრო სუსტი პატრიარქი... შეთქმულთა გეგმით, უწმიდესი და უნეტარესი ილია II, რომელიც უცხოეთში იმყოფებოდა ოფიციალური ვიზიტით, აღარ უნდა

დაბრუნებულიყო საქართველოში, სადაც პატრიარქად აირჩევდნენ მიტროპოლიტ შიოს... წერილის ანონიმი ავტორები მოითხოვდნენ მიტროპოლიტ შიოს, ეპისკოპოსების ქრისტიანულად და ამბროსის ეკლესიიდან განკვეთას. ეს ყველაფერი ხდებოდა 1982-1983 წლებში, როდესაც საბჭოთა იმპერია ჯერ ისევ მყარად იდგა და ეკლესიის წინააღმდეგ ბრძოლა მიმდინარეობდა ყველა საშუალებით. ამ საშინელ შიდა დაპირისპირებას მტკივნეულად აღიქვამდა საზოგადოება. ამ დაპირისპირების შემდეგ საქართველოს ეკლესიის ორი მღვდელმთავარი და ერთი მღვდელმონაზონი — მიტროპოლიტი ნიკოლოზი (მახარაძე), მთავარეპისკოპოსი იოანე (ანანიაშვილი), მღვდელმონაზონი ექვთიმე (კოჭლამაზაშვილი) დაყენებულ იქნენ მწირ-მონაზვნობამდე, მაგრამ მიტროპოლიტი შიო და მისი მომხრენი კვლავ აგრძელებდნენ ბრძოლას პატრიარქის წინააღმდეგ, იმ ადამიანის წინააღმდეგ, რომელმაც ისინი შეიფარა საქართველოს ეკლესიაში, ენდო და აღაზევა მღვდელმთავრად და სჯეროდა მათი, რომ პატრიარქთან ერთად იმ ურთულეს პოლიტიკურ ვითარებაში ყველაფერს გააკეთებდნენ საქართველოს ეკლესიის წინსვლისათვის.

ყოველივე ამას დაერთო კიდევ ერთი ტრაგედია — 1983 წლის 18 ნოემბერს ქართველი ახალგაზრდების ჯგუფმა: სოსო წერეთელმა, ძმებმა ივერიელებმა, გეგა კობახიძემ, დავით მიქაბერიძემ საბჭოთა სინამდვილისადმი პროტესტის ნიშნად თბილისის აეროპორტიდან სცადეს სამგზავრო თვითმფრინავის გატაცება და უცხოეთში გაქცევა. საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო უშიშროების სპეცრაზმი შტურმით შეიჭრა თვითმფრინავში, რასაც მოჰყვა მსხვერპლი. ადგილობრივმა მარიონეტულმა ხელისუფლებამ მოსკოვის საამებლად გადაწყვიტა თვითმფრინავის გამტაცებელთა სასტიკი დასჯა. იმდროინდელ საინფორმაციო საშუალებებში ქვეყნდებოდა წერილები, რომელნიც ამზადებდნენ საზოგადოებას უმკაცრესი განაჩენისათვის. დააპატიმრეს ბეთანიის მონასტრის მღვდელმონაზონი თეიმურაზ ჩიხლაძე, რომელიც საბჭოთა სასამართლომ თვითმფრინავის გამტაცებელი ახალგაზრდების იდეურ ხელმძღვანელად გამოიყვანა. ეს არ იყო შემთხვევითი ნაბიჯი, იგი გათვლილი იყო საზოგადოების ანტიეკლესიური განწყობის გასაძლიერე-

ბლად. სასამართლომ თვითმფრინავის გამტაცებლების და მათი „იდური ხელმძღვანელის“ მღვდელმონაზონ თეიმურაზ ჩიხლაძის მიმართ დახვერტის განაჩენი გამოიტანა. ინტელიგენციამ დაიწყო მათი შეწყალების თხოვნის ხელმოწერების შეგროვება... უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის ოპონენტები დღემდე იმეორებენ – პატრიარქმა თავისი სასულიერო პირი არ დაიცვაო – ამ დროს თვითონ პატრიარქი იყო დასაცავი, მეტი რა გაეკეთებინა, 1984 წლის 14 აგვისტოს უწმიდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ საგანგებო წერილით მიმართა საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარეს პავლე გილაშვილს: „საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის წმიდა სინოდისა და ჩემი სახელით, მოგმართავთ თხოვნით თქვენ და პრეზიდიუმის წევრებს, შეიწყალოთ და სიცოცხლე შეუნარჩუნოთ მათ, ვინც დაკავშირებულნი არიან თვითმფრინავის გატაცების მცდელობასთან.“⁹⁶

უწმიდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ თავისი გონივრული პოლიტიკის წყალობით მოახერხა ამ რთულ ვითარებაში საქართველოს ეკლესიის ერთიანობის, ავტორიტეტის შენარჩუნება. მიუხედავად იმისა, რომ პატრიარქი ყველას მიმართ საოცრად შემწყნარებელი, ყურადღებიანი და დიდსულოვანი იყო, იძულებული გახდა მაინც გადამჭრელი ზომებისათვის მიემართა. 1986 წლის 24 ივნისს მიტროპოლიტ შიოს ჩამოერთვა ეპარქია და დაენიშნა პენსია, მაგრამ, სამწუხაროდ, მან ვერ გააცნობიერა, რას აკეთებდა, როგორ იქცეოდა. დაიწყო წერილების წერა საერო ხელისუფლებაში და მოითხოვდა ეპარქიის მმართველად აღდგენას. საქართველოს მინისტრთა საბჭოსთან არსებული რელიგიის საქმეთა რწმუნებულმა ანზორ წიკლაურმა მის უწმიდესობას და უნეტარესობას ილია II-ს სთხოვა გადაეხედა მიტროპოლიტ შიოს საქმისათვის. მის უწმიდესობას ეკუთვნის შემდეგი სიტყვები: „მკაცრი იშვიათად ვარ, მაგრამ, თუ ეს შეეხება სამშობლოსა და ეკლესიის ბედს, შეუვალი ვხდები. ღვთისა და ერის მოღალატეს მკაცრი სასჯელი შემიძლია დავადო, ამავე დროს სულ ველოდები მისგან სინანულს და თუ მოინანიებს, მზად ვარ ყველაფერი ვაპატიო.“⁹⁷ მიტროპოლიტმა შიომ გააგრძელა საჩივრების წერა... უწმიდესმა

და უნეტარესმა ილია II-მ რელიგიის საქმეთა რწმუნებულს მოკლუე, მაგრამ მრავლისმთქმელი წერილი მისწერა: „მიტროპოლიტი შიო ანტიეკლესიური საქმიანობისათვის წმიდა სინოდის გადაწყვეტილებით განთავისუფლდა ეპარქიის წინამძღოლობიდან და დაენიშნა პენსია.“⁹⁸

დაიხურა XX საუკუნის 80-იანი წლების საქართველოს ეკლესიის ურთულესი მოვლენების „გადადექი პატრიარქოს“ ფურცლები.

P.S. 1991 წლის 25 მარტს 82 წლის ასაკში გარდაიცვალა მიტროპოლიტი შიო ავალიშვილი. 30 მარტს განსვენებულს სიონის საპატრიარქო ტაძარში წესი აუგო უწმიდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ. მიტროპოლიტი შიო ავალიშვილი დაიკრძალა სიონის საპატრიარქო ტაძრის ეზოში.

1998 წლის 31 ივლისს ხანგრძლივი, მძიმე ავადმყოფობის შემდეგ გარდაიცვალა ჭყონდიდელი მთავარეპისკოპოსოყოფილი იოანე ანანიაშვილი, რომელიც უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ის ლოცვა-კურთხევით 4 აგვისტოს დაკრძალა სამთავროს დედათა მონასტრის ეზოში.

2008 წლის 5 ივლისს გარდაიცვალა ქუთათელ-გაენათელი მიტროპოლიტყოფილი ნიკოლოზ მახარაძე, რომელიც 8 ივლისს დაიკრძალა ჩუღურეთის წმიდა ნიკოლოზის სახ. ეკლესიის გალავანში.

2008 წლის 27 ნოემბერს საკუთარ ბინაში გარდაცვლილი იბოვეს ნიკორწმინდელი მთავარეპისკოპოსოყოფილი ამბროსი ქათამაძე, რომელიც 2 დეკემბერს დაიკრძალა შიომღვიმის მონასტერში.

გ) XX საუკუნის 90-იანი წლების ქრონიკები

საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია მიუხედავად ხილული და უხილავი წინააღმდეგობებისა, უწმიდესისა და უნეტარესის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის წინამძღოლობით არნახულ აღმავლობას განაგრძობდა. 1985 წლიდან საბჭოთა იმპერიაში დაიწყო ე.წ. „პერესტროიკის“ პერიოდი. იმპერიის სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური რღვევის პროცესების შესაჩერებლად რეფორმატორმა კომუნისტებმა დაგმეს მათი წინამორბედების მიერ ჩადენილი ბოროტებანი; მასობრივი რეპრესიები, განსხვავებული აზრის შეუწყნარებლობა, რელიგიის დევნა. საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიას შესაძლებლობა მიეცა არა მარტო თბილისში, არამედ ეპარქიებშიც დაებრუნებინა XX საუკუნის 20-30-იან წლებში ათეისტური ხელისუფლებისაგან ადმინისტრაციული წესით გაუქმებული ეკლესია-მონასტრები, დაეწყო ახალი ტაძრების მშენებლობა, გაეზარდა ეპარქიების რაოდენობა, ეკურთხებინა ის ახალგაზრდები, რომელთაც სურვილი გამოთქვეს ემსახურათ სასულიერო პირებად. სიონის საპატრიარქო ტაძრის მრევლი გადანაწილდა მეტეხის, ანჩისხატის, ჩუღურეთის წმიდა ნიკოლოზის და სხვა მოქმედ ეკლესიებში... ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მომავალი ლიდერები სიონის საპატრიარქო ტაძრის მრევლი და სტიქაროსნები იყვნენ. როგორც მისი უწმიდესობა და უნეტარესობა ილია II აღნიშნავდა: „ჩვენმა ეკლესიამ განსაკუთრებული როლი შეასრულა ეროვნული მოძრაობის აღმავლობის საქმეში. ჩვენმა ახალგაზრდა პოლიტიკოსებმა სწორედ აქ დაიწყეს თავიანთი მოღვაწეობა... როდესაც ეკლესიაში ინტელიგენციისა და ახალგაზრდობის მოსვლის შესახებ ვსაუბრობ, მინდა განემარტო, ამის მიზეზი იყო არა იმდენად რწმენა, რამდენადაც ძიება რწმენისა. მათ უკვე აღარ სწამდათ კომუნისტური იდეებისა და ეკლესიას მოაშურეს, რწმენა და სულიერება მათ ეკლესიამ მისცა.“⁹⁹

ამ დროს ეკლესიაში მოსული ახალგაზრდებიდან ბევრი დღეს მღვდელმთავარია (მიტროპოლიტები: დანიელი, აბრაამი, სერგი,

ანტონი, იოსები, თეოდორე, საბა, გერასიმე, იობი, მთავარეპისკოპოსები: იოანე, სტეფანე, ეპისკოპოსი სპირიდონი).

საბჭოთა იმპერიაში „პერესტროიკამ“ არა თუ შეაჩერა მისი დაშლის პროცესი, არამედ, პირიქით — დააჩქარა. ამ ვითარებაში მოსკოვში დაიწერა ახალი სცენარი, რომელიც, ერთის მხრივ, თავისუფლებისაკენ მიმავალ რესპუბლიკებში წაახალისებდა ე.წ. ეთნოკონფლიქტებს, მეორეს მხრივ, მოახდენდა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის შიდადაპირისპირების პროვოცირებას და საჭიროების შემთხვევაში შესაძლებელი იქნებოდა სამხედრო ძალის გამოყენებაც. 1988-1989 წლების მოვლენების ქრონიკა ასეთი იყო: 1988 წლის 5 ნოემბერი. პირველი სანქცირებული მიტინგი თბილისში, იოლდრომის ტერიტორიაზე, რომელიც ილია ჭავჭავაძის საზოგადოების ინიციატივით გაიმართა, 11 ნოემბერს იმავე იოლდრომზე პარტიების ინიციატივით უკვე ჩატარდა რადიკალურ ოპოზიციური არასანქცირებული მიტინგი, ამას მოჰყვა 1988 წლის ნოემბრის შიმშილობის აქცია ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ინიციატივით და საქართველოში დაიწყო უმართავი პროცესები. სამწუხაროდ, საქართველოს მოსახლეობის უმრავლესობა გაიტაცა უტოპიურმა იდეებმა — ქართველი ხალხის ყველა პრობლემის გადაჭრა შესაძლებელი იყო ქუჩის აქციებით... 1989 წლის თებერვალ-მარტში მოსკოვის იმპერიული ძალების წაქეზებით აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე დაიწყო ფართომასშტაბიანი ანტიქართული მოძრაობა, რომელიც დაგვირგვინდა „ლიხნის დოკუმენტის“ მიღებით. ამ დოკუმენტის შინაარსი იყო ისტორიის ურიცხვი ფალსიფიკაციისა და აფხაზეთის საქართველოსგან გამოყოფის განაცხადი, დაიწყო ქართველების დევნა აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე. საქართველოს იმდროინდელი პოლიტიკური ხელმძღვანელობა, ადგილობრივი სამართალდამცავი სტრუქტურები ვერ ახერხებდნენ მოსკოვიდან მართული პროცესების შეჩერებას, ამას დაერთო თბილისში 4 აპრილს დაწყებული საპროტესტო აქციების მძლავრი ტალღა, რომელიც ხელისუფლებისათვის უმართავ პროცესებში გადაიზარდა...

1989 წლის 8 აპრილს საბჭოთა იმპერიის ხელისუფლების

უმადლესმა პარტიულმა ორგანომ — პოლიტბიურომ ევორ ლიგა-
ჩოვის ხელმძღვანელობით (ამ დროს მიხეილ გორბაჩოვი იმყოფე-
ბოდა ოფიციალური ვიზიტით ინგლისში და, რა თქმა უნდა, იგი
საქმის კურსში ჩააყენეს. ს.ვ.) მიიღო გადაწყვეტილება „დახმარე-
ბოდნენ“ საქართველოს რესპუბლიკის პარტიულ ხელმძღვანელო-
ბას, ძალოვან სტრუქტურებს და არმიის დახმარებით დაეშალათ
მიტინგი და აღედგინათ „წესრიგი“ რესპუბლიკაში. 9 აპრილი
თენდებოდა. ღამის 2 საათზე მძიმე სამხედრო ტექნიკა დაიძრა
მთავრობის სახლისაკენ. ამ რთულ ვითარებაში სრულიად საქართვე-
ლოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ილია II
მთავრობის სასახლესთან მივიდა. „ღამის 3 საათზე მე მივედი
მთავრობის სასახლესთან, — აღნიშნავს მისი უწმიდესობა, — და
იქ მყოფნი გავაფრთხილე, რომ საშიშროება რეალურია, ვთხოვე
სალოცავად შესულიყვნენ იქვე ახლოს მდებარე ქაშუეთის წმიდა
გიორგის სახელობის ეკლესიაში. დემონსტრაცია იყო მშვიდობი-
ანი, ისინი არავის არ ემუქრებოდნენ და ამიტომაც ვერავინ წარ-
მოიდგენდა, რომ მათ წინააღმდეგ დუბინკებს, ნიჩბებს და მომ-
წამვლელ გაზს გამოყენებდნენ. თუმცა არ ვიცოდი, რა უნდა
მომხდარიყო, მაგრამ საშინელმა წინათვრძნობამ მომიცვა და გა-
დავწყვიტე, მათთან ერთად დავრჩენილიყავი, რომ მათი ხედრი
გამეზიარებინა.“¹⁰⁰ 9 აპრილის სისხლიან დილას დიდ ტრაგედი-
ასთან ერთად მოხდა დიდი ფერისცვალება, ადამიანთა ცნობიერე-
ბაში საბოლოოდ დაიმსხვრა საბჭოთა იმპერიის, საბჭოთა სისტე-
მის ჰუმანურობისა და დემოკრატიულობის მტკიცებულებანი.
საქართველოში ადამიანთა აზროვნების წესი შეიცვალა. 9 აპრილმა
კი არ დათრგუნა ეროვნული სულისკვეთება, პირიქით — აამაღლა
და უფრო შეუპოვარი გახადა იგი. პატრიარქი თავისი მრავალჭირ-
ნახული ხალხის გვერდით იდგა. როდესაც მოსკოველი მაღალჩი-
ნოსნები შეეცადნენ 9 აპრილის მონაწილენი მოხულიგნო ელე-
მენტებად წარმოეჩინათ, რომელთაც თითქოს კათოლიკოს-პატრი-
არქსაც შეურაცხყოფა მიაყენეს, მისმა უწმიდესობამ ილია II-მ
ასეთი განცხადება გააკეთა: „მოსკოვის ცენტრალურ პრესაში
არაერთხელ დაიწერა, თითქოს დემონსტრანტებს ჩემთვის შეუ-
რაცხყოფა მოეყენებინოს და ჯარებმა ჩემი ღაცვის მიზნით გამო-

მიყვანეს, ეს სწორი არ არის. პირიქით, როცა მშვიდობიანი დემონ-სტრანტების წინააღმდეგ ტანკები დაიძრნენ, ჩემს წინ ახალ-გაზრდებმა კედელი აღმართეს, რათა ხიფათი არ შემმოხვეოდა.“¹⁰¹

პატრიარქმა 9 აპრილს დალუპულებს „სამშობლოს თავისუფლებისათვის შეწირულები“ უწოდა და აღნიშნა — ჩვენ ვგლოვობთ მაგრამ, ამავე დროს, ვმადლობთ ღმერთს, რომ გვყოლია მრავალი გმირი, რომლებიც მზად არიან თავი შესწირონ სამშობლოს. მათი სახელები უკვდავია.

უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის გულმხურვალე ქომაგი იყო. ვინც დაწვრილებით შეისწავლის პატრიარქის არქივს, არაერთ საგულისხმო ჩანაწერს, მინიშნებას ნახავს იქ. აი, თუნდაც ეს ჩანაწერი: „ახლა თვალწინ მყავს წარმრღგენილი კათოლიკოს-პატრიარქი ანტონ II ერეკლეს ძე, მაგონდება მისი ტირილი და გოდება დაობლებულ საქართველოზე, იგი იმედდაკარგული და დამწუხრებული რწყავდა რუსეთის მიწას თავისი მღუღარე ცრემლით.“¹⁰²

ეროვნულ-განმათავისუფლებელი იდეალებისადმი ერთგულების გამოხატულება იყო ჯერ კიდევ 1987 წლის 20 ივლისს უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ის გადაწყვეტილება XIX საუკუნის II ნახევრის ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის აღიარებული ლიდერის ილია ჭავჭავაძის წმინდანად შერაცხვის შესახებ. „ილია ჭავჭავაძის მოღვაწეობა, — ბრძანა მისმა უწმიდესობამ — იწყება საქართველოსათვის საბედისწერო ჟამს, როდესაც ჩვენმა ქვეყანამ დაკარგა სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა, როდესაც საქართველოს ეკლესიას მოჰკვეთეს თავი და დაუმორჩილეს რუსეთის ეკლესიის უწმიდეს სინოდს, როდესაც ქართველი ინტელიგენცია და თავადაზნაურობა იყო უმოქმედო და კმაყოფილი რუსეთის იმპერატორისგან ბოძებული თანამდებობებით და ჩინმედლებით. ამ დროს ღვთის განგებით მოგვევლინა ილია ჭავჭავაძე როგორც წინასწარმეტყველი, როგორც „ზმა მღალადებელი უღაბნოსა შინა“, როგორც სიტყვა მართალი და ჭეშმარიტი, როგორც მქადაგებელი და წინამძღვარი. მან აღასრულა თავისი თავდადებული ცხოვრებით მცნება უფლისა: „რომელ ჰნებას შემოდგომად

ჩემდა, უარ-ყავნ თავი თვისი და აღიღენ ჯვარი თვისი და შემო-
მიდგენ მე (მათე 16, 24). მან აღასრულა უფრო მეტიც, მხოლოდ
თავისი ჯვარი კი არა, მთელი ერის ჯვარი იტვირთა.¹⁰³

საქართველოს მართლმადიდებელმა სამოციქულო ეკლესიამ მისი
უწმიდესობისა და უნეტარესობის ილია II-ის უკომპრომისო და
დაუღალავი ბრძოლის შემდეგ, 1990 წლის 4 მარტს მიაღწია
იმას, რისი ოცნებაც ჰქონდათ განსვენებულ პატრიარქებს კირი-
ონს, ლეონიდეს, ამბროსის, ქრისტეფორეს, კალისტრატეს, მელ-
ქისედეკს, ეფრემსა და დავითს – კონსტანტინოპოლის მსოფლიო
საპატრიარქო აღიარა საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის
ისტორიული ავტოკეფალია. პატრიარქი გულმხურვალედ მიესალ-
მა 1991 წლის 9 აპრილს საქართველოს სახელმწიფოებრივი
დამოუკიდებლობის აღდგენას, მაგრამ სერიოზულად შეშფოთდა
საზოგადოებაში გაჩენილი სამწუხარო ტენდენციის გამო, რაც
უფროსი თაობის დაუნდობელ ლანძღვაში, მათ მიმართ უპატივცემუ-
ლო დამოკიდებულებაში გადაიზარდა. ამავე დროს, ბევრისათვის
თავისუფლება ყველაფრის უფლებასთან გაიგივდა. პატრიარქი მათ
გასაგონად ბრძანებდა: „თავისუფლება არ არის ყველაფრის უფლება,
არამედ იგია მუდმივი თვითკონტროლი და მისი საშუალებით ცოდვის
მონობისგან თავის დაღწევა: თავისუფლება მშვენიერია, სასურვე-
ლი და ახლობელი, მაგრამ იგი, ამავე დროს საშიშიცაა, რადგან
თითოეულ ჩვენგანს დიდ პასუხისმგებლობას აკისრებს. თავისუ-
ფლება ადამიანს აძლევს არჩევანის, ინიციატივის გამოჩენის, შეხედ-
ულებების შეცვლის საშუალებას... მაგრამ ამავე დროს, პასუხსაც
სთხოვს ყველა მის მოქმედებასა და გადაწყვეტილებაზე.“¹⁰⁴

საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგე-
ნის შემდეგ ნაცვლად იმისა, რომ მომხდარიყო ყველა პოლი-
ტიკური ძალის კონსოლიდაცია, დაიწყო ურთიერთდაპირისპირება
და შუღლი. პატრიარქი გრძნობდა, თუ რით დამთავრდებოდა, ეს
ამიტომ დაუფარავად აცხადებდა: „დღეს ჭეშმარიტ რწმენას ურ-
წმუნობა კი არ უპირისპირდება, არამედ ცრუ სარწმუნობა,
რომელსაც ჭეშმარიტების დიდი პრეტენზია აქვს. ნამდვილ თავისუ-
ფლებას თვითნებობა და თავაშეებულება ცვლის, რომელიც ისევ
ურცხვად იჩემებს თავისუფლების სახელს.“¹⁰⁵ თავისუფლების სახ-

ელით დაიწყო დაპირისპირება თბილისში... ერის სულიერმა მამამ სცადა დაპირისპირებული ძალების მორიგება. 1991 წლის სექტემბერში ეროვნული ხელისუფლებისა და ოპოზიციის წარმომადგენლები მიიწვია საპატრიარქოში დიალოგზე და შესთავაზა შემდეგი საკითხების განხილვა: „1. ორივე მხარემ შეინარჩუნოს პოზიციები, 2. შეჩერდეს გამოსვლები; 3. პრეზიდენტმა გააკეთოს განცხადება, რომ ხალხი წავიდეს სახლებში; 4. დაინიშნოს უზენაესი საბჭოს სესია; 5. ტელევიზიაში დაინიშნოს ოპოზიციის საათი; 6. განთავისუფლდნენ პოლიტპატიმრები, 7. აღიარებული იქნას ოპოზიცია.“¹⁰⁶

სამწუხაროდ, შეთანხმება ვერ მოხერხდა, საქართველოში სამოქალაქო ომის აჩრდილი წამოიძარა. 1991 წლის 23 დეკემბერს უწმიდესმა და უნეტარესმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II-მ კიდევ ერთხელ სცადა ქვეყნის პოლიტიკური კრიზისიდან გამოყვანა. „უმძიმესია დღევანდელი მდგომარეობა, — განაცხადა პატრიარქმა, — საქართველო მისულია დაღუპვის პირამდე, იღვრება ქართველთა სისხლი, საქართველოს ემუქრება სამოქალაქო ომი... მოუწოდებთ დაპირისპირებულ მხარეებს დიალოგისაკენ, რათა მშვიდობიანი გზით გადაწყდეს პრობლემები... ვგრძნობთ რა მომავალ მძიმე შედეგებს, საქართველოს ეკლესიის, სამღვდელოებისა და მორწმუნე ერის სახელით, კიდევ ერთხელ მოგმართავთ დაპირისპირებულ მხარეებს — გამოიჩინეთ სიბრძნე და გონიერება, იგრძენით პასუხისმგებლობა ღვთისა და ერის წინაშე და ყველაფერი გააკეთეთ იმისათვის, რომ მშვიდობიანი მოლაპარაკების გზით გადაწყვიტოთ სადავო საკითხები. მომავალი თაობა დააფასებს თქვენს კეთილგონიერებას.“¹⁰⁷

არ ისმინა აბობოქრებულმა საქართველომ თავისი სულიერი მწყემსის შეგონება, შედეგად მივიღეთ სისხლიანი დაპირისპირება, დამხობილი ეროვნული მთავრობა, საქართველოს მოსახლეობის დაყოფა-დაქსაქსვა, რამაც ჩვენი ქვეყანა ქაოსში, ეკონომიკურ სიღუბჭირეში და პოლიტიკურ ჩიხში მოაქცია. „საქართველოს ისტორიაში მეტად სავალალო ფაქტი მოხდა — ერი დაიყო. ქალაქებსა და სოფლებში, სამსახურებში, მოსახლეობა დაუპირისპირდა ერთმანეთს, დაუპირისპირდნენ თაობები, ოჯახის წევრები“ (პატრიარ-

ქი ილია II). და ამ დროს ვიღას ახსოვდა აფხაზეთისა და შიდა ქართლში მიმდინარე ანტიქართული პროცესები, ან რით დაუპირისპირდებოდა მას გათითოკაცებული საქართველო? რუსეთის იმპერიულმა ძალებმა თავის მიზანს მიაღწიეს, საქართველომ დაკარგა კონტროლი მუამბოზე რეგიონებზე, სადაც რუსი „მშვიდობისმყოფელები“ ჩადგნენ. ადამიანთა გარკვეულმა ჯგუფებმა დაიწყეს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის და მისი მეთაურის ლანძღვა-გინება. საქართველოს უახლეს ისტორიას ახსოვს მიტინგები პატრიარქის გადახაზული სურათებით... რით უპასუხა პატრიარქმა თავის ოპონენტებს? სიყვარულით: „სიყვარული, — ბრძანებს იგი, აღუღაბებს და ამთლიანებს სრულიად საქართველოს, ალბათ ესაა უმთავრესი მიზეზი იმისა, რომ წარსულშიც და ახლაც შინაური თუ გარეშე მტერი არ მოგვეკლებია — ბოროტი ძალა ებრძვის სიყვარულის მატარებელ ერს, რათა ეს ნიჭი დააკარგვინოს, რადგან იცის, მიზნის მიღწევის შემთხვევაში უფალს განგვაშორებს.“¹⁰⁸

პატრიარქმა კიდევ ერთხელ შემოიარა სრულიად საქართველო, გაამხნევა თავისი თანამემამულეები არა მარტო საქართველოში, არამედ თურქეთის ქართველობა, აზერბაიჯანის ქართველები, ფერეიდანის ქართველობა, მოსკოვის ქართველობა, ევროპის ქვეყნების ქართველობა. უწმიდესი და უნეტარესი განსაკუთრებულად მოეფერა სამოქალაქო ომისაგან ყველაზე მეტად დაზარალებულ სამეგრელოს მოსახლეობას. „უნდა გვახსოვდეს, — ბრძანა მან, — რომ ერისთავის გადამწყვეტ ისტორიულ პერიოდში მუდამ მძაფრდებოდა ბრძოლა კეთილსა და ბოროტს შორის. ახლაც ასეთი უამი უდგას საქართველოს... ამან არ უნდა შეგვაშინოს, არ უნდა დაგვაბრკოლოს. მე მჯერა, სიკეთე აუცილებლად გაიმარჯვებს და მშვიდობა, რწმენა და სიყვარული კვლავ დაისადგურებს ჩვენს გულებსა და მთელ საქართველოში.“ პატრიარქი ბევრს ფიქრობდა, რა უნდა გაეკეთებინა საქართველოს ეკლესიას ისეთი, რომელიც დაქსაქსულ, გათითოკაცებულ ქართველობას კვლავ გააერთიანებდა და მიიღო გადაწყვეტილება თბილისში წმიდა ელიას მთაზე დაეწყო დიდი სამების საკათედრო ტაძრის მშენებლობა. აქაც გამოჩნდნენ ოპონენტები — რა დროს ეს არის, გვშია, გვიჭირს...

პატრიარქი მტკიცედ დარჩა თავისი გადაწყვეტილების ერთგული. „წმიდა სამების საკათედრო ტაძრის მშენებლობა უდიდესი ისტორიული მნიშვნელობის მოვლენაა, — განაცხადა მან, — ტაძარი საქართველოში მუდამ იყო ჩვენი სულიერი და ფიზიკური სიმტკიცის გამომხატველი. იგი უმსუბუქებდა მძიმე ჯვრის მტვირთველობას ქართველ ერსა და განამტკიცებდა მასში მომავლის რწმენას.“ საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიაში არსებული სირთულეების მიუხედავად, 1995 წელს წმიდა სინოდმა მიიღო გადაწყვეტილება მოქმედი ეპარქიების 15-დან 27-მდე გაზრდის შესახებ. შემდეგ უწმიდესისა და უნეტარესი ილია II-ის ლოცვა-კურთხევით მღვდელმთავრებად აკურთხეს ახალგაზრდა არქიმანდრიტები... გაიზარდა მოქმედ ეკლესიათა, სასულიერო პირთა რაოდენობა, გაფართოვდა თბილისის სასულიერო აკადემია, (დაემატა მას საღვთისმეტყველო ინსტიტუტი ახალი ფაკულტეტებით), აღდგა გელათის სასულიერო აკადემია, დაფუძნდა გელათის მეცნიერებათა აკადემია... 1997 წლის მაისში პრესაში გამოქვეყნდა ბეთანიის, შიო მღვიმის, დავით გარეჯის, ზარზმის და ჯიხეთის მონასტრების წინამძღვრების და ბერ-მონაზვნების კოლექტიური წერილები, რომელთა ავტორები გმობდნენ საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოს წევრობას (1962 წ. შევიდა) და აცხადებდნენ: „ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე — გვწამს რა კათოლიკე სამოციქულო ეკლესიის სიწმინდე და ერთადერთობა და დაუშვებლად მივიჩნევთ რა მართლმადიდებლური ჭეშმარიტების შერყვნას ეკუმენისტური მწვალებლობის სიბილწით, ღვთისა და ღვთის მორწმუნე ერის წინაშე ვალდარებთ: ჭეშმარიტებისა და სიცრუეს შორის არაფერია საერთო და ეკლესიის საქმე ვერასდროს გადაწყდება კომპრომისების გზით (წმ. მარკოზ ეფესელი). ჩვენ არ შეგვიძლია ვიყოთ ეკუმენისტები და ლიტურგიკული ერთობა ვიქონიოთ მათთან, რადგან ვართ მართლმადიდებელი ქრისტიანები.“¹⁰⁹

წერილის ავტორები მოითხოვდნენ, საქართველოს სამოციქულო ეკლესია ოფიციალურად გამოსულიყო ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოდან, წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი საქართველოს ეკლესიასთან ექპარისტული კავშირის გაწყვეტით იმუქრებოდნენ.

საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია ახალი განსაცდელის წინაშე აღმოჩნდა. 1962 წელს კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ს არავინ ეკითხებოდა საქართველოს ეკლესიას სურდა თუ არა ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოში გაწევრიანება. შემდგომ პერიოდში (1978-80-იან წლებში) საქართველოს სამოციქულო ეკლესია ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოს ტრიბუნას იყენებდა მართლმადიდებელ ეკლესიათა მეთაურებთან კონტაქტისათვის, (სხვანაირად მათთან შეხვედრა გაძნელებული იყო. ს.ვ.) ამ კონტაქტებმა, ურთიერთობებმა დააჩქარა კონსტანტინეპოლის საპატრიარქოს მიერ საქართველოს ეკლესიას ისტორიული ავტოკეფალიის აღიარება. 1997 წლის 20 მაისს თბილისში შედგა წმიდა სინოდის საგანგებო სხდომა, რომელმაც 5 საათიანი მსჯელობის შემდეგ გააკეთა განცხადება: „1962 წელს საქართველო გახდა ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოს წევრი. 1979 წელს კი გაწევრიანდა ევროპის ეკლესიათა კონფერენციაში. უკანასკნელ ხანს ეკლესიათა მსოფლიო საბჭო ცდილობს, მიანიჭოს ეკლესიოლოგიური ხასიათი თავად ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოს, რაც ეწინააღმდეგება მართლმადიდებლური ეკლესიის მრწამსს. ამ ეკუმენისტურ ეკლესიაში ნაკლებად არის გათვალისწინებული მართლმადიდებლური ეკლესიის ინტერესები, ამიტომ 1995 წლის სექტემბერში საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის გაფართოებულ კრებაზე გამოითქვა აზრი ეკუმენისტური მოძრაობიდან საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის შესაძლო გამოსვლის შესახებ. წმიდა სინოდმა გაითვალისწინა ყოველივე ზემოთქმული და საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ინტერესებიდან გამომდინარე განაჩინა: „საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია უარს ამბობს ეკუმენისტურ მოძრაობაში მონაწილეობაზე და გამოდის ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოდან და ევროპის ეკლესიათა კონფერენციიდან.“ რაც შეეხება მეორე საკითხს: წმიდა სინოდმა იმსჯელა იმ სასულიერო და საერო პირთა შესახებ, რომლებმაც გაწყვიტეს ეპქარისტული კავშირი საქართველოს და სხვა მართლმადიდებელ ეკლესიებთან იმ საბაბით, რომ ისინი არიან ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოს წევრნი, რითაც სინოდის განცხადებით „ეკლესიაში განხეთქილების შეტანა სცადეს.“ წმიდა სინოდმა სხვა-

დასხვა სასჯელი დაადო ზემოთ ჩამოთვლილი მონასტრების წინამძღვრებს, ბერ-მონაზვნებს, მორჩილებს და მოუწოდა მათ სინანულისაკენ. მოუნანიებლობის შემთხვევაში მათ დაედებათ საეკლესიო კანონის შესაბამისი სასჯელი.“¹¹⁰

წმ. სინოდის ამ განჩინებას ერთვის ჟურნალისტის ჩანართი „ამის თაობაზე საქართველოს წმიდა სინოდის განჩინება აშკარად შეუთავსებელია როგორც მართლმადიდებლურ კანონიკასთან, ასევე რეალობასთან“ ჟურნალისტის ეს ჩანართი არის საზე ქართული საზოგადოებრივი აზროვნებისა. სამწუხაროდ, ადამიანთა უმრავლესობა მანამდე არის ეკლესიური აზროვნების, სანამ ეკლესია მათ მსოფლმხედველობას იზიარებს. თუ ეკლესია გამოვიდა მათი აზროვნების ზედიდან, ავიწყდებათ მართლმადიდებლობაც, თავმდაბლობაც, კანონიკაც და იწყებენ ბრძოლას ან კოლექტიური წერილების წერას, თუ რა უნდა გააკეთოს პატრიარქმა, წმიდა სინოდმა, რომ ეკლესია იყოს საზოგადოების ინტერესების გამომხატველი. ამის მაგალითია თუნდაც ეს ღია წერილი:

უწმიდესა და უნეტარესს, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს ილია მეორეს

კარგი ხანია, საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიასთან დაკავშირებული ტკივილი და გაუგებრობა გვივსებს სულს და უპასუხო შეკითხვები აუტანელ ტვირთად გვექცევა.

ეს კითხვები არაერთხელ დაისვა სხვადასხვა პუბლიკაციებში, მაგრამ ისიც არ ვიცი, მოაღწიეს კი მათ თქვენამდე?

ამიტომ გავიმეორებთ მათ:

„ნუთუ ჩვენ, საქართველოს მართლმადიდებელმა ქრისტიანებმა ჩვენი კათოლიკოს-პატრიარქის ხმა არ უნდა გავიგონოთ?“

„ნუთუ თბილისელებმა მხოლოდ ახალი წლის ღამეს უნდა იხილონ თავიანთი ეპისკოპოსი?“

„სად დაიკარგა ჩვენი ეკლესიის მწყემსმთავარი, რომლის ხმა უნდა გვაკურთხებდეს, განგვსჯიდეს, გვმოდვრავდეს?... დაიკარგა ეს ხმა, აღარ არის... მის მაგიერ კი რაღაც უსახური, ბიუროკრატიული აპარატი, კოლექტიური სუბიექტი, საქართველოს საპა-

ტრიარქო გვესაუბრება“ (24 საათი,“ 2003).

მართლაცდა გაწყვეტილია კავშირი საზოგადოებასა და ეკლესიის მწყემსმთავარს შორის. აღარავისთვისაა საიდუმლო, რომ ამ კავშირის გაწყვეტაში უდიდეს როლს საპატრიარქოს აპარატი ასრულებს. სწორედ ეს ადამიანები ჩადგნენ საზოგადოებასა და პატრიარქს შორის, სწორედ ესენი განამტკიცებენ სასულიერო პირთა მრავალრიცხოვან ჯგუფს, რომელმაც მოახერხა და ფრთები შეუკვეცა საქართველოს ეკლესიის პატრიარქის დიდ მისწრაფებებს, ჩვენი მართლმადიდებელი ეკლესიის ღირსეულ ჩართვას რომ გულისხმობდა პროგრესული კაცობრიობის სულიერ პულსაციაში.

უწმიდესო! განა თავად საპატრიარქომ არ მოუწყო ობსტრუქცია 1999 წელს საქართველოში სტუმრად მყოფ რომის პაპს? განა მან არ მოუწოდა მრევლს, არ დასწრებოდა პაპის მიერ აღსრულებულ წირვას, მაშინ როდესაც თქვენ თავად პაპთან ერთად აღანთეთ სანთლები სვეტიცხოვლის საკათედრო ტაძარში. ვის დაეუჯეროთ, საპატრიარქოს პრესცენტრსა თუ ჩვენი ეკლესიის საჭეთმპყრობელს? რა გაიგოს ხალხმა?

განა საგანგაშო არ არის, რომ საპატრიარქოს თანამშრომლები თქვენი და სრულიად საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის სახელით ახორციელებენ ზეწოლას მასმედიის გარკვეულ ნაწილზე და ავრცელებენ საღი სარწმუნოებისათვის აბსოლუტურად მიუღებელ, ობსკურანტულ შეხედულებებს?! ისინი ასევე გაურბიან საერო საზოგადოებასთან დიალოგს, უკრძალავენ ადამიანებს მთელ რიგ ორგანიზაციებში, მათ შორის სახელმწიფო ორგანიზაცია“ კავკასიურ სახლში“ მისვლას და მათთან თანამშრომლობას.

განა არ ლახავს უდიდესი ისტორიული და სულიერი გამოცდილების მქონე საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ღირსებას ის ფაქტი, რომ თქვენი მღუმარე სანქციით მის დამცველად და მესიტიყვედ თავს აცხადებდა პოლიტიკოსი, რომელსაც არა თუ არავითარი თეოლოგიური, სასულიერო განათლება არ გააჩნია, არამედ ინტრიგის, პროვოკაციის, შანტაჟის განსხეულებად არის მიჩნეული?! რომელიც ეკლესიის სახელით ცილს სწამებს და შეურაცხყოფს ცოცხალ და გარდაცვლილ პიროვნებათა ღირსებას, ჩვენი ქვეყნისთვის მნიშვნელოვან ორგანიზაციებსა და მათ

თანამშრომლებს, ოპონენტთა წინაპრებსა და მშობლებს; მართლმადიდებლობის სახელით საქართველოს მტრებად, „მასონურ“ და „სექტანტურ“ ქვეყნებად აცხადებს დასავლეთის მოწინავე სახელმწიფოებს, რომელთა თანადგომა წყალივითა და ჰაერივით სჭირდება საქართველოს ამ უმძიმესი განსაცდელის ჟამს?! საჯაროდ მოითხოვს თქვენგან, განკვეთოთ სამღვდელოთა დასიდან ეკლესიის წინაშე მრავალი დამსახურების მქონე დეკანოზი და ამავე დროს თანადგომას უცხადებს თქვენს მიერ 1995 წელს განკვეთილ, სისხლის სამართლის დამნაშავეს ბასილ მკალავიშვილს?! თქვენი დუმილი ამ შემთხვევაში ხომ კაპიტულაციის გამოცხადებაა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მხრიდან?

უწმინდესო, რატომ დუმს თავად ეკლესია, რატომ დუმხართ თქვენ, როდესაც საზოგადოება ზარებს არისხებს ეკლესიის წიაღში კრიმინალური ელემენტების (მათ შორის სამჯერ, ოთხჯერ ნასამართლევი უმაღლესი რანგის სასულიერო პირთა) მომრავლების გამო?!

უწმიდესო, რად იგვიანებს თქვენი ხმა, როცა საქართველო ლამის წალეკოს რელიგიურმა სიბნელემ და ქსენოფობიამ, ავადმყოფურმა მისტიციზმმა, რასიზმმა, ნაციზმმა? როდესაც მართლმადიდებლობის სახელით რელიგიურ უმცირესობებს არბევენ და სცემენ, როცა მათ უწვავენ სამლოცველო სახლებსა და უნადგურებენ ბიბლიის გამოცემებს? როცა გულწრფელი აზრი ვეღარ გამოგვითქვამს იმის შიშით, რომ საპატრიარქოს თანამშრომლებმა და მღვდელმსახურებმა თუ მათგან წაქეზებულმა პოლიტიკოსებმა სამშობლოსა და სარწმუნოების მოღალატეებად არ გამოგვაცხადონ!

განა თქვენ გესწავლებათ, რომ ეს ყოველივე შუასაუკუნეებრივი ინკვიზიციის და ფაშიზმის ნიშნებს ატარებს?

ბოლოს და ბოლოს, რა ემართება დედა ეკლესიას? ვის ქსელში გაება იგი?

ნამდვილად ვიცი: ჩვენი წუხილი თქვენი წუხილიცაა, და გვჯერა, რომ ჩვენზე მეტად ზედავთ მნიშვნელოვანი ნაბიჯების გადადგმის აუცილებლობას.“

არ ვიცი, რა კომენტარი შეიძლება გავაკეთო წარმოდგენილ კოლექტიურ წერილთან დაკავშირებით. არიან ცნობილი ადამიანე-

ბი, რომელთაც მიაჩნიათ, რომ ისინი საზოგადოების სასარგებლო მოქმედებენ და საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიამ, მისმა მეთაურმა უწმიდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ მათი დაკვეთა უნდა შეასრულოს, რაც არასწორად 34 წლის მანძილზე უწმიდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ შეტყუებით დაიმსახურა ერის უდიდესი სიყვარული და აღიარება. ზოგან ამოართული, მძიმე დღეები, თვეები და წლებიც... შეტყუებით არ იყო, რომ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ანტონ ბროსიმ 1921 წლის 14 ოქტომბერს, აღსაყდრების წინაშე წამოთქმულ სიტყვაში გოლგოთას შეადარა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ტახტი. რა ტკივილი, მწუხარებაც არ უნდა მოუფულოს საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს, მას არ ატყუებდნენ დობის უფლება. „როდესაც უყურებ მიმდინარე პროცესებს, ზოგჯერ გულგატეხილობა გეუფლება, გეჩვენება, თითქოს კაცობრივად სადღაც უძირო უფსკრულისაკენ მიექანება და აღარ არსებობს ძალა, რომელიც მოახლოებულ ტრაგედიას შეაჩერებს, მაგრამ ეს ასე არ არის ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს, რომ ის, რაც კაცთათვის შეუძლებელია, ღვთისათვის არის შესაძლებელი, ოღონდ მთავარია სწორ გზაზე ვიდგეთ და სწორად ვიცხოვროთ.“^[1] ბრძანებს მისი უწმიდესობა ილია II.

სწორ გზაზე დგომას პატიოსანი, ალალ-მართალი ცხოვრებით, სამშობლოზე ფიქრით და მისი ჭირ-ვარამით ცხოვრება ჰქვია. ერის სულიერი მწყემსმთავარი 34 წელიწადია საკუთარ თავზე იღებს ყველა იმ გამოწვევას, რაც საქართველოს წინაშეა. „პატრიარქის მოვალეობაა, არასოდეს არ დააყენოს თავისი ქვეყანა და თავისი ეკლესია დარტყმის ქვეშ, არამედ მან თავის თავზე უნდა მიიღოს ეს დარტყმა“ — ბრძანებს მისი უწმიდესობა და უნეტარესობა ილია II. ეს რომ ადვილი არ არის, კარგად ჩანს მისი საგალობლიდან: „დავიღალე, დავიღალე, მოდი ჩემთან, უფალო...“ ეს — საგალობელში.

ცხოვრებაში კი პატრიარქი არ იღლება — ასე გვერნია ჩვენ. მიუხედავად იმისა, რომ უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი, ბიჭვინთისა და ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია

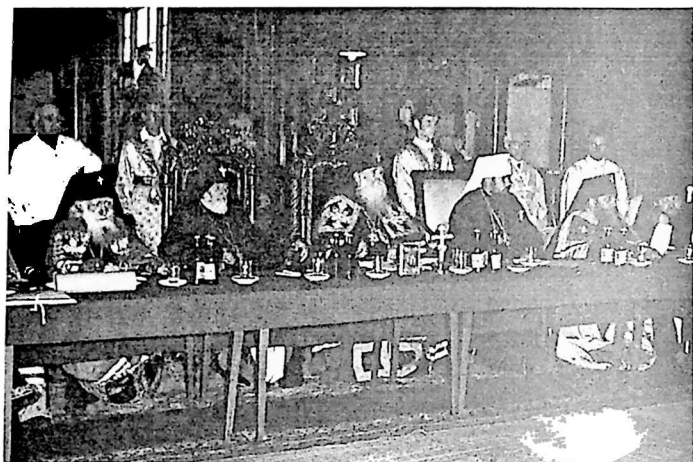
II სიცოცხლეშივე იქცა ქართველი ხალხის ცოცხალ ლეგენდად, მიუხედავად იმისა, რომ პატრიარქი გრძნობს ამ დიდ სიყვარულსა და პატივისცემას, მას მშვიდი ცხოვრებით ერთი დღითაც არ უცხოვრია. იგი ბობოქარი საქართველოს შუაგულში ტრიალებს, მისი სიხარულით ხარობს, ტკივილით წუხს. ერთ-ერთ ინტერვიუში უწმიდესი და უნეტარესი ილია II ნაღვლიანად ჟურნალისტებს პასუხობს: „ძალიან ხშირად მეკითხებიან, რა იყო მნიშვნელოვანი ჩემი პატრიარქობის პერიოდში... ჩემი პატრიარქობის განვლილი დრო იყო მზიანი ღამე. მზიანი ღამე ისევ გრძელდება და მალე გათენდება.“

გასრულდა XX საუკუნის საქართველოს ეკლესიის ქრონიკები... წინ XXI საუკუნის მოვლენებია, მაგრამ გარკვეული დრო, დისტანცირებაა საჭირო მათი ობიექტური შეფასებისათვის. „მზიანი ღამე“ თავისი შუქ-ჩრდილებით კვლავ გრძელდება. ღმერთმა ქნას გათენდეს, გაბრწყინდეს და გამთლიანდეს ჩვენი მრავალტანჯული სამშობლო და მისი სიკეთის ნაყოფი იყოს ჩვენი ერისა და ეკლესიის წინსვლა და წარმატება.

სერგო ვარდოსანიძე
25.X.2011 წ.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის
ეფრემ II-ის დაკრძალვა.
1972 წ. 13 აპრილი.
სიონი.

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის XI კრება.
 მარცხნიდან: მიტროპოლიტი რომანოზი (პეტრიაშვილი),
 ყოველთა სომეხთა კათოლიკოსი ვაზგენ I, კათოლიკოს-
 პატრიარქის მოსაყდრე, მიტროპოლიტი დავითი
 (დევედარიანი), მიტროპოლიტი ალექსი (რედიგერი),
 მიტროპოლიტი ილია (შიოლაშვილი).

1972 წ. 1 ივლისი. თბილისი.

სიონის საპატრიარქო ტაძარი.

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის
XI საეკლესიო კრება.

მარცხნიდან: ეპისკოპოსი გაიოზი (კერატიშვილი),
მიტროპოლიტი ზინობი (მაყუგა), მიტროპოლიტი
რომანოზი (პეტრიაშვილი), ყოველთა სომეხთა
კათოლიკოსი ვაზგენ I, კათოლიკოს-პატრიარქის
მოსაყდრე მიტროპოლიტი დავითი (ღევდარიანი).

1972 წ. 1 ივლისი.

მოსკოვისა და სრულიად რუსეთის პატრიარქი პიმენი,
სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის
მოსაყდრე მიტროპოლიტი ილია.
1977 წ. 23 დეკემბერი. თბილისი.
სიონის საპატრიარქოს ტაძარი.

ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი, სრულიად
საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრე
ილია (შიოლაშვილი).
1977 წ. 23 დეკემბერი.

მატროპოლიტ ზენონ კახიკაძე
1972 წ.

მიტროპოლიტი რომანოზი (პეტრიაშვილი)
1974 წ.

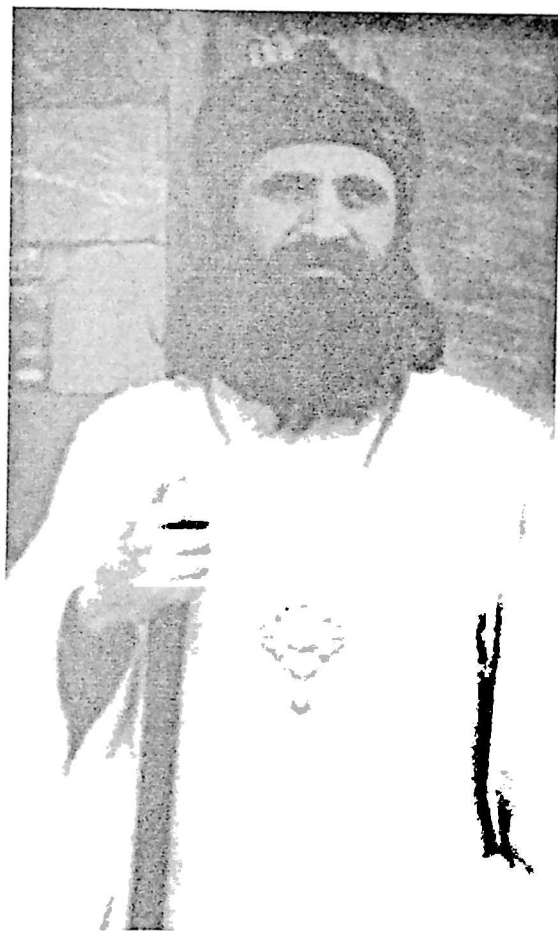
მიტროპოლიტი გაიოზი (კერატიშვილი)
1977 წ.

მიტროპოლიტი გიორგი (ღონღაძე)
1978 წ.

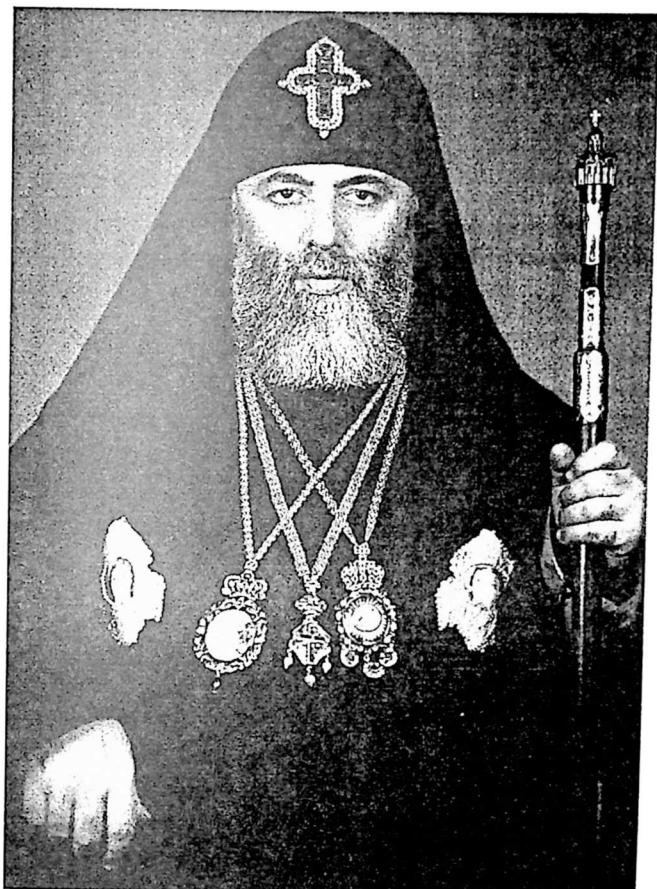
მიტროპოლიტი გრიგოლი (ცერცვაძე)
1978 წ.

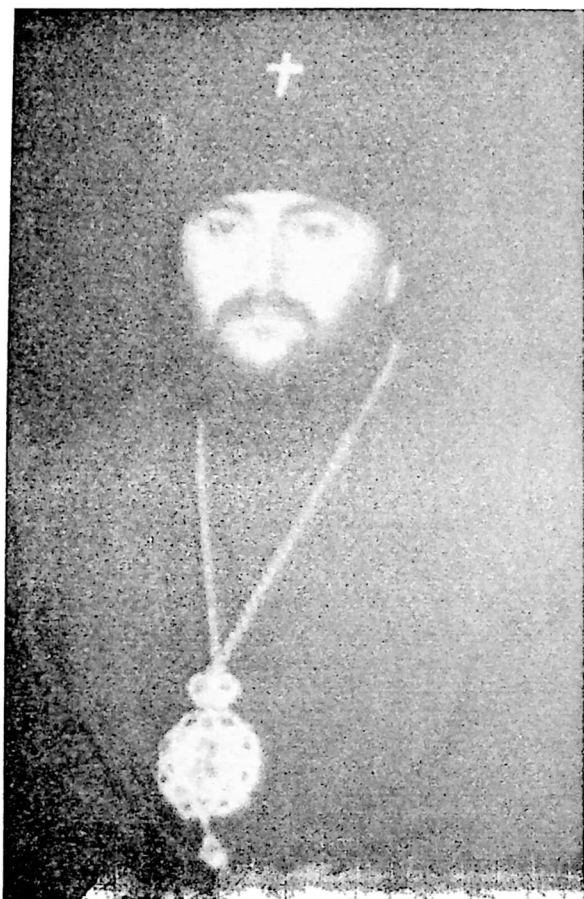
ეპისკოპოსი ილარიონი (სამხარაძე)
1977 წ.

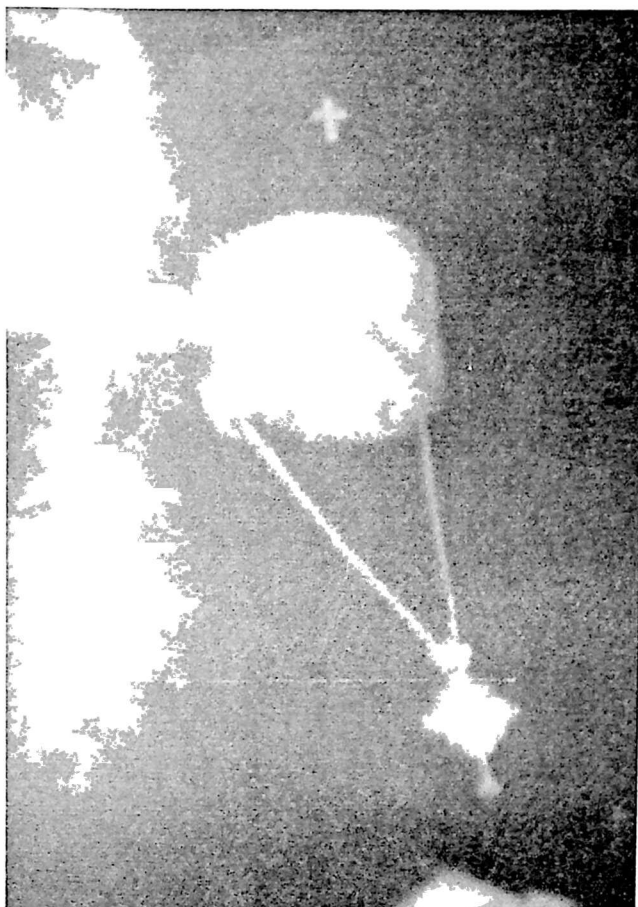
სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი
უწმიდესი და უნეტარესი
ილია II.
მცხეთა, სვეტიცხოველი.
1977 წ. 25 დეკემბერი

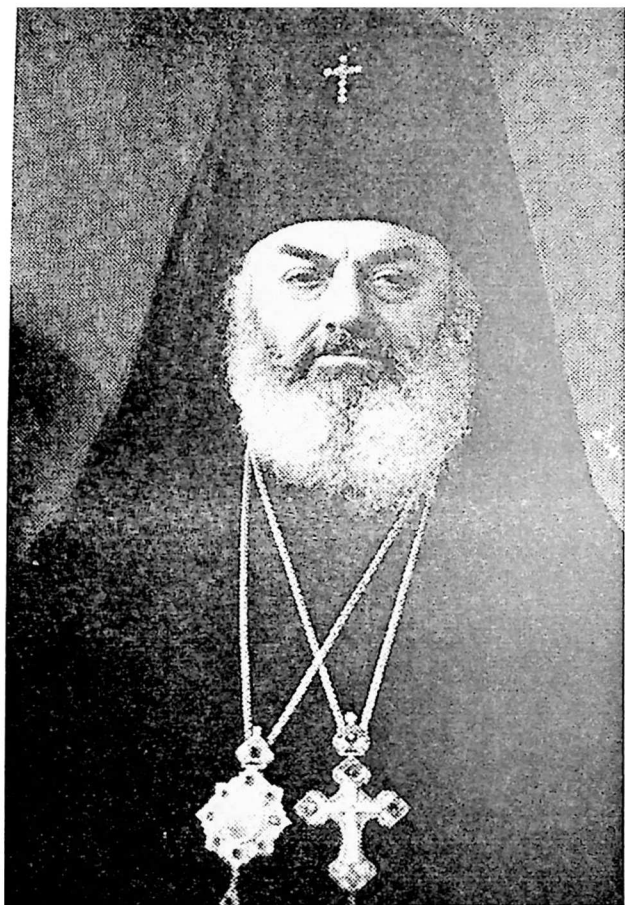
სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი,
უწმიდესი და უნეტარესი ილია II.
1977 წ. 25 დეკემბერი.

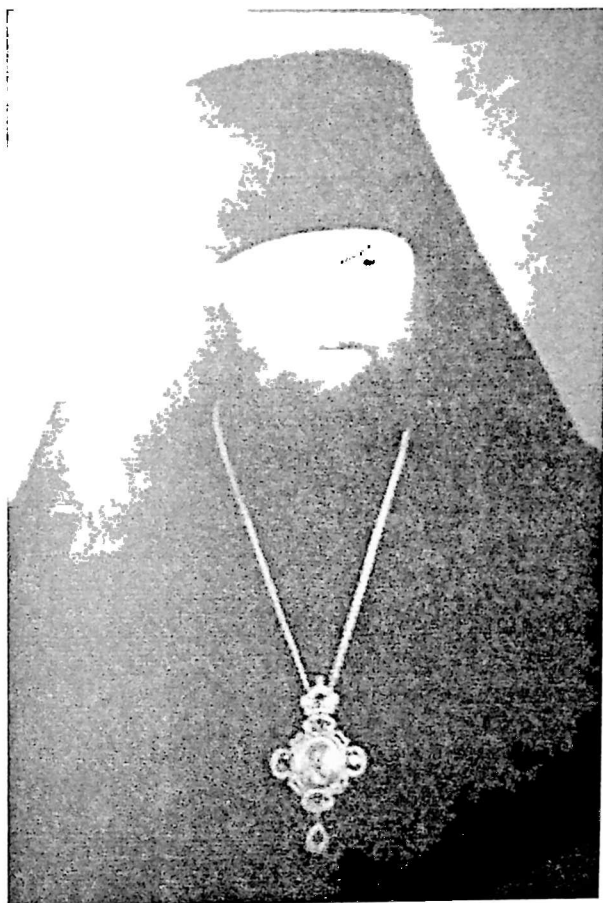
მთავარეპისკოპოსი იოანე (ახანიაშვილი)
1981 წ.

მიტროპოლიტი ნიკოლოზი (მახარაძე)
1981 წ.

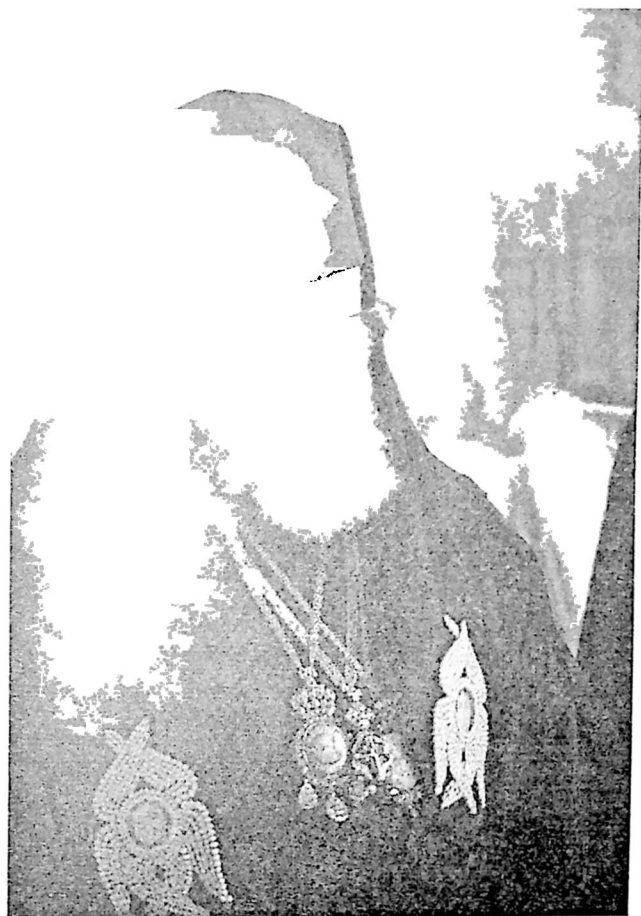
მიტროპოლიტი შიო (ავალიშვილი)
1981 წ.

ეპისკოპოსი ქრისტეფორე (წამალაიძე)
1979 წ.

**მთავარეპისკოპოსი აშბროსი (ქათამაძე)
1990 წ.**

სპეციალად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი
უწმიდესი და უნეტარესი ილია II.
2007 წ.

კირიონის წერილი იოსებ ჩიჯავაძისადმი ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიის შესახებ

მამაო წმინდაო!

ღღეს ანტონთან ვიყავი სადილად. დიდი ხანი გვექონდა ბაასი ჩვენი ეკლესიის შესახებ. ანტონმა სხვათა შორის სთქვა, რომ პროფესორი სოკოლოვი საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენის მომხრეაო და მის აღდგენას უსაჭიროესად სთვლისო. მე ავუხსენი ჩემი მდგომარეობა ორიოლში და ჰავის აუტანლობა, რის გამოც იძულებული ვარ მეთქი, რომ შეგაწუხოთ თხოვნით გადამიყვანოთ სამხრეთის ეპარქიაში სადმე მეთქი. იმან თანაგრძნობით მოისმინა ჩემი თხოვნა და მითხრა, სამწუხაროდ, ჯერ ამ ახლო ხანში არ მოველი ეპარქიებში კათედრის დაცლასო. რადგანაც მე წინათვე გაგებული მქონდა და აქ ალიოშასგან დატოვებულ ქაღალდებიდანაც ცხადათა სჩანს, რომ სოხუმის ეპარქიის განშორება ძალიან გულით სურს სინოდს საქართველოს საეგზარქოსოდან, ამიტომ მიუხედავად კათედრის სიმცირისა და უფლების მოკლებისა, გამოვეუცხადე თანხმობა ჩემი უქეიფობის გამო იქ გადასვლაზედ. ანტონი დამთანხმდა. რაკი თქვენ აცხადებთ სურვილსაო, ვიშუამდგომლო. ამ ერთ კვირაში საქმე გადაწყდება. აღსრულდა! ესეც კიდევ ახალი მსხვერპლი სამშობლოს ტრაპეზზედ. არ ვიცი მანდ როგორ შეხედავენ ამ ჩემ ახალ ნაბიჯს. თუ ეს ყველა მოხდა, რაზედაც არავითარი ეჭვი არა მაქვს, ამ თვის გასულს თავს დაუკრამ თბილისის ქალაქს, მანდიდან იქნება სოფელში ავიდე და მერე ცხუმში წავეჩანჩალდები. ამაზედ დაწერილებით ორიოლიდან მოგწერამ. ანტონმა მითხრა, ცოტა მოიცადეთ აქ, სანამ თქვენი საქმე გადაწყდებაო, მაგრამ, რადგანაც რკინის გზებზედ ამ თვის ექვსს გაფიცვას აპირებენ, ამიტომ ხვალ საღამოს რვა საათზედ მივდივარ ჩქარის მატარებლით ორიოლში, სადაც ეს ამბავი, დარწმუნებული ვარ, არ ეჭაშნიკებათ და დააღონებთ კიდევ. „შინ რომ ბავშვები სტიროდენ, გარეთ ტაბლას რა ხელი აქვსო“, ამბობს ქართული ბრძნული ანდაზა.

ხვალ ვეცდები ობოლენსკი ვნახო და ჩვენ საქმეზედ ჩამოვუგ-
დო ლაპარაკი, თუმცა იგი წინააღმდეგი ყოფილა ჩვენი ეკლესიის
თვითმმართველობისა, როგორც ცაგარელმა გადმომცა. ჩემი წერ-
ილები შიკრიკებივით ერთი მეორეს სწრაფად მოსდევენ. პირველი
თბილისში მოვიდოდა, მეორე ბაქოში იქნება, მესამე – როსტოვ-
ში, მეოთხე – კურსკში, მეხუთე – მოსკოვში და ეს მეექვსეც
დღეს პეტერბურგიდან მოფრინავს. წერილების წერაც ესე უნდა,
ყოველ დღიურ პატარა გაზეთივით. მშვიდობით, ნახვამდის. მომი-
კითხე ყველანი. დეიდაშენს გადაეცი, რომ რაკი საქართველოში
გადმოვდივარ, ეხლა შეუძლია საიქიოს ბაშფორთი რა დღესაც
მოისურვებს მიიღოს და არქიელის ანდერძიც გვერდზედ გდია.
ამინ და კირიელეისონ და კირიონ.

1905.4/XII

P.S. აქ დიდის ამბით ემზადებიან ქართული წირვისთვის, რომელ-
იც სურთ გადაიხადონ 14 იანვარს. ამის წინათაც ყოფილა აკა-
დემიის ეკლესიაში ქართული წირვა და ძალიან მოსწონებიათ
აქაურებს. ღმერთო შენით! გიორგიევსკის ცოლი გელის და ხშირ-
ადაც გკითხულობს ხოლმე.

ე.კ.

**კირიონის წერილი იოსებ ჩიჯავაძისადმი (წერილი
ეხება ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიას)
1905 წ. 3 დეკემბერი**

მამაო წმინდაო!

დღეს შინ მოვიკალათე. დათიკო სახელმწიფო კონვენტებით
გავგზავნე ფოსტაში და რადგანაც ცენტრალურ სტანციის გარდა
არსად იღებენ ამგვარ კონვენტებს, იქ წასულიყო ექვსი ვერსის
მანძილზედ, ამის გამო ის გვიან დაბრუნდა და მეც აღარსად
წავედი.

აქ მიტროპოლიტ ანტონს რამდენიმე კომისია დაუნიშნია და
სხვათა შორის ერთს კომისიაში არის ჩვენი საეკლესიო ისტორი-
ის პროფესორი ი.ი. სოკოლოვი. ამას მოუხსენებია კომისიისთვის,

რომ ბერძნული წყაროების მოწმობით საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალია ეჭვგარეშეაო. კომისიის წევრებს საბუთიანათ უცნიათ სოკოლოვის მოხსენება და დაუდგენიათ: ჩაითვალოს უსაჭიროესად და აუცილებლად აღდგენა საქართველოს ეკლესიის თვით მართველობისაო. კარგი იქნება, რომ ივან ივანიჩ სოკოლოვს მადლობის წერილი მოსწეროთ და მით გაამხნეოთ იგი მომავალ მძიმე შრომისათვის.

მცხეთის კომიტეტს გამოართვი ოთხი ეგზემპლარი სვეტიცხოვლის აღწერისა: პეტერბურგის და კიევის აკადემიებისთვის, სოკოლოვისთვის და პროფ. ნ.ნ. გლუბოკოვსკისთვის, რომლის რედაქტირებით გამოდის ეხლა საღვთისმეტყველო ენციკლოპედია. На вопрос- იც გამოართვი მუზეუმში ათი ცალი. საღამოს ლოცვაზედ ვიყავი მიტროპოლიტის კარის ეკლესიაში. მიტროპოლიტი მოვიდა ჩემთან, მე მარჯვენა სამაზროში ვიდექი და ზვალისთვის სადილად დამპატიჟა თავისთან. ახალ ამბავს ზვალ გავიგებ ბევრს ანტონი მიტროპოლიტისგან. ჩემი ბიბლიოთეკის შესავსებლად თითქმის ათი თუმნის წიგნები ვიყიდე. დღეს ყველა ის გაზეთები, რომლებშიც იყო დაბეჭდილი მუშების მანიფესტი, დაატყვევეს. გიგზავნი გაზეთიდან ამოჭრილ მანიფესტს.

უჩილისჩნი სოვეტის თავმჯდომარედ სინოდმა დანიშნა აქაური ვიკარნი ეპისკოპოსი კირილე. უჩებნი კომიტეტში თავმჯდომარის ადგილი ცარიელია; ანტონის უთხოვნია და არ აძლევენ.

მომიკითხე ყველანი.

ეპისკოპოსი კირიონი

ეპისკოპოს კირიონის ჩანაწერები ავტოკეფალიის საკითხებზე

1906 წლის 30 იანვარი, ი. ჩიჯვამისადმი გაგზავნილი წერილ-
იდან „სინოდს არავითარი ეჭვიც არ აქვს ავტოკეფალიაზედ, არც
წინააღმდეგია მისი, გარნა აღემატება ეს კითხვა მის კომპეტენ-
ციას და გადასცემს მას მომავალ საეკლესიო კრებასო.

ჩვენი ხანა შესანიშნავი მომენტია ჩვენს ისტორიაში. ეხლა
ჩვენ ამის აწონ-დაწონვა არ შეგვიძლია. მომავალი თაობა შურის
თვალთ შემოგვხედავს ჩვენ, რომ ამისთანა დიდებული ჟამის
მოწმენი ვართ. ჩვენ უნდა ვიმოქმედოთ, ზოლო ნამოქმედარის
აღწერა მატთანეს საქმეა.“ (გვ. 57-58.)

„დღეს საღამოზედ საშა ყიფშიძემ შემოიარა ჩემთან და ერთად
წავედით პროფ. ალ. ცაგარელთან, რომელიც წინანდებურად ისევ
მტკიცედ დგას ავტოკეფალიაზედ.“ (1906 წ. 8 მაისი).

„ექვთიმე მელიაშვილი (ელაშვილს მელიაშვილს ეძახდა. ს.ვ.)
ყოფილა ახალ ეგზარქოსთან, მე კი მიმაღავედა... ალბათ ეგზარქო-
სი მეც ექვთიმესავით მიმელოდა თავისთან, მაგრამ მოლოდინი
რომ გაუცრუვდა, გუშინ თვითონვე ჩემთან მოვიდა სადარბაზოდ,
ერთ საათზედ მეტი ვილაპარაკეთ. ეპისკოპოსი ისიღორე მარწმუ-
ნებდა, რომ ახალი ეგზარქოსი მომხრეა ავტოკეფალიისაო, ჩვენმა
ხანგრძლივმა ბაასმა წინააღმდეგში დამარწმუნა. მე დღეს გადა-
ვუხადე ვიზიტი. გუშინ ექვთიმე ძან შევთათხე, პირდაპირ გამო-
ვუცხადე, რომ თქვენისთანა ქვეყნის გამყიდველი ადამიანი სამ-
შობლოს არ უნდა მეთქი.“ (წმ. კირიონი და აფხაზეთი. გვ. 164).

„გუშინ გიორგამეს ვუთხარი შეეტყობინებინა პროფ. ალ. ცა-
გარელისათვის ჩემი აქ ყოფნა. დღეს ღამის ათ საათზედ ცაგარ-
ელისგან მომივიდა წერილი — ეს არის ახლა გავიგე თქვენი აქ
მობრძანებაო. დღეს სადილად ჩემთან უნდა იყვნენ ილია ჭავ-
ჭავაძე და გიორგი ჟურული. ზვალ მიდიან და თუ არ დაიზარებთ
აქ მობრძანებას, ძალიან გვასიამოვნებთო. თუმცა გვიანი იყო მა-
გრამ გავემგზავრე. ჩემი მისვლა ძალიან ესიამოვნათ. ილიას და
გიორგი ჟურულს ენახათ ობოლენსკი, რომელსაც ეთქვა მათთვის,
რომ ერთ სამეფოში ორი ავტოკეფალური ეკლესია მოუხერხებე-

ლიაო... თქვენ კანონიერ საფუძველზედ იღეპით, ნურც აქეთ გადმოუ-
ხვევთ, ნურც იქით. ყველა მოთხოვნებში ზომიერება იქონიეთ.
ამასთან გახსოვდეთ, რომ ძალა ერთობაშია.“ (1906 წ. 3 ივნისი).

„საჭიროა სიღინჯე, სიჩქარით შეიძლება საქმე გაფუჭდეს...

რთული მდგომარეობის მიუხედავად, ჩვენ ხალხი მაინც არ
დაეკარგეთ, გავიორკეცეთ მხნეობა და შევუდექით საქმეს. გადავიკით-
ხე, თუ რამ დაბეჭდილა ამ ბოლო დროს საქართველოს ავტოკე-
ფალიაზედ ჩვენ მტერ-მოყვარეთაგან და შევთანხმდით, მე ისტორიუ-
ლი დამტკიცება, მოწინააღმდეგეთა საბუთების დარღვევა, გაქარწყლე-
ბა მეკისრნა, ზოლო ლეონიდეს – ცოცხლად წარმოედგინა აწინ-
დელი უნუგეშო მდგომარეობა ჩვენი მშობელი საყდარისა. ამისთანა
დიდი და პასუხსაგები საქმის გაძლოლა სინოდის წინ ჩვენ ორთა
გვხვდა და დაგვაწვა კისერზედ.“ (1906 წ. 11 თებერვალი).

1906 წ. 4 იანვარი: „დღეს პირველი შეტაკება მქონდა. დღეს
ვიყავი ობოლენსკთან, მაგრამ მითხრეს, რომ 12 საათზე მიგიღებთო.
ავდექი და ოსტროუმოვთან წავედი. ვნახე, დავიწყეთ საუბარი.
თავიდანვე დაიწყო აბდაუბდა ლაპარაკი ჩემს სიტყვებზედ შესახებ
საქართველოს სამღვდელოების უკიდურეს სიღარიბისა, დაიწყო
ხმამაღლა გულმორეულმა ლაპარაკი. ამოდენა ზღვა ფული ვგზავ-
ნეთ საეგზარქოსოში, ზოგ მღვდელს 800-900 მანეთი აქვს ჯამა-
გირიო, თქვენ კი ჩივით, გაღატაკდა ქართველი სამღვდელოებაო.
თქვენ სიბნელეში იყავით, ჩვენ გაგისხენით სასწავლებლები, დაუნახ-
ავები ხართ, ჩვენ დაგისხენით მონობისაგან, თქვენ კი მხოლოდ
ცუდ მხარეებსა ჰხედავთ რუსის მმართველობაშიო. მე დინჯათ
შემდეგი პასუხი მივეცი: ჭეშმარიტება გულმოსულად და გაცხ-
არებულად არ წარმოითქმება, არამედ აუღელვებლად მეთქი და
წყნარად გელაპარაკებით და არც იმისათვის მოვსულვარ, შეუ-
რაცხყოფა მივიღო მეთქი. ამის თქმა იყო და წაზდა კაცი. მე
ცოტათი ავიმაღლე ხმა და ვუთხარი, მიჩვენეთ ერთი მაგალითი,
ქართველ სამღვდელოებას ამხელა ჯამაგირი რომ აქვს თქო. დიდი
ჯამაგირები რუსის მღვდელმთავრისათვის და მათის სამრევლოე-
ბისათვის არის მეთქი. მიკვირს, რომ ეგრე გაბედულად მელაპარ-
აკებით ჩემ სამშობლოს შესახებ და არავითარი ცოდნა არ გაქვთ
მეთქი საქართველოს ეკლესიის წარსულზედ.

მამაო წმიდაო

გადაწყვეტილი მქონდა დაწვრილებით წერილის მოწერა, როდესაც რითიმე დაბოლოვდებოდა საქმე, მაგრამ ხომ იცი რუსული „ზავტრა“.. აქაც გვაზავტრავებენ...

თანახმად სინოდის უქაზისა, მე და ეპისკოპოსი ლეონიდე გამოვცხადდით პეტერბურგში. პირველად ყოვლისა, ვინახულოთ ვინც კი საჭირო იყო, ქართველი თუ რუსი. სარატოვის გუბერნიის თავადაზნაურთა წინამძღვარმან ვლ. ნილოვიჩ ოზნობიშინმა, რომელთანაც ლეონიდესათვის გამოეტანებინა მოსკოვიდან წერილი ნ. ნ. ღურნოვოს, დახმარება ვერაფერი აღმოგვიჩინა. იმედი კი გექონდა, რომ მოგვიხერხებდა ვიტეს ნახვას თუ არა, საშინაო საქმეთა მინისტრის ღურნოვოს ნახვას მაინც. ყველაზედ თანაგრძნობით მოექცა ჩვენ საქმეს, – ეს ხომ იმისი საქმეცაა – პროფესორი ა.ა. ცაგარელი, რომელიც აპირებს მთელი სერიის სტატიების დაბეჭდვას ჩვენი ეკლესიის ავტოკეფალიის შესახებ გაზეთ „Слово“-ში. პირველი სტატია ხვალ გამოვა. ენახეთ დ. ზ. მელიქოვიც. დიდად გულდაწყვეტილები დავბრუნდით იმისგან. ერთი სანუგეშო სიტყვა არ გვითხრა, თუმცა მას, როგორც ობერპროკურორის დიდ მეგობარს, შეეძლო ჩვენი ეკლესიური საქმის კეთილად წარმართვა...

ჩვენ ხალისი მაინც არ დაგკარგეთ, გავიორკეცეთ მხნეობა და შევეუდექით საქმეს. გადავიკითხე თუ რამ დაბეჭდილა ამ ბოლო დროს საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიაზედ ჩვენ მტერ-მოყვარეთაგან და შევთანხმდით. მე ისტორიული დამტკიცება, მოწინააღმდეგეთა საბუთების დარღვევა, გაქარწყლება მეკისრნა, ხოლო ლეონიდეს ცოცხლად წარმოედგინა აწინდელი უნუგეშო მდგომარეობა ჩვენი მშობლიური საყდრისა. ამისთანა დიდი და პასუხისსაგები საქმის გაძლოლა სინოდის წინ ჩვენ ორთა გვხდა და დაგვაწვა კისერზედ. ამგვარი საქმე თითქმის ათასი წლის წინად იკისრა და დაავიკრგვინა კიდეც დიდებულმა საქართველოს შვილმა გიორგი მთაწმინდელმა, მაგრამ ჩვენ ორივენი არა ვღირვართ იმის ფეხის ნატამლად. ასე დაკვნინდით ეხლა ქართველები!!!

იანვრის 17-ს, საღამოს 7 საათზედ შემდეგის უწყებით მიგვიწვიეს:

„Канцелярия Его Высочайшего Священства, Митрополита

С. Петербургского, по Его распоряжению, имеет честь доложить Пресвященнейшему Кирону, епископу Орловскому и Севскому, что совещательное заседание по грузинским церковным делам назначено в Святейшем Синоде завтра, во вторник, 17 января, в 7 часов вечера“.

ჩვენ ერთად გავემგზავრეთ სინოდში, სადაც ანტონ მიტროპოლიტის გარდა ყველას თავი მოეყარა. ანტონიც დანიშნულ დროზე მოვიდა და შესდგა სინოდის სრული კრება. ამ არაჩვეულებრივ კრებას, რომელიც სინოდის პრისუტსტვიის გვერდზე კანცელარიის დარბაზში მოხდა, დაესწრნენ: სამივე მიტროპოლიტი, ეგზარქოსი ნიკოლოზი, მთავარეპისკოპოსი ვორონეჟისა ანასტასი, ეპისკოპოსი ტულისა ლავრენტი, ორი დეკანოზი — იანიშევი და ჟელოზოვსკი, ობერპროკურორი ალექსი დიმიტრის ძე ობოლენსკი, მისი ამხანაგი პ.ი. ოსტროუმოვი, ობერსეკრეტარი ვიაჩესლავ სამუილოვი და ჩვენ ორნი.

შემდეგ მცირეოდენი საზოგადო ხასიათის ბაასისა (აქვე გადასწყვეტეს სამძიმრის დეპეშა დედოფალთან მამის გარდაცვალების გამო დანიაში), რომელიც წინასიტყვაობასავით იყო, მეთაურმა წევრმა უწმ. სინოდისა, მიტროპოლიტმა ანტონმა პირდაპირ მოგმართა ორთავეს კითხვით — გვიამბეთ, რა ხდება ეხლა საქართველოს ეკლესიაშიო, რითი აიხსნება მისი უნუგემო მდგომარეობა და რა ზომები უნდა ვიზმართო, რომ აღვადგინოთ ნორმალური მიმდინარეობა საქართველოს ეკლესიის ცხოვრებისაო? რაკი მომმართა ანტონმა პირველად მე (ანტონის პირდაპირ ვიჯექი, ობერპროკურორის გვერდზე და ჩემს შემდეგ ლეონიდე), ამ რთულ კითხვაზედ ვუპასუხე: ჩვენი ბედკრული ეკლესიის ეხლანდელი უნუგემო მდგომარეობის დახატვა მეძნელება, რადგანაც აგერ ოთხი წელიწადი სრულდება, რაც მოშორებული ვარ სამშობლო ქვეყანას, მაგრამ დანამდვილებით ვიცი, რომ წარსული 31 მაისის ინციდენტის გამო მეტად გამწვავდა სარწმუნოებრივი კითხვა საქართველოში, ვინაიდან უდანაშაულოდ გამათრახებულმა და ცემით ამოხოცილმა ქართველმა სამღვდელოებამ არავითარი ზნეობრივი დაკმაყოფილება არ მიიღო ვისგანაც ჯერ იყო. მსჯელობის დროს მე დიდის სიამოვნებით მოვიყვანე საჭირო ცნობებს და ვაღიარებულა-

დაცა ვთვლი ჩემს თავს განუწიარო ჩემი ცნობანი კრებას.

ყოვლად სამღვდელო ლეონიდემ სთქვა: დღეს ქრისტიანობა საქართველოში განიცდის საშინელ კრიზისს, — ხალხი აღარ დაიარება ეკლესიაში, სრულებით აჰყარა პატივისცემა სამღვდელობას, მღვდლების მოქმედებას და სწავლა-დარიგებას აღარ აქვს გავლენა მრევლზედ. როგორც სამღვდელოება, ისე მორწმუნე ნაწილი ქართველი ერისა ერთადერთ საშუალებად იმისა, რომ არ მოისპოს საბოლოოდ ქრისტიანობა საქართველოში და სამღვდელოებამ მოიპოვოს კვლავინდელი ნდობა სამწყსოსი, სთვლის საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენას არჩევნებითი სისტემით. ეს დასკვნა ერისა და სამღვდელოებისა საბოლოოა, მეტად მტკიცეა და ვერა გვარი მოსაზრება ვერ შეაცვლევენებს მათ ამ რწმენას. ამას მე დავემატე, 14 იანვრის სამღვდელოებას გადაწყვეტილი ჰქონდა ავტოკეფალიის გამოცხადება და მხოლოდ სინოდის მიერ კომისიის დანიშვნის გამო არიან შემდგარნი მეთქი, და მოუთმენლად ელიან აქედან ცნობის მიღებას, რომელზედაც იქნება დამოკიდებული მათი საბოლოო გადაწყვეტილება-მეთქი.

კრებამ ერთხმად, და განსაკუთრებით ობერპროკურორმა იკითხა: რა საბუთი აქვს ან სამღვდელოებას ან ერს, რომ ავტოკეფალიის აღდგენა გააუმჯობესებს საქართველოს ეკლესიის მდგომარეობას? ლეონიდემ უპასუხა — ეს დასკვნა იქიდან გამოჰყავს ყველას, რომ სანამ ავტოკეფალიური გამგეობა იყო ჩვენს ეკლესიაში, მანამდისინ ყველაფერი კარგად მიმდინარეობდა, ხოლო როდესაც ავტოკეფალიური მართვა მოისპო და რუსეთის სინოდალური გამგეობა შემოვიდა, სარწმუნოებაც დაეცა, ზნეობაც შეირყა, ცოდნაც დაქვეითდა და სხვა...

მიტროპოლიტმა ვლადიმირმა წარმოსთქვა: სინოდი სად იყო, როდესაც ზაქათალის ოლქის ქართველობა გამაჰმადიანდაო? ამაზედ მე სიტყვა მოუუჭერი ვლადიმირს და დაურიდებლად ვუპასუხე: ზაქათალის ოლქის მცხოვრებლების გადაბირება მაჰმადიანობაზედ ადგილობრივი ადმინისტრაციის წინდაუხედველ და ზემჭვრეტ პოლიტიკას უნდა მიეწეროს-მეთქი. დიდი მთავარი მიხეილ ნიკოლოზის ძე, ნაცვალის ხელმწიფისა საქართველოში, სამოციან წლებში წაბრძანდა ზაქათალის ოლქში, სადაც ახლად მონათლუ-

ლი ინგილოები, ქართველები იყვნენ, და ხალხის ყრილობას გამოუცხადა: სარწმუნოების მხრით მთავრობა ძალას არ დაგატანთ, მისთვის სულეროია რა სარწმუნოებისაც გინდა იყოთ, მხოლოდ ერთგულნი სახელმწიფოსი უნდა იყვნეთო. საკმარისი იყო ამ სიტყვების გაგონება და მონათლული ინგილო-ქართველების სრულიად გადადგომა თორმეტ სამრევლოში. დამავეწყდა, ვერა ესთქვი, რომ ლეონიდემ ვლადიმირის საპასუხოდ სთქვა – თათრებმა თოფითა და მახვილით გაამაჰმადიანეს ზაქათალის ოლქში ქართველები და რუსები ხომ იმათ არ უნდა დაებაძნენო.

ობერ-პროკურორი მაინც თავისას გაიძახოდა: ვერ შემიგნევია, რაგვარ გააუმჯობესებს სარწმუნოების საქმეს ავტოკეფალია? ყოვლად სამღვდელო ლეონიდემ უთხრა: ეკლესიის სათავეში იდგება ისეთი კაცი, რომელსაც ეცოდინება თავისი სამწყსოს ენა, ჩვეულება, ფსიქოლოგია და განა ეს არ გააუმჯობესებს საქმესო? დიად, ეგ მართალია, მაგრამ მაგისტვის მაინც საჭირო არ არის ავტოკეფალია. ჩვენ მოგცემთ ისეთ კაცს, რომელსაც ყველა ეგ თვისება ექნებაო. ამაზედ მე შემდეგი პასუხი მივეცი: მაგ სისტემის უვარგისობა ასი წლის განმავლობაში საკმარისად დამტკიცდა-მეთქი, დღეს რომ კარგი დანიშნოთ, ზეალ შეიძლება უვარგისი მოჰყვეს მეთქი. თქვენ კი არ უნდა დანიშნოთ, ხალხმა უნდა აირჩიოს ეკლესიის თავი, იგი ხალხის შვილი უნდა იყოს, ხალხის ნდობით აღჭურვილი, ხალხისთვის ნამდვილ კეთილ მზრუნველ მამად და არა მამინაცვლად, იგი ხალხისთვისაა და ხალხს უნდა გაუწიოს ანგარიში, თორემ ვინიცობაა უვარგისი გამოდგა, სინოდში დასასრული აღარ ექნება ამის შესახებ მიწერ-მოწერას და გამოძიებას და, მაშასადამე, ხალხი უნდა დარჩეს დაუკმაყოფილებელი. ხალხის და თემის არჩეულს კი ხალხივე გაასამართლებს და, თუ საჭიროება მოითხოვს, კიდევაც გადააყენებს, რასაკვირველია, სამართლით.

იყო ამგვარი შემთხვევა (კათალიკოსის გადაყენება) თქვენს ისტორიაში, თუ არაო – იკითხა ობერ-პროკურორმა. მე ვუპასუხე – რამდენიმე და დაეუსახელე უფრო ახალი დროის მაგალითი – კათალიკოს ანტონ I-ის თავგადასავალი, რომელიც საქართველოს ეკლესიურმა კრებამ განჰკვეთა მეფის დამტკიცებით და რუსეთის სინოდმა კი უკანონოდ მიიღო იგი ერთობაში და დანიშნა მთავარ-

ეპისკოპოსად ვლადიმირისა და იეროპოლისა. როდესაც მოინანა მან თავისი დანაშაული, იგი კვლავ იქმნა მოწვეული კათალიკოსის კათედრაზე და შემდეგ თვისს გარდაცვალებამდე განაგებდა საქართველოს ეკლესიას.

მიტროპოლიტმა ანტონმა სთქვა: ამ ოთხი წლის წინათ მე მნახა პიატიგორსკში ყოვლად სამღვდლო ლეონიდემ და მაშინ მეტად შავფრად დამიხატა თვისი შევიწროებული მდგომარეობა, როგორც მღვდელთ მთავრისა, კანტორისა და ეგზარქოსის მხრით. ლეონიდემ უპასუხა — დასავლეთის საქართველოს ეპისკოპოსებს მხოლოდ სახელი ჰქვიათ ეპისკოპოსისა და უფლებას კი სრულებით მოკლებულნი ვართო. აქ ობერ-პროკურორის ამხანაგმა წარმოსთქვა: წარმოუდგენელია ის უსამართლობა, რომელსაც აყენებს კანტორა ქართველ ეპისკოპოსებს. იქამდინ შეზღუდულნი არიან ეპისკოპოსები, რომ მათ უფლება არა აქვთ მეტრიკის მოწმობა მისცენ მთხოვნელს, ან გადასწყვიტონ რომელიმე საჩივარი მღვდლის შესახებო.

ობერ-პროკურორის ამხანაგის სიტყვების შესავსებად წარმოვსთქვი მე შემდეგი: განსვენებულმა ეგზარქოსმა პავლემ დაიწყო დაბარება სასულიერო სასწავლებლების საბჭოებიდან, იმერეთის ეპარქიიდან, გაბრიელ ეპისკოპოსის მიერ დამტკიცებული ჟურნალებისა, წაშლიდა გაბრიელის განჩინებას და სულ სხვაგვარად ჰსწყვეტდა უკვე გათავებულს და გარჩეულს საქმეს, ეს პატივცემული მხცოვანი გაბრიელ ეპისკოპოსის დამცირება და გათახსირება შემდეგ ეგზარქოსებმა დააკანონეს. აქ თავი გამოიღო მიტროპოლიტმა ფლაბიანემ და მოგვმართა მე და ლეონიდეს: თქვენ რომ კანტორის წევრებად იყავით, იმ დროს რატომ არა მსჯელობდით მაგგვარად, რატომ ეგრე თავგამოდებით არ იფარავდით მაშინდელ ეპისკოპოსებსო? ჩვენც თქვენ მაგალითს მივსდევდით და, როგორც გამოცდილს თავმჯდომარეს, თქვენ უნდა გესწავლებინათ ჩვენთვის კანონი და, მაღლობა ღმერთს, რომ ჩვენ თვით შევიგნეთ, თუ რამ უსამართლობას ვჩავდიოდით, — ვუპასუხეთ ჩვენ. ნალაპარაკებმა გააოცა ყველანი და ერთხმად აღიარეს, რომ საქართველოს ეკლესიის გამგეობაში დიდი უსამართლობა ყოფილაო. ვორონეჟის მთავარეპისკოპოსმა წარმოსთქვა: ეპისკოპოსი ყველგან თავისი უფლებით უნდა იყოს აღჭურვილი და არ მესმის, რად უნებებია

სინოდს ქართველი მღვდელმთავრების დაჩაგვრაო. კანტორის უსარგებლობა, უსაფუძვლო და მისი არაკანონიური არსებობა ერთხმად აღიარა ყველამ.

მსჯელობამ მოიტანა სიტყვა სემინარიასა და სასულიერო სასწავლებლებში ქართული ენის სწავლების შესახებ. მე ვსთქვი, მხოლოდ 1883 წლიდან დაარსდა ქართული ენის კათედრა და მანამდე აბა, რა მღვდლები იქნებოდნენ კურსდამთავრებულნი. მე თვითონ ქართული ენის შესწავლას შევეუდექი, როდესაც სწავლა დავასრულე აკადემიაში. სასწავლებლებში პირველად მიროპოლსკის შუამდგომლობით დაარსდა ქართული ენის კათედრა, რომელსაც დაუნიშნეს კვირაში 14 გაკვეთილი, შემდეგ ნელ-ნელა შეამცირეს გაკვეთილების რიცხვი და ეხლა მხოლოდ 12 გაკვეთილია. იმთავით აქამდე რაღაც უჩინარი ძალა უშლის ქართული ენის კარგად დაყენებას. საეკლესიო წიგნების კითხვა ზომ ყოვლად შეუძლებელია შეისწავლოს მოწაფემ კლასში, ამისთვის საჭიროა პრაქტიკა ეკლესიაში, მაგრამ სამწუხაროდ, ქართულ ენაზედ წირვა-ლოცვა არ არსებობს სასულიერო სასწავლებლებში. მე ქართულ ენას ვასწავლიდი თბილისის სასულიერო სასწავლებელში და რომ ხუცური კითხვა ცოტათი მაინც მესწავლებინა, იძულებული ვიყავ მიმემართა ხუცური ასოების წერისთვის. მე და ყოვლად სამღვდლო ლეონიდეს მოგვანდეს ქართული ენის პროგრამის შედგენა, ვიმუშავეთ კარგა ხანს, შევადგინეთ პროგრამა და წარვუდგინეთ ეგზარქოსს, რათა მას გაეგზავნა იგი მაღალ სასულიერო მთავრობისთვის, ხოლო მან ისევ სემინარიის სამმართველოს მიანდო მისი გარჩევა-დაფასება და დღესაც ისევ ირჩევა ჩვენგან შემუშავებული პროგრამა. ლეონიდემ სთქვა — დღესაც საქართველოს სასულიერო სასწავლებლებში სრულიად არ არსებობს სავალდებულო პროგრამა ქართული ენისათვის. ეგზარქოსმა წარმოსთქვა: სასულიერო სასწავლებლების ბავშვებმა საკმარისად იციან სამშობლო ენა და ამიტომ განსაკუთრებით ყურადღებას არ ვაქცევთ ამ საგანსაო და ან რა საჭიროა ვასწავლოთ, როდესაც იმ ენაზედ თავისუფლად ლაპარაკობენო. ამაზედ მე შევნიშნე: ეგრე რომ იყოს, მაშინ არც რუსის ბავშვებისათვის იქნებოდა საჭირო რუსული ენის სწავლება, რადგანაც იგინი სასწავლებლებში შეს-

ვლამდისაც კარგად ლაპარაკობენ რუსულად.

შემდეგი კითხვა შეეხო ავტოკეფალიას. ამ ქვაკუთხედ კითხვაზედ იქ დამსწრეთ ყოყმანობით გამოსთქვეს თვისი ეჭვი საქართველოს ეკლესიის სრულ ავტოკეფალიურ უფლებათა შესახებ, მაგრამ ჩვენ ცოტა არ იყოს ავიმრიზენით და მტკიცედ დავიცევით ძველად ჩვენი ეკლესიის შეურყეველნი უფლებანი. მე პირადად გამოვიწვიე სადისკუტოდ ბ. სამუილოვი, რომელმაც სინოდის მინდობილობით ორი წერილი დასწერა და მოათავსა სინოდალურ ორგანოში საკამათო საგნის შესახებ და ქარაფშუტურ საბუთებით უარჰყოფდა საქართველოს ეკლესიის სრულ ავტოკეფალიას. 1783 წლამდე საქართველოს ეკლესია ანტიოქიის პატრიარქს ემორჩილებოდა, მას მუდამ იხსენიებდაო, სთქვა სამუილოვმა, და არა დროს საქართველოს სრული ეკლესიური დამოუკიდებლობა არა ჰქონიაო. ამაზედ დიდი ხანი ვეკამათე, მოუწყვანე ათასნაირი საბუთი 1) იაკობის ლიტუგია ხელთნაწერი VIII-IX საუკ., რომელშიაც იხსენიება მხოლოდ კათოლიკოსი მცხეთისა და მაწყვერელი მთავარეპისკოპოსი; 2) წესი აღრჩევისა, ხალხი ირჩევდა და მეფე ამტკიცებდა, ხოლო XVII-XVIII სს-ში კათოლიკოსს ამტკიცებდნენ სპარსეთის შაჰები; 3) კათოლიკოსის კანონები. 4) საკუთარი ეკლესიური კრებები და მათი დადგენილებანი; 5) გადაყენება და განკვეთა კათალიკოსებისა; 6) მწერლები ურევენ ორ ივერიას: ივერიას — ქართლს და ივერიას — თემს, რომელიც გაძლიერდა დიდი დავით კურაპალატის დროს; 7) არსებობა მცირე აზიაში სამი ქართული კათედრისა, სამიტროპოლიტოსი სინას მთაზედ და 2 საეპისკოპოსოებისა გოლგოთაზე და, ათონის მთაზედ ერისოში; 8) იარაღით დაცვა აღმოსავლეთის სიწმინდეთა და იერუსალიმის აღება ქართველთა მიერ; 9) ორმოცამდე ქართული მონასტერი წმ. ადგილებში, ბოლგარიაში და სხვ. 10) მოწმობა ყველა ხალხის მწერალთა და მეცნიერთა საქართველოს სრულ საეკლესიო ავტოკეფალიაზედ; 11) ყალბი ადგილები სამუილოვის და ნიკანდრას სტატიებში; 12) დამახინჯება ნიკანდრას და სამუილოვის მიერ პლ. იოსელიანის სიტყვებისა; 13) უქონლობა რამე აქტისა, რომ საქართველოს ეკლესია დაემორჩილა სინოდს; 14) მიწვევა საქართველოს ეკლესიის წარმომადგენელთა საეკლესიო კრებაზედ რუსეთ-

სა და ფლორენციაში; 15) გაძლიერება საქართველოსი და დაარსება თამარის მიერ ტრაპიზონის იმპერიისა; 16) დისპუტი გიორგი მთაწმინდელისა ანტიოქიის პატრიარქთან ავტოკეფალიის შესახებ და სხვ... მერე ნაწყენის კილოთი წარმოვსთქვი: Так рассуждать об автокефалии, как это делает г. Самуилов, нельзя. Говорить так с точки зрения простой логики, требующей обоснованной последовательности, а не предвсудительной скоростности. К нашему глубокому сожалению мы должны констатировать, что никакой резонной точки опоры для возбуждения сомнения о несомненной автокефальности грузинской церкви мы найти не смогли в тенденциозных статьях архим. Никандра И. Г. Самуилова. ყველამ ცხადად დაინახა ნიკანდრის და სამუილოვის შემცდარი აზრი და აღიარეს: ისტორიულის მხრით საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიური უფლებათა შესახებ ჩვენ აღარაფერი ეჭვი არა გვაქვს, ეს ეკლესია, როგორც დამტკიცდა, ნამდვილად ავტოკეფალური ეკლესია იყო, მაგრამ ეს ღირსება დაჰკარგა მას შემდეგ, რაც საქართველო პოლიტიკურად რუსეთს შეუერთდა, დღეს საქართველოს ეკლესიას სინოდი განაგებს და მისი განცალკევება სინოდისაგან წარმოუდგენელია; შეუძლებელია, აგრეთვე, რომ ერთ მართლმადიდებელ სახელმწიფოში ორი დამოუკიდებელი მთავარი ეკლესია არსებობდეს, — მოკლედ — თუ ხალხმა პოლიტიკური დამოუკიდებლობა დაჰკარგა, უეჭველად ესევე ბედი უნდა ზედეს მის ეკლესიასაც. მე ვუჩვენე მაგალითები, როგორ თავსდებოდნენ ავტოკეფალური პატრიარქები და კიპრის მთავარ-ეპისკოპოსი ერთ მართლმადიდებელ ბიზანტიის იმპერიაში. დავუსახელე ნამესტნიკები, ავტონომია ფინლიანდიისა და სხვ. ყოველად სამღვდელო ლეონიდემ ჰკითხა: მაშ ღმერთმა რომ გაუმარჯოს რუსეთის იარაღს და აიღოთ კონსტანტინოპოლი, იერუსალიმი, ანტიოქია და სხვ... განა თქვენ მოსპობთ იქ საპატრიარქოებს?! მიტროპოლიტმა ფლაბიანემ აღტაცებით წამოიძახა: უეჭველად, უეჭველად, საპატრიარქოებს გავაუქმებდითო!!!

ობერ-პროკურორმა სთქვა: ავტოკეფალია ქართველებს თავში არც კი მოსვლიათო; ეს აზრი მათ ღურნოვომ ჩააგონა, რომელმაც „Петербургские Ведомост“-ში ამაზედ რამდენიმე სტატია დაჰბეჭ-

და. ქართველებს თავის დღეში არ გამოუცხადებიათ თავისი უკმაყოფილება სინოდის წინააღმდეგო. ამაზედ მე ვუპასუხე: მაშ რა იყო, თუ არა პროტესტი, ესრეთ წოდებული „Церковный бунт в Имерети“ 1820 წელსა მეთქი. პროტესტს აცხადებდნენ ხან პირდაპირ, ხან ჩუმად, ჟამთა ვითარებისა მიხედვით და, მაშასადამე, ნ. ნ. დრუნოვოზედ აღრე ჰქონდათ ქართველებს შეგნებული თავისი არასასურველი და შევიწროებული სამშობლო საყდრის მდგომარეობა.

ყველა ცდილობს გზა აუქციოს ავტოკეფალიას. მასზედ ხანგრძლივი მსჯელობა დიდად ემძიმებათ, რადგანაც პოლიტიკურის მხრიო საგონებელ საგნად მიაჩნიათ იგი. კრებაზედ გამოირკვა ის აზრი, რომ სინოდმა მხოლოდ თათბირი უნდა იქონიოს ამ საგნის შესახებ, და მისი საბოლოოდ გადაწყვეტა კი უნდა მოხდეს სრულიად რუსეთის საეკლესიო კრებაზედ, სახელმწიფოს მთავარ დაწესებულებათა და სასულიერო უწყების შეთანხმების შემდეგ. მე გამოვსოქვი შემდეგი აზრი: უწყებული კითხვის გადაწყვეტა აღემატება მომავალ საეკლესიო კრების კომპეტენციას, რადგანაც ამისთანა საქციელი მსოფლიო კრებების დადგენილებით სასტიკად აკრძალულია მეოქი.

მიტროპოლიტმა ანტონმა ჩვენი საეკლესიო კითხვის გამოსარკვევად, საშუალების გამოსანახად და მოსაგვარებლად შეადგინა კომისია, რომელშიაც დანიშნა შემდეგნი: მიტროპოლიტები ვლადიმერი და ფლაბიანე, ეგზარქოსი ნიკოლაოზი, ობერ-პროკურორი, მისი ამხანაგი და ორნი ჩვენ. მე გამოეთხოვე სამუილოვის დანიშვნა კომისიაში და შემდეგი პროფესორების მოწვევა: ა.ა. ცაგარლისა, ი.ი. სოკოლოვისა და ბ. ავალოვისა. სხვათა შორის გამოსთქვეს სურვილი ტიხომიროვის (რევიზორის) მოწვევისა, მაგრამ მე მოურიდებლად წარმოვსთქვი, რომ ტიხომიროვს ქართველმა სამღვდლოებამ კრებაზედ ზიზღი გამოუცხადა უსამართლო რევიზიის გამო და უზერხულია მეთქი მისი მოწვევა ჩვენთან.

შემდეგი კრება დაინიშნა ხუთშაბათისთვის. ფლაბიანე მიტროპოლიტი ჩუმად სთხოვდა ობერპროკურორს და სინოდის წევრებს — დიმიტრი ბალტის ეპისკოპოსი (იგულისხმება რენეგატი ქართველთმოდულე დიმიტრი აბაშიძე. ს.ვ.) მოვიწვიოთ და ის გვეტყვის სიმართლესაო.

ამით გათავდა პირველი კრება. ჩვენ წამოვედით და ფლაბიანე კიდევ დიდხანს ელაპარაკებოდა დაბალის ხმით ობერპროკურორს, ალბათ ისევ რძენაწყენ დიმიტრიზედ.

ეპისკოპოსი კირიონი

1906 წ. 27/1

საქართველოს ეკლესიის დროებითი მმართველობის სხდომა №29

15 მაისს 1917 წ.

სხდომა დაიწყო საღამოს 7 საათზე

თავმჯდომარეობდა ყოვლადსამღვდელო ლეონიდე;

დაესწრნენ: ეპისკოპოსი ანტონი, ეპისკოპოსი გიორგი, დეკანოზი კ[ალისტრატე] ცინცაძე, დეკანოზი კ[ორნელი] კეკელიძე, მღვდელი ე[ასილ] კარბელაშვილი, მღვდელი ქრ[ისტეფორე] ციციქიშვილი, მღვდელი სპ[ირიდონ] ლეკვეიშვილი, [მთავარდიაკონი] ტ[იმოთე] ბაკურაძე, [მედავითნე] გ[აბრიელ] ყუბანეიშვილი, მ[იხეილ] მაჩაბელი, გ. თულაშვილი, ნ[იკოლოზ] მელიქიშვილი, გ[იორგი] ჟურული, გ[იორგი] ჟორდანია, გ[რიგოლ] ყიფშიძე, პ[ეტრე] ბარათაშვილი, შ[ალვა] ამირჯიბი, ი[ოსებ] მერკვილაძე, ს[არგის] კაკაბაძე, ნ[იკოლოზ] ხახუტაშვილი, დავით ნახუცრიშვილი და დ[ავით] დავითაშვილი.

მოიხსენეს: 1. ყოვლადსამღვდელო ეპისკოპოს ანტონის განცხადება იმის შესახებ, რომ დროებით მთავრობას აქაურ კომისარიატის მთელის შემადგენლობისაგან და პროფესორ ბენეშევიჩისაგან ხელმოწერილი დეპეშა გაეგზავნა, რომლითაც კომისარიატი სთხოვს 18 აპრილს წარმოდგენილ „ძირითად დებულებათა“ დამტკიცებას.

განაჩინეს: ცნობად იყოს მიღებულ.

მოიხსენეს: 2. წინადადება აღმასრულებელ საბჭოს დაარსების შესახებ.

ცნობა: I. ეს წინადადება შემოიტანა ს[არგის] კაკაბაძემ. გამოწვეულ იყო იმ მოსაზრებით, რომ მმართველობისათვის გადვილებულიყო საქმეების განხილვა, ამ საბჭოს უნდა დავალებოდა

ყველა მიმდინარე საქმეთა გაცნობა, რომ მან გაარჩიოს, რომელი საქმე საჭიროებს მმართველობის დადასტურებას და რომელი შეიძლება კანცელარიის წესით შესრულდეს.

ც ნ ო ბ ა: II. ბიუროს შემადგენლობაში საჭიროდ დაინახეს ზუთი კაცის არჩევა და დაასახელეს ეპისკოპოსი ანტონი, დეკანოზი კეკელიძე, მღვდელი ციციქიშვილი, მ[იხეილ] ვ[ასილის ძე] მაჩაბელი და ს[ერგი] გორგაძე.

ამ ბიუროს ევალება გასინჯოს ყველა საქმეები და თავისი დასკვნით მოახსენოს მოსაყდრეს.

გ ა ნ ა ჩ ი ნ ე ს: აღმასრულებელი საბჭო დაარსდეს შემადგენლობით: ეპისკოპოსი ანტონი, როგორც თავმჯდომარე, დეკანოზი კეკელიძე, მღვდელი ციციქიშვილი, მ[იხეილ] ვ[ასილის ძე] მაჩაბელი და სერგი გორგაძე.

ამ საბჭოს დაევალება ყველა მიმდინარე საქმეთა განხილვა-განაწილება და მმართველობაში მათი მოხსენება მოსაყდრის დასტურით და თანხმობით.

მ ო ი ს მ ი ნ ე ს: 3. დეკანოზ თალაქვაძის მოხსენება დროებითი მმართველობის მოქმედების შესახებ.

ც ნ ო ბ ა: I. მომხსენებელი ხაზს უსვამს მმართველობის უმოქმედობას და შემოაქვს ზოგიერთი წინადადება. გარდა ამისა პირადადაც დაუმატა, რომ ეპისკოპოსი კირიონი უნდა სოხუმში დავაბრუნოთ, ამბროსი — იოანე ნათლისმცემლის მონასტერში და დავითი — ალავერდში.

ც ნ ო ბ ა: II. მოხსენებამ მეტად სასტიკი და ზანგრძლივი კამათი გამოიწვია.

გ[იორგი] ჟორდანიამ განაცხადა, რომ სამივე დასახელებულ პირის სამშობლოში გადმოყვანა საჭიროა, მაგრამ ესეც არ კმარა, რომ მართლა პრაქტიკული ნაბიჯი გადადგმულ იქმნას, უნდა ერთ-ერთი არქიმანდრიტი მღვდელმთავრის ხარისხში აყვანილ იქმნას. უკანასკნელ აზრს დაეთანხმა მიხეილ მაჩაბელიც, რომელმაც დასძინა, რომ ასეთი მოქმედება საზოგადოებასაც გამოაფხიზლებს.

პ[ეტრე] ბარათაშვილმა დეკანოზ თალაქვაძის მოხსენების გამო პროტესტი შემოიტანა; მან განაცხადა, რომ მომხსენებლის საქციელი (ხაზგასმა დეკანოზ ნიკიტა თალაქვაძისა) მას პირდაპირ აოცებს,

რადგან მამა ნიკიტა თითონ წევრია მმართველობისა, არავითარი ზომები არ უხმარია, რომ მმართველობის მოქმედება ნაყოფიერი ყოფილიყო და დღეს კი ისე ლაპარაკობს, რომ თითქოს თვითონ შემადგენლობაში არ ყოფილიყო, თითქოს იგი სრულებით გარეშე პირია. წინააღმდეგი ვარ დეკანოზ თალაქვაძის იმ განცხადებისა, თითქოს ჩვენ ეპისკოპოს კირიონსა და სხვებს თავს ვარიდებთ, არ ვსურვობდით მათ სამშობლოში დაბრუნებას. თუ ეპისკოპოს კირიონის შესახებ ინცინდენტი რამ მოხდა, ეს სულ თვით კირიონის ბრალია, — მან ისე აჩვენა ყველას თავისი თავი, რომ ყველანი შეაძრწუნა მისმა საქციელმა.

მ[იხეილ] მაჩაბელმა განაცხადა, რომ ის თანახმაა ბარათაშვილის აზრისა. იმის შემდეგ, რაც მე ჩემი თვალით დავინახე და ჩემი ყურით გავიგონე კრებაზე ეპისკოპოზ კირიონისაგან, არას დროს მისი მომხრე არ შემიძლიან ვიყო, თუმცა დღეს ამის შესახებ ლაპარაკის დრო არ არის.

მერკვილაძის კითხვაზე: „ეგებ კირიონი ნაწყენი იყო მმართველობისაგან.“ განმარტა ზოგიერთმა წევრმა, რომ მას პატივისცემის მეტი არაფერი უნახავს არავისაგან და რაც მოხდა, სულ თავისავე ბრალით.

მოავარდიაკონი ბაკურაძე აცხადებს, რომ მღვდელმთავრის კურთხევით არაფერი საქმე არ გაკეთდება. მმართველობამ ხალხთან, სოფელთან უნდა იქონიოს საქმე, ჩვენ კი იმათ ყურადღებას არ ვაქცევთ. აი, ზვალაც, მაგალითად, სამღვდელოების კრებაა დანიშნული და იმ კრებაზე მღვდლებისა და მედავითნეების გარდა კი არავინ არის მოწვეული.

როდესაც ყოვლადსამღვდელო თავმჯდომარემ განაცხადა, რომ მან განკარგულება მოახდინა ამ კრებაზედ მნათეების და მრევლის წარმომადგენელთა მოწვევის შესახებ, ბაკურაძემ უპასუხა: „ეს ტყუილია, მე თვითონ წავიკითხე ქაღალდები, სადაც იწვევენ მართო მღვდელთა და მედავითნეთა“.

ამ უკმეხმა პასუხმა ყველა მეტად ააღელვა და წინადადება შეიტანეს, დაუყოვნებლივ ბაკურაძის კრებიდან დათხოვნისა, ან ბოდიშის მოხდისა. — ბოდიში მოიხადა და ინცინდენტი ამით დასრულდა.

იმერეთის განყოფილების წარმომადგენელი მღვდელი სპ[ირიდონ] ლეკვეიშვილი აცხადებს, რომ მმართველობას მართლაც რომ ბევრი რამ არ გაუკეთებია. იგი, როგორც ჩანს, მოსდომებია პროფესორ ბენეშევიჩთან ბრძოლას და საქმის დასაბოლოოვებლად თითქოს ისევ წინანდელ გზით იცქირება – პეტროგრადისაკენ, ეს ამბავი 12 მარტის შემდეგ შეუფერებელია. თუ რევოლუციით დავიწყეთ საქმე, რევოლუციითვე უნდა დავამთავროთ. მისის აზრით საჭიროა: 1) ეხლავე გაიგზავნოს ორი კაცი პეტროგრადში, რომელთაც უნდა აამოძრავონ ყველა საჭირო ძალები, რომ საქმე კეთილად დამთავრდეს და 2) მოწვეულ იქმნას საერთო კრება, რათა ყველა წრეში იცოდნენ საქმის ვითარება და საერთო ძალით შევერთდეთ.

ამ წინადადების შესახებ მოხსენებულ იქმნა ცნობა, რომლიდანაც აღმოჩნდა, რომ ორივე საკითხი სახეში ჰქონია მმართველობას, არაერთხელ ჰქონია ამაზე მსჯელობა, მაგრამ პირველი საკითხი არ განხორციელდა იმის გამო, რომ ვერავინ მოახერხა პეტროგრადში წასვლა და მეორე კი მორიგ საკითხად იყო დატოვებული მმართველობის ახალ შემადგენლობის შესრულებამდე.

ც ნ ო ბ ა: III. დეკანოზმა თალაქვაძემ წინადადება შემოიტანა იმის შესახებ, რომ ეპისკოპოსი კირიონის გამო მომხდარი ინციდენტი გამოირკვეს, დაინიშნოს ამისთვის კომისია. ეს მით მომეტებულად არის საჭირო, რომ მის შესახებ ხმები ვრცელდება და იმერეთის ეპარქიაში გაუგებრობა დაიბადა: იქიდან მოსულ დელეგატებს, რომელთაც, სხვათა შორის, დავალებული ჰქონდა ეპისკოპოს კირიონთან სასაღმრთო მისვლა, რაღაც მიზეზით, ვიღაცის შეიძლება ჩაგონებით აღარ შეუსრულებიათ ეს დავალება.

ამის გამო დეკანოზ თალაქვაძეს გამოეპასუხა დავითაშვილი, რომელმაც განაცხადა, რომ მას შეიძლება შეეძლოს ეს ვითომდა რაღაც გაუგებრობა გამოარკვიოს. იმერეთიდან მოსული დელეგატები მღვდელი აბესაძე და მჭედლიძე იყვნენ ჩემთან. მითხრეს, რომ ეპისკოპოს კირიონზე რაღაც უსიამოვნო ხმები ისმის. მე უპასუხე, რომ მართლია, კრებაზე მმართველობის ყველა წევრზე ძალიან ცუდი შთაბეჭდილება მოახდინა თავისი საქციელითა და ლაპარაკით. ეუამბე ყველაფერი და გავაცანი საქმის ვითარება (აღნიშნულის გასწვრივ დეკანოზ ნიკიტა თალაქვაძეს ხაზი აქვს

ჩამოსმული. ს.ვ.). ამას მოითხოვდა ჩემი სინიღისი, ვინაიდან მე მელაპარაკებოდნენ ისეთი პირები, რომელთათვისაც ყველა ეს საინტერესო უნდა ყოფილიყო, როგორც ქართულ ავტოკეფალურ ეკლესიის წევრთათვის. გააცანა და არც სადმე ვმალავ (ხაზგასმა დეკანოზ ნიკიტა თალაქვაძისაა), თუ ვისმეს, რასაკვირველია ჩვენს ადამიანს, დააინტერესებს ეს საკითხი. მეც რომ არა ვსთქვა, ვერავის პირზე ხელს ვერ დააფარებთ, რომ საიდუმლოდ შეინახოთ ის, რაც გამოსამზევებელია (აღნიშნულის გასწვრივ დეკანოზ ნიკიტა თალაქვაძეს ხაზი აქვს ჩამოსმული). ეპისკოპოს კირიონის საქციელი იმდენად მოულოდნელი და ასაღელვებელი იყო, რომ მე იმის თანადასწრებით, გეხსომებათ, განვაცხადე, რომ არამც თუ პროფესორი ბენეშევიჩი, არამედ ის ქართველიც, რომელიც იკისრებს სინოდისაგან და ობერ-პროკურორისაგან მოციქულობას, მე მიმაჩნია იმათვე აგენტად. ეს, ვიმეორებ, ვსთქვი კირიონის კრებაზედ ყოფნის დროს და მან თვითონვე ვერ განაცხადა რაიმე პროტესტი. მაშ, ვიღას შეუძლია რომ მე და ან სხვა ვისმეს აუკრძალოს იმისი თქმა, რაც სიმართლეა! (აღნიშნულის გასწვრივ დეკანოზ ნიკიტა თალაქვაძეს ხაზი აქვს ჩამოსმული. ს.ვ.).

ამას მაჩაბელმა დასძინა, რომ იმასაც უთქვამს სხვებთან და კიდევაც იტყვის. რაც შეეხება კომისიის დანიშვნას, მანვე განაცხადა, საჭიროა თითონ ეპისკოპოს კირიონის თანადასწრებით მოხდეს ინცინდენტის გამორკვევა (აღნიშნულის გასწვრივ დეკანოზ ნიკიტა თალაქვაძეს ხაზი აქვს ჩამოსმული. ს.ვ.).

პ[ართენ] გოთუამ სთხოვა კრებას, მოისპოს კამათი პირადი ხასიათისა, კირიონის შესახებ საკითხი გადაიდოს და ახლა კი გადავიდეთ საგანზე.

გ ა ნ ა ჩ ი ნ ე ს: დეკანოზ თალაქვაძის მოხსენება გადაეცეს განსახილველად მმართველობის აღმასრულებელ საბჭოს, რომელსაც ევალება ამ მოხსენების გამო თავისი დასკვნა გამოსთქვას მმართველობის წინაშე.

მ ო ი ს მ ი ნ ე ს: 4. მოხსენება, რომ დიდუბის ეკლესიის სალაროდან გამოგზავნილ იქმნა დროებით მმართველობის საჭიროებათა დასაკმაყოფილებლად ასი თუმანი (1000 მანეთი) ფული, ხოლო ტფილისის პეტრე-პავლეს ტაძრის კრებულისაგან სამმო

შემოსავლიდან ხუთი თუმანი (50 მანეთი) ამ მაისში და ამდენივე გამოგზავნილ იქმნება მომავალ თვეშიაც.

გ ა ნ ა ჩ ი ნ ე ს: შემომწირველთ გამოეცხადოთ მაღლობა, ხოლო ფული გადაეცეს მმართველობის ხაზინადარს ნახუტკრიშვილს.

მ ო ი ს მ ი ნ ე ს: 5. ზეპირი განცხადება მთავარდიაკონის ბაკურაძის, რომ მის საქმეს არავინ ყურს არ უგდებს, ეტყობა, ადამიანად არ სთვლიან და არც კი ალაპარაკებენ.

ც ნ ო ბ ა: როდესაც ყოვლადსამღვდელო თავმჯდომარემ გამოუცხადა, რომ მას არც სიტყვის თქმას ვინმე უკრძალავს და არც უარს ვინმე ეუბნება, რომ თხოვნით მიმართოს მას, ბაკურაძემ უკმეხად უპასუხა, რომ მან არა ერთხელ მოაგონა გზაში თავისი საქმე და არაფერი კი არ გაკეთდა, ეტყობა არ გინდათ ჩემი თხოვნის დაკმაყოფილება. მე მას პლატონს (ყოფილ ექსარხოსს) მივმართავ.

პ[ართენ] გოთუამ ითხოვა, რომ ბაკურაძის განცხადება პლატონთან მისვლის შესახებ ოქმში შეტანილ იქმნას, რადგან მას სამარცხვინოდ მიაჩნია ასეთი სიტყვების გაგონება მმართველობის წევრის პირიდან. ამაზედ ბაკურაძემ უფრო ცხარედ დაიწყო ყვირილი და სთქვა: თქვენ როგორც გინდათ ისე ლაპარაკობთ და მე კი არც კი მალაპარაკებთ; რამდენი ხანია ვითხოვე სიტყვა ჩემს პირად საქმის გამო და ხან ერთი ჩაიჩარა, ხან მეორე; ჩვენ აქ მეტნი ვყოფილვართ (ე. ი. ისა და მედავითნე ყუბანეიშვილი).

ამ სიტყვებმა ყველა დამსწრე წევრები ააღელვა და ზოგიერთმა წინადადება შეიტანეს: მოხსენდეს ზვალინდელ სამღვდელოების კრებას ბაკურაძის ურიგო საქციელი და ეთხოვოს, რომ იგი და მასთან ყუბანეიშვილიც, რომელმაც თავისი ამხანაგის საქციელი არ დაგმო, გარიცხულ იქმნენ მმართველობის შემადგენლობიდან.

სამღვდელოების კრებაზედ გასაგზავნად დაასახელეს მ[იხეილ] ვ[ასილის ძე] მაჩაბელი და პ[ართენ] გოთუა, რომლებმაც თანხმობა გამოაცხადეს.

გ ა ნ ა ჩ ი ნ ე ს: მ[იხეილ] ვ[ასილის ძე] მაჩაბელს და პ[ართენ] გოთუას მიენდოს სამღვდელოების კრებაზე დასწრება, რათა მოახსენონ მთავარდიაკონ ბაკურაძის უკმეხი საქციელი, უზრდელი ლაპარაკი და სთხოვონ როგორც მისი მმართველო-

ბიდან განდევნა-გარიცხვა, ისე შედავითნე ყუბანეიშვილისაც, რომელმაც თავისი ამხანაგის საქციელი არ დაგმო და ამით ბაკურაძეს მხარი დაუჭირა.

ხელს აწერენ: თავმჯდომარე — სრულიად საქართველოს კათალიკოზ-პატრიარქის მოსაყდრე, ეპისკოპოსი ლეონიდი; ანტონი, ეპისკოპოსი გორისა;

ნ. მელიქიშვილი;

დემ. კ. კეკელიძე;

ვ. ბარნოვი;

დ. ნახუცრიშვილი;

პ. ბარათაშვილი;

მდივანი-წევრი: დ. დავითაშვილი.

(ფრ. 123-126V)

ამ ოქმიდან ჩანს, თუ როგორ ტენდეციურად არის იგი შედგენილი. დროებითი მმართველობის მდივანი დავით დავითაშვილი ყველაფერს აკეთებდა საქმის ვითარება ისე წარმოედგინა, თითქოს ეპისკოპოსი კირიონი წინააღმდეგი იყო საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენისა. (ს.ვ.).

ამ საღამოს (20 ნოემბერი) მივედი მწვანე ყვავილას ეკლესიაში, სადაც იყვნენ ქუთაისის სამღვდელოება: მღვდელი ნიკ. ბერეკაშვილი, მღვდელი გიორგი ჟორჟოლიანი. რომ დამინახეს, აღარ დაიწყეს ლოცვა. ბერი მებრძოლეს – წადი, წადი თუ არა ლოცვას არ დავიწყებთო. არ გაუვიდათ. 90% მე მიცავდა. თავი დამანებეს. წავიდნენ და მოიყვანეს უწმიდესი პატრიარქი ეფრემ II, წირვა უნდა ჩაეტარებინა (სასტუმროში ისვენებდა). კუთხეში ვიდექი, შემოვიდა, მომკიდა ხელი და შემიყვანა საკანში. 5 წუთის შემდეგ მოვიდნენ მილიციელები 8 კაცის შემადგენლობით. მებრძოდენ – მილიციაში წამოდი, ხელს რომ უშლი ლოცვასო. ხმა, სიტყვა არ დამიძრავს, არ დავნებდი არასდიდებით. შემდეგ პატრიარქმა ეფრემმა მითხრა – ამა შემდგომ ლოცვისა ერთად წავიდეთო. სამ დღეში თბილისში წავიყვანო. კარგი მეთქი – წავყე, მაქო, მადიდა. ასეთი სტუდენტი არ მყოლია მთელ სემინარიაშიო, მაგრამ რაღაცნაირად „ჩაეარდაო“ გრუპაშიო. მილიციის უფროსმა თქვა, ქათამაძე აქ უნდა დარჩეს, საქმეა გასარკვევო. მაგრამ ეფრემმა არ დაანება ჩემი თავი. ერთად წავედით სასტუმრო „ქუთაისში“, ვივარდით, დავილოცეთ. კათალიკოსის მძღოლმა სახლამდე მიმაცილა. მეორე დღეს ვიყავი წირვაზე. პატრიარქმა შემომთავაზა თბილისში წამოსვლა... ვიფიქრე და ერთი თვის შემდეგ წავედი, ვნახე პატრიარქი, ვისაუბრეთ, მითხრა – შენ საკითხს სინოდზე განვიხილავთ და გამოვიძახებო. ესეც დაამატა, იმ შენ მეგობარ პირწავარდნილ ათეისტ ჯალალონიაზე არაფერი მითხრაო. ვიცდი, დღეს 5 იანვარია.“

1968 წლის საეკლესიო რევოლუციონერი იღუმენი იაკობ ტყიბულელი (ალექსანდრე ქათამაძე).

დამოწმებული ლიტერატურა

1. ჟურნ. „საღვთისმეტყველო კრებული“. 1981 წ. №5. გვ. 123.
2. სერგო ვარდოსანიძე „უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი კირიონ II.“ თბ. 1994 წ. გვ. 16.
3. საქ. ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი. ფ. №1458. საქ. 153. ფურც.1.
4. ჟურნ. „საღვთისმეტყველო კრებული“. 1981 წ. №5. გვ. 107.
5. სერგო ვარდოსანიძე იქვე „უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი კირიონ II.“ თბ. 1994 წ. გვ. 5.
6. მოსე ჯანაშვილი „მისი უწმიდესობა კირიონ II. სრულიად საქართველოს კათოლიკოსი“. თბ. 1917 წ. გვ. 3.
7. სერგო ვარდოსანიძე „ქართული ეროვნული ცნობიერების პრობლემები“ თბ. 2004 წ. გვ. 67.
8. სერგო ვარდოსანიძე. იქვე... გვ. 28.
9. გაზ. „ჩვენი ქვეყანა“. 1917 წ. №130.
10. ჟურნ. „ახალი სიტყვა“ 1918 წ. №1.
11. ჟურნ. „ახალი სიტყვა“ 1918 წ. №3. გვ. 7.
12. ჟურნ. „ახალი სიტყვა“ 1918 წ. №1. გვ. 3-4.
13. საქართველოს საპატრიარქოს არქივი. კათოლიკოს-პატრიარქ ქრისტეფორე III-ის ფ. №508. გვ. 3.
14. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი. ვასილ კარბელაშვილის ფ. №267. გვ. 27.
15. ჟურნ. „ახალი სიტყვა“ 1918 წ. №7. გვ. 6.
16. ჟურნ. „ახალი სიტყვა“ 1918 წ. №7.
17. ს. ვარდოსანიძე „ქართული ეროვნული ცნობიერების პრობლემები“ თბ. 2004 წ. გვ. 198.
18. საქართველოს საპატრიარქო არქივი. კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის ფ. №5. საქმე. 6491.
19. სერგო ვარდოსანიძე „საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია 1917-1957 წ.წ.“ თბ. 2001 წ. გვ. 206.
20. სერგო ვარდოსანიძე. იქვე... გვ. 209.

21. გ. ლეონიძის სახ. ლიტერატურული მუზეუმის ფონდი. № 207838.

22. საქართველოს საპატრიარქო არქივი „კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის საქმე. №6491.

23. საქართველოს საპატრიარქო არქივი. „კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის საქმე №442.

24. სერგო ვარდოსანიძე „კირიონ II სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი (1917-1918 წწ) თბ. 1994 წ. გვ. 25-28.

25. საქართველოს საპატრიარქო არქივი. „კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის ფ.“ საქ. 159. ფურც. 1.

26. გაზ. „საქართველო“ 1918 წ. 23 ივლისი.

27. სარგის კაკაბაძე „ქართველი ხალხის ისტორია“ 1783-1921 წ.წ. თბილისი 1997 წ. გვ. 248.

28. სერგო ვარდოსანიძე „ქართული ეროვნული ცნობიერების პრობლემები“. თბ. 2004 წ. გვ. 38.

29. საქართველოს საპატრიარქოს არქივი. „მიტროპოლიტ ლეონიდეს ფ. №442.

30. იქვე... გვ. 3.

31. საქ. ცენტრალური საისტორიო არქივი ფ. 2100, საქმე 11. გვ. 1-3.

32. გ. ლეონიძის სახ. ლიტერატურის მუზეუმი. დეკანოზ ნიკიტა თალაკვაძის მოგონებები. გვ. 222.

33. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი. ვასილ კარბელაშვილის ფ. №31. რვ. 872. გვ. 51-52.

34. სარგის კაკაბაძე „ქართველი ხალხის ისტორია“ 1783-1921 წ.წ. თბ. 1997 წ. გვ. 248.

35. საქართველოს საპატრიარქო არქივი „კათოლიკოს-პატრიარქ ლეონიდეს ფ. №6468. გვ. 128.

36. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, ფონდი „სხვადასხვა“ საქმე. №324.

37. სერგო ვარდოსანიძე „კირიონ II სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი (1917-1918 წ.წ.) თბ. 1994 წ. გვ. 25.

38. გაზ. „კომუნისტი“ 1990 წ. 2 სექტემბერი.

39. სარგის კაკაბაძე „ქართველი ხალხის ისტორია 1783-1921

წ.წ. თბ. 1997 წ. გვ. 248.

40. გ. ლეონიძის სახ. ლიტერატურის მუზეუმი. დეკანოზ ნიკიტა თალაკვაძის მემუარები ნაკვ. III. ფურც. 2.

41. ალ. დაუშვილი, მაია ჯაფარიძე, მაყვალა ნათმელაძე კობა წენგუაშვილი „საქართველოში ტოტალიტარული რეჟიმის დამკვიდრებისა და გამტკიცების თავისებურებანი XX ს. 20-30-იან წლებში“. თბილისი 2008 წ. გვ. 123.

42. ლეონიძის სახ. ლიტერატურის მუზეუმი. დეკანოზ ნიკიტა თალაკვაძის მემუარები. ნაკვ. IV. გვ. 28.

43. გ. ლეონიძის სახ. ლიტერატურის მუზეუმი, დეკანოზ ნიკიტა თალაკვაძის მემუარები, ნაკვ. V. გვ. 1-11.

44. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი. ვასილ კარბელაშვილის ფ. №21. გვ. 65.

45. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი. „კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსი ხელაიას ფ. №53“.

46. მ. ნათმელაძე, ალ. დაუშვილი, მ. ჯაფარიძე, კ. წენგუაშვილი. „საქართველოს ტოტალიტარული რეჟიმის დამკვიდრებისა და განმტკიცების თავისებურებანი XX ს. 20-იანი წლებში.“ თბ. 2008 წ. გვ. 125.

47. გ. ლეონიძის სახ. ლიტერატურის მუზეუმი. დეკანოზ ნიკიტა თალაკვაძის მოგონებები. ნაკვ. IV. გვ. 89.

48. სერგო ვარდოსანიძე „სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსი“. თბ. 2008. გვ. 83.

49. გიორგი ცხოვრებაძე „ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია და საქართველოს დამოუკიდებლობის საკითხები 1921-1924 წ.წ.“. თბ. 1996 წ. გვ. 71.

50. სერგო ვარდოსანიძე „სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსი“. თბილისი. 2008 წ. გვ. 86-87.

51. სერგო ვარდოსანიძე. იქვე... გვ. 101.

52. სერგო ვარდოსანიძე. იქვე... გვ. 107.

53. სერგო ვარდოსანიძე. იქვე... გვ. 107.

54. მაყვალა ნათმელაძე, ალექსანდრე დაუშვილი, მაია ჯაფარიძე, კობა წენგუაშვილი... გვ. 127.

55. სერგო ვარდოსანიძე „სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსი“. თბ. 2008. გვ. 127.
56. სერგო ვარდოსანიძე იქვე... გვ. 129.
57. სერგო ვარდოსანიძე იქვე... გვ. 130.
58. სერგო ვარდოსანიძე იქვე... გვ. 130.
59. სერგო ვარდოსანიძე იქვე... გვ. 111.
60. სერგო ვარდოსანიძე იქვე... გვ. 112.
61. სერგო ვარდოსანიძე იქვე... გვ. 114.
62. მაყვალა ნათმელაძე, ალექსანდრე დაუშვილი, მაია ჯაფარიძე, კობა წენგუაშვილი... გვ. 131.
63. სერგო ვარდოსანიძე, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსი. თბ. 2008 წ. იქვე... გვ. 128.
64. საქართველოს საპატრიარქო არქივი. კათოლიკოს-პატრიარქი ამბროსის ფ. №539.
65. სერგო ვარდოსანიძე „სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ქრისტეფორე III“. თბ. 2008 წ. გვ. 135.
66. სერგო ვარდოსანიძე იქვე... გვ. 136.
67. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი. კ. ცინცაძის ფ. №102. გვ. 219.
68. იქვე... გვ. 332.
69. სერგო ვარდოსანიძე „სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსი“. თბ. 2008. გვ. 136.
70. ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი. კ. ცინცაძის ფ. №102.
71. საქართველოს საპატრიარქო არქივი, კათოლიკოს-პატრიარქ მელქისედეკ III-ის ფ. № 2726.
72. საქართველოს საპატრიარქო არქივი, კათოლიკოს-პატრიარქ მელქისედეკ III-ის ფ. №3993.
73. საქართველოს საპატრიარქო არქივი, კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის ფ. №576.
74. სერგო ვარდოსანიძე „სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II.“ თბ. 2007 წ. გვ. 52.

75. საქართველოს საპატრიარქო არქივი. კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის ფ. №2979.

76. სერგო ვარდოსანიძე „ქართველი მღვდელმთავრები XX საუკუნეში“. თბილისი. 2010 წ. გვ. 263.

77. საქართველოს საპატრიარქო არქივი. „კათოლიკოს პატრიარქ დავით V-ის საქმე. №1162.“

78. საქართველოს საპატრიარქო არქივი. „კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის საქმე. №322.“

79. საქართველოს საპატრიარქო არქივი. დოკ. №14651.

80. საქართველოს საპატრიარქო არქივი, მიტროპოლიტ ილიას ფ. №8265.

81. საქართველოს საპატრიარქო არქივი. „XII საეკლესიო კრების მასალები“. №1229.

82. საქართველოს უახლესი ისტორიის არქივი, ფ. №1880, საქმე №310. გვ.

83. საქართველოს ისტორიის არქივი. ფ. №1880 ან 1, საქმე 310 გვ. 10-11.

84. იქვე... გვ. 13-14.

85. საქართველოს საპატრიარქო არქივი „XII საეკლ. კრების მასალები“. საქაღალდე №218.

86. საქართველოს საპატრიარქო არქივი. „XII საეკლესიო კრების მასალები“ დოკ. №295. გვ. 2.

87. იქვე... გვ. 3.

88. სერგო ვარდოსანიძე. „სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ილია II.“ თბ. 2008 წ. გვ. 132-133.

89. იქვე... გვ. 144.

90. იქვე... გვ. 139.

91. იქვე... გვ. 215.

92. იქვე... გვ. 362-363.

93. სერგო ვარდოსანიძე. „ქართველი მღვდელმთავრები.“ თბილისი. 2010 წ. გვ. 254.

94. იქვე... გვ. 253.

95. ჟურნ. „ჯეკარი ეაზისა“ 1980. №1.

96. სერგო ვარდოსანიძე „სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ილია II“ თბ. 2008 წ. გვ. 363.

97. იქვე... გვ. 358.

98. იქვე... გვ. 255.

99. იქვე... გვ. 286.

100. იქვე... გვ. 289.

101. იქვე... გვ. 290.

102. საქართველოს საპატრიარქო არქივი. მიტროპოლიტ ილიას საქმე. №27.

103. სერგო ვარდოსანიძე „უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II.“ თბ. 2008 წ. გვ. 274.

104. იქვე... გვ. 291.

105. იქვე... გვ. 294.

106. იქვე... გვ. 295.

107. იქვე... გვ. 295-296.

108. იქვე... გვ. 300.

109. „დილის გაზეთი“ 1997 წ. 20 მაისი.

110. „დილის გაზეთი“ 1997 წ. 21 მაისი.

111. სერგო ვარდოსანიძე „უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II.“ გვ. 462.

ავტორი გულითად მადლობას მოახსენებს წიგნის გამოცემაში გაწეულ დახმარებისათვის არქიმანდრიტ ამბროსის (მალაქელიძე) და დეკანოზ მიქაელს (ბუკია).

Helm-holders of XX century Georgian

Orthodox Apostolic Church and their opponents

In the beginning of XX century, after 107 years of oppression Georgian Orthodox Apostolic Church restored its independence. On September 17, 1917 the first Church meeting in Tbilisi elected bishop Kyrion, a tireless fighter for autocephaly, as Catholicos-Patriarch of All Georgia naming him Kyrion II Catholicos -Patriarch of All Georgia. For only nine months His Holiness and Beatitude Kyrion II headed Georgian Church but his opponents turned this term into hell by unprecedented envy and enmity and on June 27, 1918 they treacherously assassinated him in Martkhopy Monastery.

His Holiness and Beatitude Ambrose had no better life. On the day of his enthronement as Patriarch, His Holiness and Beatitude Ambrose declared – “I am ascending Golgotha.” He exposed the evil cruelty of occupational Bolshevik powers and called on democratic world to help Georgia. By verdict of Bolshevik court Catholicos-Patriarch Ambrose was arrested. The Bolsheviks instigated part of clergy to rebel against him; they demanded his resignation. On March 29, 1927 he died of haemorrhage caused by nervous stress.

Rebellion was incited against Catholicos-Patriarchs Melchizedek III and Ephraim II too. In 1968 by the grave of St. Nino in Bodbe, two clergymen Alexander Katamadze and Bejit Jalaghonia consecrated their own selves as monk Jacob and bishop of Mtskheta-Mtianeti Benedict respectively. They declared Patriarch Ephraim removed.

Three conspiracies were staged against Catholicos-Patriarch of All Georgia Ilia II. In December of 1977 one of the bishops sent a telegram to Moscow demanding not to enthrone metropolitan Ilia as a patriarch, claiming that he protected Georgian dissidents.

In 1981-1982 the opponents of His Holiness and Beatitude Ilia II demanded his resignation disapproving the style of his ruling.

His Holiness and Beatitude Ilia II was confronted in the 1990's as well. In his entire life he did not live a single quiet day. That's why he often repeats these words- The period of my service as a Patriarch is a sunny night, a sunny night that continues.

The book tells detailed, non-prettified stories.